

**Osakeyhtiön hallituksen jäsenen yhtiöoikeudellinen vastuu
ja sen taloudellinen rajaaminen sekä kohdistaminen**

Johanna Salonen
OTM-tutkielma, syksy 2013
Velvoiteoikeuden projekti
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Ohjaaja: Prof. Heikki Halila

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution – Department Yksityisoikeuden laitos	
Tekijä/Författare – Author Johanna Salonen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Osakeyhtiön hallituksen jäsenen yhtiöoikeudellinen vastuu ja sen taloudellinen rajaaminen sekä kohdistaminen			
Oppiaine / Läroämne – Subject Velvoiteoikeus			
Työn laji/Arbetets art – Level OTM-tutkielma	Aika/Datum – Month and year 12/2013	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages XVI + 104	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan osakeyhtiön hallituksen yhtiöoikeudellista vastuuta ja sen taloudellisia rajoittamismahdollisuuksia. Hallituksen jäsenen yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu on verrattain laaja ja sitä voidaan käytännössä joutua arvioimaan hyvinkin erilaisissa tilanteissa. Jo huolimattomuusvelvollisuuden rikkominen hallituksen jäsenen tehtävää hoidettaessa riittää perustamaan korvausvelvollisuuden yhtiötä kohtaan, minkä lisäksi johto voi osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestysmääräystä tuottamuksellisesti rikkoessaan joutua korvausvastuuseen osakkeenomistajia ja sivullisia kohtaan.</p> <p>Vaikka hallituksen saamat palkkiot ovat viime vuosina kasvaneet, ne eivät vielä ole erityisen merkittäviä, kun otetaan huomioon hallituksen jäsenen tehtävän vaativuus ja siihen liittyvät riskit. Osakeyhtiön hallituksen vastuun rajaamiskysymykset ovatkin nousseet hyvin tärkeäksi kysymykseksi, mutta niitä ei Suomessa ole juuri tutkittu. Angloamerikkalaisessa oikeuskirjallisuudessa johdon vastuun rajaamisesta on sen sijaan kirjoitettu paljon, ja tutkimuksessa hyödynnetäänkin erityisesti yhdysvaltalaista aineistoa.</p> <p>Osakeyhtiöoikeudessa on katsottu, että yhtiö olisi yleensä vastuussa hallituksen tuottamuksellisista teoista. Tämä orgaanivastuuksi kutsuttu teoria on kuitenkin täsmennyksen tarpeeseen, ja Suomessa nähtiin 1990-luvun säästöpankkikriisin yhteydessä oikeustapauksia, joissa yhtiön johtohenkilöiden todettiin aiheuttaneen useiden miljoonien vahingot. Lieväkin huolimattomuus voi aiheuttaa hallituksen jäsenen omaisuuden arvon ylittävät vahingot. Riski koko varallisuuden menettämisestä hallituksen jäsenyyden takia ei kannusta tehtävän ottamiseen, ja pätevien johtajien houkuttelemiseksi yhtiöiden on usein käytännössä turvauduttava vastuun rajoittamiseen.</p> <p>Vahingonkorvaus voidaan kohdistamistavoitteen mukaisesti nähdä yhä useammin osana yhtiön kustannuksia, jotka sen on katettava toiminnallaan. Yhtiön on yksityishenkilöä helpompi vakuuttaa vahinkoriskit taikka pulverisoida vahinkokustannukset eteenpäin perimiinsä hintoihin. Se on myös toiminnasta hyötyvä taho ja yleensä taloudellisesti kantokykyisempi kuin hallituksen jäsenenä toimivat yksityishenkilöt. Kaikki tutkimuksessa hahmotellut kohdistamistavoitteen mukaiset riskinjoon kriteerit puoltavatkin vahingon kohdistamista yhtiölle. Vahinko voidaan toisaalta myös vakuuttaa, ja vastuuta voidaan sopimusmääräyksin pyrkiä siirtämään kolmansille tahoille. Vastuun rajaamiskeinoina tässä tutkielmassa nähdään 1) yhtiöjärjestysmääräykset; 2) sopimusoikeudelliset instrumentit; 3) johdon vastuuvakuutukset; sekä 4) <i>corporate indemnification</i>. Yhtiöjärjestysmääräys (OYL 22:9) on ainoa rajaamiskeino, josta Suomessa säännellään lailla. Sen edellytykset ovat kuitenkin hyvin tiukat, eikä mahdollisuuteen ole käytännössä tartuttu. Johdon vastuuvakuutukset ovat sen sijaan kasvattaneet suosiota tasaisesti aina 1980-luvulta lähtien, mutta niistä ei ole juuri kirjoitettu vuoden 2006 osakeyhtiölain aikana. Esimerkiksi sellaisia asioita, kuten kenen korvausvaatimuksia vakuutuksesta on mahdollista korvata, ei ole tarkemmin pohdittu. Tutkimuksessa todetaan asian suhteen merkittävä ristiriita käytännön ja oikeuskirjallisuuden sekä toisaalta osakeyhtiölain esitöiden välillä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Osakeyhtiöt, korvausvastuu, yritysjohtajat, vastuuvakuutus, common law, vahingonkorvausoikeus, yhtiöoikeus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston pääkirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisältö

Sisältö.....	III
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XVI
1 Johdanto	1
1.1 Tutkielman aihe ja lähtökohdat	1
1.2 Tutkimusongelma, aiheen rajaus ja keskeiset käsitteet	3
1.3 Tutkielman metodologiset lähtökohdat	7
1.4 Vahingonkorvausteorioista ja vastuunjakoargumenteista	9
1.5 Tutkielman rakenne	10
2 Osakeyhtiön hallitus vastuusubjektina.....	11
2.1 Yhtiöoikeudellisesta vastuusta Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.....	11
2.2 Yhtiöoikeudellisesta vastuusta Suomessa	16
2.2.1 Osakeyhtiön hallitus orgaanina ja sen tehtävät Suomessa.....	16
2.2.2 Osakeyhtiön hallituksen vastuun ala Suomessa.....	19
2.2.3 Vastuu yhtiötä kohtaan	24
2.2.4 Vastuu muuta tahoa kuin yhtiötä kohtaan.....	28
2.2.5 Yhteisvastuu ja korvausvelvollisuuden jakautuminen.....	33
2.2.6 Yhtiön oma vastuu ja orgaaniteoria	35
3 Osakeyhtiön hallituksen vastuun poistaminen tai rajaaminen	40
3.1 Rajoituskeinoista yleisesti	40
3.2 Vastuun rajaaminen sopimuksin	44
3.3 Vastuun rajaaminen yhtiöjärjestysmääräyksellä	49
3.4 Johdon vastuuvakuutukset.....	55
3.4.1 Johdon vastuuvakuutukset Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.....	60
3.4.2 Johdon vastuuvakuutukset Suomessa	64
3.5 <i>Corporate indemnification</i>	77
3.5.1 Indemnity-sitoumus Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.....	78
3.5.2 Indemnity-sitoumus Suomessa	80
4 Osakeyhtiön hallituksen vastuun teoreettinen hyväksyttävyys.....	85

4.1	Riskienhallintakeinot ja riskiajattelu	85
4.2	Vastuun kohdistaminen	89
4.3	Oikeudenmukainen riskienjako	95
5	Lopuksi	98
5.1	Vastuunrajoituskeinot kohdistamistavoitteen näkökulmasta	98
5.2	Tulevaisuuden näkymiä.....	103

Lähteet

Kirjallisuus- ja internetlähteet

Airaksinen, Manne (2013): Onnistuiko vuoden 2006 osakeyhtiölakiuudistus? DL 2013 s. 443–460.

Airaksinen, Manne & Jauhiainen, Jyrki (1997): *Osakeyhtiölaki*. Porvoo: WSOY.

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasiaho, Vesa (2010a): *Osakeyhtiölaki I. 2.*, uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasiaho, Vesa (2010b): *Osakeyhtiölaki II. 2.*, uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

American Law Institute (1992): Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations. Proposed final draft.

Annola, Vesa Antero (2006): *Tukikirje: asemointia ja arviointia*. Turku: Turun yliopisto.

Armour, John – Hansmann, Henry – Kraakman, Reinier (2009): The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law? Harvard Law School Discussion Paper No. 643 s. 1– 31. Tarkistettu 23.11.2013.
http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/Kraakman_643.pdf

Arvopaperimarkkinayhdistys ry (2010): Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodi (Corporate Governance) 2010. Tarkistettu 23.11.2013. <http://cgfinland.fi/files/2012/01/suomen-listayhtioiden-hallinnointikoodi-cg2010.pdf>

Baxter, Colin (1995): Demystifying D&O Insurance. Oxford Journal of Legal Studies s. 537–564.

Bebchuk, Lucian Arye – Coates, John C. IV – Subramanian, Guhan (2002): The Powerful Antitakeover Force of Staggered Boards: Theory, Evidence, and Policy. 54 Stanford Law Review 2002 s. 887–951.

Bergström, Anders (1996): Försäkringsskydd för VD, styrelse och rådgivare. Nordisk Försäkringstidskrift s. 265–271.

Bigler, C. Stephen (1995): Delaware Update – Note these 1994 Changes to Delaware’s Corporation Law. Business Law Today 24 1994–1995 s. 24–25.

Bradbury, Hilary (2008). Beyond Boilerplate: Drafting and Understanding Indemnity Clauses. Advocate, January 2008 s. 13–14.

Bradley, Michael & Schipani, Cindy A. (1989): The Relevance of the Duty of Care Standard in Corporate Governance. Iowa Law Review 1989 s. 1–74.

Bygglin, Gustav (1993): Om styrelsens ansvar för spekulationsförluster. JFT 1993 s. 100–112.

Bøe, Hans Kristian (1990): Styreansvar og forsikring av dette. Nordisk Försäkringstidskrift 1990 s. 250–256.

Calabresi, Guido (1970): *The Costs of Accidents – A Legal and Economic Analysis*. New Haven: Yale University Press.

Cane, Peter (1996): *Tort Law and Economic Interests*. Second Edition. Oxford: Clarendon Press.

Cheffins, Brian R. & Black, Bernard S. (2006): Outside Director Liability Across Countries, Texas Law Review (2006) s. 1385–1480.

Clarke, Malcolm (2007): *Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century*. New York: Oxford University Press Inc.

Davies, Paul L. (1997): *Gower's Principles of Modern Company Law*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell.

Davies, Paul L. & Hopt, Klaus J. (2013): Corporate Boards in Europe – Accountability and Convergence. The American Journal of Comparative Law 2013 s. 301–376.

Dotevall, Rolf (2008): *Bolagsledningens skadeståndsansvar*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.

Dotevall, Rolf (2007): Möjligheten för aktiebolag att genom avtal hålla ledamot av bolagsledningen skadeslös. Teoksessa Lindell-Frantz, Eva et al (toim.): *Festskrift till Lars Gorton*. Lund: Juristförlaget i Lund. S. 75–81.

Dotevall, Rolf (2001): Liability of Members of the Board of Directors and the Managing Director. Scandinavian Studies in Law 2001 s. 65–86.

Dotevall, Rolf (1989): *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör. En aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*. Stockholm: Norstedts Förlag.

Eräsaari, Risto (1989): Keskustelua kompensatioajattelun rajoista. Teoksessa Helminen, Olli – Karapuu, Heikki et al. (toim.): *Juhlakirja Jaakko Pajula I. Ihminen ja yhteiskunta*. S. 89–97. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Ewald, François (1991): Insurance and Risk. Teoksessa Burchell, Graham – Gordon, Colin – Miller, Peter (toim): *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. London: Harvester Wheatsheaf. S. 197–210.

Finch, Vanessa (1994): Personal Accountability and Corporate Control: The Role of Directors' and Officers' Liability Insurance. The Modern Law Review s. 880–915.

Gomard, Bernhard (1985): Board Member's Liability for Damages. Teoksessa Hopt, Klaus J. & Teubner, Gunther (ed.): *Corporate Governance and Directors' Liabilities. Legal, Economic and Sociological Analyses on Corporate Social Responsibility*. S. 208–260. Berlin: Walter de Gruyter.

Hakulinen, Y. J. (1965): *Velvoiteoikeus I. Yleiset opit*. Toinen painos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Halila, Heikki (2000): Vastuu hoitamatta jääneestä urheilijan sosiaaliturvasta. DL 2000 s. 974–997.

Hamilton, Robert W. (1997): *Corporations*. Fourth Edition. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co.

Hellner, Jan (1967): Skadeståndsrättens utveckling och reformering. JFT 1967 s. 155–167.

Helminen, Sakari (2006): *Osakeyhtiön yhtiöjärjestys*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Hemmo, Mika (2008) *Sopimusoikeuden oppikirja*. 2. painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Hemmo, Mika (2007): Indemnity-ehdot sopimusoikeuden vastuujärjestelmässä. Teoksessa Waselius, Jan (toim.): *With Wisdom*. S. 3–11. Helsinki: Waselius & Wist.

Hemmo, Mika (2005a): *Vahingonkorvausoikeus*. Helsinki: WSOYpro.

Hemmo, Mika (2005b) *Sopimusoikeus III*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Hemmo, Mika (2005c): *Oikeudellisen riskienhallinnan perusteita*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Hemmo, Mika (2004): Tuotevastuuriskit. Teoksessa Aalto-Setälä, Ilkka et al: *Yrityksen ja yhteisön vastuuriskit: oikeudellisen riskienhallinnan perusteet*. S. 31–48. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Hemmo, Mika (1998): *Sopimus ja delikti – tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuunmuodoista*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Hemmo, Mika (1996): *Vahingonkorvauksen sovittelu ja moderni korvausoikeus*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Hemmo, Mika (1994): *Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteessa: siviilioikeudellinen tutkimus*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Hidén, Paulus (2002): *Listautuminen ja vahingonkorvausvastuu*. Helsinki: Kauppakaari, Lakimiesliiton kustannus.

Hoel, Gunnar Astrup (1929): *Risiko og ansvar. Utviklingslinjer i forsikrings- og erstatningsret*. Oslo: Gyldendal.

Holderness, Clifford G. (1990): Liability Insurers as Corporate Monitors. International Review of Law and Economics 1990 s. 115–129.

- Honka, Hannu (2001): Is Finnish Tort Law in the Process of Being Americanized? *Scandinavian Studies in Law* 2001 s. 279–307.
- Honkasalo, Brynolf (1923): Osakeyhtiön hallituksen vastuusta yhtiötä ja sen velkojia vastaan. *DL* 1923 s. 318–326.
- Hoppu, Esko (1998): Vahingonkorvauksen kehityslinjoja. *LM* 1998 s. 1048–1056.
- Hoppu, Esko (1997): *Suomen vakuutus-oikeus*. Toinen, uudistettu painos. Helsinki: Econlaw-Kustannusyhtiö Ky.
- Hoppu, Esko & Hemmo, Mika (2006): *Vakuutus-oikeus*. Helsinki: WSOYpro.
- Houck, Brenda G. (1995): 1994 Statutory Amendments to the Delaware General Corporate Law. *Delaware Journal of Corporate Law* 1995 s. 447–495.
- Huhtamäki, Ari (1993): Pankinjohtajien henkilökohtaisesta vastuusta. *DL* 1993 s. 327–346.
- Husa, Jaakko (2013): *Oikeusvertailu. Teoria ja metodologia*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Huttunen, Allan (1984): *Osakeyhtiön yhtiökokouksesta*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hällström, Esbjörn af & Ijäs, Hannu (2007): *Vastuuvakuutus*. 2., uudistettu painos. Helsinki: Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy FINVA.
- Ikäheimo, Seppo – Löyttyniemi, Timo – Tainio, Risto (2003): *Ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmät. Hyvä saa palkkansa?* Helsinki: Talentum Media Oy.
- Kaisanlahti, Timo (1999a): Riskin pulverointi vahingonkorvausoikeuden tehtävänä. Teoksessa Kanninen, Vesa & Määttä, Kalle (toim.): *Näkökulmia oikeustaloustieteeseen* 3. S. 85–104. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Kaisanlahti, Timo (1999b): *Sidosryhmät ja riski pörssiyhtiössä*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Karhu, Juha (2007): Virallisen vastaväittäjän professori Juha Karhun Helsingin yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama, 17.8.2006 päivätty lausunto Sampo Mielityisen väitöskirjaan. *LM* 2007 s. 458–472.
- Koski, Pauli & af Schultén, Gerhard (1991): *Osakeyhtiölaki selityksin II*. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Kraakman, Reinier et al (2009): *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Second Edition. New York: Oxford University Press Inc.
- Kumpula, Anne (1994): Vaarojen varjoista nousevat riskit. *Oikeus* 1994 s. 319–334.
- Kurkela, Matti S. (2003): On the Liability of Directors in Finnish Corporations: to whom and for what? *JFT* 2003 s. 40–56.

Kyläkallio, Juhani (1965): *Osakeyhtiön hallituksen vastuun toteuttaminen*. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton kustannus oy.

Kyläkallio, Juhani (1963): *Osakeyhtiön hallituksen vastuu – osakeyhtiöoikeudellinen tutkimus yhtiöön kohdistuvan siviiliperusteisen vastuun aineellisista edellytyksistä*. Porvoo: WSOY.

Kyläkallio, Juhani – Irola, Olli – Kyläkallio, Kalle (2012a): *Osakeyhtiö I*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kyläkallio, Juhani – Irola, Olli – Kyläkallio, Kalle (2012b): *Osakeyhtiö II*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kyläkallio, Juhani – Irola, Olli – Kyläkallio, Kalle (2008): *Osakeyhtiö*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Könkkölä, Justus (2009a): *Vastuuvakuutus vahingonkorvausriidassa*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Könkkölä, Justus (2009b): Justus Könkkölän vastine vastaväittäjän lausuntoon. LM 2009 s. 716–720.

Lagerström, Peter & Roos, Carl Martin (1991): *Företagsförsäkring. En försäkringsrättslig introduktion*. Andra upplagan. Stockholm: Jurisförlaget JF AB.

Laycock, Douglas (2002): *Modern American Remedies: Cases and Materials*. 3rd ed. New York: Aspen Law & Business.

Lintumaa, Sari (2005): Yritystuotevastuu – vastuunrajoitusehtojen haasteet. Teoksessa Haapio, Helena et al: *Yritysten sopimus- ja vastuuketjut: Sopimusten hallinta käytännössä*. S. 66–92. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Lintumaa, Sari (2004): Vastuuriskien hallinta – ennakointi maksaa vaivan. Teoksessa: Aalto-Setälä, Ilkka et al: *Yrityksen ja yhteisön vastuuriskit: oikeudellisen riskienhallinnan perusteet*. S. 392–416. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Lovells, Hogan & Handforth, Zoey (2010): Directors' Indemnities Under the Companies Act 2006. Tarkistettu 23.11.2013.

<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9421cd83-18dc-450a-aedc-997e59ed8327>

Lyytikäinen, Johanna (1999): Moraalisen uhkapelin torjuntakeinot vakuutussopimuksissa. Teoksessa Kanninen, Vesa & Määttä, Kalle (toim.): *Näkökulmia oikeustaloustieteeseen 3*. S. 141–164. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Lähitapiolan yritysjohton vastuuvakuutuksen ehdot. Voimassa 1.11.2000 alkaen. Tarkistettu 23.11.2013.

<http://www.lahitapiola.fi/Sivustot/Yritysassiakkaiden+ehdot/Omaisuus+ja+toiminta/Vastuuvaakuutukset/Yritysjohton+vastuuvaakuutus/>

Macaulay, Stewart (1963): Non-Contractual Relations in Business: A Preliminary Study. *American Sociological Review* 1963 s. 55–67.

- Mielityinen, Sampo (2006): *Vahingonkorvausoikeuden periaatteet*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Mononen, Marko (2005): Huomioita vahingonkorvaus- ja sopimusoikeuden johdonmukaisuudesta. *Business Law Forum* 2005 s. 91–118.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo (2011): Tärkeät päätökset ja toimivalta osakeyhtiössä. *LM* 2011 s. 3–18.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo (2010): *Osakeyhtiö III. Corporate Governance*. 2. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo (2006a): *Osakeyhtiö I. Yleiset periaatteet*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo (2006b): *Osakeyhtiö II. Pääomarakenne ja rahoitus*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo (2006c): *Osakeyhtiö III. Corporate Governance*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mäntysaari, Petri (2002): *Osakeyhtiö toimijana*. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Mäntysaari, Petri (2000): Osakeyhtiön vahingonkorvausvastuu ja identifikaatio (2). *DL* s. 3–35.
- Mäntysaari, Petri (1997): Törkeä huolimattomuus ja tilintarkastajan vastuuvakuutus. *DL* s. 841–861.
- Norio-Timonen, Jaana (2009): Virallisen vastaväittäjän professori (mvs.) Jaana Norio-Timosen Helsingin yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama 22.4.2009 päivätty lausunto Justus Könkkölän väitöskirjasta. *LM* 2009 s. 707–715.
- Norio-Timonen, Jaana (2007): Toiselle aiheutettujen vahinkojen korvaaminen, vahingontorjunta ja moraalinen uhkapeli. *LM* 2007 s. 807–829.
- Normann Aarum, Kristin (1994): *Styrelsemedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*. Oslo: Gyldendal.
- Nuolimaa, R. O. (1990): Arvostelu teoksesta Dotevall, Rolf (1989): Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör. *LM* 1990 s. 376–382.
- Palmunen, Antti (1983): *Vastuuvakuutus*. Helsinki: Vakuutusalan Kustannus Oy.
- Pasban, Mohammed R. – Campbell, Clare – Birds, John (1997): The Protection of Corporate Directors in England and the US. *Anglo-American Law Review* 1997 s. 461–492.
- Piekkola, Hannu (2002): *Palkkaerot ja tulospalkkaus – osaamispääoman hyödyntäminen teknologisessa murroksessa*. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Sarja B 193. Helsinki: Taloustieto.

Pohjolan ja A-vakuutuksen toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutuksen yleiset vakuutusehdot. Voimassa 1.1.2011 alkaen. Tarkistettu 23.11.2013.
<https://www.pohjola.fi/loso/1330151.pdf>

Posner, Richard A. (1977): *Economic Analysis of Law*. Boston: Little, Brown and Company.

Pykäläinen-Syrjänen, Ritva (2008): Teoreettinen vertailuanalyysi säätiölain ja osakeyhtiölain Corporate Governance-säännösten kyvystä kannustaa johtoa tarkoituksen tehokkaaseen toteutumiseen. DL 2008 s. 415–434.

Pönkä, Ville (2012): *Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä*. Helsinki: SanomaPro Oy.

Pönkä, Ville (2008): *Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta*. Helsinki: Edita.

Pöyhönen, Juha (1999): Korvausmallit vahingonkorvausoikeudessa. Teoksessa Oikeustiede – Jurisprudentia, XXXII s. 299–372.

Rapakko, Timo (1990): *Osakeyhtiön johdon huolellisuusvelvoite kehittyneillä pääomamarkkinoilla*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Recruciak, Michael E (1990): D&O Insurance: A Shield for Decision-Makers. American Agent & Broker, August 1990 s. 20–77.

Revised Model Business Corporation Act. Tarkistettu 23.11.2013.
<http://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/ModelBusinessCorporationAct.pdf>

Savela, Ari (2013): Osakassopimusten sitovuus ja oikeusvaikutukset. DL 2013 s. 531–549.

Savela, Ari (2006): *Vahingonkorvaus osakeyhtiössä*. Toinen, uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Savela, Ari (2001): Arvio osakeyhtiölain vahingonkorvaussäätelyn kehittämistarpeesta ja –mahdollisuuksista. Oikeusministeriölle 22.11.2001 jätetty asiantuntija-arvio. Tarkistettu 23.11.2013.

<http://213214137012.edelkey.net/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=7h59da.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790051996&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Savela, Ari (1999a): *Vahingonkorvaus osakeyhtiössä*. Helsinki: Kauppakaari Oyj, Lakimiesliiton Kustannus.

Savela, Ari (1999b): *Hostile Takeovers and Directors. Regulation of Takeover Defences in Finland, the United Kingdom, the United States and the European Union*. The Private Law Series A:98. Turku: Publications of the Faculty of Law of the University of Turku.

Savela, Ari (1998): Yritysjohdon vastuuvakuutus. DL 1998 s. 52–68.

- Savela, Ari (1997): Oikeustapauskommentti KKO 1997:110. LM 1997 s. 1275–1286.
- Saxén, Hans (1975): *Skadeståndsrätt*. Turku: Åbo Akademi.
- Schmidt, Reimer (1995): Considerations on the Significance for Insurance Law of the Consequences of Economic Studies. Geneva papers on Risk and Insurance s. 74–83.
- Schultén, Gerhard af (2004): *Osakeyhtiölain kommentaari II*. Helsinki: Talentum.
- Segal, Michael J. et al (2013): Director Compensation, Indemnification and Directors and Officers Insurance. Teoksessa Wachtell, Lipton, Rosen & Katz: Compensation Committee Guide 2013. S. 99–102. Tarkistettu 23.11.2013.
<http://www.wlrk.com/files/2013/CompensationCommitteeGuide.pdf>
- Siikarla, Pertti J. (2006): *Osakeyhtiölaki & käytäntö*. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- Siltala, Raimo (2007): Ajatuksia vahingonkorvausoikeuden periaatteista – kommentteja Sampo Mielityisen väitöskirjaan Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. Oikeus 2007 s. 223–230.
- Strömberg, Harry (2004): Vastuuvakuutuksen perusteella maksetut korvaukset. Teoksessa Aalto-Setälä, Ilkka et al: *Yrityksen ja yhteisön vastuuriskit: oikeudellisen riskienhallinnan perusteet*. S. 417–467. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Ståhlberg, Pauli & Karhu, Juha (2013): *Suomen vahingonkorvausoikeus*. Kuudes, uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Taxell, Lars Erik (1988): *Bolagsledningens ansvar – några riktlinjer*. Första upplagan. Åbo: Åbo Akademis Förlag – Åbo Academi University Press.
- Taxell, Lars Erik (1972): *Avtal och rättsskydd*. Åbo: Åbo Akademi.
- Taxell, Lars Erik (1963): *Ansvar och ansvarsfördelning i aktiebolag*. Åbo: Åbo Akademi.
- The Wyatt Co (1993/94): *UK Directors' and Officers' Liability Survey*.
- Toft-Christensen, Aage (1991): Bestyrelsesmedlemmers og direktørers ansvarsforsikring. Nordisk Försäkringstidskrift 1991 s. 143–152.
- Toiviainen, Heikki (1995): Johtajasopimuksesta II. DL 1995 s. 165–191.
- Toiviainen, Heikki (1994a): Osakeyhtiön johtajan ja tilintarkastajan yhtiöön ja kolmanteen henkilöön kohdistuvasta vastuusta. LM 1994 s. 877–897.
- Toiviainen, Heikki (1994b): Johtajan ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta osakeyhtiössä. LM 1994 s. 1021–1056.
- Toiviainen, Heikki (1992): *Osakeyhtiön toimitusjohtajan asema. Oikeusdogmaattinen tutkimus vallasta ja sen sääntelystä*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Toiviainen, Heikki (1988): *Osakeyhtiön hallituksesta*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Ullman, Harald (1999): *Försäkring och ansvarsfördelning: om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal*. Uppsala: Iustus Förslag AB.

Vedenkannas, Matti (2007): *Tukikirje vakuutena*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Virtanen, Pertti (2011): *Vahingonkorvaus – laki ja käytännöt*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Virtanen, Pertti (1995): Vahinko ja vakuutus – kuka korvaa? Teoksessa Matikainen, Petri (toim.): *Oikeuskirja*. S. 347–387. Kitee: Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta.

Werlauff, Erik (2006): *Selskabsret*. 6. udgave. København: Forlaget Thomson A/S.

Wetterstein, Peter (1986): Kanalisering av styrelsemedlems ansvar. JFT 1986 s. 144–152.

Widiss, Alan I. (1990): Abrogating the Right and Duty of Liability Insurers to Defend their Insureds: The Case for Separating the Obligation to Indemnify from the Defense of Insureds. *Ohio State Law Journal* 1990 s. 917–945.

Wilhelmsson, Thomas (2001): *Senmodern ansvarsrätt. Privaträtt som redskap för mikropolitik*. Helsinki: Kauppakaari.

Virallislähteet

HE 227/2009 Hallituksen esitys Eduskunnalle käräjäoikeuslain sekä eräiden käräjäoikeuksien asiallista toimivaltaa koskevien säännösten muuttamisesta. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090227.pdf>

HE 109/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050109.pdf>

HE 114/1993 Hallituksen esitys Eduskunnalle vakuutuslainsäädännöksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.edilex.fi/he/19930114>

HE 27/1977 Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi (VOYL). Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.edilex.fi/he/fi19770027.pdf>

HE 187/1973 Hallituksen esitys Eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.edilex.fi/he/fi19730187.pdf>

KM 1965: A 4 Vahingonkorvauskomitean mietintö.

OM 2003:4 Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö. Tarkistettu 23.11.2013. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20034osakeyhtiolakityoryhmanmietinto/Files/OMTR_2003_4_Osakeyhtiolakityoryhman_370s.pdf

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag – Regeringens proposition. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/08/14/2afa8cae.pdf>

Prop. 1975:103 Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag, m.m. Tarkistettu 23.11.2013. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Regeringens-proposition-med-fo_FY03103/?text=true

Prop. 1972:5 Kungl. Maj:ts proposition med försag till skadeståndslag m.m. Tarkistettu 23.11.2013. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-19725-KungI-Majts-prop_FV035/

SOU 1995:44 Justitiedepartementet, Delbetänkande av Aktiebolagskommittén, Statens offentliga utredningar. Tarkistettu 23.11.2013. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/13/43/b27c0ef8.pdf>

SOU 1964:31 Skadestånd: betänkande. 2, Arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar m. m. Skadeståndskommittén

Oikeustapaukset

Suomi

Helsingin HO 8.7.2004 S 03/1287

KKO 2012:65

KKO 2007:62

KKO 2005:169

KKO 2005:141

KKO 2003:131

KKO 2001:70

KKO 2001:36

KKO 2000:78

KKO 2000:69

KKO 1999:86

KKO 1999:27

KKO 1999:23

KKO 1998:115

KKO 1998:15

KKO 1997:134

KKO 1997:112

KKO 1997:111

KKO 1997:110

KKO 1997:103

KKO 1996:46

KKO 1995:40

KKO 1994:61

KKO 1992:66

KKO 1991:176

KKO 1991:65

KKO 1991:55

KKO 1990:177

KKO 1989:21

KKO 1988:95

KKO 1985 II 82

KKO 1984 II 181

KKO 1984 II 28

VKL 518/1998

Yhdysvallat

Trenwick America Litigation Trust v. Ernst & Young, L.L.P., 906 A.2d 168 (Del. Ch. 2006)

Official Committee of Unsecured Creditors v. R.F. Lafferty & Co., 267 F.3d 340 (3d Cir. 2001)

Brehm v. Eisner, 746 A.2d 244 (Del. 2000)

Texaco v. Pennzoil, 729 S.W.2d 768 (Tex. App. 1987)

AC Acquisitions v. Anderson, Clayton & Co., 519 A.2d 103, 109 (Del. 1986)

Smith v. Van Gorkom, 488 A.2d 858 (Del. 1985)

Aronson v. Lewis, 473 A.2d 805 (Del. 1984)

New York Dock Co. v. MacCollom, 16 N Y S 2d (Supp. Ct. 1939) 847.

Iso-Britannia

Re W & M Roith Ltd. [1967] 1 WLR 432

Re City Equitable Fire Insurance Co [1925] Ch 407

Re Brazilian Rubber Plantations & Estates Ltd [1911] 1 Ch 425

Lyhenteet

ALI	American Law Institute
AsOYL	Asunto-osakeyhtiölaki (22.12.2009/1599)
Av	Alaviite
Ch	Chancery
Cir	Circuit
D&O	Directors' and Officers' Liability Insurance
DGCL	Delaware General Corporation Law
DL	Defensor Legis
JFT	Juridiska föreningen i Finland tidskrift
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
KM	Komitean mietintö
KPL	Kirjanpitolaki (30.12.1997/1336)
LM	Lakimies
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228)
OYL	Osakeyhtiölaki (21.7.2006/624)
Prop	Proposition
RMBCA	Revised Model Business Corporation Act
SOU	Statens offentliga utredningar
TTL	Tilintarkastuslaki (13.4.2007/459)
VahL	Vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412)
VKL	Vakuutuslautakunta
VOYL	Osakeyhtiölaki (29.9.1978/734)
VSL	Vakuutus sopimuslaki (28.6.1994/543)

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aihe ja lähtökohdat

Tutkin oikeustieteellisen tiedekunnan lopputyössäni osakeyhtiön hallituksen yhtiöoikeudellista vastuuta ja sen taloudellisia rajoittamismahdollisuuksia. Hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuuta voidaan pitää verrattain laajana. Vastuuta voidaan käytännössä joutua arvioimaan hyvinkin erilaisissa tilanteissa. Kun jo lievä huolimattomuus hallituksen jäsenen tehtävää hoidettaessa riittää perustamaan korvausvelvollisuuden yhtiötä kohtaan, minkä lisäksi johto voi osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestysmääräystä tuottamuksellisesti rikkoessaan joutua jopa miljoonaluokkien korvausvastuuseen osakkeenomistajia ja sivullisia kohtaan, voidaan vastuun rajoittamista pitää perusteltuna.

Vahingonkorvausoikeudessa on erityisesti 1990-luvulta alkaen kasvavassa määrin nousut esille uhka yksityishenkilöiden korvausvastuusta yhtiöiden hallinnossa tehtyjen virheiden johdosta. Vaikka yhtiön johdon palkat ovat suuria, on vastuuvollisten keskimääräinen kyky suurten taloudellisten tappioiden korvaamiseen heikko. Yritystoiminnassa otetut riskit ovatkin usein suunnattoman suuria yksittäisen johtajan taloudelliseen asemaan nähden¹. Yksityishenkilöön kohdistuvia mittavia vahingonkorvausvaatimuksia sovitellaankin usein.² Sovittelumahdollisuudesta huolimatta korvausvelvollisuus voi romahduttaa yhtiön hallinnossa toimivan yksityishenkilön talouden³. Aina korvausvastuuta ei edes ole soviteltu.⁴ Lisäksi mikäli sovittelu on riippuvainen vastuuvollisen varallisuudesta, sitä on yhtiöoikeudellisessa kontekstissa pidettävä sikäli huonona keinona vastuun rajoittamiseen, että se voi luoda varakkaille henkilöille kannusteen pysyä johtotehtävien ulkopuolella⁵.

Vastuunrajaamiskysymykset ovatkin tulleet tärkeiksi. *Mika Hemmo* kirjoittaa jo vuonna 1996, kuinka yritysjohton vastuukysymyksistä on tullut ajankohtaisempia kuin koskaan ennen⁶,

---

¹ Savela 1998 s. 52.

² Hemmo 1996 s. 4. Sovittelua perusteltiin nimenomaan pyrkimyksellä välttää yksityishenkilön talouden raunioittavan vahingonkorvausvastuun syntymistä, ks. HE 187/1973 s. 13.

³ Yritystoiminnassa aiheutettujen vahinkokustannusten määrästä esimerkkinä voidaan mainita ratkaisu KKO 1997:110, jossa korkein oikeus arvioi pankin kolmen johtokunnan jäsenen aiheuttaneen yhteensä noin 50 miljoonan markan vahingon. Ratkaisussa KKO 1997:111 korkein oikeus sovitteli vahingot 5, 3 ja 1 miljoonaan markkaan. SKOP:a koskeneessa jutussa vuonna 1990–1991 valtion vakuusrahasto haki käräjäoikeudessa jopa yli kolmen miljardin markan korvauksia 13 johtokunnan jäseneltä holtittomasta luotonannosta. Vahingonkorvausvaatimukset hylättiin 10 johtokunnan jäsenen osalta.

⁴ Hallituksen jäsenen korvausvastuuta ei soviteltu tapauksessa KKO 2001:36, vaikka kyse oli hyvin suuresta korvausvastuusta. Taustalla voi kuitenkin osin olla prosessuaaliset seikat.

⁵ Savela 2006 s. 289.

⁶ Hemmo (1996 s. 10.) ottaa esimerkiksi ”yrityksen orgaaniin kuuluvan henkilön vastuusta” pankinjohtajan

eikä trendi ole suinkaan laskemaan päin. Kilpailu kansainvälisen huipputason johtajista globaaleilla markkinoilla on kovaa, ja samalla vahingonkorvausvaatimukset ovat tulleet yhä mittavammiksi. Mahdollisuus johtajien vastuun rajoittamiseen on seikka, joka kiinnostaa yrityksiä maailmanlaajuisesti.

Pääasiallisina keinoina osakeyhtiön hallituksen vastuun rajoittamiseen tai eteenpäin vyöryttämiseen nähdään tässä tutkimuksessa 1) sopimusoikeudelliset instrumentit; 2) yhtiöjärjestysmääräykset; 3) vastuuvakuutukset; sekä 4) *corporate indemnification*, jossa yhtiö⁷ ottaa eräänlaisella tukikirjeellä vastattavakseen yhtiön hallituksen maksettaviksi mahdollisesti aktualisoituvat vahingonkorvauskustannukset. Kaksi viimeistä vastuun rajoittamiskeinoa ovat yleistyneet etenkin Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, ja haenkin johtoa näille vastuunrajoittamiskeinoille angloamerikkalaisesta oikeuskirjallisuudesta. Käsittelen tästä syystä lyhyesti myös johdon vastuuvollisuutta Yhdysvalloissa.

Työn aineistona ovat osakeyhtiö- ja vahingonkorvausoikeudelliset oikeuslähteet – esityöt, säädökset sekä olennainen oikeuskäytäntö. Lähteeni perustuvat pitkälti suomalaisiin vahingonkorvausoikeutta, osakeyhtiön hallituksen vastuuta ja vastuuvakuutuksia koskeviin teoksiin sekä angloamerikkalaiseen johdon vastuun rajoittamista koskevaan kirjallisuuteen. Myös pohjoismaista aineistoa on käytetty.

Aiheesta ei ole Suomessa juuri kirjoitettu, mutta tutustumalla myös angloamerikkalaiseen kirjallisuuteen uskon voivani vastata tähän ajankohtaiseen kysymykseen. Suomen vuoden 2006 osakeyhtiölaki on saanut merkittävästi vaikutteita angloamerikkalaisesta yhtiöoikeudesta, ja lain pyrkimyksenä on jopa nähty Suomen yhtiöoikeuden ”amerikkalaistaminen”⁸. Tutustumista yhdysvaltalaiseen oikeuskirjallisuuteen voidaan siten pitää varsin perusteltuna.

---

korvausvastuun, josta korkein oikeus 1990-luvulla antoi useita ennakkoratkaisuja. Ratkaisut koskivat muun muassa pankin johdon vastuuta liiketoiminnallisista ratkaisuista, ks. tästä Huhtamäki 1993 ja Savela 2006 s. 93–95. Yritysjohtoon kohdistuneita korvausvaatimuksia käsiteltiin 1990-luvulla verrattain paljon. Monissa tapauksissa otettiin lisäksi kantaa yksityishenkilöön kohdistuvan korvausvastuun sovittelukysymykseen, ks. tästä Hemmo 1996 s. 60–65 ja 82–83. 2000-luvulle tultaessa yhtiöoikeudelliset riidat ovat kuitenkin päätyneet yhä harvemmin yleisten tuomioistuinten käsiteltäväksi, eikä yritysjohton vastuukysymyksiä koskevia prejudikaatteja vuoden 2006 osakeyhtiölain ajalta ole monta. Yhtiöoikeudelliset riidat ovat kasvavassa määrin siirtyneet välimiesmenettelyihin, joiden toiminta on salaista. (HE 227/2009 s. 6; HE 109/2005 s. 33; Airaksinen 2013 s. 459.) Ks. tästä osakassopimusriitojen osalta Pönkä 2008 s. 23; elinkeinoelämän suosimista konfliktinratkaisumenetelmistä ks. Hemmo 2005b s. 366–368.

⁷ Yhtiöistä sekä yrityksistä puhuttaessa tarkoitetaan jäljempänä osakeyhtiöitä, ellei tekstistä toisin ilmene.

⁸ Mähönen & Villa 2006a s. 14–15 ja 316. Myös suomalaisen vahingonkorvausoikeuden amerikkalaistumisesta on kirjoitettu, mutta lähinnä teoreettisesta perspektiivistä (ks. Honka 2001).

Yhtiöoikeudellista korvausvastuuta koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole vuoden 2006 lain myötä muuttuneet paljon, joten pohjoismaisella osakeyhtiöoikeudella on edelleen tulkintavaikutusta. Vuoden 1978 osakeyhtiölaki perustui pitkälti ruotsalaisiin esikuviin. Kun sekä Suomessa että Ruotsissa säädettiin uudet osakeyhtiölait 2000-luvulla, välitön yhteys maiden välillä kuitenkin katkesi. Tämän päivän yhtiöoikeudellista tutkimusta on avattava kansainvälisesti vertailevaan suuntaan, mutta samalla on todettava, ettei millään ulkomaisella oikeusjärjestyksellä enää ole yleisesti hallitsevaa asemaa Suomen osakeyhtiölain tulkintalähteenä. Vastuun samastuksen osalta voidaan edelleen seurata Ruotsin oikeuden kehitystä, mutta esimerkiksi yhtiön tarkoitusta määriteltäessä johtoa voidaan hakea brittiläisestä yhtiöoikeudesta.⁹ Yhdysvaltalaisessa oikeudessa kehitetty *business judgment rule* taas on perustelujen mukaan syytä ottaa huomioon johdon yhtiöoikeudellista korvausvelvollisuutta koskevaa OYL 22:1.1:ää ja sen tuottamusolettamaa tulkittaessa¹⁰. Vuoden 2006 osakeyhtiölaki onkin nostanut yhdysvaltalaisen oikeuden merkitystä tulkintalähteenä johdon vahingonkorvausvastuun osalta.

1.2 Tutkimusongelma, aiheen rajausta ja keskeiset käsitteet

Tutkimuskysymykseni on seuraava: kuinka osakeyhtiön hallituksen vastuuta voidaan tehokkaasti rajoittaa tai kuinka vastuuta voidaan kanavoida hallituksen jäseniltä eteenpäin esimerkiksi yhtiölle, kolmansille tahoille tai vakuutusyhtiöille? Tutkimuskysymystä tarkastellaan *kohdistamistavoitteen* näkökulmasta potentiaalisen vahingonaiheuttajan kannalta, eikä vahingonkärsijän näkökulmaan syvennytä¹¹. Myös oikeudenmukaisuusnäkökohdat ja muut jäljempänä muodostettavat vastuunjakoargumentit otetaan kuitenkin huomioon. Jotta tutkimuskysymykseen voitaisiin vastata, on ensin perehdyttävä osakeyhtiön hallitukseen vahingonkorvausvelvollisena ja sen yhtiöoikeudellisen vastuun alaan.

Hallitus voi olla vastuussa niin yhtiölle kuin sivullisille. Käytännössä hallituksen vastuu aktualisoituu usein juuri yhtiötä kohtaan, mutta myös vastuu suhteessa sivullisiin on merkittävää, sillä työntekijän vastuuta rajoittavat normit eivät sovellu yhtiön toimitusjohtajaan tai hal-

---

⁹ Mähönen & Villa 2006a s. 51–52 ja 316–317.

¹⁰ HE 109/2005 s. 51.

¹¹ Ks. toisenlaisesta lähestymistavasta esim. Pöyhösen vastavuoroisuusmalli, jossa on omaksuttu vahinkotilanneperustainen lähestymistapa sen sijaan, että keskityttäisiin joko vahingonaiheuttajan tai vahingonkärsijän näkökulmaan. Vastavuoroisuusmalli ottaa huomioon toiminnasta yhteisöllisesti aiheutuvat seuraukset ja pyrkii siten minimoimaan vahingonvaaran sekä vahinkoseuraukset. (Pöyhönen 1999 s. 341–344, 346–348.) Tutkimuksellisten rajausten vuoksi tässä työssä keskitytään potentiaalisen vahingonaiheuttajan eli yhtiön hallituksen näkökulmaan, mutta todettakoon kuitenkin, että vahingonaiheuttajalla on yleinen minimointivelvollisuus jo vahingonvaaroja koskien.

lituksen jäseniin. Johtohenkilöiden vastuun periaatteelliseksi lähtökohdaksi onkin yhtiöoikeudellisissa laeissa asetettu täysi korvaus, joka sisältää myös saamatta jääneen voiton.¹²

Yhtiölle voi syntyä hyvin monenkaltaisia vahingonkorvaustilanteita aina sopimusperusteisesta deliktiperusteiseen ja osakeyhtiölain mukaiseen vastuuseen. Tutkimusaiheen rajaamiseksi on tarpeen täsmentää aihetta: tutkimuksessa keskitytään osakeyhtiölain mukaiseen yhtiön hallituksen vastuuseen. Puhtaaseen sopimus- tai deliktivastuuseen, kuten isännänvastuukonstruktiioihin, ei puututa. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu myös prosessuaaliset seikat. Yritysjohdon vastuun rajaamiseen voi yhtiö- ja vahingonkorvausoikeudellisen problematiikan lisäksi liittyä tilintarkastuksellisia ja verotuksellisia ongelmia, joita ei kuitenkaan käsitellä¹³. Vaikka aihe on kansainvälisesti kiinnostava ja nykypäivän yritysten asiakaskunta on yhä laajempi, ei lainvalintakysymyksiin kiinnitetä tutkimuksessa huomiota.

Osakeyhtiö voidaan määritellä viiden kriteerin kautta, jotka pätevät etenkin julkisiin osakeyhtiöihin hyvin monissa maissa. Nämä kriteerit ovat:

- 1) oikeushenkilöllisyys;
- 2) osakkeenomistajien rajoitettu vastuu yhtiön veloista;
- 3) osakkeiden vapaa luovutettavuus;
- 4) johdon ja omistuksen erillisuus; ja
- 5) osakkeenomistajien jako-osuus yhtiön nettovarallisuuteen.¹⁴

Suomessa osakeyhtiöitä on kahdenlaisia; yksityisiä ja julkisia (OYL 1:1.1). Yksityisen osakeyhtiön arvopapereilla ei saa käydä julkista kauppaa eikä niihin siten sovelleta esimerkiksi arvopaperimarkkinalakia. Osakkeiden vapaata luovutettavuutta koskevaa piirrettä lukuun ottamatta myös yksityinen osakeyhtiö täyttää osakeyhtiön määritelmän. Sekä julkisiin että yksityisiin osakeyhtiöihin sovelletaan osakeyhtiölakia, jota voidaanakin pitää eräänlaisena yleislakina. Erityismuotoisista osakeyhtiöistä on erityislakeja, kuten keskinäisiä kiinteistöosakeyhtiöitä koskeva asunto-osakeyhtiölaki.¹⁵

Osakeyhtiön hallituksen jäsen kuuluu yhtiön johtoon. Tutkielmassa käytetään hallituksen jäsenestä tästä syystä myös nimitystä ”johtaja” (englanniksi *director* viittaa esimiehen ohella

---

¹² Savela 2006 s. 304; Hemmo 1996 s. 141, 171 ja 24. Periaate täydestä korvauksesta on Suomen osakeyhtiöoikeudessa vanha. Jo vuoden 1895 osakeyhtiölain 41 §:ssä säädettiin, että toimitsijan on vastattava ”täydelleen siitä vahingosta, jonka hänen huolimattomuutensa – on yhtiölle aiheuttanut.”

¹³ Ks. näistä esim. Werlauff 2006 s. 556.

¹⁴ Kraakman et al 2009 s. 1 ja 5–16.

¹⁵ Mähönen & Villa 2006a s. 29 ja 49.

hallituksen jäsenen). Termillä viitataan osakeyhtiölain mukaiseen yhtiön johtoon eli käytännössä hallintoneuvoston ja hallituksen jäseniin varajäsenineen sekä toimitusjohtajaan ja varatoimitusjohtajaan. Määritelmä on siten yhtiöoikeudellinen, ei liiketaloudellinen.¹⁶

Vahinko voidaan määritellä vahingonkärsijän kannalta epäedulliseksi ulkoisen seikan aiheuttamaksi odottamattomaksi muutokseksi. Lisäksi vahingon tulee olla laadultaan lain mukaan korvattavaksi tuleva. Yhtiöoikeudessa tämä tarkoittaa käytännössä taloudellisia vahinkoja, ja vahingon määrittäminen onkin usein rahamäärien vertaamista, eräänlaista differenssiarviointia. Tilanteet on kuitenkin arvioitava aina kokonaisuutena.¹⁷ Vahingot eivät aina ole yksisuuntaisia. Taloustieteellisessä vahingon määrittelyssä korostetaan ”odottamattoman muutoksen” sijaan vahinkotapahtuman vastavuoroisuutta¹⁸. Korvausvastuulla tai vastuulla viitataan tässä vahingonkorvausvelvollisuuteen, määräytyä edellytyksin syntyvään velvollisuuteen korvata yhtiön toiminnassa syntynyt vahinko. Yhtiöoikeudellinen vastuu on yhtiöoikeudellisista normeista johtuvaa korvausvastuuta.¹⁹

Vahinkoon liittyy olennaisesti myös riskin käsite. Vaikka riski on yleiskielessä varsin tavallinen termi, on se käsitteenä hyvin tilannesidonnainen. Riskin käsitteen sisältö voi vaihdella näkökulmasta riippuen; omaksutaanko esimerkiksi vakuutuksenottajan, vakuutusyhtiön vai vakuuttamattoman toimijan positio²⁰. Riskin tarkemman määrittelyn sijaan on kuitenkin usein tarpeellista selvittää, kuka on vastuussa todetusta riskistä. Riskillä voidaan viitata haitallisen tapahtumakulun mahdollisuuden lisäksi siihen, kuka vastaa jonkin vahinkoa aiheuttavan tekijän epäedullisista seurauksista. Riskit on tavattu jakaa kahteen pääryhmään; liike- ja vahinkoriskeihin²¹. Yrityksen liiketoimintaan liittyvät riskit eivät yleensä ole luonteeltaan oikeudellisia, eikä niiltä aina voikaan suojautua juridisin keinoin. Liikeriskeihin kuuluu yrityksen tuotekehittelyn onnistuminen, markkinoinnin menestyksellisyys ja yrityksen tuotteiden tai palveluiden kilpailukyky markkinoilla.²² Tämän kaltaiset liikeriskit eivät tutkielman kannalta ole kiinnostavia. Tutkielman kannalta kiinnostavia ovat vahingonkorvausoikeudelliset riskit, etenkin itse vahingonkorvausvastuun riski. Vahingonkorvausvastuun riski liittyy kuitenkin olennaisesti liiketoiminnan riskeihin.

---

¹⁶ Ks. Toiviainen 1994a s. 879.

¹⁷ Savela 2006 s. 301; Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 752. Ks. vahingon määritelmästä myös Dotevall 2001 s. 72–74.

¹⁸ Kaisanlahti 1999a s. 89.

¹⁹ Toiviainen 1994a s. 877–878.

²⁰ Clarke 2007 s. 2.

²¹ Lintumaa 2004 s. 398–399.

²² Hemmo 2005c s. 10 ja 13; Virtanen 2011 s. 43.

Riskienhallintaa voidaan pitää prosessina, jossa potentiaalinen vastaaja pyrkii välttämään siihen kohdistuvien vaatimusten ja oikeudellisten riitojen syntymistä. Kyse on eräänlaisesta itsesääntelystä tai yrityksen sisällä kehitetystä tekniikasta oikeudellisen vastuun minimointiin.²³ Riskienhallinnan olennaisia osia ovat riskien tunnistaminen, arvioiminen, ja soveltuviin riskinhallintakeinojen kehittäminen. Riskienhallinnan juuret ovat 1930-luvun Yhdysvalloissa ja ne liittyvät vahvasti vakuuttamiseen.²⁴

Vahingonkorvausvastuun riskin osalta käyttökelpoisena riskienhallintakeinona voidaan pitää vakuuttamista²⁵. Vastuuvakuutus on vahingonkorvausvelvollisuuden varalta otettu vahinkovakuutus, jonka ensisijaisena tavoitteena on vakuutetun suojaaminen vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttamalta taloudelliselta tappiolta²⁶. Yritysjohdon vastuuvakuutus poikkeaa tyypillisistä vastuuvakuutuksista siinä, että se kattaa pelkästään varallisuusvahingot²⁷. Varallisuusvahinkoja kattavia vastuuvakuutuksia on vaikeampi saada kuin muita vahinkolajeja koskevia vakuutuksia. Lisäksi ne ovat harvinaisempia.²⁸

Vahingonkärsijän asemaa parantavat vakuutusosoikeudelliset säännökset ovat osa yleisempää pohjoismaista 1900-luvun puolivälin vaiheilla voimistunutta kehitystä, jossa vahinkojen korvattavuutta vakuutuksista on haluttu edistää²⁹. Vakuutuksilla onkin yhä keskeisempi merkitys vahingonkorvausoikeudessa³⁰. Vahingonkorvauksen ja vakuutusten tavoitteet ja tehtävät ovatkin pitkälti samanlaisia – molempien pääasiallisena tarkoituksena on vahinkojen ja haittojen korvaaminen. Vahingonkorvaus ja vakuutus eroavat toisistaan kuitenkin merkittävästi korvausvelvollisuuden perusteiden ja korvauksen kattavuuden osalta.³¹

Vakuutusjärjestelmä ei voi korvata vahingonkorvausoikeutta. Ei ole olemassakaan yleistä, kaiken kattavaa vastuuvakuutusta. Vakuutuksien keskeisen merkityksen johdosta oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esiintynyt ajatus riskien yleisemmästä hallinnasta

---

²³ Cane 1996 s. 411–412, joka kuvailee riskienhallintaa *as a management or "administrative" technique for minimizing legal liability*.

²⁴ Lintumaa 2004 s. 398–399.

²⁵ Hemmo 2005c s. 13.

²⁶ Strömberg 2004 s. 417.

²⁷ Strömberg 2004 s. 438. Johdon vastuuvakuutus muistuttaakin läheisesti aineettomia palveluja tarjoaville yrityksille tarkoitettuja vastuuvakuutuksia, kuten asianajajien, konsulttien ja tilintarkastajien vastuuvakuutuksia (Könkkölä 2009a s. 35).

²⁸ Hemmo 1998 s. 103. Vastuuvakuutus on kuitenkin yksi perinteisistä vakuutuslajeista. Se eroaa monista muista vakuutuksista siinä, että vakuutustapahtumana on vahingonkorvausvelvollisuuden syntyminen. (Norio-Timonen 2009 s. 707.)

²⁹ Könkkölä 2009a s. 16.

³⁰ Hoppu 1998 s. 1054.

³¹ Hoppu & Hemmo 2006 s. 9–10.

vakuutusten avulla. Tästä on käytetty nimitystä ”vakuutusyhteiskunta”³². Suomi ei ole kuitenkaan – ainakaan vielä – kehittynyt ”vakuutusyhteiskunnaksi” Wilhelmssonin tarkoittamassa mielessä. Yhteiskunnan kehittymisen myötä vakuuttaminen on kuitenkin tullut paikoin pakolliseksi, mikä vahvistaa vahingonkärsijän asemaa korvausvelvollisen maksukyvyttömyystilanteessa. Pääosin vakuuttaminen on kuitenkin edelleen vapaaehtoista.³³

Siinä missä erityisesti henkilövahinkojen osalta modernissa yhteiskunnassa on katsottu, että vahingonkärsijät ovat oikeutettuja korvaukseen kärsimistään vahingoista³⁴, voidaan varallisuusvahinkojen osalta korostaa myös muita tavoitteita. Kun vahingonkärsijän korvaustarve tulee huomioiduksi, huomio voidaan vahingonkärsijän ohella kiinnittää vahingonaiheuttajaan ja korvausvelvollisuuden sille luomaan rasitteeseen. Kun vahingonkorvauksen tarkoituksena painottuu vahinkojen seurausten kohdistaminen ja pulverisointi perinteisen reparaation ja prevention sijasta, tavoitetta voidaan Hemmoa mukaillen kutsua *kohdistamistavoitteeksi*³⁵. Kohdistamistavoitetta voidaan pitää legitimiimpänä varallisuus- ja esinevahinkojen kuin vakavien henkilövahinkojen osalta.

1.3 Tutkielman metodologiset lähtökohdat

Tutkielmassa tuodaan vertailun vuoksi esiin myös osakeyhtiön vastuun alaa ja sen rajoittamismahdollisuuksia ulkomailla, erityisesti Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa. Käsittelyn tarkoituksena ei ole esitellä yhdysvaltalaisia kannanottoja tai tulkintoja kattavasti, mutta vertailu voi joka tapauksessa tuoda jotain uutta kysymyksenasetteluun. Perusteet vertailevalle lähestymistavalle ovat ennen kaikkea edellä mainitussa osakeyhtiölain amerikkalaistumisessa.

Vastuuvakuutuksista ja erityisesti vakuutetun asemasta on keskusteltu Yhdysvalloissa viime vuosikymmeninä runsaasti. Pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa mielenkiinnon kohde on pikemminkin ollut vahingonkärsijä kuin vakuutettu. Johdon vastuuvakuutuksia ja indemnity-

---

³² Ks. esim. Wilhelmsson 2001 s. 85–95. Vakuutukset tarjoavat yhteiskunnallisesta näkökulmasta korvausjärjestelmän, jonka kautta vahinkojen kustannuksia voidaan pulverisoida ja saada korvatuksi vahinkoja, joiden kustannukset muutoin voisivat tulla yhteiskunnan maksettaviksi (Norio-Timonen 2007 s. 814).

³³ Vapaaehtoista vakuuttamista ei ole pidetty hyväksyttävänä etenkin vaarallisessa toiminnassa, jossa henkilövahinkojen riski on suuri tai jossa on katastrofivahingonvaara. Pakollisen vakuuttamisen piiriin kuuluvat liikenne- ja potilasvahingot sekä ydinvastuulain mukaiset vahingot. Myös muita taloudellisesti suuren vahinkoriskin toimintoja, kuten ympäristövakuutukset, on siirretty pakollisen vakuuttamisen piiriin. (Strömberg 2004 s.419–420.) Kun myös vapaaehtoiset vakuutukset voivat kuitenkin vaikuttaa vahingonkorvausvastuuseen esimerkiksi alan yleisen vakuuttamiskäytännön taikka tavanomaisen vakuutuksen puuttumisen kautta, on jaottelu pakollisiin ja ei-pakollisiin vakuutuksiin osin menettänyt merkitystään (Hemmo 1996 s. 126 ja 138–140).

³⁴ Lagerström & Roos 1991 s. 131.

³⁵ Hemmo 1996 s. 307–318. Vahingonkorvauksen preventio- ja reparaatiotavoitteet ovat Hemmon mukaan heikentyneet, ja niiden rinnalle on tullut ennen kaikkea tarkoituksenmukaisen vahinkoriskien jakamisen edistäminen. Se, millaista riskienjakoa pidetään tavoiteltavana, on luonnollisesti katsantokannasta riippuvaista.

ehtoja³⁶ on käsitelty erityisesti angloamerikkalaisessa oikeuskirjallisuudessa, jota ei tässä kuitenkaan käytetä vankan oikeuslähdetuen etsimiseksi. *Common law* -oikeudella ei ole välitöntä vaikutusta Suomen oikeuteen, mutta ”yhtiöoikeudelliset peruskysymykset taloudellis-yhteiskunnallisina ilmiöinä” ovat esimerkiksi yhdysvaltalaisessa ja suomalaisessa oikeudessa pitkälti samoja, mikä mahdollistaa järjestelmien vuoropuhelun³⁷. Lisäksi *common law* -maissa on nykyään verrattain paljon säädettyä oikeutta, ja itse *common law* -oikeuden osuus ei välttämättä ole kovinkaan suuri kaikilla oikeudenaloilla³⁸. Suomi taas on lähentynyt *common law* -perinnettä, kun KKO:n asemaa prejudikaattituomioistuimena on vahvistettu³⁹. Järjestelmien ryhmittelyn yhden kriteerin perusteella voikin asettaa kyseenalaiseksi⁴⁰.

Riskien tutkimisesta ja yhdysvaltalaisen aineiston hyödyntämisestä huolimatta metodi ei ole luonteeltaan oikeustaloustieteellinen. Väheksymättä reaalisia argumentteja on kuitenkin todettava, että niiden painoarvo ratkaisuperusteena on varsin heikko. Reaalisen harkinnan metodisia pelisääntöjä voidaan lisäksi pitää epämääräisinä.⁴¹ Tutkimuksen päämäärät eivät ole myöskään oikeusvertailevia, vaan tavoitteena on enemmänkin hakea oikeusvertailun rajoja ja mahdollisuuksia⁴². Oikeusvertailua on pidetty innovaatioille avoimena ja vapaaseen tutkimukseen kannustavana tieteenhaarana, jollaista tulkintaa tässä hyödynnetään. Pyrkimyksenä on irtaantuminen oikeusjärjestyksemme asettamista rajoitteista – kansalliset oikeusjärjestykset eivät synny eivätkä kasva eristyksissä toisistaan.⁴³ Ulkomaista oikeutta käytetään osana argumentaatiota esimerkkien ja mahdollisten ratkaisujen lähteenä, mikä Suomen kaltaisessa pienessä oikeusjärjestyksessä voi olla tarpeellista esimerkiksi juuri yhtiöoikeudellisten oikeustapausten vähyden takia⁴⁴. Tutkimusongelman kansainvälisen luonteen vuoksi laajemmankin oikeusvertailevan aineiston käyttäminen olisi periaatteessa mahdollista.

---

³⁶ Indemnitylle ei ole vakiintunutta suomenkielistä käännöstä. Tutkielmassa käytetäänkin tästedes termiä ”indemnity” ilman lainausmerkkejä tai kursiiivia.

³⁷ Hemmo 1994 s. 39; Kaisanlahti 1999b s. 8–9. Ks. *common law*’n ja mannermaisen oikeuden ryhmittelystä Husa 2013 s. 302–304. Husa pitää Pohjoismaita oikeuskulttuurisesti *common law*’n ja mannermaisen oikeuden välimaastossa. Muodollisessa oikeuslähdeopissa säädetty oikeus korostuu, mutta käytännön oikeuselämässä korkeimpien oikeuksien prejudikaateille annetaan suuri painoarvo.

³⁸ Ks. esim. Savela 1999b s. 23–24.

³⁹ Karhu 2007 s. 461.

⁴⁰ Husa 2013 s. 304.

⁴¹ Ks. Mielityinen 2006 s. 108 ja 133–134. Ks. suomalaisesta oikeustaloustieteellisestä yhtiöoikeudellisesta tutkimuksesta Kaisanlahti 1999b s. 8–10 ja 12–52.

⁴² Ks. tämänlaisesta vertailevasta ulkomaisen aineistomateriaalin hyödyntämisestä esim. Könkkölä 2009a s. 27–29; Hidén 2002 s. 7–8; Hemmo 1998 s. 13–18. Könkkölään väitöskirjassa yhdysvaltalaisista aineistoa käytetään lähinnä ”idealähteenä”, ei niinkään reaalisten perusteiden vahventajana (Könkkölä 2009a s. 27). Hemmo (1998 s. 14 ja 18) puolestaan korostaa, että vaikka ulkomaisella lähdeaineistolla ei ole auktoritatiivista merkitystä, voi aineisto olla hyödyllistä erilaisten valintojen ja mahdollisten seurausten selittämisessä. Hän puhuuikin argumenttien mahdollisesta universaalista relevanssista. Ks. vertailusta rajojen ylittämisenä Husa 2013 s. 54–59.

⁴³ Husa 2013 s. 26–27 ja 54–55.

⁴⁴ Ks. Savela 1999b s. 25–26. Ks. myös Husa 2013 s. 13.

Vuoden 2006 osakeyhtiölain amerikkalaistumisen myötä yhdysvaltalainen aineisto sisältää paitsi potentiaalisesti käyttökelpoisia oikeustieteellisiä argumentteja myös välittömämpiä taustaoletuksia ja -arvoja. Suomen velvoiteoikeudessa viime vuosikymmeninä vallinnutta angloamerikkalaisen aineiston hyödyntämisen suuntausta on kritisoitu⁴⁵, mutta osakeyhtiölain amerikkalaistuminen huomioon ottaen valinta on tässä tutkimuksessa mielestäni perusteltu. Yhtiöoikeudelliseen vastuuseen on jossain määrin vaikuttanut myös EU-oikeus erityisesti lukuisten yhtiöoikeudellisten direktiivien kautta⁴⁶. Harmonisointi koskee lähinnä julkisia osakeyhtiöitä ja/tai pörssiyhtiöitä. Sen tarkoituksena on nähty ns. Delaware-ilmion mukaisen sääntelykilpailun estäminen unionin alueella.⁴⁷

1.4 Vahingonkorvausteorioista ja vastuunjakoargumenteista

Vahingonkorvausteoriat voidaan jakaa karkeasti yksiarvoisiin ja pluralistisiin teorioihin. Yksiarvoisissa teorioissa on tyypillisesti jokin johtavana periaatteena toimiva teoreettinen lähtökohta, joka pysyy tutkimuksen taustalla korvaustilanteesta riippumatta⁴⁸. Pluralistiset teoriat hylkäävät yksittäisen selitystekijän – erilaisia korvaustilanteita voidaan selittää paremmin useamman teoreettisen konstruktion avulla. Teorian mukaan ei ole olemassa yhtä johtavaa arvo- tai tavoiteperiaatetta, vaan vahingonkorvausoikeuden kentällä on tunnistettavissa joko useita tasavahvoja periaatteita tai korvaustilanteesta riippuvaisia johtavia periaatteita. Samassakin korvaustilanteessa voidaan erottaa useita vastuunjakoargumentteja.⁴⁹

Tämän tutkimuksen kohteena on yksittäinen korvausmuoto, eikä tavoitteena suinkaan ole selittää vahingonkorvausoikeuden kaikkia korvaustilanteita. Tutkimuksessa onkin sitouduttu pluralistiseen vahingonkorvausteoriaan, joskin omaksutut periaatteet palvelevat pitkälti yhtä päämäärää; hallituksen vastuun taloudellista rajaamista. Vasta-argumentteja ei käsitellä laajemmin tutkimuksen rajauksen takia, mutta todettakoon, että aihetta olisi mahdollista lähestyä myös muunlaisista näkökulmista, kuten yhtiön osakkeenomistajien perspektiivistä.

---

⁴⁵ Kritiikkiä on esitelty esim. Hemmo 1998 s. 15. Ks. myös Könkkölä 2009b s. 717, jonka mukaan yhdysvaltalainen keskustelu on suomalaisessa vakuutus-oikeustieteessä sen sijaan jäänyt ”täysin huomioimatta”.

⁴⁶ Ks. osakeyhtiölain eurooppalaistumisesta Pönkä 2012 s. 58–61.

⁴⁷ Pönkä 2012 s. 59–60. Ks. Delaware-ilmioista yleisemmin Savela 1999b s. 143–147 ja Delaware-ilmioista Euroopan unionissa s. 338–343.

⁴⁸ Esimerkkeinä yksiarvoisista teorioista ovat oikeustaloustieteellinen (*law and economics*) suuntaus sekä sallittua riskinottoa koskevat erilaiset teoriat.

⁴⁹ Hemmo 1996 s. 21–22, 34–35 ja 37.

Tutkimuksessa hahmotetut vastuunjakoargumentit voidaan tiivistää seuraavasti;⁵⁰

- 1) Riskienhallinta
  - a) Sopimusoikeudellinen riskienhallinta
  - b) Vastuuvakuutusuoja
- 2) Vastuun kohdistaminen ja oikeudenmukainen riskienjako
  - a) Vastuun kohdistaminen kantokykyisille tahoille
  - b) Vastuun kohdistaminen toiminnasta hyötynneelle taholle
  - c) Vastuun pulverisointi

1.5 Tutkielman rakenne

Luvussa 2 käsittelen osakeyhtiön hallitusta vastuusubjektina. Johdantona lukuun esitellään yhtiöoikeudellista vastuuta Yhdysvalloissa ja aivan lyhyesti myös Iso-Britanniassa, jonka jälkeen käsitellään yhtiöoikeudellista vastuuta Suomessa. Hallituksen vastuu on eritelty luvussa sen mukaan, onko kyse vastuusta yhtiötä vai muuta tahoa kohtaan. Luvun lopussa käsitellään myös yhteisvastuuta ja yhtiön omaa vastuuta. Hallituksen vastuun poistamista ja sen rajaamista käsitellään luvussa 3. Rajoituskeinojen yleisen esittelyn jälkeen kutakin edellä mainittua rajoituskeinoa, eli sopimusoikeudellisia instrumentteja, yhtiöjärjestysmääräystä, vastuuvakuutusta ja *corporate indemnificationia*, käsitellään erikseen. Johdon vastuuvakuutuksia ja indemnityä käsitellään myös Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian näkökulmasta. Angloamerikkalainen akateeminen keskustelu näistä rajaamiskeinoista on huomattavasti vilkkaampaa kuin suomalainen (lähes olematon) keskustelu. Suomen osakeyhtiölaissa ei säädetä näistä rajaamiskeinoista toisin kuin Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, minkä lisäksi johdon vastuuvakuutusta voidaan pitää ennen kaikkea amerikkalaisena vientituotteena. Luvussa 4 käsitellään hallituksen vastuun teoreettista hyväksyttävyyttä edellä muodostettujen vastuunjakoargumenttien näkökulmasta. Lopuksi palataan vastuunrajoituskeinoihin kohdistamistavoitteen näkökulmasta.

---

⁵⁰ Argumenttien muodostamisessa on otettu mallia *Mika Hemmon* teoksessaan *Vahingonkorvauksen sovittelu ja moderni korvausoikeus* (1996 s. 39–41) omaksuman pluralistisen teorian rakenneosista.

2 Osakeyhtiön hallitus vastuusubjektina

2.1 Yhtiöoikeudellisesta vastuusta Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa

Yritysten toimintaympäristö Yhdysvalloissa on hyvin erilainen kuin Suomessa, vaikka OYL ottaakin mallia pitkälti angloamerikkalaisesta, lähinnä Delawaren oikeuskulttuurista⁵¹. Toiminnan riskikartoitus saa Yhdysvalloissa paljon suuremman roolin kuin Suomessa. Yhdysvaltojen markkinoilla toimiminen vaatiikin varsin tarkkaa riskienhallintaa⁵². Korvausvastuun taan heikompi ennakoitavuus, punitatiivisen vahingonkorvauksen mahdollisuus ja oikeudenkäyntiherkkyys Yhdysvalloissa ovat merkittäviä eroja Suomeen verrattuna. Myös riski vastuuvakuutuksen vakuutusmäärän ylittymisestä on Yhdysvalloissa selvästi suurempi kuin Suomessa.⁵³ *Hannu Honka* on artikkelissaan suomalaisen vahingonkorvauksen mahdollisesta ”amerikkalaistumisesta”⁵⁴ nähnyt yhdysvaltalaisen vahingonkorvausoikeuden tärkeimpinä eroina suomalaiseen oikeuteen verrattuna tiukemman vastuuperusteen, erilaisen syy-yhteyden määrittelyn⁵⁵, vahinkolajien laajemman korvattavuuden⁵⁶, vahinkotapahtumien määrällisen suuruuden sekä taloudellisen rangaistavuuden suuren painoarvon. Vahingonkorvausoikeuden päätehtävinä Yhdysvalloissa nähdään preventio ja reparaatio, jotka korostuvat myös suomalaisessa järjestelmässä, mutta eri tavoin.

Yhdysvaltalainen vahingonkorvausjärjestelmä poikkeaa niin poliittisten painotusten kuin vahingonkorvaus- ja vakuutuslainsäädännön yksityiskohtien osalta pohjoismaisista

---

⁵¹ Delawaren yhtiöoikeus on myös Yhdysvalloissa erittäin merkittävässä asemassa, sillä Delaware on jopa noin puolen Yhdysvaltoihin sijoittuneen julkisen osakeyhtiön *state of incorporation*, minkä johdosta yhtiöiden kaikkiin sisäisiin asioihin sovelletaan *internal affairs* -doktriinin mukaisesti Delawaren lakia. Jotta Delawaren yhtiölaki soveltuisi, yrityksen kotipaikan ei tarvitse olla Delawaressa; riittää, että yhtiö on listautunut Delawaren osavaltioon. Suurimmalla osalla delawarelaisista yhtiöistä ei olekaan osavaltiossa toimintaa. (Armour – Hansmann – Kraakman 2009 s. 23–24.) Kun yhtiöoikeudesta säädetään Yhdysvalloissa lähinnä osavaltiotasolla, osavaltioiden välille on syntynyt sääntelykilpailua, johon viitataan usein termillä *Delaware effect* juuri siksi, että Delaware on onnistunut houkuttelemaan yhtiöitä sijoittautumaan oikeusalueelleen osavaltioista parhaiten sen hallitusmyönteisen (*board centric*) ja muuten optimaalisimpana pidetyn yhtiölain ansiosta. Ks. esim. Savela 1999b s. 143–147.

⁵² Toiminnan volyyminä on esimerkkinä määrällisesti valtava *mass litigation*. (Ks. Honka 2001 s. 284.) Ryhmäkanteita on mahdollista käyttää myös yhtiöoikeudellisissa jutuissa, mikä nostaa johdon maksettavaksi tulevien vahingonkorvausten määriä. Toisaalta ryhmäkanteet saattavat alentaa oikeudenkäyntikuluja. (Savela 2001 s. 94.) Suomessa ryhmäkanteet ovat vielä verrattain uusi asia. Instituutio on omaksuttu amerikkalaisesta oikeuskulttuurista (Husa 2013 s. 55).

⁵³ Könkkölä 2009a s. 27–28. Yhdysvaltojen markkinoita on pidetty erityisenä myös esim. tuotevastuuseen liittyen Eurooppaa suurempien korvausriskien vuoksi (Hemmo 2004 s. 44).

⁵⁴ Honka 2001 s. 280. Artikkelin on ”amerikanisaation” osalta luonteeltaan lähinnä teoreettinen, eikä suomalaisen vahingonkorvauksen havaita tai väitetä amerikkalaistuneen (Honka 2001 s. 283 ja 306).

⁵⁵ Usein käytetty vaatimus syy-yhteyden osalta on *proximity*, mutta periaatteita on useita (Honka 2001 s. 289).

⁵⁶ Esimerkiksi taloudellisten vahinkojen korvattavuutta ei ole yleisesti rajoitettu samalla tavalla kuin Suomessa (Honka 2001 s. 292).

järjestelmistä merkittävästi. Se heijastaa amerikkalaisia arvoja, kulttuuria ja yhteiskuntaa.⁵⁷ Vahingonkorvauksen preventiivisen ja reparatiivisen tehtävän korostumiselle osasyynä voidaan nähdä maan jury-järjestelmä. Liittovaltion perustuslaki takaa siviilioikeudenkäynneissä oikeuden maallikoista koostuvan valamiehistön (*jury*) käyttöön. Valamiehistöt ovat laajalti käytössä myös osavaltioiden tuomioistuimissa.⁵⁸ Delawaren yhtiöoikeusasioihin erikoistuneessa *Court of Chanceryssa* ei kuitenkaan ole valamiehistöä, vaan yhtiöoikeuteen erikoistuneet tuomarit päättävät sekä lain soveltamisesta että faktoista⁵⁹.

Punitatiiviset vahingot (*punitive or exemplary damages*) eivät perustu reparaation tavoitteeseen, vaan pelkkään rangaistavuuteen ja preventioon. Ne ovat rangaistusluonteisia korvauksia, joiden tarkoitus on suojella heikompia ja estää potentiaalisia vahingonaiheuttajia aiheuttamasta usein törkeiksi luokiteltavia vahinkoja.⁶⁰ Joissain osavaltioissa punitatiivisille vahingonkorvauksille on asetettu yläraja⁶¹. Delawaressa rajoituksia ei ole – useassa osavaltiossa rajoituksia pidetään perustuslain vastaisina⁶². Delawaren *Court of Chancery* ei voi kuitenkaan tuomita punitatiivisia vahingonkorvauksia⁶³.

Vastuuvakuutukset voivat antaa suojaa punitatiivisilta korvauksilta, mutta ne tekisivät järjestelmän preventio- ja pelotevaikutuksen tyhjäksi. Kaikissa osavaltioissa punitatiiviset korvaukset kattavaa vastuuvakuutusta ei hyväksytäkään, mutta 20 osavaltiossa, kuten Delawaressa, tällaista vakuutusturvaa pidetään päteväenä.⁶⁴ Yritysten sijoittuminen Delawaaren johtuukin pitkälti sen yritysmuonteisesta lainsäädännöstä. Vastuuvakuutus, josta korvataan myös punitatiiviset vahingot, on yritysten riskienhallinnassa hyvin tärkeä.

⁵⁷ Könkkölä 2009a s. 27–28; Honka 2001 s. 306.

⁵⁸ Tuomari päättää lain soveltamisesta, ja valamiehistön tehtävänä on ratkaista jutun faktat, kuten vahingonkorvausvelvollisuus ja vahinkojen määrä tuomarin ja osapuolten ohjeiden perusteella. Tuomarin ohjeet ovat osin standardisoituja, mutta esimerkiksi Delawaressa ohjeita ei ole punitatiivisten vahinkojen osalta standardisoitu. Valamiehet samastuvat helposti vahingonkäräjöiden intresseihin ja vahvistavat siten vahingonkorvauksen reparatiivista puolta. Yritysten ja kuluttajien välinen jännite ratkaistaan usein kuluttajan suojaksi yksityishenkilön kuolemantapausten, vammojen ja omaisuuden vahingoittumisen tapauksissa. Yhtiöiden kohdalla korostuu yhdysvaltalainen vaatimus liike-elämän tehokkuudesta. (Honka 2001 s. 300–302.)

⁵⁹ Delawaren *Court of Chanceryn* ja korkeimman oikeuden välissä ei ole muutostuomioistuinta. Molemmat ovat tuomioistuimina lisäksi varsin nopeita ja tehokkaita, mikä onkin varmasti Delawaren tuomioistuimen erikoisasiantuntemuksen ohella yksi syy sille, että niin monet yritykset ovat sijoittautuneet Delawareen. (Savela 1999b s. 146; Pönkä 2012 s. 60.)

⁶⁰ Honka 2001 s. 294–296. Klassikkoesimerkki punitatiivisista vahingoista yhtiöoikeudessa on tapaus *Texaco v. Pennzoil* 729 S.W.2d 768 (Court of appeals, Texas 1987), jossa Texaco tuomittiin maksamaan Pennzoilille kolmen miljardin dollarin punitatiiviset vahingot (vahingonkorvaukset yhteensä 10 miljardia) aiheuttomasta puuttumisesta Getty Oilin ja Pennzoilin väliseen sulautumissopimukseen. Punitatiiviset vahingonkorvaukset ovat kuitenkin verrattain harvinaisia yhtiöoikeudellisissa tapauksissa (Savela 1999b s. 125 ss).

⁶¹ Honka 2001 s. 306.

⁶² Laycock 2002 s. 732–736.

⁶³ Houck 1995 s. 490. Court of Chancerylla on vuodesta 1994 ollut yksinomainen toimivalta *corporate indemnification* -tapauksissa. Punitatiivisia vahingonkorvauksia ei siten sovelleta (Bigler 1995 s. 24; DGCL § 145 (k)).

⁶⁴ Honka 2001 s. 297.

Yhtiön johdon asema on kuulunut traditionaalisesti Yhdysvalloissa *common law* -oikeuden piiriin, mikä on korostanut yksittäisten oikeustapausten merkitystä oikeuslähteenä⁶⁵. Delawaressa yhtiön vastuuta on kuitenkin kodifioitu, minkä lisäksi on todettava, että hallituksen jäseniä on asetettu oikeuskäytännössä vastuuseen verrattain harvoin⁶⁶. Tämä johtuneeksi osaksi siitä, että yhdysvaltalaisen osakeyhtiöiden hallituksissa istuu varsin paljon riippumattomia asiantuntijajäseniä. Itsenäisten hallitusten jäsenten on katsottu tukevan sitä, että hallitus toimii yhtiön kokonaisedun ja kaikkien yhtiön osakkeenomistajien etujen mukaisesti. Itsenäisiä hallituksen jäseniä on katsottu motivoivan etiikka, moraalit, ammatillisuus ja maineeseen liittyvät kysymykset.⁶⁷ Riippumattomien hallituksen jäsenten kohdalla henkilökohtainen vastuu ei olekaan aktualisoitunut kovin usein⁶⁸.

Tilanteet, joissa johtohenkilöitä on asetettu vastuuseen, ovat liittyneet usein epätavallisiin olosuhteisiin, kuten insolvenssin läheisyyteen⁶⁹ tai *self-dealing* transaktioihin⁷⁰, kuten sulautumiseen tai yhtiön myyntiin. Johtoon kohdistuvat korvausvaatimukset ovat erityisen todennäköisiä yrityskaupan yhteydessä⁷¹. Tuottamuksen asteen osalta tuomioistuimet ovat viitanneet usein vilpillisyyteen (*bad faith*) tai vaikeasti todennettavissa olevaan intressikonfliktiin. Hallituksen jäseniä suojataan Yhdysvalloissa vastuulta niin säädetyn oikeuden rajoituksilla kuin oikeuskäytännössä korotetulla tuottamusvaatimuksella. Myös vastuuvakuutuksen tapaiset täydentävät instituutiot ovat tärkeitä.⁷²

50 osavaltion, Washington DC:n ja erillisalueiden järjestelmässä lain tulkinneelliset erot ovat kuitenkin huomattavia. Yhdysvaltalaisesta vahingonkorvausoikeudesta on mahdotonta esittää selväpiirteistä yleiskuva, vaikka osavaltioilla on myös yhteisiä vahingonkorvausoikeudellisia piirteitä.⁷³ Yhdysvalloissa on sekä liittovaltion että osavaltioiden tuomioistuimet (*federal and*

---

⁶⁵ Rapakko 1990 s. 54.

⁶⁶ Myös Englannissa korvausvaatimukset menevät varsin harvoin tuomioistuihin saakka (Finch 1994 s. 901).

⁶⁷ Kraakman et al 2009 s. 64–65 ja 94.

⁶⁸ Cheffins & Black 2006 s. 1388.

⁶⁹ Ks. Kraakman et al 2009 s. 119–120. Joissakin osavaltioissa hallituksen jäseniä vastaan on nostettu suoria kanteita insolvenssitilan syventämisen (*deepening insolvency*) perusteella (ks. esim. Pennsylvanian osalta *Official Committee of Unsecured Creditors v. R.F. Lafferty & Co.*, 267 F.3d 340 (3d Cir. 2001)), mutta Delawaressa tällaisen kanteen mahdollisuus on nimenomaisesti kielletty tapauksessa *Trenwick America Litigation Trust v. Ernst & Young, L.L.P.*, 906 A.2d 168 (Del. Ch. 2006).

⁷⁰ Delawarelaiset tuomioistuimet ovat kuitenkin yleensä tiukempia suhteessa määräävien osakkeenomistajien kuin johdon *self-dealingiin* (Kraakman et al 2009 s. 108–109 ja 175–176), mikä on hyvä esimerkki osavaltion hallitusmyönteisyydestä.

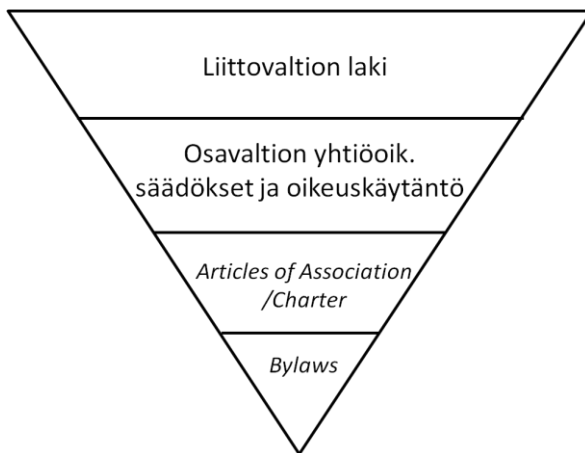
⁷¹ Finch 1994 s. 896–897. Yrityskaupan yhteydessä johto saattaa joutua tekemään nopeita mutta taloudellisesti hyvin merkityksellisiä päätöksiä tilanteissa, jossa sillä on velvollisuuksia niin olemassa oleville kuin uusille osakkeenomistajille, työntekijöille, toimittajille kuin asiakkaille.

⁷² Kraakman et al 2009 s. 80 ja 181.

⁷³ American Law Institute ALI julkaisee osavaltioista keräämänsä aineiston perusteella tuomioistuinten soveltamista laeista kokoelmia (*Restatements*), joita on tehty myös vahingonkorvausoikeuden osalta.

state courts). Osavaltioiden tuomioistuimilla on yleinen toimivalta, ja liittovaltion tuomioistuimilla on toimivalta vain erikseen määritetyissä kysymyksissä, kuten tapauksissa, joissa osapuolet ovat eri osavaltioista. Tapaus ratkaistaan liittovaltion tuomioistuimessa myös, mikäli kyseessä on liittovaltion asia (*federal question*). Yhdysvaltalaisilla tuomioistuimilla on *common law* -järjestelmän seurauksena huomattavasti enemmän vapautta lain soveltamisessa ja muodostamisessa kuin suomalaisilla tuomioistuimilla⁷⁴.

Osavaltioilla on omat lakinsa, joita osavaltioiden tuomioistuimet pääosin soveltavat. Liittovaltion laki, josta on säädetty rajallisessa määrin *common law*'ta, tulee sovellettavaksi lähinnä liittovaltion lainsäädännön nojalla. Sovellettava laki ei riipu liitto- ja osavaltioiden tuomioistuinten toimivallasta. Osavaltioilla on omat osakeyhtiölainsäädäntönsä, mutta *business judgment rulen* soveltaminen yritysjohdon vastuuseen on eräs useita osavaltioita yhdistävä tekijä. Liiketoimintapäätösperiaateajattelu on voimassa sikäli myös Suomessa, että yritysjohdo ei ole Suomessakaan vastuussa liiketoiminnallisista virhearvioinneistaan.⁷⁵ Amerikkalaiset yhtiöjärjestykset sen sijaan poikkeavat suomalaisista yhtiöjärjestyksistä merkittävästi, sillä Yhdysvalloissa on erotettavissa *articles of association / charter* sekä *bylaws*.

Charter vastaa suomalaista yhtiöjärjestystä, kun *bylaws* on puolestaan luonteeltaan hyvin tekninen ja muutettavissa jo pelkällä hallituksen päätöksellä⁷⁶. Myös osakkeenomistajilla on oikeus tähän.⁷⁷

Kuva 1. Yhtiöoikeudelliset oikeuslähteet Yhdysvalloissa

Yhdysvaltalaisessa keskustelussa oli aina 1930-luvulta 1950-luvulle tyypillistä *johtokeskeinen ajattelu*, jonka mukaan osakkeenomistajista riippumattomalla ammattimaisella ja teknokraattisella yritysjohdolla on parhaat mahdollisuudet yrityksen johtamiseen yleisen yhteiskunnallisen edun parhaaksi. Ilman kontrollia toimiva yritysjohdo ei kuitenkaan välttämättä täytä yhteiskunnallisia velvollisuuksiaan, vaan se saattaa opportunistisesti pyrkiä

Restatementit eivät ole tuomioistuiamia sitovia. (Honka 2001 s. 283–284.) Ks. myös Rapakko 1990 s. 57–58.

⁷⁴ Honka 2001 s. 283 ja 288.

⁷⁵ Honka 2001 s. 283.

⁷⁶ Delawaressa *charterin* on eksplisiittisesti annettava hallitukselle valta *bylaws*'n muuttamiseen (DGCL § 109 (a)). RMBCA:n oletussääntö (§ 10.20) sen sijaan antaa hallitukselle vallan, ellei *charterissa* ole toisin määrätty.

⁷⁷ Bebchuk – Coates – Subramanian 2002 s. 894 av.

käyttämään valvonnan puutetta omaksi edukseen. Agenttina toimiva johto voi tehtävää suorittaessaan ajaa opportunistisesti omaa etuaan ilman, että päämiehellä on edes mahdollisuutta havaita sitä. Tilanteita voi kutsua nimellä *take the money and run*.⁷⁸

Tämä johtokeskeiseen malliin kohdistunut kritiikki muodostettiin 1970-luvun alun ”päämies-agenttiteoriassa”, joka on edelleen yhtiöoikeudessa varsin merkittävä. Päämies-agenttiteorian mukaan yrityksen johto toimii yhtiössä osakkeenomistajien eli päämiehen agenttina ja asiamiehenä. Teoria on kiinnostunut johdon opportunistista ja sen kitkemisestä. Informaatioepäsymmetrian johdosta osakkeenomistajat eivät pysty tehokkaasti valvomaan, toimiiko yritysjohto heidän intressiensä mukaisesti⁷⁹. Johdolla on niin sanottua kätettyä informaatiota, joka mahdollistaa opportunistisen moraalisen uhkapelin⁸⁰.

Globaalisti vallitsevana mallina on johtokeskeisen ajattelun sijaan tänä päivänä päämies-agenttiteoriaan pitkälti perustuva *omistajakeskeinen malli*⁸¹, joka korostaa eri eturyhmien välisten suhteiden sopimuksenomaisuutta ja osakkeenomistajien viimekätistä määräysvaltaa yrityksen varallisuuteen, *residuaalikontrollia*. Osakkeenomistajien residuaalikontrolli perustuu heidän oikeuteensa vaihtaa yrityksen johto.⁸² Delawaressa on kuitenkin omaksuttu osakkeenomistajakeskeisen mallin sijasta hyvin hallitusmyönteinen lähestymistapa⁸³. Derivatii-visia kanteita koskevat säännöt ovat Yhdysvalloissa toisaalta verrattain liberaaleja. Johdon suurimpana pelkona onkin pidetty osakkeenomistajien taholta tulevia kanteita, kun Englannissa suurin uhka on tullut pikemmin kolmansilta tahoilta⁸⁴. Iso-Britanniassa tertius ei voi vaatia yhtiöltä korvausta osakeyhtiöoikeudellisten velvollisuuksien rikkomisesta, koska yhtiöoikeudellisten velvoitteiden rikkominen on vahingonkorvausvelvollisuuden perustava vääryys vain yhtiöön nähden⁸⁵. Kolmansien kanteet kohdistuvatkin usein yhtiön sijasta johtoportaaseen.

---

⁷⁸ Mähönen & Villa 2006a s. 87, 93 ja 122. Yhtiöoikeudessa vallitseva kirjanpitolain 3:3.1:n 1 kohtaan perustuva oletus yhtiön toiminnan pysyvyydestä (*going concern*) turvaa velkojien oikeuksia ja ehkäisee tilanteita, jossa yhtiö voisi velkaantua merkittävästi ja painua sitten maan alle velkarahoineen.

⁷⁹ Mähönen & Villa 2006a s. 73, 88 ja 245. Johdolla on kuitenkin paljon informaation oikeellisuuteen liittyviä velvollisuuksia, joista säädetään muun muassa *Sarbanes-Oxley Actissa*, joka on yksi tärkeimmistä yhdysvaltalaisista arvopaperimarkkinaoikeudellisista säännöksistä (Mähönen & Villa 2006a s. 91). *Sarbanes-Oxley Act* on tuonut yhdysvaltalaisen yhtiöiden corporate governance -sääntelyyn lisää liittovaltion lain tasoista sääntelyä, ks. Armour – Hansmann – Kraakman 2009 s. 30–31.

⁸⁰ Mähönen & Villa 2006a s. 91.

⁸¹ Ks. Mähönen & Villa 2006a s. 75–79. Yhdysvalloissa vahvan johdon ja omistukseltaan hajaantuneen osakkeenomistajakunnan välinen intressiristiriita on korostunut. Euroopassa huomio on sen sijaan tyypillisesti kohdistettu vähemmistöosakkeenomistajien asemaan, joka on erityisen suojaton yhtiössä, jossa yhtiön muu osakeomistus on hajaantunut. (Mähönen & Villa 2006a s. 97.)

⁸² Mähönen & Villa 2006a s. 75 ja 78.

⁸³ Ks. Yhdysvalloissa omaksutun *board centric* -mallin syistä Kraakman et al 2009 s. 313.

⁸⁴ Finch 1994 s. 903–904.

⁸⁵ Mäntysaari 2000 s. 33.

Suomeen verrattuna osakkeenomistajat ovat Yhdysvalloissa hyvin aktiivisia. Yhtiökokouksella ei ole Suomessa samanlaista erottamisoikeutta kuin Yhdysvalloissa, mikä johtuu pitkälti *staggered board* -järjestelystä ja ylimääräisten yhtiökokousten koollekutsumisen kiellosta.⁸⁶ *Staggered board* -järjestelyssä hallitusta ei voida erottaa kesken toimikauden ja toimikausi on tyypillisesti hyvin pitkä.⁸⁷ Suurin osa Delawaressa perustettavista julkisista osakeyhtiöistä omaksuu yhtiöjärjestyksessään tämän järjestelyn ja muita määräyksiä, jotka vaikeuttavat hallituksen jäsenten erottamista entisestään⁸⁸. Hallituksen jäsenen toimikauden oletusarvona on Yhdysvalloissa Suomen tapaan vuosi, mutta *staggered boardin* kohdalla toimikauden enimmäisaika on usein kolme tai neljä vuotta, ja vain osa hallituksen jäsenistä valitaan vuosittain.⁸⁹ Toimikausi onkin Yhdysvalloissa usein pidempi kuin Suomessa.

2.2 Yhtiöoikeudellisesta vastuusta Suomessa

2.2.1 Osakeyhtiön hallitus organaana ja sen tehtävät Suomessa

Osakeyhtiölain mukaan yhtiöllä on oltava hallitus. Hallitus edustaa yhtiötä sekä huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Tämä on hallituksen *yleistoimivaltaa*. Kaikki muut kuin yhtiökokoukselle nimenomaisesti säädetty asiat kuuluvat hallituksen toimivaltaan. Hallitus voi kuitenkin siirtää yleistoimivaltaansa kuuluvia asioita vastuuseen vaikuttavalla tavalla yhtiökokouksen päätettäväksi (OYL 5:2 ja 6:7)⁹⁰. Tällöinkin hallitus voi kuitenkin joutua vastuuseen esittelijänvastuunsa nojalla taikka siksi, että se panee lainvastaisen päätöksen täytäntöön (*täytäntöönpanovastuu*). *Erytistoimivaltaan* kuuluvia asioita hallitus ei voi vastuuseen vaikuttavalla tavalla siirtää eteenpäin.⁹¹

Hallitus vastaa myös siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty (OYL 6:2.1). Jos yhtiöllä on toimitusjohtaja, tämän vastuulla on yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon järjestäminen, jolloin hallituksen vastuulla on valvonnan asianmukaisuus. Hallituksen tulisi myös huolehtia yhtiön organisaation tarkoituksenmukaisuudesta riskienhallinnan kannalta⁹². Toimitusjohtajan tehtäviin kuuluu hallituksen yleistoimivallasta lohkaistu ”juokseva hallinto”⁹³. Normaalin liiketoiminnan hoitaminen

---

⁸⁶ Kraakman et al 2009 s. 61.

⁸⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 465. *Staggered board* -järjestely on Yhdysvalloissa paljon käytetty ja suhteellisen tehokas yritysvaltaukselta suojautumisen keino, sillä se estää uutta omistajaa ottamasta yhtiötä tosiasiallisesti haltuunsa ja tekee siten valtauksesta hyvin riskialttiin ja hankalan.

⁸⁸ Bebchuk – Coates – Subramanian 2002 s. 889, 893 ja 910.

⁸⁹ Kraakman et al 2009 s. 61. Ks. DGCL § 141 (d).

⁹⁰ Ks. hallituksen ja yhtiökokouksen välisestä toimivallasta ja päätösvallan siirtämisestä Mähönen & Villa 2011.

⁹¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 749.

⁹² Virtanen 2011 s. 311.

⁹³ Hallitus voi ottaa toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvia asioita päätettäväkseen (OYL 6:7).

kuuluu hallituksen hyväksymisen perusteella yleensä toimitusjohtajan tehtäviin. Tärkeät ja laajakantoiset toimet kuuluvat kuitenkin hallituksen päätösvaltaan. Yhtiön sopimuskumppanit vaativatkin usein sopimuksen solmimista koskevan päätöksen tekemistä hallituksessa voidakseen olla varmoja siitä, ettei yhtiö vetoa toimitusjohtajan toimivallan tai kelpoisuuden ylitykseen ja yritä sillä tavoin irtautua sopimuksesta.⁹⁴

Hallitukseen on valittava yhdestä viiteen varsinaista jäsentä, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Jos hallituksen jäseniä on vähemmän kuin kolme, on hallituksessa oltava ainakin yksi varajäsen. (OYL 6:8.1.) Osakeyhtiölain 6:9:n mukaan yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä, että hallintoneuvosto valitsee jäsenet. Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä, että alle puolet hallituksen jäsenistä valitaan muussa järjestyksessä. Yhtiökokous tai muu hallituksen jäsenet valinnut taho myös erottaa hallituksen jäsenet, mikäli tämä on tarpeen ennen toimikauden päättymistä (OYL 6:13). Tämän vapaasta erottamisoikeuden takia Suomessa ei ilmeisesti ole mahdollista luoda *staggered board* -järjestelyä muuten kuin osakassopimusperusteisesti.⁹⁵ Suomessa vaikuttaisikin edelleen olevan pikemmin osakkeenomistaja- kuin johtokeskeinen järjestelmä ainakin yhtiökokouksen koollekutsumisen suhteen. Delawarissa yhtiökokouksella ei ole samanlaista oikeutta hallituksen erottamiseen kuin Suomessa, sillä osakkeenomistajilla ei ole oikeutta kutsua ylimääräistä yhtiökokousta kokoon ellei tätä ole yhtiön perustamisdokumentissa (*the certificate of incorporation*) tai yhtiöjärjestyksessä (*the bylaws*) erikseen mahdollistettu (Delawaren yhtiöoikeuslaki DGCL § 211 (b) ja (d)).

OYL:ssa on vain muutamia säännöksiä hallituksen varsinaisesta päätöksenteosta, eikä niihin tässä tutustuta tarkemmin. Päätökset tehdään hallituksen kokouksissa lähtökohtaisesti enemmistöperiaatteella. Jos päätös tehdään pitämättä kokousta, päätös on kirjattava, allekirjoitettava, numeroitava ja säilytettävä. Kaikista hallituksen kokouksista on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirjalla voi olla merkittävä todistusvoima; esim. johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuutta koskevan tuottamusolettaman (22:1.3) luoma käännetty näyttövelvollisuus on huomattavasti helpompi täyttää, jos pöytäkirjasta on tukea johdon asianmukaiselle menettelylle.⁹⁶

Yhtiön toimielinten tehtävät on määritelty osakeyhtiölaissa varsin yleisellä tasolla. Hallituksen tehtäviin kuuluu yhtiö hallinnon ja toiminnan asianmukaisen järjestämisen ohella monenlaisia nimenomaisia tehtäviä, kuten osakekirjojen antaminen sekä osake- ja

---

⁹⁴ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 233, 417 ja 453.

⁹⁵ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 465.

⁹⁶ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 448–449.

osakasluettelon pitäminen. Lisäksi hallituksella on tiettyjä velvollisuuksia, mikäli yhtiötä uhkaa selvitystila. Sen on laadittava selvitystilatase, joka on altistettava tilintarkastukselle, kutsuttava yhtiökokous koolle sekä tarvittaessa haettava selvitystilaan asettamista tuomioistuimelta. Hallitukselle kuuluu myös päätöksenteko mahdollisista vahingonkorvauskanteista. Yhtiön yhtiöoikeudellista vahingonkorvausoikeutta koskeva päätöksenteko kuuluu hallituksen yleistoimivaltaan (OYL 22:6). Hallitus päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta niin hallintoneuvoston jäsentä, toimitusjohtajaa, osakkeenomistajaa, tilintarkastajaa kuin hallituksen jäsentä kohtaan.⁹⁷ Hallituksen jäsen on kuitenkin esteellinen päättämään omasta vahingonkorvausvelvollisuudestaan yhtiötä kohtaan⁹⁸.

Yhtiön hallituksen tärkeimpinä tehtävinä⁹⁹ voidaan pitää hallituksen erityistoimivaltaan kuuluvaa toimitusjohtajan valintaa ja erottamista, merkittävimpiä liiketoimintapäätöksiä, yhtiön strategian määrittelyä ja sen toteuttamisen seuraamista sekä varainhoidon valvontaa. 2000-luvun alun yritysskandaalien jälkeen suuryhtiöiden hallituksille on kansainvälisesti ohjattu yhä enemmän erilaista valvontavastuuta. Tärkeimpänä tehtävänä on kuitenkin edelleen yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttaminen, mikä tarkoittaa yleensä voiton tuottamista osakkeenomistajille (OYL 1:5).¹⁰⁰

Voiton tuottamisen käsite on tosin epämääräinen. Voiton maksimointi edellyttää varsin usein riskinottoa, mutta miten pitkälle menevää riskinottoa pidetään sallittuna? Hyvin riskialtis toiminta, etenkin mikäli yhtiö on insolvenssimenettelyn partaalla, voi olla opportunistista ja loukata velkojiensuojaa. *Airaksisen, Pulkkinen ja Rasinahon* mukaan hallitus voisi kuitenkin yhtiön varallisuusasemasta huolimatta ryhtyä riskipitoiseen hankkeeseen, mikäli hankkeen odotusarvo on positiivinen.¹⁰¹ Yhtiön toiminnan vaarantavan riskin ottamisessa voi olla kuitenkin kyse moraalisesta uhkapelistä (*moral hazard*)¹⁰².

---

⁹⁷ Siikarla 2006 s. 347 ja 358.

⁹⁸ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 781.

⁹⁹ Käytännön liiketoiminnassa mukana olevat henkilöt määrittelevät hallituksen tärkeimmiksi tehtäviksi usein toimitusjohtajan valitsemisen ja erottamisen, yhtiön strategian määrittelyn sekä sen noudattamisen valvonnan. (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 411.)

¹⁰⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 232. Yhtiön johdon jokaisen toimen on vahingonkorvausvastuun uhallalla (ks. KKO 1985 II 82) oltava toiminnan tarkoituksen kanssa linjassa (Bygglin 1993 s. 102–103). Ks. Iso-Britannian osalta tapaus *Re W & M Roith Ltd* (1967).

¹⁰¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 29–30.

¹⁰² Ks. moraalisesta uhkapelistä Lyytikäinen 1999 s. 144–145; Kaisanlahti 1999b s. 42–43 ja 124; Norio-Timonen 2007 s. 812–816; Finch 1994 s. 888.

2.2.2 Osakeyhtiön hallituksen vastuun ala Suomessa

Osakeyhtiölain vahingonkorvaussäännökset sijaitsevat lain 22 luvussa. Vahingonkorvaussäännöksiä ei juuri muutettu vuoden 2006 uudistuksessa. Aiempi VOYL 15 lukuun perustuva oikeuskäytäntö onkin edelleen laajalti relevanttia arvioitaessa yhtiön johdon vastuuta.¹⁰³

Johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuutta koskevan osakeyhtiölain 22:1:n mukaan

Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään 1 luvun 8 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle.

Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava myös vahinko, jonka hän on tehtävässään muuten tätä lakia tai yhtiöjärjestystä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle.

Jos vahinko on aiheutettu rikkomalla tätä lakia muulla tavalla kuin pelkästään rikkomalla 1 luvussa tarkoitettuja periaatteita tai jos vahinko on aiheutettu rikkomalla yhtiöjärjestyksen määräystä, vahinko katsotaan aiheutetuksi huolimattomuudesta, jollei menettelystä vastuussa oleva osoita menettelleensä huolellisesti. Sama koskee vahinkoa, joka on aiheutettu 8 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yhtiön lähipiiriin kuuluvan eduksi tehdyllä toimella.

Koska johto on yhtiöön nähden eräänlaisessa asiामीessuhteessa, sen on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua (OYL 1:8). Jo tämän velvoitteen rikkominen riittää perustamaan johdolle korvausvastuun yhtiötä kohtaan. OYL 1:8:n ja 22:1:1:n säännökset voidaankin nähdä ikään kuin saman kolikon kahtena eri puolena. Yhtiön johdon korvausvastuu muita tahoja kuin yhtiötä kohtaan sen sijaan edellyttää, että yleisen huolellisuusvelvollisuuden sijasta on rikottu jotain muuta OYL:n säännöstä taikka yhtiöjärjestyksen määräystä.¹⁰⁴

Mikäli vahinko on aiheutettu OYL:n yksityiskohtaisia säädöksiä tai yhtiöjärjestystä rikkomalla taikka kyseessä on lähipiiritransaktio, sovelletaan 22:1.3:n mukaan tuottamusolettamaa.¹⁰⁵ Tämä poikkeaa deliktivastuun lähtökohdasta ja vahingonkorvaus-

¹⁰³ Pönkä 2012 s. 413 av; HE 109/2005 s, 194.

¹⁰⁴ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 752–753 ja 759. Muiden vastuuvollisten vastuu edellyttää yleisesti ottaen vain heitä koskevien OYL:n normien tai yhtiöjärjestyksen rikkomista.

¹⁰⁵ Esitöiden mukaan yhtiön johtoon kuuluva henkilö määräytyy tosiasiallisten valintojen perusteella (HE 109/2005 s. 194). Vastuusäännökset soveltuvat siten myös varjojohtajiin, ja esimerkiksi tuottamusolettamaa voitaisiin siten soveltaa varjojohtajana toimivan osakkeenomistajan liiketoiminnassa aiheuttamiin vahinkoihin. Ks. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 768.

oikeudellisesta yleisestä periaatteesta, jonka mukaan sen, joka katsoo olevansa oikeutettu vahingonkorvaukseen, on osoitettava tuottamuksen ja muiden vahingon yleisten edellytysten täytyminen. Yhtiöoikeudellisessa vastuussa tuottamusolettama johtaa siihen, että johtajan katsotaan aiheuttaneen vahingon tuottamuksella, ellei hän osoita toimineensa huolellisesti.¹⁰⁶ OYL:n vastuu muistuttaakin tuottamusolettaman osalta sopimusperusteista vastuuta. Tuottamusolettama koskee vain tavallista tuottamusta. Jos vahingonkärsijä väittää, että vahinko on aiheutettu törkeällä huolimattomalla tai tahallisesti, on hänellä asiasta näyttövelvollisuus.¹⁰⁷ Tuottamusolettaman kumoaminen voi joka tapauksessa olla vaikeaa. Osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen sisällön tulisi aina olla yhtiön johdon tiedossa.¹⁰⁸

Yhtiöoikeudellisessa vahingonkorvausvastuussa on kyse siitä, millä perustein yhtiö, sen johto ja yhtiön osakkeenomistajat vastaavat yhtiön toiminnassa aiheutetuista vahingoista. Hallituksen yhtiöoikeudellinen vastuu edellyttää, että vahinko on aiheutettu yhtiöjärjestyksestä tai osakeyhtiölakia rikkomalla taikka yhtiöön kohdistuvan vahingon tapauksessa OYL:n huolellisuusvelvoitetta rikkomalla. Johtajat ovat siten tuottamusperusteisesti vastuussa vain suhteessa yhtiöön, ja suhteessa kolmanteen voi vastuu perustua vain OYL:n, siihen rinnastuvan lain tai yhtiöjärjestyksen rikkomiseen.¹⁰⁹ Osakeyhtiölakiin rinnastuvia säännöksiä ovat säännökset, joihin OYL:ssa on viitattu, kuten KPL, TTL ja VahL 2 ja 6 luku¹¹⁰. Rinnastuvina voidaan lisäksi pitää tilanteita, joissa rikotaan osakeyhtiölakiin perustuvaa normia, kuten sulautumissuunnitelman määräyksiä tai osakeantiehtoja¹¹¹.

---

¹⁰⁶ Siikarla 2006 s. 339.

¹⁰⁷ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 569. Ks. törkeän huolimattomuuden määritelmästä esim. Hemmo 2008 s. 485–486.

¹⁰⁸ Virtanen 2011 s. 308.

¹⁰⁹ Toiviainen (1994b s. 1045–1048) on VOYL:n aikaisessa kritiikissään esittänyt, että kaikki yhtiön hallintoon kuuluvat toimet olisivat kuitenkin palautettavissa osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen rikkomiseksi, ja ettei hallituksen korvausvastuuta siten tarvitsisi erotella sen mukaan, kuka on vahingon kärsijä. Toiviaisen kanta voidaan kyseenalaistaa jo vanhan osakeyhtiölain järjestelmässä paitsi VOYL 15:1:n rakenteen myös oikeuskäytännön (esim. KKO 1994:61) perusteella (Hemmo 1996 s. 141). Vuoden 2006 osakeyhtiölain johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuutta koskeva 22:1 rajaa korvausvastuuta selvästi jo sanamuodoltaan sikäli, että johdon yleinen huolellisuusvelvollisuus on kirjattu OYL 1:8:ään nimenomaisesti. On kuitenkin totta, että uudenkin osakeyhtiölain vahingonkorvaussäännökset ovat varsin suppeat erityisesti vahingon syntyperusteen suhteen. Lisäksi vastuun syntyedellytykset perustuvat edelleen pitkälti VOYL:n sääntelyn varaan. OYL:ssa määritellään vastuun syntyperusteeksi johtohenkilöiden osalta suhteessa yhtiöön tuottamuksellinen teko ja suhteessa kolmanteen tahoon OYL:n tai yhtiöjärjestyksen rikkominen muutoin kuin huolellisuusvelvollisuuden osalta. Perusteluissa ei juuri kuitenkaan täsmennetä, mistä vastuu käytännössä syntyy. Kun sääntely perustuu pitkälti VOYL:iin, on aiempi VOYL 15 lukuun perustuva oikeuskäytäntö kuitenkin edelleen relevanttia arvioitaessa yhtiön johdon vastuun syntyperusteita. (Savela 2006 s. 6 ja 9; Virtanen 2011 s. 285.)

¹¹⁰ Ks. OYL:iin rinnastuvista säännöksistä Savela 2006 s. 134–136.

¹¹¹ Airaksinen – Pulkinen – Rasinaho 2010b s. 762.

Perustavana periaatteena yhtiöoikeudessamme on rajoitettu vastuu, mutta tällä viitataan usein osakkeenomistajien, ei johdon, rajoitettuun vastuun¹¹². Muulla kuin yhtiöjärjestyksen, OYL:n tai siihen rinnastuvan säännöksen rikkomisen perusteella syntyvä vastuu on mahdollista VahL:n tai sopimusperusteisen vastuun mukaisesti. Osakeyhtiölain säännökset eivät rajoita esimerkiksi VahL:n nojalla syntyvää vastuuta.¹¹³ Vastuun syntyminen sivullistahoon nähden on siten mahdollista myös ilman OYL:n tai yhtiöjärjestyksen rikkomista, mutta tähän ei tutkielmassa tarkemmin perehdytä.¹¹⁴ Todettakoon kuitenkin, että yritysjohtajien henkilökohtainen vastuu kolmansille osapuolille joko vahingonkorvaus- tai sopimusperusteisen vastuun nojalla on kansainvälisesti tullut yhä merkittävämmäksi – johdolta edellytetään enenevässä määrin esimerkiksi yrityskauppojen yhteydessä takuita siitä, että asiat sujuvat sovitusti¹¹⁵.

Hallituksen jäsenillä on yleinen valvontavastuu toistensa toimista sekä mahdollisen toimitusjohtajan ja muiden alempien toimielinten toimista¹¹⁶. Yhtiökokous ja hallituneuvosto, joka tosin on nykyään melko harvinainen orgaani osakeyhtiössä¹¹⁷, ovat hallitusta ylempiä toimielimiä. Hallitus voi joutua korvausvastuuseen ylemmän toimielimen päätöksen noudattamatta jättämisestä ja alempien toimielinten, kuten keskijohdon, asianmukaisen valvomisen laiminlyönnistä. Mikäli yhtiössä kuitenkin on toimitusjohtaja, voidaan työntekijöiden valvonnan katsoa kuuluvan toimitusjohtajalle¹¹⁸.

Hallituksen jäsenen vastuu voi olla niin siviili- kuin rikosperusteista. Valvontavelvollisuuden perusteella hallituksen jäsenet voivat joutua korvausvastuuseen myös henkilö- ja esinevahingoista, mikäli vahinko on aiheutunut yhtiölle kuuluvan turvallisuusvelvoitteen laiminlyönnissä, eikä johto ole valvonut turvallisuusasioista huolehtimista riittävästi¹¹⁹. Myös

---

¹¹² Savela 2006 s. 133–134. Rajoitettu vastuu kannustaa toimijoita ottamaan kaupallisia riskejä, jotka tuottavat taloudellista hyötyä asioiden mennessä suunnitellusti (Cane 1996 s. 339–340).

¹¹³ VahL:lla ei tosin yleensä ole tosiasiallista merkitystä yhtiöoikeudellisen korvausvastuun kannalta taloudellisten vahinkojen rajallisen korvattavuuden (VahL 5:1) takia (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 754).

¹¹⁴ Savela 2006 s. 344. Ks. kuitenkin Hemmo 1998 s. 330, jonka mukaan johdon korvausvelvollisuutta koskevalla OYL:n ”tätä lakia tai yhtiöjärjestyksestä rikkomalla” lisävaatimuksella on nimenomaisesti haluttu sulkea korvausmahdollisuus pois, kun kriteeri ei täyty. Lisävaatimuksen tavoitteena voidaankin nähdä korvausvastuun rajoittaminen, jolloin vahingonkärsijä ei voi tehokkaasti kiertää rajoitusta ja vaatia korvausta erityislain ulkoisella normiperusteella.

¹¹⁵ Esim. yksityisen yhtiön yrityskauppaa koskeva sopimus sisältää käytännössä kokonaisen arsenaalin takuusitoumuksia ja vakuuksia myyjinä olevien osakkeenomistajien taholta. Julkisessa osakeannissa jotkut sijoituspankit vaativat samankaltaisia henkilökohtaisia sitoumuksia yhtiön hallituksen jäseniltä. (Baxter 1995 s. 539.)

¹¹⁶ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 757 ja 759. Johdon henkilökohtaisen vastuun onkin katsottu rohkaisevan hallitusten jäsenten toisiinsa kohdistamaa valvontaa (*gatekeeper liability*) (Finch 1994 s. 883).

¹¹⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 233. Hallituneuvoston tehtävät ovat lähinnä valvonnallisia. Niiden merkitys on viime vuosikymmeninä vähentynyt, minkä vuoksi OYL:n kokonaisuudistuksen yhteydessä pohdittiin, tulisiko hallituneuvostoista jopa luopua kokonaan. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 234 ja 407).

¹¹⁸ Savela 2006 s. 68. Samoin Dotevall 2001 s. 77–78.

¹¹⁹ Virtanen 2011 s. 310. Turvallisuusvelvoitteiden laiminlyöntivahingot liittyvät usein asunto- ja

ns. valintatuottamukseen perustuvaa vastuu, eli vastuuta pätemättömien henkilöiden ottamisesta yhtiön palvelukseen, on mahdollinen.¹²⁰

Osakeyhtiölaissa säännellään kuitenkin lähinnä vain yhtiöoikeudellisista perusteista johtuvaa vastuuta.¹²¹ Vaikka yhtiöoikeudellinen vastuu ei ole selkeästi VahL:n eikä sopimusperusteisen vahingonkorvauksen kaltaista, ei kyseessä kuitenkaan ole varsinaisesti oma ”vastuulajinsa”. Sinänsä yhtiön johtajien voitaisiin sopimusverkkoajattelun¹²² mukaisesti nähdä tehneen sopimuksen yhtiön ja sitä kautta sen kaikkien osakkeenomistajien kesken. Vaikka yhtiöoikeudellinen ja sopimusperusteinen vastuu ovat juridismuodollisesti eri asioita, on niillä myös monia yhteisiä piirteitä. Osakeyhtiö voidaan taloudellisesta näkökulmasta mieltää pitkälti sopimusjärjestelynä tai yrityksen eturyhmiä yhdistävänä sopimuksenomaisten suhteiden verkkona.¹²³

Vastuu voi syntyä myös suhteessa tahoihin, joihin nähden yhtiöllä ei ole minkäänlaista sopimuskytkeä.¹²⁴ Lisäksi on varsin yleisesti tiedossa, että osakeyhtiön puolesta toimivat henkilöt toimivat yhtiön nimissä, ja että sopimukset tehdään yhtiön eikä esimerkiksi yhtiön hallituksen kanssa muodollisista nimenkirjoittajista huolimatta¹²⁵. *Ari Savela* pitääkin varsin ongelmallisena ajatusta siitä, että esimerkiksi yhtiön johdon ja yhtiön velkojan tai sopimuskumppanin välillä voisi vallita sopimusvastuun perustava erityissuhde. Tämä romuttaisi osakeyhtiöille niin keskeisen rajoitetun vastuun periaatteen.¹²⁶ Osakeyhtiö on pääomayhtiönä erillinen paitsi osakkeenomistajista myös johtajista. Ainoastaan yhtiö on vastuussa sen puolesta tehdyistä sitoumuksista ja muista velvoitteista.¹²⁷ Selvänä lähtökohtana

---

kiinteistöosakeyhtiöiden toimintaan. Kun kyse ei ole OYL:n tai yhtiöjärjestyksen määräyksen rikkomisesta, on vastuussa yleensä ensisijaisesti yhtiö. Toissijaissuhteessa yhtiö voi kuitenkin olla oikeutettu perimään johdolta maksamiaan vahingonkorvauksia. Tapauksessa KKO 2007:62 katolta pudonnut jääkimpale oli surmannut rakennuksessa käyneen henkilön, josta hallituksen puheenjohtaja oli rikosvastuussa. Virtasen mukaan mikäli yhtiö joutui maksamaan asiassa korvauksia, olisi se todennäköisesti voinut vaatia regressiä hallituksen puheenjohtajalta (Virtanen 2011 s. 310 av).

¹²⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 759; Virtanen 2011 s. 310.

¹²¹ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 566. OYL:n 25 luvussa säädetään kuitenkin rangaistavaksi eräiden säännösten rikkominen, joiden osalta vahingonkorvausvastuuta ei ole katsottu yksin riittäväksi seuraamukseksi.

¹²² Mähönen & Villa 2006a s. 151, 185 ja 194; Kraakman et al 2009 s. 6; Savela 1999b s. 48–49. Ks. myös KKO 2003:131, jossa asunto-osakeyhtiön osakkeenomistajan korvausvastuuasiassa päädyttiin VahL:n sijaan soveltamaan sopimusoikeudellista vastuuta. Tapausta on analysoinut esimerkiksi Mononen 2005 s.106–107.

¹²³ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 763–764; Mähönen & Villa 2006a s. 185.

¹²⁴ Savela 2006 s. 2. Ks. edellä oleva tapaus KKO 2007:62 katolta pudonneesta jääkimpaleesta.

¹²⁵ Savela 2006 s. 354.

¹²⁶ Savela 2006 s. 359. Mähönen & Villa (2006a s. 281) eivät näe osakkeenomistajien rajoitettua vastuuta keskeisenä periaatteena, vaan pikemminkin välttämättömänä julkisen vallan interventiona osakeyhtiön sidosryhmien välisiin sopimussuhteisiin. Osakkeenomistajien rajoitettua vastuuta voidaan myös pitää terminologisesti harhaanjohtavana ilmaistuna, sillä osakkeenomistajat eivät ole lähtökohtaisesti missään vastuussa yhtiön sitoumuksista (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 16).

¹²⁷ Siikarla 2006 s. 338.

on, että hallituksen asianmukaisesti yhtiön puolesta tekemä oikeustoimi sitoo yhtiötä, ei hallituksen jäseniä¹²⁸.

Pääsääntöisesti yhtiö on vastuussa sekä sopimuskumppaneilleen että kolmansille. Lähtökohta on, että yhtiön velkojat kohdistavat vaatimuksensa yhtiölle, mutta poikkeustilanteessa, kuten yhtiön maksukyvyttömyystilanteessa, velkojat voivat esittää vaatimuksensa suoraan yhtiön johdolle¹²⁹. Yhtiön johdon vastuu yhtiössä tehdyistä päätöksistä voi olla vastuuta yhtiölle, sen osakkeenomistajille tai ulkopuolisille. Johdon vastuu ulkopuolisille on kuitenkin poikkeuksellista, koska pääsääntöisesti yhtiö on vastuussa näille tahoille.¹³⁰ Aina ei ole mahdollista yksilöidä, kuka yhtiön sisällä on aiheuttanut vahingon. Tällöin yhtiön on katsottu kokonaisuudessaan olevan korvausvastuussa *anonymin tuottamuksen* perusteella.¹³¹

Edellytyksenä yhtiöoikeudellisen vastuun syntymiselle on aina tuottamus¹³². Lisäksi vahingonkorvausvastuun yleisten edellytysten, kuten vahingon aiheutumisen ja riittävän syy-yhteyden, on täytyttävä¹³³. Vastuun standardina on huolellisen ”ammatti-ihmisen standardi”¹³⁴. Hallituksen jäsenen on noudatettava sellaista huolellisuutta, jota huolellinen ja asiansa osaava hallituksen jäsen vastaavassa tilanteessa noudattaisi¹³⁵. Huolellisuusvaatimus korostuu, kun hankkeen koko ja siihen liittyvä riski kasvaa¹³⁶. Yleisenä edellytyksenä on, että riskienhallinta on järjestetty yhtiössä asianmukaisesti¹³⁷. Riskienhallintaa käsitellään

---

¹²⁸ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 15.

¹²⁹ Näin voidaan myös katsoa esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiön sopimuskumppanina oleva raaka-aineen tuottaja toimittaa virheellisen tuote-erän, joka vaurioittaa tehtaan koneistoa. Toimittaja on vahingosta luonnollisesti sopimusvastuussa, mutta mikäli toimittaja on varaton, voidaan tilaajayhtiön johtokin asettaa vastuuseen, jos se ei ole suorittanut esimerkiksi tarvittavia testejä tai jos se on laiminlyönyt vakuuttamisen. (Virtanen 2011 s. 311.) Hallituksen jäsen voidaan myös katsoa henkilökohtaisesti vastuulliseksi, mikäli hän on sopimusta tehdessään syyllistynyt erityiseen rikkomukseen (*special delict*), kuten epärehellisyyteen tai sopimusosapuolen fyysiseen uhkaamiseen (Gomard 1985 s. 218).

¹³⁰ Virtanen 2011 s. 283.

¹³¹ Toiviainen 1988 s. 259–260; Ståhlberg ja Karhu 2013 s. 112. Saxénin (1975 s. 180) mukaan ”en juridisk persons culpaansvar och dess principalansvar inte är skarpt åtskilda från varandra. Ibland har vi här att göra med s. k. *anonym culpa*”.

¹³² HE 2005:109 s. 195. OYL ei tunne tuottamuksesta riippumatonta ankaraa vastuuta (Pönkä 2012 s. 414).

¹³³ Savela 2006 s. 132 ja 273–284; Toiviainen 1994b s. 1023 ja 1026–1035. Vahingon on täytynyt aiheutua korvausvastuun perustavasta norminvastaisesta menettelystä (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 753). Ks. syy-yhteyden toteennäyttämiseen liittyvästä problematiikasta KKO 1996:46 ja KKO 1988:95.

¹³⁴ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 759–760. Ks. myös Mäntysaari 2002 s. 165–166.

¹³⁵ Huolellisuutta ei arvioida esimerkiksi hallituksen asiantuntevimmalle jäsenelle asetettavan mittapuun mukaan, ellei vahinkoa ole aiheuttanut juuri tämä henkilö. Tuottamusta ei tule Mäntysaaren mukaan myöskään arvioida yhtiön toiminnalle asetettujen vaatimusten mukaan. (Mäntysaari 2000 s. 24–25). Huolellisuusvelvollisuuden mittapuu on Suomessa objektiivinen, kuten Saksan oikeudessa (Aktiengesetz § 93 Absatz 1 Satz 1). Englannissa hallituksen jäsenen huolellisuusvaatimukselle on asetettu subjektiivinen mittapuu, mutta *common law*’n sisältö on muuttunut hiljalleen objektiivisemmän arvioinnin suuntaan. (Mäntysaari 2002 s. 168–169.) Ks. huolellisuusvaatimuksen kriteeristä Ruotsin osalta Dotevall 2001 s. 69–70.

¹³⁶ HE 109/2005 s. 40–41.

¹³⁷ Siikarla 2006 s. 348.

tutkimuksessa lyhyesti myöhemmin¹³⁸. Arviointi liiketaloudellisista päätöksistä tehdään kuitenkin päätöksentekohetken mukaan; olennaista on, mitä päätöksentekijä tiesi tai mitä hänen olisi pitänyt tietää päätöksentekohetkellä. Liiallisen riskinoton on oltava selvästi todennettavissa, kuten seuraavasta hovioikeuden ratkaisun tapausselostuksesta ilmenee.

Helsingin HO 8.7.2004 S 03/1287: Yhtiö oli jatkanut vakuudetonta luottomyyntiä riskiasiakkaalle, vaikka ostajayhtiön oma pääoma oli kokonaan menetetty. Myyntiä jatkettiin kahden kuukauden ajan oman pääoman menettämistä yhtiön konkurssiin asti. Ostajayhtiö oli ollut myyjän tärkein asiakas, ja suuri luottomyynti osapuolten välillä oli muodostunut käytännöksi. Luottomyynnistä aiheutui lähes 1,5 miljoonan euron vahinko, jota konkurssipesä vaati toimitusjohtajaa ja hallitusta korvaamaan. Toimitusjohtajan osalta vahingonkorvausvaatimuksen perusteena oli vahingollisen myyntipäätöksen tekeminen ja hallituksen jäsenten osalta valvontavastuun laiminlyöminen, koska hallitus ei ollut kieltänyt toimitusjohtajaa jatkamasta luottokauppaa. Käräjäoikeus hylkäsi kanteen kokonaisuudessaan katsoen, että vastaajat eivät olleet toimineet tahallisesti yhtiön tai sen velkojien vahingoksi. Syy-yhteyttä vastaajien menettelyn ja aiheutuneen vahingon välillä ei havaittu. Käräjäoikeuden mukaan vahinkoa ei luottomyynnin seurauksena syntynyt eikä vastaajien toiminnan katsottu olleen tekohetkellä huolimattomuutta. Hovioikeus pysytti käräjäoikeuden tuomion. Hallituksen jäsenet eivät olleet laiminlyöneet toiminta- tai valvontavelvollisuuttaan eikä toimitusjohtajan toimet olleet epäterveellä tavalla vaarantaneet myyjäyhtiön taloudellisia etuja ostajaan nähden. Tässä tapauksessa päätöksentekohetken seikat eivät osoittaneet huolimattomuutta eikä edellytyksiä vahingonkorvauksen tuomitsemiselle siten ollut.¹³⁹

Seuraavaksi eritellään yhtiön hallituksen vastuutilanteita sen mukaan, mitä tahoja kohtaan vastuu voi osakeyhtiölain mukaan syntyä. OYL:n mukaan hallitus voi olla vahingonkorvausvastuussa 1) yhtiötä; 2) osakkeenomistajaa; sekä 3) yhtiön ulkopuolista kolmatta kohtaan. Kaksi viimeistä tahoja yhdistetään tässä luokaksi ”muu kuin yhtiö”.

2.2.3 Vastuu yhtiötä kohtaan

Kun osakeyhtiön päätöksentekosääntöjä rikotaan, voivat niin yhtiö, osakkeenomistajat kuin vahinkoa kärsineet sivulliset vaatia korvausta päätöksen tehneeltä taholta. Johdon vastuu huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta on kuitenkin vain yhtiöön kohdistuvaa. Myös huolimattomasti tehdyt liiketoimintapäätökset, kuten huonot kaupat tai virheinvestoinnit,

---

¹³⁸ Ks. riskienhallinnasta osio 4.1.

¹³⁹ Ks. Siikarla 2006 s. 349–350.

voivat synnyttää korvausvastuun yhtiötä kohtaan. Periaatteessa jo lievä tuottamus riittää perustamaan vastuun – tuottamusvastuussa huolimattomuuden eri asteita ei erotella, vaan muodollisestakin syystä johtuva lievä huolimattomuus johtaa lähtökohtaisesti täyteen vahingonkorvausvelvollisuuteen¹⁴⁰. Liiketoiminnallinen vastuu kohdistuu kuitenkin vain yhtiöön, ja johto voi vapautua siitä vastuuvapauden avulla¹⁴¹.

Vastuuvapauspäättös on luonteeltaan yhtiön sisäinen. Sivullinen ei voi vedota siihen, että yhtiö olisi hyväksynyt jonkin hallituksen tekemän toimen myöntämällä sille vastuuvapauden.¹⁴² Sopimukset, joilla on pyritty yksissä tuumin korvausvelvollisen kanssa tämän vastuusta vapauttamiseen ilman hyväksyttävää perustetta, ovat säännönmukaisesti yhtiötä sitomattomia¹⁴³. Edes kaikkien osakkeenomistajien hyväksyntä ei vaikuta yhtiön johdon vastuuseen suhteessa velkoihin ja muihin sivullistahoihin¹⁴⁴. Vastuuvapaus kohdistuu vain hallituksen jäsenen käyttäytymiseen tehtävässään. Päätöksen oikeusvaikutukset eivät koske käyttäytymistä, jolla ei ole varsinaista yhteyttä tehtäviin hallituksen jäsenenä, kuten hallituksen jäsenen ollessa yhtiön sopimuskumppani.¹⁴⁵

Perusteltujen riskien ottaminen kuuluu yritysten normaaliin toimintaan. Riskien ottamisen on kuitenkin tapahduttava tietyissä hyväksyttävissä puitteissa.¹⁴⁶ Riskejä ovat esimerkiksi erilaiset luottotappioriskit, joita johto kuitenkin voi jossain määrin pyrkiä ennakoimaan. Yhtiön johto on pääsääntöisesti vastuussa normaalista liiketoiminnasta vain yhtiölle. Normaaliin liiketoimintaan kuuluvat ratkaisut ja riskinotto eivät viittaa yhtiön johdon tuottamukselliseen toimintaan¹⁴⁷. Mikäli johto tehtävässään kuitenkin aiheuttaa huolimattomalla toiminnallaan yhtiölle mitä tahansa vahinkoa, hän on velvollinen korvaamaan sen yhtiölle¹⁴⁸. Ennalta-arvaamattomiin riskeihin ja hyvin harvinaisiin ennalta-arvattaviinkin riskeihin ei

---

¹⁴⁰ Norio-Timonen 2007 s. 828; Finch 1994 s. 884.

¹⁴¹ Ks. vastuuvapauden alasta Savela 2006 s. 229–235 ja 330; Kyläkallio 1965 s. 97–130. Vastuuvapaus koskee ainoastaan yhtiön lukuun ajettavia kanteita, ja tällöinkin ollakseen sitova, on hallituksen tullut antaa yhtiökokoukselle olennaisesti oikeat ja riittävät tiedot päätöksen perusteena olleesta tapahtumasta (OYL 22:6.2). Yhtiökokouksen on lisäksi kokonaisuutena oltava tapahtumasta tietoinen. Liikepankin johtokunnan jäsenten vastuuta koskeneessa ratkaisussa KKO 2000:69 yhtiökokouksen tietoisuutena ei voitu pitää yksittäisen osakkeenomistajan tai osakkeenomistajien enemmistön tietoisuutta (näin myös Kyläkallio 1965 s. 110). Kanneoikeuden vanhentumisaika onkin käytännössä osoittautunut usein vastuuvapautta merkittävämmäksi vastuun rajoittajaksi (af Hällström & Ijäs 2007 s. 78).

¹⁴² Kyläkallio 1965 s. 57 ja 129.

¹⁴³ HE 109/2005 s. 197–198.

¹⁴⁴ Savela 2006 s. 339; Mäntysaari 2002 s. 190. Saksassa tästä on nimenomainen säännös (Aktiengesetz § 93 Absatz 5).

¹⁴⁵ Kyläkallio 1965 s. 56, 98–99.

¹⁴⁶ Vedenkannas 2007 s. 230.

¹⁴⁷ Savela 2006 s. 13.

¹⁴⁸ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 758.

yleensä katsota tarvittavan varautua¹⁴⁹. Korvausvastuun perustavasta tuottamuksellisesta menettelystä ei perustelujen mukaan ole kysymys ”esimerkiksi tilanteissa, joissa yhtiön johdon tekemät olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan ja selvitykseen perustuvat liiketoimintapäätökset jälkikäteen osoittautuvat yhtiön kannalta liiketaloudellisesti epäonnistuneiksi.”¹⁵⁰ Normaalin liiketoiminnan arvioiminen voi käytännössä kuitenkin olla hankalaa. Kaupparekisterille ja yhtiöjärjestykseen kelpaavan hyvin laajan toimialakuvauksen johdosta toimialan ylitykset harvemmin selkeyttävät normaalin liiketoiminnan rajoja.¹⁵¹

Johdon tuottamuksen arviointi johtaa perustelujen mukaan käytännössä samankaltaiseen lopputulokseen kuin angloamerikkalainen liiketoimintapäätösperiaate, *business judgement rule*, jonka mukaan yhtiön johto ei ole toiminut tuottamuksellisesti, mikäli sen päätökset perustuvat olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan.¹⁵² Delawaren oikeuskäytännön kaltaista johdon vastuun rajoittamista vain törkeään tuottamukseen ei Suomessa kuitenkaan ole, vaan jo lievä tuottamus voi ainakin periaatteessa perustaa vastuun liiketoiminnallisista ratkaisuksista¹⁵³. Yhdysvalloista poiketen liiketoiminnallisen päätöksen suoja on toisaalta mahdollista saada Suomessa toimivallan ylitystapauksessa.¹⁵⁴

Rajanveto normaalin ja epänormaalin riskin välillä on käytännössä hankala. Se vaatii usein toimialan tuntemusta tai riittävän näytön saamista oikeista menettelytavoista.¹⁵⁵ Joissain tilanteissa yhtiötä uhkaavan vahingon torjumiseksi voidaan kuitenkin ilman vahingonkorvaus-seurausta ottaa jopa riskejä, jotka rikkovat tiettyjä menettelysääntöjä. Aivan epärealistisen riskipitoisiin toimiin johto ei voi ryhtyä – tätä vastaan on jo velkojienkin etu, vaikka sinänsä yhtiön johto ei ole velvollinen ajamaan velkojien etua.¹⁵⁶ Koska OYL 1:5 kuitenkin asettaa

---

¹⁴⁹ Savela 2006 s. 87.

¹⁵⁰ HE 2005/109 s. 195.

¹⁵¹ Virtanen 2011 s. 298–300.

¹⁵² HE 109/2005 s. 195; Virtanen 2011 s. 298–299. *Business judgement rule* on muotoiltu Delawaren korkeimman oikeuden ratkaisussa *Aronson v. Lewis* (1984), ja sittemmin toistettu ratkaisussa *Brehm v. Eisner* (2000) (Mähönen & Villa 2006a s. 112). Ks. *business judgement rulesta* Yhdysvalloissa esim. Kraakman et al 2009 s. 79–80.

¹⁵³ Ks. HE 27/1977 s. 110; Savela 1999b s. 228.

¹⁵⁴ Savela 2006 s. 88–91 ja 93.

¹⁵⁵ Virtanen 2011 s. 300.

¹⁵⁶ Savela 2006 s. 62 ja 72–73. Yhtiön johdolla ei ole objektiivista vastuuta siitä, että velkojat saavat saatavilleen maksun. Sovellettavaksi voivat kuitenkin tulla velallisen epärehellisyyttä koskevat rikoslain säännökset. (Savela 2006 s. 130.) Yhtiön etua määriteltäessä on myös velkojien etu otettava kuitenkin tietyssä määrin huomioon. Vuoden 1978 osakeyhtiölaissa tämä ilmeni nimenomaisten velkojiensuojasäännösten noudattamisena sekä kieltona edistää vain joidenkin velkojien yksityisiä etuja yhtiön kustannuksella. Vuoden 2006 laki ei ole tuonut tähän merkittävää muutosta, ja velkojien etu tulee lähinnä esiin yhtiön johdon velvollisuutena huolehtia yhtiön sidotun pääoman pysyvyydestä. Velkojat eivät voi kuitenkaan vaatia yhtiötä maksimoimaan nettovarallisuuttaan yli sidotun pääoman. Voitto-osuusehtoisen velkojalla voi tosin olla oikeus vaatia yhtiötä maksimoimaan voittonsa. (Mähönen & Villa 2006a s. 124–125.)

osakeyhtiön presumoiduksi tarkoitukseksi voiton tuottamisen, säännöksen rikkominen voi aiheuttaa korvausvastuun myös suhteessa kolmanteen tahoon. Epäonnistuneiden liiketoimien arviointiperusteena on OYL 1:8:n yleinen huolellisuusvelvoite, joka perustaa vastuun vain suhteessa yhtiöön. Jos päätöksellä ei kuitenkaan ole edes välillisesti tavoiteltu voittoa, päätös on OYL 1:5:n voitontuottamistarkoituksen vastainen ja voi siten perustaa korvausvastuun suhteessa velkojaan.¹⁵⁷

Vastuu liiketoiminnallisista virheistä aktualisoituu kuitenkin lähinnä vain toimien ollessa täysin perusteettomia tai irrationaalisia. Jälkikäteen tarkasteltuna päätökset vaikuttavat helposti virheellisiltä. Toimen rationaalisuutta onkin tarkasteltava päätöksentekohetken mukaan, kuten edellä käsitellystä hovioikeuden ratkaisusta ilmenee. Olennaista arvioinnissa on, mitä päätöstä tehtäessä tiedettiin tai olisi pitänyt tietää¹⁵⁸. Aseman edellyttämän perehtyneisyyden laiminlyönti tai tarkoituksellinen tietämättömyys ei vapauta johtajaa vastuusta¹⁵⁹.

Käytännön esimerkkeinä huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta on hallituksen laiminlyönti jättää veroilmoitus, joka johtaa yhtiöön kohdistuvaan veronkorotukseen. Kyse voi olla myös esimerkiksi laiminlyönnistä hakea yhtiölle hankitulle kiinteistölle lainhuutoa määrääjassa, minkä seurauksena yhtiö joutuu maksamaan korotetun varainsiirtoveron.¹⁶⁰

KKO 1994:61: Osakeyhtiö (rakennusliike) oli ostanut tontin perustettavan kiinteistöyhtiön lukuun, mutta laiminlyönyt hakea lainhuudon tonttiin. Rakennusliikkeen hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja eivät osakeyhtiölain 15 luvun 1 §:n nojalla olleet velvollisia korvaamaan kiinteistöyhtiölle leimaveron korotuksena aiheutunutta vahinkoa, koska sitä ei ollut aiheutettu rikkomalla osakeyhtiölakia tai rakennusliikkeen yhtiöjärjestystä.

KKO 2001:36: Osakeyhtiön osakepääomaa oli korotettu uusmerkinnällä. Osa apporttina luovutetusta omaisuudesta oli panttina osakkeenmerkitsijän veloista ja myytiin sittemmin niiden suorittamiseksi. Hallituksen jäsenet ja tilintarkastajat, jotka olivat osakepääoman korotusta ja sen maksua rekisteröitäessä vakuuttaneet ja todistaneet korotuksen tulleen kokonaisuudessaan maksetuksi, velvoitettiin korvaamaan yhtiölle apportiomaisuuden arvottomuudesta johtunut vahinko.

---

¹⁵⁷ Savela 2006 s. 74–75.

¹⁵⁸ HE 109/2005 s. 125.

¹⁵⁹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 45. Pohjoismaissa on toisinaan jopa arvioitu laiminlyöntejä aktiivista toimintaa ankarammin. Kanta on saanut tukea myös Yhdysvalloista. (Dotevall 2001 s. 70.)

¹⁶⁰ Siikarla 2006 s. 338.

Normaaliin liiketoimintaan kuuluvat riskit sisältävät taloudellisten etuuskien epäedullisen kehittymisen ja vahingoittumisen.¹⁶¹ Erityisen riskialttiilla alalla, jossa tuotto-odotukset ovat suuret, epäonnistumisen mahdollisuus voi olla erityisen suuri. Liiketoimintapäätösten rationaalisuutta onkin arvioitava kokonaiskuva – ja toiminnan ala – huomioon ottaen.¹⁶²

2.2.4 Vastuu muuta tahoja kuin yhtiötä kohtaan

Johto on ensisijaisesti vastuussa yhtiölle aiheuttamastaan vahingosta, kun muiden tahojen tulisi pääsääntöisesti saada korvauksensa yhtiöltä. Sopimuksista on sopimuskumppanina vastuussa yhtiö, ei yhtiön johto¹⁶³. Se, että johto on myötävaikuttanut yhtiön ja muun henkilön välisen sopimuksen rikkomiseen, ei merkitse, että johto olisi OYL:sta johtuvassa henkilökohtaisessa korvausvastuussa sopimuksen täyttämistä yhtiön sopimuskumppaniin nähden¹⁶⁴. Johtaja voi kuitenkin joutua henkilökohtaiseen vastuuseen yhtiön sitoumuksista velvoiteoikeudellisella perusteella, kuten antamalla takauksen, pantin tai muun vakuuden yhtiön velasta¹⁶⁵. Lisäksi poikkeustilanteissa niin yhtiön velkojille kuin osakkeenomistajille on annettava mahdollisuus saada korvausta yhtiön johdolta. Korvausta ei aina välttämättä ole mahdollista saada yhtiöltä.¹⁶⁶

Hallituksen korvausvastuu muuta tahoja kuin yhtiötä kohtaan syntyy vain rikkomalla tuottamuksellisesti OYL:n erityisiä säännöksiä taikka yhtiöjärjestyksen määräyksiä. On huomattava, että pelkkä OYL:n tai yhtiöjärjestyksen rikkominen ei aina täytä tuottamuksen tunnusmerkistöä¹⁶⁷. Korvausta vaativan on tavallisesti pystyttävä osoittamaan jokin erityinen OYL:ssä säädetty velvollisuus tai yhtiöjärjestyksen määräys, jota rikkomalla vahinko on aiheutettu.¹⁶⁸ Vastuu ei voi perustua pelkkään huolellisuusvelvoitteen rikkomiseen¹⁶⁹. Hallituksen huolellisuusvelvoite kohdistuu yhtiöön eikä ulkopuolisiin tahoihin, kuten

---

¹⁶¹ Hemmo 2005a s. 152.

¹⁶² Vedenkannas 2007 s. 230–231.

¹⁶³ Savela 2006 s. 132–133, KKO 1999:27. Ks. myös HE 109/2005 s. 195, jonka mukaan esimerkiksi se, että yhtiön johto on myötävaikuttanut yhtiön ja kolmannen välisen sopimuksen rikkomiseen, ei merkitse, että johto olisi henkilökohtaisessa vastuussa sopimuksen täyttämistä suhteessa yhtiön sopimuskumppaniin. Johdolla ei ole yleistä huolellisuusvelvollisuutta kolmatta kohtaan.

¹⁶⁴ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 761.

¹⁶⁵ Toiviainen 1994a s. 893.

¹⁶⁶ Virtanen 2011 s. 285–287. Mähönen ja Villa (2006c s. 337–338) huomauttavat kuitenkin kaksinkertaisen korvauksen vaarasta tilanteessa, jossa osakkeenomistajalla olisi oikeus saada korvaus myös välillisistä vahingoista. Riskinä voisi olla, että yhtiö saisi korvauksen esittämiensä vaatimusten pohjalta, minkä lisäksi osakkeenomistaja saisi samasta vahingosta korvauksen.

¹⁶⁷ Mäntysaari 2002 s. 175.

¹⁶⁸ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 749 ja 760.

¹⁶⁹ OYL 1:8:n ja 22:1.1:n laajentavan tulkinnan perusteella osakkeenomistajalla voi kuitenkin poikkeuksellisesti olla oikeus saada johdolta korvausta yleisen huolellisuusvelvollisuuden rikkomisesta. Lisäksi osakkeenomistaja voi tietyin edellytyksin ajaa vahingonkorvauskannetta johtoa vastaan yhtiön hyväksi (OYL 22:7) (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 760.)

velkojiin tai osakkeenomistajiin. Heidän hyväkseen on kuitenkin voimassa tuottamusolettama, jos vahinko on aiheutettu rikkomalla osakeyhtiölakia (ei kuitenkaan vain OYL 1 luvun periaatteita) tai yhtiöjärjestystä, taikka kyseessä on lähipiiritransaktio.

Muita tahoja voivat olla esimerkiksi osakkeenomistajat, velkojat, yhtiön työntekijät ja sopimusosapartit. Näiden tahojen vastuu määräytyy osakeyhtiölain 22:1.2:n mukaisesti. Osakkeenomistajia suojaa ennen kaikkea yhdenvertaisuusperiaate (OYL 1:7), jonka mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, ellei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin¹⁷⁰. Osakeyhtiön toimielin, kuten hallitus, ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella. Vahingonkorvausvastuuta voidaankin pitää etenkin johdon korvausvastuun osalta tärkeänä yhdenvertaisuusperiaatteen tehostamiskeinona. Tämä johtuu siitä, että johdon tekemää päätöstä ei lähtökohtaisesti ole mahdollista moittia yhtiötä vastaan ajettavalla kanteella, kuten yhtiökokouspäätöksen osalta on mahdollista.¹⁷¹

OYL 23 luvussa säännellyt osakkeenomistajan oikeussuojakeinot eli lunastusvelvollisuus ja määrääminen selvitystilaan tai rekisteristä poistettavaksi ovat lähtökohtaisesti toissijaisia – niihin voidaan tukeutua lähinnä, mikäli osakkeenomistajan muut ensisijaiset oikeussuojakeinot, kuten vahingonkorvauksen vaatiminen, eivät anna riittävää suojaa.¹⁷² Osakkeenomistajalle voi aiheutua vahinkoa esimerkiksi tilanteessa, jossa osakkeenomistaja on tilinpäätöksen lainvastaisuuden takia ostanut osakkeita ylihintaan tai myynyt niitä alihintaan. Vahinkoa voi syntyä myös, kun osakkeenomistaja menettää uudelle omistajalle siirtyneiden osakkeiden lunastusoikeutensa hallituksen OYL:n vastaisen menettelyn johdosta.¹⁷³

KKO 1992:66: Osakkeenomistaja, joka oli noudattanut osakeyhtiön hallituksen antamaa virheellistä lunastusohjausta, oli menettänyt oikeutensa osakkeiden lunastamiseen. Kun lunastusohjauksen antamiseen osallistunut hallituksen jäsen oli yhtiöjärjestystä rikkomalla aiheuttanut vahinkoa osakkeenomistajalle, hänet velvoitettiin osakeyhtiölain nojalla korvaamaan vahinko ilman vahinkolajeihin kohdistuvia rajoituksia. Yhtiö oli myös vastuussa vahingoista.

Kolmannen henkilön vahingonkorvausoikeus on osakeyhtiölain osalta itsenäinen, eikä yhtiön sisäisillä vastuusasetelmilla, kuten sillä, onko johtaja yhtiöön nähden vastuussa vahingosta, ole

¹⁷⁰ Ks. yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisesta johtuvasta korvausvastuusta Pönkä 2012 s. 423–427.

¹⁷¹ Pönkä 2012 s. 423–425. Yhtiökokousten päätösten osalta moiteoikeus on usein vahingonkorvausta parempi oikeussuojakeino – moiteoikeus tarjoaa osakkeenomistajille ennakkollista oikeussuojaa.

¹⁷² Mähönen & Villa 2006a s. 182.

¹⁷³ Mäntysaari 2002 s. 188.

sinänsä merkitystä vastuun syntymisessä.¹⁷⁴ Osakeyhtiölaissa mainittu ”muu henkilö” on käytännössä usein yhtiön sopimuskumppani tai velkoja¹⁷⁵. Velkojalle voi aiheutua vahinkoa esimerkiksi laittoman varojenjaon seurauksena (OYL 13:1.3 ja 13:2) tai tilanteessa, jossa hallitus tekee sopimuksen ilmiselvästi maksukyvyttömän henkilön kanssa.¹⁷⁶ Kolmannen on kuitenkin kärsittävä OYL:n tai yhtiöjärjestyksen rikkomisesta välitöntä vahinkoa¹⁷⁷. Vastuu yhtiöjärjestyksen rikkomisesta suhteessa kolmanteen aktualisoituu varsin harvoin – yhtiöjärjestyksen määräykset voidaan mieltää ensisijaisesti osakkeenomistajien suojaksi¹⁷⁸. Kun vastuu seuraa vain OYL:n tai yhtiöjärjestyksen rikkomisesta, ei se, että yhtiön johto on myötävaikuttanut yhtiön ja muun henkilön välisen sopimuksen rikkomiseen, merkitse, että johto olisi henkilökohtaisessa vastuussa sopimuksen täyttämisestä suhteessa yhtiön sopimuskumppaniin¹⁷⁹.

Korvausvastuu suhteessa kolmanteen voi aktualisoitua edellä esitetyn mukaisesti esimerkiksi OYL 1:5:n eli voitontuottamistarkoituksen vastaisista päätöksistä. Vastuu voi perustua myös esimerkiksi kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisen järjestämisen laiminlyöntiin (OYL 6:2.1)¹⁸⁰ tai hallituksen asemaan päätöksentekijänä. Kyse voi olla myös täytäntöönpanovastuusta tai esittelijänvastuusta.¹⁸¹ Jos yhtiön selvitystilaan asettamisessa viivytellään siten, että yhtiön varallisuusasema konkurssissa on huonompi kuin mitä se olisi ollut tilanteessa, jossa OYL:n säännöksiä olisi seurattu, on vastuu myös mahdollista¹⁸².

---

¹⁷⁴ Savela 2006 s. 139. Esimerkiksi se, että yhtiön hallintoneuvosto hyväksyy hallituksen päätöksen, ei voi poistaa vahingonkorvausvastuuta suhteessa kolmanteen.

¹⁷⁵ Velkoja puolestaan voi olla niin yrityksen tarvitsemien koneiden tai laitteiden myyjä, yhtiön luotonantaja kuin yhtiön työntekijäkin. Yhtiöoikeudessa velkojalla voidaan yleisesti tarkoittaa niin pantti-, vakuus-, vahingonkorvaus-, kuin esim. tavaravelkojaa tai kovenanttiehtoista velkojaa. Myös osakkeenomistaja voi olla velkoja osakkeenomistajien ja yhtiön erillisyyden takia, ja hän voi velkomuskanteella periä yhtiöltä esim. saamatta jääneitä osinkoja (Mähönen & Villa 2006a s. 49). Se, mitä velkojalla juuri osakeyhtiölaissa tarkoitetaan, on kuitenkin jäänyt epäselväksi. Perustelujen mukaan käsite on sama kuin julkisesta haasteesta annettussa laissa, mutta tässäkin laissa ei velkojaa määritellä. Sekä laajan että suppean velkojan käsitteen tulkinnan puolesta on esitetty perusteluja. (Mähönen & Villa 2006b s. 357–358.) Yhteinen intressi erilaisille velkojille on se, että yhtiö kykenee suoriutumaan maksuistaan. Varsinkin pitkäaikaisissa velkasuhteissa velkojien riskit lähestyvätkin sijoittajien riskejä. (Virtanen 2011 s. 284.) Velkojan oikeussuojakeinot eivät suinkaan rajoitu osakeyhtiölakiin, vaan velkojalla on käytettävissään myös sopimussuhteeseen perustuvan vahingonkorvauksen mahdollisuus ja yleiset sopimusoikeudelliset pätemättömyysperusteet (OikTL). Ks. eri lakien velkojamääritelmistä Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2012b s. 217–218.

¹⁷⁶ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2012a s. 566, 569–570. Laittoman varojenjaon seuraamuksena voi vahingonkorvausvastuun ohella olla varojen palautusvelvollisuus ja rikosoikeudelliset seuraamukset (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 46.) Hallituksen varojenjako koskevasta päätöksestä ks. Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2012b s. 338–339.

¹⁷⁷ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2012a s. 586.

¹⁷⁸ Savela 2006 s. 138.

¹⁷⁹ HE 109/2005 s. 195.

¹⁸⁰ Savela 2006 s. 115. Myös tukikirje- ja muunlaiset vastuusitoumusjärjestelyt voivat ainakin poikkeuksellisissa tapauksissa aiheuttaa johdolle vahingonkorvausvastuun kolmansia tahoja kohtaan, mikäli velkojille on aiheutettu vahinkoa laiminlyömällä kirjeen merkitseminen yhtiön tilinpäätöstietoihin (Vedenkannas 2007 s. 393–400.)

¹⁸¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 46.

¹⁸² Tapauksessa KKO 2012:65 yhtiön konkurssipesän ajama selvitystilän aloittamisen laiminlyöntiin liittynyt

Jos hallitus laiminlyö osakeyhtiölakiin (20:23.1) perustuvan velvollisuutensa reagoida pääoman suhteelliseen vähyteen ja tämä aiheuttaa velkojalle tappiota, voi hallitus myös joutua vastuuseen. Vastuu oli etenkin VOYL:n aikana varsin ankaraa – OYL:n esitöiden mukaan vastuuta kuitenkin tulee arvioida tavanomaisin kriteerein¹⁸³. Ratkaisussa KKO 1990:177 yhtiön johto tuomittiin korvaamaan velkojalle koko sen luottotappion määrä, joka sille oli yhtiön konkurssissa aiheutunut. Tämä vastuu kohdistuu ensisijaisesti juuri hallituksen jäseniin.¹⁸⁴ Yhtiön maksukykyisyyden valvonta kuuluu yhtiökokoukselle ja hallitukselle, mutta käytännössä hallituksella on valvontaan ensisijainen velvollisuus. Maksukykyyn arvioiminen kuuluu hallitukselle paitsi nimenomaisen säännöksen (OYL 13:6.1), myös hallituksen esittelijänvastuun ja täytäntöönpanovastuun kautta.¹⁸⁵ Edellytyksenä vastuun syntymiselle on kuitenkin yleensä, että mikäli velkoja olisi tiennyt yhtiön pääomatilanteesta, se ei olisi myöntänyt yhtiölle velkaa lainkaan tai se olisi ryhtynyt perintätoimiin nopeammin.

KKO 1991:55: Osakeyhtiön hallitus oli lokakuussa 1983 tullut tietoiseksi siitä, että enemmän kuin kaksi kolmasosaa yhtiön osakepääomasta oli menetetty. Hallitus oli osakeyhtiölain 13 luvun 2 §:n mukaan ollut velvollinen mahdollisimman pian kutsumaan yhtiökokouksen koolle käsittelemään yhtiön asettamista selvitystilaan eikä tätä olisi saanut lykätä 30.4.1984 pidettävään varsinaiseen yhtiökokoukseen. Liiketoiminnan jatkuessa yhtiölle oli tammi-helmikuun vaihteessa syntynyt uutta velkaa, josta velkoja ei ollut saanut suoritusta yhtiön sittemmin jouduttua konkurssiin. Hallituksen jäsenet velvoitettiin korvaamaan velkojalle syntynyt vahinko.

Mikäli hallitus laiminlyö kutsua yhtiökokouksen koolle pääoman vähentyessä taseen mukaan alle puoleen osakepääomasta eikä kaupparekisteri-ilmoitusta osakepääoman menettämisestä ole tehty, voi hallitus olla vastuussa velkojalle, joka ei ole selvillä yhtiön pääomatilanteesta. Toisaalta normin suojatarkoitusta koskevan opin¹⁸⁶ mukaan yhtiökokouksen koollekutsumista koskeva velvollisuus on säädetty nimenomaan osakkeenomistajien suojaksi, eikä velkoja voisi siten vaatia korvausta säännöksen perusteella. Osakkeenomistajien suojaksi tarkoitetun normin rikkominen ei opin nojalla oikeuta velkojaa saamaan vahingonkorvausta. Toisaalta sama

---

vahingonkorvausvaatimus yhtiön hallituksen jäsentä ja ainoaa osakkeenomistajaa vastaan hylättiin, kun laiminlyönti oli koskenut yhtiön velkojien eikä yhtiön hyväksi säädettyä velvollisuutta. Kun eri velkojien asema poikkesi toisistaan, eivät yhtiö tai sen konkurssipesä voineet vaatia asiassa korvausta. Ks. hallituksen selvitystilan aikaisista tehtävistä Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012b s. 612–613.

¹⁸³ HE 109/2005 s. 189.

¹⁸⁴ Savela 2006 s. 127–129. Pääsääntöisesti hallitus kutsuu yhtiökokouksen koolle, mutta jos yhtiökokouksen koollekutsuminen laiminlyödään, yksittäinen hallituksen jäsen voi hakea aluehallintovirastolta oikeutta kutsua kokous koolle yhtiön kustannuksella (OYL 5:17).

¹⁸⁵ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 42.

¹⁸⁶ Ks. normin suojatarkoituspista Hemmo 1994 s. 161.

normi voi olla tarkoitettu usean eri tahon suojaksi.¹⁸⁷ Normin suojatarkoitukseen soveltuminen yhtiöoikeuteen ei kuitenkaan ole selvää. VOYL:n esitöiden mukaan korvausvastuun kannalta ei ollut merkitystä, onko vahinko aiheutettu rikkomalla normia, joka on tarkoitettu vahinkoa kärsineen tahon suojaksi vaiko normia, joka on tarkoitettu lähtökohtaisesti jonkin muun tahon suojaksi¹⁸⁸. Kantaa on sittemmin kritisoitu. Erityisesti Savela on puoltanut opin soveltumista yhtiöoikeuteen. Hänen mukaansa vastuuvollisen korvausvastuu voisi siten poistua, mikäli vahinko ei ole normin suojatarkoituksen piirissä.¹⁸⁹ *Kyläkallio, Irola ja Kyläkallio* sen sijaan eivät soveltaisi normin suojatarkoitusta OYL:n mukaiseen vahingonkorvausvastuuseen. He eivät kuitenkaan perustele näkemystään tarkemmin.¹⁹⁰

Varsinaisen yhtiökokouksen pitämisen laiminlyönnistä voi joka tapauksessa seurata johdolle vahingonkorvausvelvollisuus yhtiötä kohtaan (OYL 22:1). Vahinkoa voi syntyä myös velkojalle, mikäli hallitus laiminlyö esimerkiksi rekisteri-ilmoituksen tekemisen oman pääoman mennessä negatiiviseksi (OYL 20:23.1). OYL 20:23.3:n voitaisiinkin tulkita olevan osin myös velkojien suoja säännös. Normin suojatarkoitukseen mahdollisesta soveltumisesta huolimatta, jos pääoman vähyyttä koskevia määräyksiä rikotaan mutta velkoja on muutoin tietoinen yhtiön taloustilanteesta, ei vahinkoa kuitenkaan yleensä voida katsoa syntyneen.¹⁹¹ Lähtökohtaisesti yhtiön johdon vastuu velkojille voi aktualisoitua vain lähinnä silloin, kun velkojille aiheutuu tappiota – ja niin kauan kuin yhtiö on maksukykyinen, ei velkojille aiheudu tappiota¹⁹². Sopimusoikeudellinen vastuu rajoittuu perinteisen sopimusoikeudellisen lähtökohdan mukaisesti välittömien sopimuspuolten suhteeseen eli sopimuksen tehneen yhtiön ja velkojan väliseen suhteeseen¹⁹³.

Oikeuskirjallisuudessa on jopa esitetty, että johdon vastuu velkojiin nähden edellyttäisi vahingon ”lopullista syntymistä” ja yhtiön konkurssia¹⁹⁴, mutta konkurssilain mukaista maksukyvyttömyyskäsitteen täyttymistä ei edellytetä. Käytännössä on kyllä tavanomaista, että

¹⁸⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 753 ja 761.

¹⁸⁸ HE 27/1977 s. 110. Samoin Toiviainen 1994b s. 1045.

¹⁸⁹ Savela 2006 s. 280.

¹⁹⁰ *Kyläkallio – Irola – Kyläkallio* 2012a s. 586, ”jotta OYL:n ja/tai yhtiöjärjestyksen vastainen menettely aiheuttaisi hallituksen jäsenille korvausvelvollisuuden osakkeenomistajia tai kolmatta henkilöä kohtaan, edellytyksenä ei ole, että kyseinen säännös ja/tai määräys on olemassa juuri osakkeenomistajan tai kolmannen henkilön suojaksi. OYL:n säännösten ja/tai yhtiöjärjestyksen määräysten rikkominen voi perustaa vastuun kuitenkin vain, jos osakkeenomistaja tai kolmas henkilö kärsii tapahtuneen johdosta välitöntä vahinkoa.” Samoin *Kyläkallio – Irola – Kyläkallio* 2008 s. 663–664. Sen sijaan Mähösen & Villan (2010 s. 496–497) mukaan velkoja voi saada korvausta myös välillisistä vahingoista. Ks. välittömistä ja välillisistä vahingoista yhtiöoikeudessa Savela 2006 s. 245–247; Dotevall 2001 s. 73–74.

¹⁹¹ Savela 2006 s. 127–129.

¹⁹² Savela 2006 s. 138.

¹⁹³ Hemmo 2005b s. 259.

¹⁹⁴ Airaksinen & Jauhiainen 1997 s. 566.

velkojille aiheutuu vahinkoa nimenomaan yhtiön maksukyvyttömyystilanteessa, mutta tämä ei ole ainoa mahdollinen skenaario. Kolmannelle voi aiheutua tappiota esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiön puolesta tehty oikeustoimi ei sido yhtiötä¹⁹⁵. Velkojalle voi myös aiheutua välillistä vahinkoa yhtiölle aiheutetun vahingon johdosta, mikäli velkojan saatava jää vahingon takia maksamatta.¹⁹⁶ Mahdollisten vahinkojen laajuus riippuu kuitenkin pitkälti siitä, sovelletaanko normin suojatarkoituspia yhtiöoikeudellisessa kontekstissa vai ei. Mikäli oppia sovelletaan, kuten Savela asian näkee, typistyy johdon vastuu velkojille lähinnä maksukyvyttömyystilanteisiin.

Yhtiön konkurssitilanteessa velkojien kanneoikeus saa erityispiirteitä. Konkurssissa yhtiön kanneoikeus siirtyy vahingonkorvausvastuun osalta konkurssipesälle, jolloin yhtiön velkojista muodostuva konkurssipesä voi vaatia vahingonkorvausta myös yleisen huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta¹⁹⁷. Yhtiön hallitus voikin joutua tällöin korvausvastuuseen yhtiön sopimuskumppaneille sopimusrikkomuksista aiheutuneista vahingoista, jos rikkomus on samalla yleisen huolellisuusvelvollisuuden vastaista suhteessa yhtiöön.¹⁹⁸ Myös suuri osa yhtiöiden yhtiöoikeudellisen perusteen mukaisista vahingonkorvausvaateista toteutetaan käytännössä usein yhtiön ollessa konkurssissa¹⁹⁹.

KKO 1999:86: Osakeyhtiön hallituksen jäsen velvoitettiin suorittamaan vahingonkorvausta yhtiön konkurssipesälle oltuaan osallisena järjestelyssä, jossa yhtiön varoja käytettiin sen omien osakkeiden ostamiseen. Korvausta tuomittiin myös sen johdosta, että hallituksen jäsen oli osallistunut yhtiön varojen lainaamiseen emoyhtiölle tilanteessa, jossa luottotappion vaara oli ilmeinen.

KKO 2005:141: Yhdistys oli maksukyvyttömyydestään huolimatta jatkanut toimintaansa ja jättänyt seuraan sopimussuhteessa olleiden pelaajien sopimuksen mukaiset eläkevakuutusmaksut osaksi maksamatta. Yhdistys hakeutui sittemmin konkurssiin. Kysymys yhdistyksen hallituksen jäsenten velvollisuudesta korvata pelaajille eläkevakuutusmaksujen maksamatta jäämisestä aiheutunut vahinko.

2.2.5 Yhteisvastuu ja korvausvelvollisuuden jakautuminen

Hallituksen jäsen on vastuussa vain tehtävässään aiheuttamastaan vahingosta. Jos useampi hallituksen jäsen aiheuttaa vahinkoa, on heidän korvausvastuunsa yhteisvastuullista (OYL

---

¹⁹⁵ Mäntysaari 2002 s. 188.

¹⁹⁶ Savela 2006 s. 249.

¹⁹⁷ Huomaa kuitenkin edellä mainittu tapaus KKO 2012:65.

¹⁹⁸ Savela 2006 s. 139–140.

¹⁹⁹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 783.

22:5). Korvausvelvollisten keskinäisessä suhteessa vastuu jakautuu VahL:n 6:3.1:n mukaisesti ottaen huomioon kunkin syyllisyys, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat. Kunkin jäsenen vastuu on kuitenkin arvioitava yksilöllisesti. Vastuun edellytysten täyttyminen on siten arvioitava jokaisen hallituksen jäsenen kohdalla erikseen.²⁰⁰

Vastuun syntymiseen voi vaikuttaa muun muassa hallituksen jäsenen erikoisosaaminen taikka hänen jäsenyytensä hallituksen valiokunnassa²⁰¹. Esimerkiksi Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodiin perustuvaan tarkastusvaliokuntaan kuuluvilta hallituksen jäseniltä voi edellyttää suurempaa perehtyneisyyttä yhtiön kirjanpitoon kuin ”rivijäseneltä”. Rivijäsenenkin on kuitenkin pyrittävä valvomaan toisten hallitusten jäsenten toimintaa, samoin kuin esimerkiksi mahdollisen toimitusjohtajan toimintaa. Yleisemmin vastuuseen voi vaikuttaa myös yhtiön koko – suuressa yhtiössä, jossa on esimerkiksi palkattu toimitusjohtaja, hallitukselta ei edellytetä kaikkiin asioihin puuttumista²⁰².

Yhtiön johdon vastuu kohdistuuikin tyypillisesti useampaan kuin yhteen henkilöön. On huomattava, että hallituksen jäsenten vastuuperusteet eivät välttämättä ole samat. Jokaiselta vastuuvolliselta edellytetään kuitenkin henkilökohtaista myötävaikusta vahinkotapahtumaan²⁰³. Hallituksen jäsen ei siten voi lähtökohtaisesti joutua vastuuseen sellaisesta päätöksestä, jonka tekemiseen hän ei ole osallistunut, ellei kyse ole tahallisesta vastuun välttelmisestä tai velvollisuuksien laiminlyönnistä²⁰⁴.

Käytännössä mikäli riita etenee oikeudenkäyntiin, haastetaan usein kaikki vahingonaiheuttajat. Kuitenkin mikäli joku vahingonaiheuttajista on esimerkiksi ankarassa vastuussa vahingosta ja muut ovat vain tuottamusvastuussa, voi prosessuaalisesti olla järkevämpää vaatia korvauksia vain ankarassa vastuussa olevalta korvausvelvolliselta²⁰⁵. Näin vältytään tuottamuksen näyttöön liittyviltä ongelmilta. Vaatimusten kohdistamiseen voi lisäksi vaikuttaa korvausvelvollisten varallisuus²⁰⁶ ja mahdollisten vastuuvakuutusten

---

²⁰⁰ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 566. Suomessa ei tunneta *kollektiivista* hallituksen jäsenten vastuuta (Toiviainen 1994b s. 1035).

²⁰¹ Dotevall 2008 s. 84–85.

²⁰² Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 570.

²⁰³ Savela 2006 s. 13. Esimerkiksi velkoja voi OYL:n ja TTL:n nojalla saada korvausta vahingosta, joka on aiheutunut johtoon kuuluvan, osakkeenomistajan, yhtiökokouksen puheenjohtajan tai tilintarkastajan toimenpiteestä tai myötävaikutuksesta yhtiölle aiheutuneesta maksukyvyttömyydestä, joka tyypillisesti johtaa siihen, että velkojan saaminen jää maksamatta.

²⁰⁴ Pönkä 2012 s. 415–416.

²⁰⁵ OYL ei tosin tunne ankaraa vastuuta, vaan vastuu on aina tuottamusperusteista.

²⁰⁶ Kun varallisuusasema tulee jo sovittelussa huomioon, ei sitä Savelan (2006 s. 324) mukaan tulisi enää ottaa huomioon korvausvastuun jakautumisessa osapuolten kesken. Vahingonkärsijä saattaa kuitenkin haluta huomioida vastuuvollisten varallisuusaseman haastaessaan vastuuvollisia.

kattavuus²⁰⁷. Kun yksityishenkilöiden kyky mittavien vahinkojen korvaamiseen on yleensä hyvin rajallinen, ei vahingonkärsijä voi yleisesti luottaa siihen kompensatiokeinona. Jos korvausvelvollisella on vastuuvakuutus, tilanne on toinen. Tällöin vastuuvollinen jää vain muodolliseksi vastuuvolliseksi, jonka kautta vastuu kohdistuu vakuutuksenantajalle.²⁰⁸ Vastuuvakuutuksissa korvataan kuitenkin lähtökohtaisesti vain se osuus, jonka vahingonaiheuttaja joutuisi korvaamaan, kun otetaan huomioon myös muiden vahingonaiheuttajien osuus. Vastuuvakuutus ei yleensä siten korvaa koko vahinkoa vahingonkärsineelle, mikäli vastuuvollisia on useita.²⁰⁹

Vastuunjakoon hallituksen jäsenten kesken voivat vaikuttaa hyvin monenlaiset seikat, kuten hallituksen jäsenen aktiivisuus, tietotaso, ammatti ja hallituksen sisäinen työnjako²¹⁰. Täyteen vastuuseen voi kuitenkin joutua myös sellainen vahingonaiheuttaja, jonka huolimattomuus on ollut vain vähäistä tai aiheutunut hänen kannaltaan epätavallisen riskin realisoitumisesta. Oikeuskäytännössä onkin tästä syystä puollettu tuomittavan vastuun yhteisen maksimimäärän kohtuullisuutta²¹¹. Pääsääntö on kuitenkin täyden korvauksen periaatteen mukaisesti, että hallituksen jäsen korvaa aiheuttamansa vahingon täysimääräisesti²¹².

2.2.6 Yhtiön oma vastuu ja orgaaniteoria

Yhtiön oma vastuu jää pääsääntöisesti osakeyhtiölain vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle. Siitä ei säädetä OYL:ssa edes osakeyhtiöoikeudellisten vastuuperusteiden osalta. Yhtiön oma, yhtiöoikeudellisesta perusteesta johtuva korvausvastuu onkin yleisesti ottaen varsin epäselvä ja vaikea kysymys²¹³, eikä siihen tästä syystä puututtu myöskään OYL:n valmistelun yhteydessä. Kysymys on jätetty täsmentymään oikeuskäytännössä.²¹⁴

Yhtiön omaan korvausvastuuseen sovelletaan yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia ja sopimusoikeudellisia säännöksiä. Yhtiön vastuu voi perustua esimerkiksi sopimukseen taikka sen asemaan kiinteistön omistajana.²¹⁵ Tietyissä tilanteissa yhtiön voi kuitenkin katsoa myös olevan isännänvastuun tapaisesti vastuussa yhtiön hallinnossa tuottamuksellisesti aiheutetuista

---

²⁰⁷ Ks. vastuuvakuutuksesta useiden vahingonaiheuttajien tilanteesta Tanskan oikeuden osalta Werlauff 2006 s. 528–529.

²⁰⁸ Hemmo 1996 s. 336

²⁰⁹ Virtanen 2011 s. 324–326.

²¹⁰ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 780.

²¹¹ Savela 2006 s. 290; KKO 1999:112.

²¹² Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 566. Myös Yhdysvalloissa korvauksen lähtökohtana on tyypillisesti täysi korvaus (Honka 2001 s. 281 ja 285).

²¹³ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 750–751.

²¹⁴ OM 2003:4 s. 80–81.

²¹⁵ Savela 2006 s. 194

vahingoista²¹⁶. Kyse on korvausvastuusta, jonka perustetta ei ole tarkemmin yksilöity²¹⁷. Samanlainen *organiteoriaksi* kutsuttu periaate on löydettävissä myös muiden maiden oikeusjärjestyksistä²¹⁸. Organiteorian mukaan osakeyhtiön organien, kuten hallituksen ja toimitusjohtajan, tuottamus on yhtiön omaa tuottamusta²¹⁹. Teoria siirtää vastuun yhtiön johtelinten tuottamuksellisista toimista yhtiölle. Osakeyhtiö ei pysty oikeushenkilöllisyydestään huolimatta toimimaan ”itse”, jolloin yhtiön puolesta toimivan organin tekemää virhettä voidaan samalla pitää yhtiön omana virheenä²²⁰.

Vahingonkorvauslain esitöissä isännänvastuuta on perusteltu työnantajan oikeudella ohjata ja valvoa työntekijän toimintaa, työntekijän kuulumisella työnantajan organisaatioon, jonka tuottama hyöty tulee työnantajan hyväksi sekä työnantajan maksukyvyllä ja mahdollisuudella ottaa vastuuvakuutus²²¹. Samoilla argumenteilla voisi perustella myös sitä, että yhtiö ottaa vastattavakseen johtajien vahingonkorvausmaksut. Yleensä hallituksen kaltaisessa organiasemassa olevat tahot ovat kuitenkin siinä määrin itsenäisiä, ettei niiden toimia ole mahdollista kontrolloida. Yhtiökokous on sinänsä hallituksen yläpuolella oleva toimielin, mutta sillä ei ole tosiasiallisia valvonnan mahdollisuuksia. Hallintoneuvosto taas ei ole yleinen orgaani. Vaikka valvontamahdollisuudelle ei ole organiteorian nojalla syytä antaa samanlaista painoarvoa kuin mitä sillä työntekijöitä koskevassa isännänvastuussa on, organin itsenäisyydelle on annettava jotakin merkitystä. Jos kytkentä ”organitehtäviin” on hyvin vahva ja yhtiön on käytännössä ollut hyvin mahdollista kontrolloida organia, voidaan yhtiön katsoa vastaavan toimesta.²²² Isännänvastuuta koskevilla perusteluilla voidaan oikeuttaa myös yhtiön eräänlaista isännänvastuuta johdon toimista. Organin virhettä pidettiin oikeushenkilön omana virheenä jo vahingonkorvauslain esitöissä, mutta esitöistä ei ilmene, mihin tahoihin organivastuuta sovellettaisiin²²³. Tämä on ollut myös oikeuskirjallisuudessa epäselvää.²²⁴

Korkeimman oikeuden käytännössä on myös viitattu organiteoriaan. Ratkaisussa KKO 1992:66 yhtiön katsottiin olevan ”vastuussa vahingosta, jonka yhtiön hallitus on aiheuttanut

---

²¹⁶ Saxén 1975 s. 179.

²¹⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 750.

²¹⁸ Taxell 1963 s. 184, ”Också för inhemsk rätt kan man fastslå, att bolaget i *princip* är ansvarigt för skada som en av dess företrädare (organ) orsakat tredje man genom bolagsverksamheten –”

²¹⁹ Hakulinen 1965 s. 311–312; Toiviainen 1988 s. 259.

²²⁰ Vedenkannas 2007 s. 230. Ks. osakeyhtiöstä oikeudellisena fiktiona Mähönen & Villa 2006a s. 279; fiktioteoria huomauttaa, että oikeushenkilöllisyys on oikeusjärjestyksen luoma poikkeus tilanteesta, jonka mukaan vain luonnollinen henkilö voi olla oikeussubjekti.

²²¹ HE 187/1973 s. 9.

²²² Savela 2006 s. 196 ja 198.

²²³ HE 187/1973 s. 5.

²²⁴ Ståhlberg ja Karhu (2013 s. 110) ovat ymmärtäneet organilla tarkoitettavan laillista päätösvaltaa käyttävää organia, kuten yhtiön hallitusta, johtokuntaa tai vastaavaa.

osakkeenomistajalle yhtiöjärjestystä rikkomalla.” Vastuun normiperusta on Savelan mukaan epäselvä, mutta vähemmistö perusteli kantaansa orgaaniteorialla. Tapauksessa KKO 1999:23 yhtiön katsottiin vastaavan yhtiökokouksen ja yhtiökokouksen puheenjohtajan aiheuttamasta vahingosta. Sekä tapauksessa KKO 1992:66 että 1999:23 yhtiön korvattaviksi tuomitut vahingot olivat puhtaita varallisuusvahinkoja, joiden korvattavuus VahL:n nojalla vaatisi erityisen painavia syitä tai rangaistavaa tekoa (VahL 5:1). Kummankaan tapauksen vastuuperuste ei ole selvä, mutta yleisen oikeusperiaatteen valossa yhtiön voitaisiin Savelan mukaan katsoa vastaavan orgaaniensa tuottamuksellisesti OYL:a rikkomalla aiheuttamista vahingoista, myös puhtaista varallisuusvahingoista.²²⁵ Petri Mäntysaaren mukaan ratkaisujen prejudikaattiarvo on vähäinen²²⁶. Ratkaisu KKO 2000:78 korostaa arvioinnin tapauskohtaisuutta.²²⁷

Aiheesta ei ole kertynyt oikeuskäytäntöä juurikaan, ja myös oikeuskirjallisuus on yhtiön oman, yhtiöoikeudellisesta perusteesta johtuvan vastuun osalta hajanaista²²⁸. Kyläkallion, Irolan ja Kyläkallion mukaan yhtiö toimii toimielimiensä avulla ja siten ”vastaa niiden tuottamuksesta kuten omastaan”. Hallituksen jäsenen aiheuttaessa tehtävässään vahinkoa osakkeenomistajalle taikka ulkopuoliselle taholle, on yhtiö heidän mukaansa ”yleensä samalla vastuussa vahingon korvaamisesta”. Yhtiön vastuun ei tulisi olla toimielimen vastuuta suppeampi, kun vahingonaiheuttajana on yhtiö.²²⁹

Teoria onkin saanut osakseen myös kritiikkiä²³⁰. Mäntysaaren mukaan orgaaniteoriasta ei ensinnäkään automaattisesti seuraa, että yhtiön korvausvastuun tulisi olla määrältään yhtä suuri kuin toimielimen vastuun²³¹. Myöskään Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho eivät ole yhtiön kategorisen vastuun kannalla, vaan korostavat arvioinnin tapauskohtaisuutta ja ongelman vaikeaselkoisuutta. Heidän mukaansa on ”kaiken kaikkiaan kyseenalaista, onko perusteltua katsoa ilman kirjoitetun lain tukea (myös) yhtiö kaikissa tapauksissa korvausvel-

---

²²⁵ Savela 2006 s. 199–202.

²²⁶ Mäntysaari 2000 s. 30–31.

²²⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 750. Yhtiö ei välttämättä aina ole vastuussa toimielintensä yhtiöoikeudellista normia rikkomalla aiheuttamasta vahingosta, vaan huomiota on kiinnitettävä tapauksen erityispiirteisiin, kuten vahinkoa aiheuttaneen menettelyn mahdollisesti tuottaman edun kohdentumiseen. Savelan tulkinta oikeuskäytännöstä on selvemmin yhtiön kategorista vastuuta puoltava, ks. Savela 2006 s. 202 ja Savela 1999a s. 258, jonka mukaan ”yhtiö yleensä vastaa johtajiensa aiheuttamista vahingoista”.

²²⁸ Kuten Yhdysvaltojen, myöskään Suomen vahingonkorvaus ei ole sisäisesti yhdenmukainen järjestelmä (Siltala 2007 s. 223).

²²⁹ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 58; Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2008 s. 665.

²³⁰ Mäntysaaren (2002 s. 280–281) mukaan yhtiö ei voi olla vastuussa johdon tuottamuksellisesta VOYL:n rikkomisesta. Ks. myös Wetterstein 1986 s. 149–150, jonka mukaan vahingonkorvauslain esitöiden kanavointisääntöjä ei voida soveltaa osakeyhtiön hallituksen yhtiöoikeudellisiin ”orgaanitehtäviin”.

²³¹ Mäntysaari 2000 s. 31–32.

vollisiksi elintensä OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastaisista menettelyistä.”²³² Yhtiön yhtiöoikeudellisesta perusteesta johtuvaa vastuuta koskeva oikeustila onkin hyvin epäselvä.

Mäntysaaren mukaan yhtiön oma vastuu ei seuraa vahingonaiheuttajan orgaaniasemasta, vaan tarkoituksenmukaisuudesta, jota voidaan perustella ”samanlaisten tilanteiden yhdenmukaisella korvausoikeudellisella käsittelyllä”²³³. Mäntysaari perustelee tällä sitä, että työntekijöitä ja yhtiön toimielimiin kuuluvia henkilöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti. Esimerkiksi Iso-Britanniassa yhtiön orgaanien jäseniin ei ole perinteisesti sovellettu yhtiön muista edustajista poikkeavia identifikaatiosääntöjä. Sekä Suomen, Ruotsin että Norjan vahingonkorvauslakien perusteluissa orgaanivastuun ja isännänvastuun välistä rajanvetoa on pidetty merkityksellisenä lähinnä kuitenkin vain kohtuullistamismahdollisuuden ja työntekijän oman korvausvastuun kannalta.²³⁴ Ruotsissa isännänvastuuta voidaan soveltaa analogisesti yhtiön orgaanin jäseniin, mikäli vahinko on aiheutettu työssä, jonka olisi yhtä hyvin voinut suorittaa tavallinen työntekijä. Jos hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on aiheuttanut vahinkoa tässä tehtävässään, ei isännänvastuuta voida soveltaa.²³⁵ Samanlaista kantaa muistuttaa Suomen vahingonkorvauskomitean mietintö²³⁶.

Mäntysaaren mukaan orgaanivastuun identifikaatiosääntöjä ei voida johtaa suoraan orgaaniteoriasta eikä orgaanivastuun käsitteestä²³⁷. Hän rinnastaa orgaanivastuun identifikaatioon, kuten tehtiin myös vahingonkorvauskomitean mietinnössä²³⁸. Orgaanivastuu on kuitenkin Mäntysaaren mukaan identifikaatiosääntönä ”epäonnistunut, riittämätön ja tarpeeton”. Käsitteen sijasta onkin hänen mukaansa tulkittava VahL:n 2 ja 3 luvun 1 pykälää. Orgaanivastuu perustuu Mäntysaaren mukaan VahL:n 2 luvun 1 §:ään, jota hänen mukaansa on sovellettava,

---

²³² Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 751. Ks. samansuuntaisesti Dotevall 1989 s. 479. Asunto-osakeyhtiölaissa sitä vastoin on nykyisin nimenomainen säännös yhtiön korvausvastuusta (AsOYL 24:6).

²³³ Mäntysaari 2000 s. 9–10. Samansuuntaisesti Taxell 1963 s. 185, joka korostaa, että sillä, kuka vahingon yhtiön sisällä aiheuttaa, ei ole kolmannelle henkilölle periaatteessa yleensä merkitystä.

²³⁴ Mäntysaari 2000 s. 17.

²³⁵ SOU 1964:31 s. 73–74; Prop. 1972:5 s. 564. Ks. orgaaniteoriasta Ruotsissa Dotevall 2008 s. 227–229.

²³⁶ KM 1965: A 4 s. 31: ”[T]oimitusjohtaja ja hänen asemassaan olevat henkilöt olisi – – rinnastettava oikeushenkilön lakisääteisiin orgaaneihin silloin, kun vahinko on aiheutunut nimenomaan hänen toiminnastaan toimitusjohtajana. Sitä vastoin oikeushenkilön vastuu muissa tapauksissa perustuisi työnantajavastuusääntöön. Samalla tavoin olisi ratkaistava vastuukysymykset silloin, kun joku hallituksen jäsenistä on saanut hoitaakseen määrätyn osan hallinnosta, esimerkiksi juoksevat tehtävät. Jos nuo tehtävät ovat sellaisia, jotka samalla alalla toimivissa yrityksissä ovat yleensä toimitusjohtajan hoidettavia, vastaisi oikeushenkilö orgaaniteorian mukaisesti, mutta jos tehtävä yleensä annetaan alempiarvoisen työntekijän suoritettavaksi, olisi vastuu työnantajavastuuta.”

²³⁷ Mäntysaari 2000 s. 9 ja 30; ”Orgaaniteoriasta huolimatta tarvitaan identifikaatiosääntöjä, joilla ratkaistaan yksityiskohtaisesti, keiden toiminnasta yhtiö vastaa, mistä toiminnasta yhtiö vastaa ja kenen toiminnalle asetettujen vaatimusten mukaan tuottamusta arvioidaan.”

²³⁸ KM 1965 A 4 s. 24, jonka mukaan ”[o]rgaaniteoria perustuu sen tosiasian oivaltamiseen, ettei oikeushenkilö, ajateltuna oikeussubjektina, tosiasiallisesti voi toimia, vaan että teot ja laiminlyönnit tai päätökset on yhden tai usean fyysillisen henkilön tehtävä oikeushenkilön puolesta.” Komitea ei kuitenkaan katsonut aiheelliseksi puuttua orgaanivastuun kysymykseen.

kun katsotaan *tarkoituksenmukaiseksi* asettaa yhtiö vastuuseen eikä VahL 3:1:n, eli isännänvastuun, tunnusmerkistö täyty. VahL 2:1:n mukaan joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen, jollei siitä, mitä vahingonkorvauslaissa säädetään, muuta johdu. Mäntysaaren mukaan säännöksestä voitaisiin johtaa, että yhtiö tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien täytyessä vastaisi ”itse” aiheuttamastaan vahingosta.²³⁹ Tulkinta vahingonkorvauslain 2:1:stä on kuitenkin vähintäänkin tarkoitushakuista.

Vaikka orgaanivastuussa kyse ei varsinaisesti olekaan hallituksen vastuun rajaamiskeinosta, voitaisiin orgaaniteoria mieltää yhtenä kohdistamistavoitteen toteuttamiskeinona. Se siirtää yhtiön orgaanina toimivan yhtiön hallituksen vastuun eteenpäin yhtiölle. Yhtiön oma vastuu yhtiöoikeudellisella perusteella on kuitenkin hyvin monitahoinen kysymys. OYL ei sisällä samanlaisia kanavointisäännöksiä kuin VahL isännänvastuun osalta. OYL:n nojalla syntyvää hallituksen jäsenten vastuuta voidaan jopa pitää ensisijaisena yhtiön vastuuseen nähden²⁴⁰. Johdon vahingonkorvausvastuun rajoittaminen onkin noussut tärkeäksi temaksi osin orgaaniteorian täsmentymättömyyden vuoksi.

---

²³⁹ Mäntysaari 2000 s. 8–9.

²⁴⁰ Savela 2006 s. 324.

3 Osakeyhtiön hallituksen vastuun poistaminen tai rajaaminen

3.1 Rajoituskeinoista yleisesti

Oikeussuojajärjestelmän ydinalueen on oltava pääsääntöisesti pakottavaa oikeutta, jotta sen merkitys ei vesity. Osakeyhtiölain esitöissä sanotaankin, että hallituksen jäsenen vastuuta koskevien vahingonkorvaussäännösten ydinalue on lähtökohtaisesti pakottavaa oikeutta²⁴¹. Pakottavuudesta mainitaan uuden osakeyhtiölain myötä myös nimenomaisesti lain tasolla (OYL 22:9)²⁴². Vastuun rajoittaminen on kuitenkin säännöksen mukaan tietyin edellytyksin mahdollista.

Hallituksen vastuuta rajoittaa ensinnäkin yhtiökokouksen sille myöntämä vastuuvapaus. Vastuuvapauden juridinen merkitys ei kuitenkaan suurissa yhtiöissä ole kovin merkittävä tapauksen KKO 1997:110 perusteella – jotta vastuuvapaus olisi voinut rajoittaa johdon vastuuta, KKO edellytti tiedonannoilta varsin suurta kattavuutta²⁴³. Käytännössä vastuuseen voidaan jossain määrin vaikuttaa myös jälkikäteisellä hallituksen päätöksellä – hallituksen jäsenillä on yleinen velvollisuus vahingon minimoimiseen, jolloin toimenpiteen jälkikäteinen hyväksyminen voi pienentää vahingon määrää tai jopa estää vahingon aiheutumisen²⁴⁴. Vastuuseen voitaisiin myös vaikuttaa yrityksille pakollisilla vastuurahastoilla. Huomiota voidaan kiinnittää lisäksi ennakoivaan riskienhallintaan.²⁴⁵ Vastuuriskien hallinnassa on myös ainakin teoreettisesti mahdollista käyttää yhtiörakennetta. Erityisen vaikeasti vakuutettavissa oleva ja riskialtis toiminta voidaan yhtiöittää itsenäiseksi kokonaisuudeksi, jolloin riskien realisoituessa kaatumisvaarassa olisi vain yksi yhtiö. Yhtiörakenteeseen perustuvan riskienhallinnan voisi kyseenalaistaa vastuun samastus -argumenteilla, mutta vastuun samastuksen edellytyksiä on suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa pidetty ”vähintäänkin erittäin tiukkoina”.²⁴⁶

---

²⁴¹ HE 109/2005 s. 203. Tätä perustellaan muun muassa osapuolten selonottokustannuksia koskevilla näkökohdilla.

²⁴² Siikarla 2006 s. 335.

²⁴³ Ks. Savela 1997 s. 1276.

²⁴⁴ Mäntysaari 2002 s. 186–187.

²⁴⁵ Finch 1994 s. 911–914. Lisäksi voitaisiin vaatia esim. konsultointiavun käyttämistä, yhtiön päätöksentekoprosessista voitaisiin tehdä läpinäkyvämpi ja johdon päätökset voitaisiin asettaa ulkoisen tarkastelun alaisiksi.

²⁴⁶ Hemmo 2004 s. 45–46. Ks. vastuun samastuksesta myös Savela 2006 s. 362–370 ja Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 18, joiden mukaan vastuun samastuksen merkitystä on suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa ”lähes poikkeuksetta liioiteltu.”

Varsinaisina vastuun rajaamisen keinoina tässä tutkielmassa nähdään sopimukselliset vastuunrajaamiskeinot, yhtiöjärjestykseen perustuvat vastuunrajoitukset, johdon vastuuvakuutukset sekä *indemnification*. Tutkielman tässä osassa perehdytään vastuun rajaamisen keinoihin ottamatta kantaa siihen, tulisiko vastuu pystyä rajaamaan kokonaan pois vai ei. Oikeudenmukaisena vastuunjakona ei kuitenkaan välttämättä voida pitää yritysjohton täyttä eikä täysin rajattua vastuuta²⁴⁷. Arviointi on tilannesidonnaista.

Yleisen yhteisöoikeudellisen pääsäännön mukaan johdon vastuuta on kuitenkin lailla rajoitettu niin yhteisön jäseniä kuin ulkopuolisia kohtaan²⁴⁸. Myös vahingonkorvaus- ja sopimusoikeudelliset yleiset vastuuta koskevat rajoitukset soveltuvat ainakin pääsääntöisesti²⁴⁹. Velkojan myötävaikutus voi vähentää vahingonkorvauksen määrää esimerkiksi tilanteessa, jossa velkoja laiminlyö omia velvollisuuksiaan luotonantajana²⁵⁰. Vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaan vastuuta voikin vähentää tai poistaa vahingonkärsineen oma myötävaikutus ja muut vahinkoon vaikuttaneet seikat (VahL 6:1) sekä sovittelu kohtuusperusteisesti (VahL 2:1.2). Myös loukatun normin suojatarkoitusta ja vahinkojen ennakoitavuutta voidaan pitää korvausvastuun rajoitusperiaatteina²⁵¹. Nämä keinot eivät kuitenkaan yhtiöoikeudellisen vastuun osalta välttämättä ole riittäviä.

Yhtiön hallitus ei juuri voi vaikuttaa vahingonkärsijänä olevan sivullistahon myötävaikutukseen muutoin kuin saattamalla tämän tietoiseksi vallitsevista olosuhteista. Hallituksen keinot ovat kuitenkin moninaisemmat, kun vahingonkärsijänä on yhtiö itse. Osakkeenomistajien tai yhtiökokouksen tietoisuus tai suostumus voi vähentää johdon tuottamusta tai jopa poistaa johdon tuottamuksen kokonaan²⁵². Yhtiöjohton rinnastusta yhtiöön ei kuitenkaan voida vahingonkärsijän myötävaikutusta arvioitaessa tehdä. Hallitus voi lisäksi vähentää vastuuta tuomalla päätökset mahdollisen hallintoneuvoston tietoon.²⁵³

Vahingonkorvauksen sovittelu on mahdollista, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet. Sovittelutarve aktualisoituu yhtiöoikeudellisessa ympäristössä usein, sillä taloudelliset riskit ovat verrattain suuria. Kuten edellä mainittiin,

²⁴⁷ Samaa on argumentoinut ALI. Ks. American Law Institute (1992) s.7.20 (a)(4). Ks. osio 4.3.

²⁴⁸ Mähönen & Villa 2010 s. 457.

²⁴⁹ Kurkela 2003 s. 50.

²⁵⁰ Mähönen & Villa 2010 s. 484.

²⁵¹ Hemmo 1998 s. 105.

²⁵² Savela 2006 s. 295; Kyläkallio 1965 s. 145. Yksimieliset osakkeenomistajat voivat yhtiökokousta pitämättä yksimielisinä päättää yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta ja siten esimerkiksi myöntää hallituksen jäsenille vastuuvapauden (OYL 5:1.2).

²⁵³ Savela 2006 s. 295–299.

sovittelun kytkeminen vastuuvollisuuden todelliseen varallisuustilanteeseen voi kuitenkin luoda varakkaille henkilöille kannusteen pysyä yrityksen johtotehtävien ulkopuolella.²⁵⁴

Normin suojatarkoitussopimusten soveltavuudesta yhtiöoikeuteen ollaan oikeuskirjallisuudessa erimielisiä²⁵⁵. Vahinkojen ennakoitavuuden vaatimuksen soveltaminen hallituksen vastuuseen on myös tietyssä määrin ongelmallista, sillä yhtiön voitontuottamistarkoitukset johtaa yleensä hallituksen jäsenten toimien syy-yhteysvaatimuksen ankaraan tulkintaan. Jos hallituksen teolla tai laiminlyönnillä on rikottu osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjystä, on tavallisesti perusteltavissa, että korvausvastuu syntyy myös sellaisista vahingoista, jotka ovat tapahtumakulun suhteen lähellä, mutta kuitenkin ennakoimattomia.²⁵⁶ Vahinkojen ennalta-arvattavuuden merkityksestä yhtiöoikeudessa ollaan kuitenkin oltu erimielisiä²⁵⁷.

Vastuun rajaaminen vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden nojalla ei ole riittävää. Tavanomaisten rajoitusperiaatteiden toimivuuden jopa useiden miljoonien suuruisten vahingonkorvausvaatimusten osalta voi kyseenalaistaa. Kaikissa tapauksissa, joissa hallituksen jäsenten maksettavaksi on tuomittu suuren luokan tappioita, korvausvastuuta ei ole edes soviteltu²⁵⁸. Myöskään lyhyt kanneaika ja vastuuvapaus eivät tapauksen KKO 1997:110 perusteella vapauta hallituksen jäsentä vastuusta kovin tehokkaasti²⁵⁹.

Vahinkoriskien kohdistamisen merkitys onkin kasvanut ja tavoitteeksi on tullut vahinkoriskien kohdentaminen kantokykyisten, suurten yksikköjen vastattaviksi. Erinäiset kanavointisäännökset työntekijöiden vastuun osalta, vakuutusten kasvava vahingonkorvausoikeudellinen merkitys sekä osakeyhtiölain esitöissäkin mainittu yritysjohtajan vastuuvakuutuksen ottamisen mahdollisuus osoittavat pyrkimystä vahinkojen kohdentamiseen ”vakuutusyhtiöille tai itsevakuuttajina toimiville suuryrityksille”. Tätä vastuun kohdistamisen tendenssiä voidaan kuvata Hemmon tavoin termillä *instrumentalismi*. Vakuutus- ja pulverisointimahdollisuudet korostuvat etenkin elinkeinotoimintaan liittyvässä korvausvastuussa. Ne viittaavat riskien yhteiskunnallistumiseen, jossa jokainen kuluttaja sekä vakuutuksenottaja ”maksaa [osaltaan]

---

²⁵⁴ Savela 2006 s. 288–289.

²⁵⁵ Ks. osio 2.2.4.

²⁵⁶ Salonen 2000 s. 48; Dotevall 1989 s. 97.

²⁵⁷ Koski & af Schultén (1991 s. 364–365) ovat esittäneet, ettei vahingolta edellytetä ennalta-arvattavuutta lainkaan, kun kyse on lain tai yhtiöjärjestyksen rikkomisesta. Savelan (2006 s. 282) mukaan kriteeriä on ilman muuta sovellettava yhtiöoikeudessa, kun ennalta-arvattavuutta edellytetään jo tahallisten rikoksien ja sopimusrikkomustenkin osalta.

²⁵⁸ Ks. esim. KKO 2001:36.

²⁵⁹ Savela 1997 s. 1286.

siitä, että vahingonkäräjät saavat suojaa tiettyjä vahinkoriskejä vastaan”.²⁶⁰

Itsevakuuttajana toimiva yritys jättää vakuutuskelpoiset riskit omaksi rasitukseksi. Riskien pulverisointi liittyy vahinkojen kohdistamiseen ja siten instrumentalismiin olennaisesti. Vahingot voidaan kohdistaa myös vakuutuksenantajalle, joka pyrkii vakuutusmatemaattisten periaatteiden avulla ”jakamaan kannettavakseen ottamansa riskit vakuutuksenottajien muodostaman kollektiivin rahoitettavaksi”. Itsevakuuttajana toimiva yritys puolestaan voi pulverisoida korvausvelvollisuuden aiheuttamat kustannukset osaksi perimiään hintoja.²⁶¹ Itsevakuuttaminen toimii niin kauan kuin yhtiö on maksukykyinen. Yhtiön konkurssissa konkurssipesä menettäisi vahingonkorvusoikeutensa itsevakuuttamisen myötä korvauksetta toisin kuin vastuuvakuutuksessa, jossa vahingot korvaa vakuutusyhtiö.²⁶²

Yritysjohdon tiukka vastuu voi hankaloittaa pätevien johtajien löytämistä. Liiketoiminnassa on aina toimittava rajallisen tiedon ja ajan varassa, jolloin vastuu realisoituvista riskeistä voi kohdata parhaansakin tekeviä johtajia. Lisäksi täsmällisen huolellisuusstandardin määrittely on ongelmallista.²⁶³ Kyläkallion tavoin kriteeri voidaan määritellä siten, että kun huolellinen hallituksen jäsen välttää toiminnallaan aiheuttamasta yhtiölle vahinkoa, ilmenee huolimattomuus yhtiön eduista ainakin jossain suhteessa piittaamattomana käyttäytymisenä²⁶⁴. Vastuun aktualisoituminen jo lievistä huolimattomuudesta on omiaan hälventämään erottelua.

Yhtiön johtohenkilöiden aiheuttamiin vahinkoihin ei yleensä voida soveltaa työntekijän ja työnantajan vastuuta koskevia säädöksiä, vaan sovellettavaksi tulevat yhtiöoikeudelliset säädökset²⁶⁵. Kysymys vastuusta sivullisiin nähden aktualisoituakin eri tavalla yhtiön hallinnossa toimivien henkilöiden kuin työntekijöiden osalta. Yhtiön hallituksen jäsenet ovat yksityishenkilöitä, mikä korostaa vahingon sattumanvaraisuutta juuri kyseisen henkilön kohdalla²⁶⁶. Yksityishenkilöinä yhtiön johtohenkilöillä on olennaisesti erilainen korvausvastuu kuin elinkeinonharjoittajana toimivana yrityksellä, mikä näkyy erityisesti sovittelussa.²⁶⁷ Kohtuullisiksi katsottavat korvaukset ovat kuitenkin suuremmat yhtiön

---

²⁶⁰ Hemmo 1996 s.47 ja 251–252. Ks. riskien yhteiskunnallistumisesta esim. Eräsaari 1989 s. 92–93; Kumpula 1994 s. 327–328.

²⁶¹ Hemmo 1996 s. 251–252.

²⁶² Savela 2001 s. 97.

²⁶³ Savela 1997 s. 1286.

²⁶⁴ Kyläkallio 1963 s. 150.

²⁶⁵ Virtanen 2011 s. 229. Ks. toimitusjohtajan osalta KKO 1999:27, jossa oli kyse kiinteistönvälittäjä-toimitusjohtajan korvausvastuusta mahdollisen työntekijäaseman perusteella.

²⁶⁶ Hemmo 1996 s. 304.

²⁶⁷ Ks. Hemmo 1996 s. 293–294. Yksi Hemmon pääväitteistä on yksityishenkilöiden ja elinkeinonharjoittajien välisen korvausvastuun selkeä erillisuus.

johtohenkilöillä kuin alaisasemassa olevalla työntekijällä. Pelkkä sovittelun mahdollisuus ei poistakaan sitä, että korvausvastuu saattaa romahduttaa hallituksen jäsenenä toimivan yksityishenkilön talouden. Tämä korostaa vastuun rajaamisen merkitystä. Vastuun rajaamista voidaan perustella paitsi vahingonaiheuttajan sosiaalisella suojaamisella myös yhteiskunnallisilla syillä – vahingonkorvausvelvollisen maksukyvyyn pysyvästi ylittävä korvausvastuu vähentäisi varmasti korvausvelvollisen halua pysyä työelämässä.²⁶⁸

3.2 Vastuun rajaaminen sopimuksin

Vahingonkorvausvastuun rajaaminen kuuluu normaalisti osapuolten sopimusvapauden piiriin. Hallituksen jäsenen vastuuta voidaan periaatteessa sekä laajentaa että rajoittaa siitä, mitä se dispositiivisen oikeuden mukaan olisi²⁶⁹. Sopimukseen voidaan ottaa vastuuta rajoittavia ehtoja tai vastuuvapauslausekkeitä. Omien vastuuriskien vähentämiseksi voidaan paitsi sopia laaja-alaisista force majeure -tyyppisistä vastuuvapausehdoista ja mahdollisen vahingonkorvausvastuun enimmäismäärästä, myös välttää tiukkojen laatuvaatimusten soveltamista ja pyrkiä mahdollisimman pitkään toimitusaikaan²⁷⁰. Erilaiset vastuuvapauslausekkeet ovat varsin yleisiä kaupallisissa sopimuksissa.²⁷¹

Sopimusperusteisilla vastuunrajaamisjärjestelyillä voidaan paitsi muuttaa korvausvastuun syntyedellytyksiä myös sulkea tietyt vahingot korvausvastuun ulkopuolelle. Vastuun syntyedellytyksiä koskevalla vastuunrajoitusehdolla täsmennetään usein vastuuvapautteen johtavia suoritusesteitä eli määritellään niin sanotut ylivoimaiset esteet. Näin voidaan selventää force majeure -määritelmää ja samalla mahdollisesti laajentaa vapautumisperusteita²⁷². Korvattavien vahinkojen rajaaminen puolestaan järjestetään tyypillisesti joko rajaamalla tietyt vahinkolajit, kuten välilliset vahingot, korvausvastuun ulkopuolelle taikka sopimalla korvauksen enimmäismäärästä kiinteänä hintana tai prosenttiosuutena.²⁷³

Riskejä voidaan sopimuksin siirtää sopimuskumppanin kannettaviksi. Vastuunrajoitukset vaikuttavatkin pelkästään velallisen eduksi²⁷⁴. Vahinkokustannukset voidaan myös pyrkiä kanavoimaan sopimusketjussa aiemman portaan taholle lähemmäksi häiriön alkulähdettä²⁷⁵. Vastuuta rajoittavana sopimusmääräyksenä voivat toimia niin vastuunrajoituslausekkeet kuin

---

²⁶⁸ Hemmo 1996 s. 170–171 ja 300.

²⁶⁹ Mäntysaari 2002 s. 187.

²⁷⁰ Hemmo 2005c s. 16.

²⁷¹ Lagerström & Roos 1991 s. 143.

²⁷² Hemmo 2005c s. 54.

²⁷³ Hemmo 1994 s. 272 ja 274–275.

²⁷⁴ Hemmo 2008 s. 483.

²⁷⁵ Hemmo 2005c s. 59.

sopimussakkoehdot. Sopimuksella tapahtuvan vastuun rajoittamisen etu onkin ennakoitavuus; sopimusosapuolet voivat etukäteen sopia, miten vastuu jakautuu ja kuinka sitä rajoitetaan²⁷⁶. Sopiminen selventää vastuunjakoa ja helpottaa riskien arviointia. Lisäksi vastuunrajoitusehdot mahdollistavat vastuun kohdistamisen ”soveliaammalle vastuunkantajalle”, joka voi helpommin tai edullisemmin suojautua vahingoilta. Mikäli vastuunrajoitusehtoja ei käytettäisi, olisi yritysten pulverisoitava korvausvastuukustannukset perimiinsä hintoihin. Vastuunrajoitusehdot voivat siten myös alentaa velallisen tarjoamien tavaroiden ja palveluiden hintoja.²⁷⁷

Toisaalta on huomattava, että mikäli sopimusehdot laaditaan puutteellisesti tai sopimuksen mahdollisuuksia ei muuten hyödynnetä, voivat sopimukset myös lisätä yrityksen vastuuriskejä²⁷⁸. Täydellistä sopimusta ei ole olemassa. Sopimuksissa ei voida varautua kaikkeen mahdolliseen, ja sopiminen on lisäksi kallista – sillä on korkeat liiketoiminta- eli transaktiokustannukset.²⁷⁹ Mahdollisten soveltamistilanteiden ja tulkintaongelmien määrää ei voida ennustaa, eikä sopimusten aukollisuutta ole mahdollista välttää kokonaan²⁸⁰. Lisäksi vastuunrajoitukset sisältyvät usein vakioehtoihin, joihin liittyy oma problematiikkansa. Vastuunrajoitusehtoja on pidetty tyypillisinä ankarina ehtoina. Vaikka vastuunrajoitusehto olisi ankara, ei se välttämättä ole yllättävä, varsinkaan elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa. Liike-elämän sopimuksissa tiettyjen vahinkolajien korvaamisen poissulkevat ehdot ovat hyvin tavanomaisia. Mikäli vastuunrajoitusehto katsotaan yllättäväksi tai ankaraksi, tulee ehto sopimuksen osaksi vain, mikäli vakioehtoja käyttänyt osapuoli on erityisesti korostanut sitä.

Vastuunrajoitusehtojen tulkinnassa on huomattava paitsi ankaran ja yllättävän ehdon korostamisvaatimus myös epäselvyysääntö sekä yleinen suppean tulkinnan periaate, jonka korkein oikeus on ratkaisussaan 1992:178 eksplisiittisesti maininnut koskevan vastuuvapautumislausekkeita ”etenkin, jos ne on yksipuolisesti laadittuja ja sisällöstään epäselviä tai ylimalkaisia.”²⁸¹ Vastuunrajoituslausekkeisiin liittyykin huomattava kohtuuttomuuden mahdollisuus, jolloin OikTL 36 § voi tulla sovellettavaksi. Liikesuhteissa kohtuullisuusarviointi ei kuitenkaan ole samankaltaisessa asemassa kuin kuluttajasuhteissa. Sopimusvapaus koskee myös vastuunrajoituslausekkeita. Sopimusvapauden rajoituksia ei ole syytä ylitulkita

---

²⁷⁶ Virtanen 2011 s. 532.

²⁷⁷ Hemmo 1994 s. 272–273.

²⁷⁸ Lintumaa 2004 s. 408.

²⁷⁹ Mähönen & Villa 2006a s. 78–79.

²⁸⁰ Hemmo 2005c s. 83.

²⁸¹ Hemmo 1994 s. 276, 279–282 ja 284.

etenkään, kun kyseessä ovat tasaveroiset sopimuskumppanit.²⁸²

Kansainvälisesti vakiintuneen periaatteen mukaan törkeällä tuottamuksella tai tahallisesti eli kvalifioidulla tuottamuksella sopimuksen rikkonut velallinen ei voi pääsääntöisesti vedota vastuunrajoitusehtoihin. Vakiintunut kanta on, ettei velallinen voi vapautua ennen vahinkojen syntymistä tehdyllä sopimuksella ainakaan tahallisesti aiheuttamiaan vahinkoja koskevasta vastuustaan. Myös korvattavien vahinkojen laajuutta koskevia vastuunrajoitusehtoja, joihin vedotaan törkeällä huolimattomuudella aiheutettujen vahinkoja koskevan vastuun kaventamiseksi, on pidetty tyypillisesti sitomattomina. Törkeän huolimattomuuden kynnyks on kuitenkin oikeuskäytännössä asetettu varsin korkealle. Normaalissa liiketoiminnassa törkeän tuottamuksen asteelle ulottuvat menettelyvirheet pystytäänkin usein välttämään.²⁸³

Kvalifioidun tuottamuksen asettaminen vastuun edellytykseksi on kuitenkin ehto, johon oikeuskäytännössä on puututtu toistuvasti. Arvioitaessa ehdon kohtuuttomuutta on sopimuksen koko sisältö otettava huomioon. ”Kohtuusargumentit vaikuttavat sekä vakioehtoihin kuuluvan vastuunrajoituksen sopimuksen osaksi tulemistä koskeviin kriteereihin että nimenomaiseen OikTL 36 §:n mukaiseen kohtuullistamisharkintaan.” Tyypikohtuuttomuudesta ei yleensä ole kyse, ellei ehdoilla pyritä vaikuttamaan välittömiä vahinkoja koskevaan korvausvastuuseen. Arvioinnissa voidaan huomioida muun muassa velkojan intressien havaittavuus, velallisen tuottamuksen laatu, velallisen suorituksestaan saama vastikkeen määrä, sopimuksen muita oikeusseuraamuksia koskevat ehdot sekä osapuolten mahdollisuudet vahinkojen välttämiseen tai vastuun kanavoimiseen. Voidaan puhua *vastuunjaon tehokkuudesta*²⁸⁴. Välillisten vahinkojen heikko vakuutettavuus huomioon ottaen vastuun kanavoiminen vakuutusten avulla ei kuitenkaan aina ole mahdollista.²⁸⁵

Vastuunrajoituslausekkeet ovat käytännössä hyvin merkittävä normilähde vahingonkorvausvastuun laajuuden rajoittajana. Niihin liittyy kuitenkin aina yksipuolisuuden mahdollisuus – vahvempi sopimuspuoli voi yrittää käyttää sopimuksentekoasemaansa hyväkseen.²⁸⁶ Vastuunrajoitusehtojen toimivuutta onkin rajoitettu joissakin erityislaeissa²⁸⁷. Vastuun

---

²⁸² Hemmo 1994 s. 292 ja 303. Ks. elinkeinonharjoittajien välisistä liikesuhteista ja neuvotteluvoimasta *common law* -maiden osalta Cane 1996 s. 336–337.

²⁸³ Hemmo 1994 s. 250, 299–300 ja 316; Hemmo 2005c s. 57–58.

²⁸⁴ Hemmo 1994 s. 337.

²⁸⁵ Hemmo 1994 s. 292–295.

²⁸⁶ Hemmo 1994 s. 315.

²⁸⁷ Tuotevastuussa kuluttajan oikeutta korvaussuojaan on vahvistettu tuotevastuulain 10 §:n mukaisesti niin, että ennen vahingon ilmenemistä tehdyn sopimuksen ehto, joka rajoittaa vahinkoa kärsineen oikeutta tuotevastuulain mukaiseen korvaukseen, on mitätön. Rajoitus koskee niin vastuun syntyedellytyksiä kuin korvattavien vahinkojen sisältöä. (Hemmo 2005c s. 74–75.) Ks. tuotevastuuta koskevista vastuunrajoitusehdoista ja

rajaaminen sopimuksin ei ole yksinkertainen kysymys myöskään yhtiöoikeudessa, sillä oikeussuhteet ovat osakeyhtiössä varsin monimutkaiset²⁸⁸.

Oikeuskirjallisuudessa on vanhastaan suhtauduttu varsin kielteisesti mahdollisuuden rajoittaa johdon vastuuta sopimusperusteisesti²⁸⁹. Yhtiöön nähden hallitus voi rajata vastuutaan yhtiöjärjestysmääräyksellä, joka vaatii kaikkien osakkeenomistajien suostumuksen. Hallitus voi rajata vastuutaan osakkeenomistajiin nähden vain tekemällä sopimuksen yksittäisten osakkeenomistajien kanssa. Vahinkoa kärsivä osakkeenomistaja voi sopimuksella luopua oikeudestaan saada vahingonkorvausta OYL:n nojalla²⁹⁰. Myös yhtiön velkojat ja muut ulkopuoliset tahot voivat omasta puolestaan luopua oikeudestaan vahingonkorvaukseen.²⁹¹ Sopimuksilla ei voida kuitenkaan yleisesti suojautua kolmatta vastaan ottamalla sopimukseen tertiuksen oikeuksia rajoittavia määräyksiä²⁹².

Yhdysvalloissa yksimieliset osakkeenomistajat voivat hyväksyä hallituksen jäsenen nimittämisen tietyn osakkeenomistajan edustajaksi, mikä oikeuttaa hallituksen jäsenet ajamaan nimittäjiensä etuja ja osakkeenomistajat luopumaan korvausoikeudestaan menettelyn osalta. Malliosakeyhtiölain (RMBCA § 7.32) mukaan kaikki osakkeenomistajat voivat poistaa tai rajoittaa hallituksen toimivaltaa sopimuksella ja varsin vapaasti sopia käytettävästä päätöksentekomenettelystä. Jos hallituksen toimivaltaa sidotaan, vapautuvat hallituksen jäsenet lain rikkomisesta tai laiminlyönnistä johtuvasta korvausvastuusta ja se, kenelle toimivalta on siirretty, joutuu vastuuseen päätöksestä. Myös Delawaren suppean piirin yksityisissä yhtiöissä (*close corporations*) tämä on tietyn edellytyksin mahdollista (DGCL § 350).²⁹³

Suomessa järjestely ei liene mahdollinen ilman lain tukea. Tosin mikäli kaikki osakkeenomistajat nimenomaisesti sopivat hallituksen jäsenten nimittämisestä, heidän oikeudestaan edustaa osakkeenomistajien etuja ja siitä, että hallituksen jäseniltä ei voi vaatia korvauksia, sitonee järjestely kaikkia osakkeenomistajia. Jos omistus pohja muuttuu tai yhtiö menee konkurssiin, ei menettely kuitenkaan estäisi korvausvaatimuksia. Lisäksi sen selvittäminen,

---

tuotevastuuvakuutuksista Hemmo 2004.

²⁸⁸ Savela 2006 s. 407.

²⁸⁹ Ks. esim. Taxell 1963 s. 257–258; Huttunen 1984 s. 34; Toiviainen 1994b s. 1024. Normann Aarum sen sijaan katsoi Norjassa jo 1990-luvun alkupuolella, että hallituksen jäsen ja yhtiö voivat tehokkaasti sopia hallituksen korvausvastuun sisällöstä ja sen rajoittamisesta (Normann Aarum 1994 s. 86).

²⁹⁰ KKO 2005:169: ”Asunto-osakeyhtiön osakkaat olivat sopimansa mukaisesti noudattaneet järjestelyä, että muun ohella pihan hiekoittamisesta kustannusten säästämiseksi huolehtivat osakkaat talkootyönä. Yhtiön ei katsottu olevan järjestelyyn suostuneelle osakkaalle vastuussa vahingosta, joka oli aiheutunut tämän liukastumisesta yhtiön hiekoittamattomalla pihatiellä.”

²⁹¹ Savela 2013 s. 548.

²⁹² Hemmo 2007 s. 4.

²⁹³ Savela 2013 s. 548.

mistä toimista oikeastaan on luovuttu vaatimasta korvausta, voisi olla hankalaa.²⁹⁴

Kun yhtiö on sopimuksen osapuolena, vastaa se myös pääsääntöisesti sopimusrikkomuksen seuraamuksista²⁹⁵. Yhtiön velkojat voivat esittää vaatimuksensa suoraan yhtiön johdolle lähinnä vain poikkeustilanteissa, kuten yhtiön maksukyvyttömyystilanteessa.²⁹⁶ Loukatulla osapuolella voi olla oikeus kohdistaa vaatimuksensa suoraan yhtiön puolesta toimineelle myös tilanteessa, jossa täyttyy jonkin rikoksen tunnusmerkistö²⁹⁷. Hallituksen on yrityksen riskienhallinnan nimissä sekä asemansa vahventamiseksi syytä pyrkiä siihen, että yhtiö käyttää asiakkaiden ja muiden ulkopuolisten kanssa tehtävissä sopimuksissa vastuuta rajoittavia ehtoja. Yrityksen kolmansien kanssa tekemien sopimusten vastuunrajoitusehdoilla on kuitenkin yhtiön hallituksen vastuuseen nähden marginaalinen merkitys. Entä olisiko vastuunrajoitusehtoja mahdollista ottaa yhtiön ja hallituksen jäsenen väliseen johtajasopimukseen²⁹⁸?

Hallituksen jäsen ei ole työsuhteessa yhtiöön, eikä erillisen sopimuksen tekeminen hallituksen jäsenen toimen hoitamisesta siten ole tarpeellista sopimussuhteen syntymiseksi²⁹⁹. Johtajasopimuksen solmiminen tehtävän hoitamisen ehdoista on kuitenkin käytännössä melko yleistä etenkin toimitusjohtajan osalta. Lisääntynyt paine ja sen aiheuttama epävarmuus on paitsi kasvattanut yritysjohtajan palkkavaatimuksia myös kiinnittänyt huomiota johtajien oikeuksien turvaamiseen johtajasopimusten kautta³⁰⁰. Vaikka hallituksen saamat palkkiot ovat viime vuosina kasvaneet, ne eivät vielä ole erityisen merkittäviä, kun otetaan huomioon hallituksen jäsenen tehtävän vaativuus ja siihen liittyvät riskit³⁰¹.

---

²⁹⁴ Savela 2013 s. 548.

²⁹⁵ Savela 2006 s. 354.

²⁹⁶ Virtanen 2011 s. 283.

²⁹⁷ Hemmo 2005c s. 91.

²⁹⁸ Ks. Helminen 2006 s. 85, jonka mukaan vastuunrajoitusta ei voitaisi yleensä perustaa erikseen laadittavan toimeksiantosopimuksen ehtoihin tai yhtiökokouksen valintapäätökseen, sillä vastuunrajoitus ei ole yksinomaan yhtiön sisäinen asia – se koskee myös osakkeenomistajia ja mahdollisesti yhteisvastuussa olevia tilintarkastajia. Vastuun rajoittaminen muulla kuin yhtiöjärjestyksen määräyksellä voisi Helmisen mukaan johtaa esim. ”osakaskunnan vaihtumisen myötä tai yhtiön velkojien kannalta epätyydyttäviin tilanteisiin”. Yhtenäen vaihtuva osakaskunta on kuitenkin tyyppinen piirre osakeyhtiölle, mikä ei ole estänyt määräämistä asioista yhtiöjärjestyksellä (Savela 2001 s. 83). Lisäksi yhtiön ja johdon välisellä sopimuksella ei voida kaventaa velkojien oikeuksia, ja maksukyvyttömyystilanteissa vastuun kohdentumista voidaan pitää poikkeuksellisena. Helmisen argumentti ei siten ole riittävä peruste sopimusvapautta vastaan. Mikäli yhtiössä on lisäksi niin vähän osakkeenomistajia, että osakkeenomistajat ja johto voivat solmia sopimuksia keskenään, voidaan yhtiöoikeudellisesta vahingonkorvausvastuusta disponoida varsin vapaasti (Savela 2001 s. 82). Mikäli toimeksiantosopimuksesta päättää muu kuin yhtiökokous, voi sen käyttö vastuun rajoittamiseen tuottaa kuitenkin ongelmia, koska se siirtäisi kysymyksen pois osakkeenomistajien päättävällältä ja mahdollisesti myös tietoisuudesta (Savela 2001 s. 83).

²⁹⁹ Sopimuksen sijaan hallituksen jäsenyys edellyttää kahta tahdonilmaisua; sitä, että henkilö valitaan laissa tai yhtiöjärjestyksessä määrättyllä tavalla tehtävänsä, ja että tehtävän vastaanottamiselle annetaan suostumus.

³⁰⁰ Ikäheimo – Löyttyniemi – Tainio 2003 s. 21.

³⁰¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 413.

Johtajasopimukseen voidaan ottaa välityslauseke, jonka mukaan hallituksen jäsenen ja yhtiön väliset riidat on käsiteltävä välimiesmenettelyssä³⁰². Lisäksi sopimukseen voidaan ottaa määräys siitä, että yhtiö on velvollinen ottamaan hallituksen jäsenille vastuuvakuutuksen³⁰³. Johtajasopimuksessa voidaan sopia korvausvelvollisuuden sisällöstä³⁰⁴, mutta yhtiöoikeudellista toimivaltaa koskevien asioiden suhteen on yleisesti katsottu, ettei mikään yhtiön toimielin voi tehdä yhtiötä sitovia sopimuksia. Hallituksessa hyväksyttävä hallituksen jäsenen johtajasopimus, jossa voitaisiin rajoittaa jäsenen vastuuta, heikentäisi osakkeenomistajien kontrollia yhtiössä merkittävästi. Hallitus voisi tällaisessa järjestelyssä itse vapauttaa itsensä vastuusta ja salata tämän mahdollisesti vielä osakkeenomistajilta. Sopimusperusteinen vastuunrajoitus estäisi myös osakkeenomistajien mahdollisuuden vaikuttaa rajoituksen sisältöön³⁰⁵.

Myös VahL:n mukaista vastuuta voidaan periaatteessa rajoittaa sopimuksin³⁰⁶. Velkojana toimiva yritys voi paitsi rajoittaa omaa vastuutaan vastuunrajoituslausekkeiden kautta myös laajentaa velallisen vastuuta sopimussakkoehdolla. Koska sopimussakon maksamisvelvollisuus ei ole yhteydessä tuottamukseen taikka vahingon kärsimiseen, sopimussakkolauseke ankaroitaa velallisen vastuuta etenkin vastuun syntyperusteiden osalta. Vastuunrajoitus yhdistetäänkin monesti sopimussakko- tai takuuehtoon. Jos sopimussakkolauseketta on tarkoitus käyttää oikeusseuraamusten rajoittamiseen, tämän olisi syytä käydä ilmi ehdon sanamuodosta.³⁰⁷ Jotta epäselvyyksiltä sopimussakon suhteesta vahingonkorvaukseen vältytään, tulisi sopimussakkolausekkeessa selventää, voidaanko sopimussakon ylittävää vahingonkorvausta tuomita vai onko sopimussakko samalla korvausvastuun yläraja.³⁰⁸

3.3 Vastuun rajaaminen yhtiöjärjestysmääräyksellä

Vahingonkorvausvastuuta voidaan tietyssä määrin rajoittaa yhtiöjärjestyksellä. Aiemmin johdon vastuun rajoittamisen mahdollisuuksiin niin yhtiöjärjestyksissä kuin sopimuksissa on suhtauduttu suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa varsin kielteisesti³⁰⁹. VOYL:n osalta

---

³⁰² Toiviainen 1995 s. 187–188. Välimiesmenettely on yleistä tuomioistuinkäsittelyä kalliimpi, mutta toisaalta se on tuomioistuinmenettelyä nopeampi. Etuna on ennen kaikkea se, että välimiesmenettely on keino riidanratkaisuun ilman kielteistä julkisuutta.

³⁰³ Toiviainen 1995 s. 189.

³⁰⁴ Hemmo 1996 s. 9.

³⁰⁵ Savela 2001 s. 106.

³⁰⁶ HE 187/1973 s. 12. Käytännössä VahL tulee kuitenkin sovellettavaksi tilanteissa, joissa vahingonkärsijöiden ennakoiminen on vaikeaa.

³⁰⁷ Hemmo 2005c s. 55–56.

³⁰⁸ Hemmo 1994 s. 309–310.

³⁰⁹ Honkasalo 1923 s. 318; Taxell 1963 s. 257–258; Toiviainen 1992 s. 536–537; Mäntysaari 2002 s. 185–186. Honkasalon mukaan ”osakeyhtiössä alituisesti vaihtuvien osakkaitten ja velkojien kannalta olisi mitä vaarallisinta, jos hallituksen vastuu toimeksiantosopimuksella voitaisiin rajoittaa koskemaan esim. vain törkeästä

rajoitusmahdollisuus oli epäselvä, mutta vuoden 2006 osakeyhtiölaissa (OYL 22:9) vastuun rajoittaminen yhtiöjärjestysmääräyksellä on nimenomaisesti sallittu tietyn edellytyksin;³¹⁰

Yhtiöjärjestyksessä ei voida rajoittaa yhtiön tämän luvun tai tilintarkastuslain 51 §:n mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen, jos vahinko on aiheutettu

1) rikkomalla säännöksiä, joista ei voida poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksellä; taikka

2) muuten tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta.

Yhtiön oikeutta vahingonkorvaukseen voidaan muuten yhtiöjärjestyksessä rajoittaa vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella.

Yhtiöjärjestyksessä ei voida rajoittaa osakkeenomistajan tai muun henkilön tämän luvun tai tilintarkastuslain 51 §:n mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen tai kanteen ajamiseen.

Vastuunrajoituksen ottaminen edellyttää kaikkien osakkeenomistajien suostumusta. Se onkin käytännössä mahdollista vain lähinnä yhtiötä perustettaessa tai yhtiössä, jossa on vain harvoja osakkeenomistajia³¹¹. Osakevaihdossa ja kombinaatiofuusiossa yhtiöjärjestykseen otettava vastuunrajoitus voidaan kuitenkin käytännössä tehdä myös tulevaan laajaomisteiseenkin yhtiöön ilman, että kaikki tulevat osakkeenomistajat antavat erillisen suostumuksen³¹². Kombinaatiosulautumisessa vähintään kaksi sulautuvaa yhtiötä lakkaavat olemasta, ja niistä muodostuu sulautumisessa täysin uusi yhtiö, jolla on oma identiteettinsä ja yhtiöjärjestyksensä. Kombinaatiosulautuminen on kuitenkin huomattavasti absorptiosulautumista monimutkaisempi ja harvinaisempi yhtiöjärjestely, eikä siihen yleensä kannata ryhtyä kuin poikkeuksellisista syistä mahdollisista veroeduista huolimatta.³¹³ Mahdollisuus vastuun rajoittamiseen yhtiöjärjestysmääräyksellä onkin tosiasiaassa varsin rajallinen.

Yhtiöjärjestykseen voidaan ottaa vain sellaisia hallituksen jäsenen vastuun rajoittamista koskevia määräyksiä, jotka koskevat hallituksen jäsenen vastuuta *yhtiötä kohtaan*³¹⁴. Vahingonkorvauksen ”ydinalue” on haluttu perustelujen mukaan pitää osakeyhtiössä pakottavana – rajoituksella ei voida poiketa pakottavista säännöksistä, joista ei muutenkaan voisi poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksillä. Vastuun rajoittaminen lakisääteisestä

---

tuottamuksesta aiheutettua vahinkoa.”

³¹⁰ Savela 2006 s. 407.

³¹¹ HE 109/2005 s. 203

³¹² Savela 2006 s. 409.

³¹³ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012b s. 374–376; Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 239–241. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi sulautuvien yhtiöiden tasavertaisen kohtelun korostaminen. Huomaa, että sulautumissuunnitelmaan on mahdollista ottaa lisämääräyksiä sulautuvien yhtiöiden johdon vahingonkorvausvelvollisuudesta. Tähän liittyvistä käytännön ongelmista ks. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 301.

³¹⁴ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 572.

edellyttääkin osapuolten disponointia³¹⁵. Vahingonkorvausvastuuta suhteessa sivullistahoihin ja esim. osakkeenomistajiin ei voida yhtiöjärjestysmääräyksellä rajoittaa³¹⁶. Kukin osakkeenomistaja voi toki omasta puolestaan luopua oikeudestaan vahingonkorvaukseen yhtiön johtoon nähden. Mikäli yhtiön oikeutta vahingonkorvaukseen on kuitenkin yhtiöjärjestyksessä rajoitettu, koskee rajoitus samalla osakkeenomistajien yhtiön hyväksi ajamia kanteita.³¹⁷

Yksimielisten osakkeenomistajien mahdollisuutta rajoittaa yhtiön johdon vastuuta suhteessa yhtiöön yhtiöjärjestysmääräyksessä ei ole haluttu kokonaan sulkea pois. Eräs osakeyhtiölain keskeisistä periaatteista onkin tahdonvaltaisuus (OYL 1:9), jonka mukaan osakkeenomistajat voivat määrätä yhtiön toiminnasta yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöjärjestykseen ei voida kuitenkaan ottaa määräystä, joka on osakeyhtiölain tai muun lain pakottavan säännöksen tai hyvän tavan vastainen. Voikin sanoa, että yleiset sopimusvapauden rajat rajoittavat tahdonvaltaisuutta.³¹⁸

Vastuu yhtiön johdon ja yhtiön välillä rinnastetaan hallituksen esityksessä sopimusoikeudelliseen vahingonkorvausvastuuseen, millä perustellaan vastuun rajoittamisen mahdollistamista myös yhtiöoikeudessa. Mikäli pakottavia säännöksiä on rikottu, rajoitus ei kuitenkaan ole tehokas. Lisäksi edellytyksenä on ”[s]opimusoikeudessa vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti”, että vahinko ei ole aiheutettu tahallisesti tai törkeästä tuottamuksesta.³¹⁹ Yhtiöjärjestykseen otettava vastuunrajoitusehto onkin monilta osin verrattavissa sopimusoikeudelliseen vastuunrajoitusehtoon.

OYL 22:9:ää voidaan kuitenkin pitää varsin tulkinnanvaraisena säännöksenä. Osakeyhtiölaissa kielletään ottamasta tietynsisältöisiä vastuunrajoittamismääräyksiä yhtiöjärjestykseen, mutta ei säädetä siitä, minkälaiset hallituksen jäsenen vastuuta sääntelevät määräykset ovat sallittuja. Erilaisten rajoitusehtojen sallittavuudesta ollaankin oikeuskirjallisuudessa erimielisiä. Kyläkallio, Irola ja Kyläkallio tulkitsevat OYL:n kirjoitustavan perusteella, että myös muunlaiset kuin 22:9.1:ssä kielletyt hallituksen jäsenen vastuuta rajoittavat määräykset olisivat kuitenkin mahdollisia. Esimerkiksi määräys, jossa rajoitettaisiin osakkeenomistajien kanneoikeutta tai evättäisiin osakkeenomistajilta oikeus ajaa kannetta yhtiön hyväksi, tuskin kuitenkaan olisi sallittu.³²⁰

---

³¹⁵ Hemmo 1998 s. 189.

³¹⁶ Tämä liittyy ns. *tertiuksen immuniteetin* varsin vahvaan pääsääntöön, jonka mukaan sopimuksen osapuolet eivät sopimuksellaan voi supistaa sivullisen oikeuksia (Hemmo 2007 s. 3).

³¹⁷ HE 109/2005 s. 32 ja 203.

³¹⁸ Mähönen & Villa 2006a s. 46.

³¹⁹ HE 109/2005 s. 32.

³²⁰ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 571. Ks. myös Helminen 2006 s. 86–88.

Rajoituksen ajallinen sitovuus alkaa, kun yhtiöjärjestys tai -muutos rekisteröidään. Ellei määräyksessä erikseen niin mainita, ei rajoituksen ole yleensä syytä tulkita koskevan vanhoja, määräyksen rekisteröintiä edeltäviä vahinkoja. Rajoitus voi koskea kaikkia yhtiöoikeudellisella perusteella mahdollisesti vastuuseen joutuvia tahoja. Rajoituksella voidaan myös vapauttaa vain osa hallituksen jäsenistä vastuusta yhtiötä kohtaan.³²¹ Lisäksi, kun yhtiön toiminnan tarkoituksen määritelmä (OYL 1:5 ja 13:9) on muutettavissa yhtiöjärjestysmääräyksellä, voidaan vastuunrajoituksella poistaa johdon velvollisuus osakkeenomistajien saaman voiton maksimointiin ja johdon vastuu voitontuottamistarkoituksen vastaisista toimista.³²² Osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta koskevaa yleislauseketta (OYL 1:7) voidaan kuitenkin pitää pakottavana, onhan kyseessä vähemmistönsuojasäännös³²³. Kun yhtiöjärjestyksessä ei voida määrätä, että yhtiössä ei noudateta yhdenvertaisuusperiaatetta, ei OYL 1:7:n rikkomiseen liittyvän vahingonkorvausvastuun rajoittaminen ole mahdollista³²⁴.

Hallituksen on OYL 1:8:n yleisen huolellisuusvelvollisuuden mukaisesti huolellisesti edistettävä yhtiön etua. Kyläkallio, Irola ja Kyläkallio pitävät säännöstä sellaisena, josta ei ole mahdollista poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksestä. Sananmukainen tulkinta 22:9.1:stä johtaisikin heidän mukaansa siihen, että hallituksen jäsenten vastuuta ei voitaisi rajoittaa edes lievän tuottamuksen osalta. Säännöksellä tuskin on kuitenkaan tätä tarkoitettu, ja Kyläkallio, Irola ja Kyläkallio puoltavatkin säännöksen 1 kohdan *contra legem* -tulkintaa.³²⁵ Yleisestä huolellisuusvelvollisuudesta voitaisiin myös Savelan mukaan poiketa yhtiöjärjestysmääräyksellä, jolloin vastuunrajoituslauseke rajoittaisi huolellisuusvelvollisuuden rikkomiseen liittyvää vastuuta. Muunlainen tulkinta johtaisi Savelan mukaan vastuunrajoituksen alan kohtuuttomaan supistumiseen.³²⁶

Mahdollista olisi esimerkiksi määrätä, että hallitus ei ole yhtiötä kohtaan vastuussa, jos se on aiheuttanut vahingon yhtiöjärjestyksen vastaisella menettelyllä. Vastuun rajaamista ei kuitenkaan voida ulottaa koskemaan tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta yhtiölle aiheutunutta vahinkoa. vastuun ulkopuolelle voidaan rajata yhtiöjärjestyksen vastaisesta menettelystä yhtiölle vain lievistä huolimattomuudesta aiheutetun vahingon korvaaminen.

---

³²¹ HE 109/2005 s. 203; Savela 2006 s. 409–410. Ks. vaikutuksesta yhteisvastuun mahdolliseen pilkkoutumiseen Savela 2006 s. 412.

³²² Savela 2006 s. 410; Mähönen & Villa 2006a s. 92.

³²³ HE 109/2005 s. 203. Osakeyhtiölain vähemmistönsuojasäännökset ovat sikäli pakottavaa oikeutta, ettei yhtiöjärjestyksellä voida kaventaa niitä oikeuksia, jotka OYL vähemmistöosakkeenomistajille suo (Kyläkallio 1965 s. 175).

³²⁴ Pönkä 2012 s. 427.

³²⁵ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 571–572.

³²⁶ Savela 2006 s. 410–411.

Kyläkallio, Irola, ja Kyläkallio tulkitsevat 22:9.1:n 2 kohdan ”muuten” tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta siten, että 1 kohtaa sovellettaessa kvalifioidusta tuottamuksesta tapahtunut vahingon aiheuttaminen yhtiölle on jätettävä vastuunrajoituksen ulkopuolelle kaikissa tilanteissa.³²⁷ Sen sijaan Airaksisen, Pulkkisen ja Rasinahon mukaan vastuunrajoituslauseketta, jonka mukaan hallitus on vastuussa huolellisuusvelvollisuuden rikkomisesta vain, mikäli vahinko on aiheutettu tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta, voidaan pitää tyypillisenä yhtiöjärjestykseen otettavana vastuunrajoitusmääräyksenä³²⁸. Kyse olisi Kyläkallion, Irolan ja Kyläkallion tulkinnan mukaan räikeästä lain sanamuodon vastaisesta rajoituslausekkeesta. Myös hallituksen esitys puoltaa mielestäni tällaista tulkintaa³²⁹.

Yhtiöjärjestykseen otettavalla vastuunrajoituksella yhtiön hallitus saa suojaa yhtiön sitä vastaan nostamilta vahingonkorvausvaateilta. Sen vaikutus on siten samantapainen kuin yhtiökokouksen hallitukselle myöntämä vastuuvapaus. Yhtiöjärjestysmääräys on kuitenkin vastuuvapautta tehokkaampi siinä mielessä, että yhtiöjärjestykseen otettava vastuunrajoitus toimii ikään kuin automaattisesti, eikä se edellytä mahdollisia vahinkotapahtumia koskevien tietojen antamista yhtiölle.³³⁰ Se voi lisäksi toimia ennakkollisesti toisin kuin vastuuvapauden myöntäminen. Yritys, jonka yhtiöjärjestyksessä on johtoa koskeva vastuunrajoitus, voi paremmin houkutella johtoonsa ulkopuolisia, mutta kokeneita hallitusammattilaisia, joille yhtiön sisäiset asiat eivät entuudestaan ole niin tuttuja. Hallituksen esityksessä³³¹ onkin arvioitu, että yhtiöjärjestykseen otettavan vastuunrajoituksen ensisijainen merkitys liittyisi ”pieniin, voimakkaasti kasvaviin yhtiöihin, joihin halutaan saada kokeneita ulkopuolisia hallituksen jäseniä.”

Johdon korvausvastuun rajoittaminen yhtiöjärjestysmääräyksellä mahdollistettiin vuoden 2006 OYL:lla, mutta mahdollisuutta ei ole Airaksisen mukaan juuri käytetty³³². Edellytykset määräyksen ottamiselle ovatkin varsin tiukat – vastuunrajoitus on mahdollinen lähinnä mikroyrityksissä tai yhtiötä perustettaessa. Julkisuudessa ei ole ollut tietoa yhdestäkään suomalaisesta yrityksestä, joka olisi ottanut yhtiöjärjestykseensä vastuunrajoituslausekkeen. OYL 22:9 tuntuukin jääneen osin kuolleeksi kirjaimeksi.

Myös Yhdysvalloissa enemmistö osavaltioiden osakeyhtiölaeista mahdollistaa yritysjohton vastuun rajoittamisen yhtiöjärjestysmääräyksin. Toisin kuin Suomessa, yhtiöjärjestyksiin

---

³²⁷ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2012a s. 572.

³²⁸ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 802.

³²⁹ HE 109/2005 s. 32.

³³⁰ Savela 2006 s. 410.

³³¹ HE 109/2005 s. 32.

³³² Airaksinen 2013 s. 458.

otettavat vastuunrajoitukset (*charter caps*) ovat Yhdysvalloissa varsin yleisiä. Rajoituksella on tulkittu voivan suojautua myös kolmansilta, kuten velkojilta, tulevilta vahingonkorvausvaatimuksilta.³³³ Ehtona rajoitusten sitovuudelle on kuitenkin yleensä se, ettei johtaja ole teollaan tai laiminlyönnillään tavoitellut omaa etuaan. Delawaren osakeyhtiölaki on perinteisesti hyväksynyt hyvinkin laajat johdon vastuuta rajaavat yhtiöjärjestysmääräykset. Delaware oli ensimmäinen osavaltio, jossa sallittiin hallituksen jäsenten vastuun rajoittaminen huolellisuusvelvoitteen rikkomisen suhteen. Kyseinen säännös kehitettiin pitkälti vastauksena *Smith v. Van Gorkom* -tapaukseen, jossa oikeus tuomitsi yritysvaltauksen kohdeyhtiön johdon valtaviin vahingonkorvauksiin³³⁴. Sittenkin kyseisestä yhtiöjärjestysmääräyksestä on tullut Yhdysvalloissa hyvin suosittu.³³⁵

Huolellisuusvelvoitteen rikkomiseen perustuvasta vastuusta vapauttamisen hyväksyvä Delawaren osakeyhtiölaki on kuitenkin osoittanut empiirisessä tutkimuksessa kääntöpuolensa – johdon huolellisuusvelvoitteen poissulkevan yhtiöjärjestysmääräyksen omaksuneiden yhtiöiden pörssikurssin havaittiin eräässä tutkimuksessa keskimäärin laskeneen verrattaessa muiden yhtiöiden kurssiin³³⁶. DGCL asettaa kuitenkin joitain rajoituksia yhtiöjärjestykseen otettavalle vastuunrajoitukselle – määräyksellä ei saa muun muassa rikkoa hallituksen lojaliteettivelvoitetta yhtiötä tai sen osakkeenomistajia kohtaan. Huolellisuusvelvollisuutta DGCL:n rajoitukset eivät kuitenkaan koske.³³⁷ Yhtiöjärjestysmääräyksellä voidaan siten rajoittaa vastuuta myös törkeän tuottamuksen osalta³³⁸. Huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuden välinen raja ei ole kuitenkaan aina selvä, mikä voi tehdä säännöksen

---

³³³ Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 465–467 ja 470. Ks. DGCL § 102 (b) (7), jonka mukaan yhtiö voi ottaa yhtiöjärjestykseen tai perustamisasiakirjaansa määräyksen, joka rajoittaa tai poistaa johdon henkilökohtaisen korvausvelvollisuuden varallisuusvahingoista. Määräys ei ole sitova, mikäli kyse on lojaliteettivelvollisuuden rikkomisesta, tahallisuudesta, tahallisuudesta tai sopimattomista henkilökohtaisista eduista. Ks. esim. tapaus *AC Acquisitions v. Anderson, Clayton & Co*, jossa oli kyse *self-tender* -tarjouksen jatkamisen kieltämisestä.

³³⁴ Johtajat olivat johdatelleet yhtiökokouksen hyväksymään yhtiöstä selvästi alimitoitetuksi osoittautuneen tarjouksen. Johdon korvaukset soviteltiin tapauksessa 23,5 miljoonaan dollariin, josta johtajien vastuuvakuutukset kattoivat vain 10 miljoonaa. Tapauksen on sanottu shokeeranneen yritysmaailmaa (Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 463).

³³⁵ Hamilton 1997 s. 428; Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 466–467.

³³⁶ Bradley & Schipani 1989 s. 74. Useiden viimeaikaisten yhdysvaltalaisen empiiristen tutkimusten perusteella vaikuttaisi kuitenkin siltä, että vastuunrajoitus ei vaikuta osakekurssiin negatiivisesti, ks. Savela 2001 s. 84 viittauksineen.

³³⁷ Yhtiöjärjestykseen (*the certificate of incorporation*) voidaan DGCL §102 (b) 7:n mukaan ottaa “[a] provision eliminating or limiting the personal liability of a director to the corporation or its stockholders for monetary damages for breach of fiduciary duty as a director, provided that such provision shall not eliminate or limit the liability of a director: (i) For any breach of the director's duty of loyalty to the corporation or its stockholders; (ii) for acts or omissions not in good faith or which involve intentional misconduct or a knowing violation of law; (iii) under § 174 of this title; or (iv) for any transaction from which the director derived an improper personal benefit. – – ”

³³⁸ Hamilton 1997 s. 428.

soveltamisesta osin ennalta-arvaamatonta³³⁹.

Ruotsin vuoden 2005 osakeyhtiölakiin ei otettu vastuun rajoittamista koskevia säännöksiä³⁴⁰. Iso-Britanniassa yritysjohton vastuuta koskevat rajoitukset taas ovat eksplisiittisesti kiellettyjä niin yhtiöjärjestyksissä kuin sopimuksissakin (Companies Act 2006 section 232 (1))³⁴¹. Yhtiön on mahdollista myöntää johdolle indemnity tietyissä lain määrittelemissä tilanteissa (Companies Act 2006 section 232 (2)). Mikäli johtaja on esimerkiksi häntä vastaan nostetussa oikeudenkäynnissä vapautettu vaateista, voi yhtiö korvata hänen oikeudenkäyntikulunsa. Lisäksi Iso-Britanniassa yhtiön on mahdollista ottaa johdolle vastuuvakuutus. Vastuunrajoituslausekkeet yhtiöjärjestyksessä ja sopimuksissa ovat kuitenkin yleisesti kiellettyjä.³⁴² Yhdysvalloissa yhtiön mahdollisuuksista korvata johdon oikeudenkäyntikulua tai heidän maksettavaksi tuomittuja vahingonkorvauksia ei ole yhtenäistä linjaa.³⁴³

Yhtiöjärjestykseen otettavalla vastuunrajoituksella on yhteisiä piirteitä yhtiön johtajilleen ottaman vastuuvakuutuksen kanssa sekä yhtiön tekemän sitoumuksen kanssa, jossa se ottaa johtajien vahingonkorvaukset maksettavikseen. Kaikissa vahingonkorvausvastuun taloudelliset seuraukset kohdistetaan viime kädessä yhtiölle. Niitä voidaankin pitää taloudellisilta vaikutuksiltaan rinnakkaisina keinoina hallituksen vastuun rajaamiseen.³⁴⁴ Hallituksen esityksen mukaan yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuunrajoitusta koskeva 22:9.3 ei estäkään yhtiötä hankkimasta vastuuvakuutusta johdon aiheuttamien vahinkojen varalle.³⁴⁵ Tähänkin liittyy kuitenkin merkittäviä tulkinnanvaraisuuksia.

3.4 Johdon vastuuvakuutukset

Sopimusperusteinen vastuun rajaaminen ei ole aina mahdollista. Kaikkia mahdollisia vahinkotapahtumia on mahdotonta ennakoida, eikä sopimuksilla juuri voida rajata deliktivastuuta.³⁴⁶ Sopimukseen otettavien vastuunrajoitusten lisäksi vakuuttaminen on yleinen riskienhallintakeino yritysmaailmassa – sitä voidaan pitää klassisena riskien siirtämiskeinona. Vakuutuksen avulla vahinkotapahtumasta aiheutuvat taloudelliset tappiot kohdistetaan

---

³³⁹ Savela 1999b s. 127.

³⁴⁰ Prop. 2004/05:85 s. 492–493. Esimerkiksi yhtiökokouksen päätös hallituksen korvausvastuun rajoittamisesta ei Ruotsissa automaattisesti vapauta hallitusta vastuusta (Prop. 1975:103 s. 540).

³⁴¹ Kiellon taustalla on tapauksista *re Brazilian Rubber Plantations & Estates Ltd ja re City Equitable Fire Insurance Co. Ltd* nousseet vaikeudet (Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 470–472).

³⁴² Savela 2006 s. 407–408 ja 415.

³⁴³ Hamilton 1997 s. 489–498.

³⁴⁴ Savela 2006 s. 410–412.

³⁴⁵ HE 109/2005 s. 203.

³⁴⁶ Lagerström & Roos 1991 s. 132.

vakuutusehtojen rajoissa vakuutusyhtiön maksettavaksi³⁴⁷. Vakuutus sopimusta voidaankin vakuutetun näkökulmasta pitää vastuuta rajoittavan tai vastuun poistavan sopimusehdon kaltaisena riskin siirtävänä sopimuksena³⁴⁸, vaikka tosiasiallisesti kyse on vastuukustannusten vyöryttämisestä eteenpäin, ei vastuun poistamisesta.

Vakuutusyhtiö Lloyds' kehitti johdon vastuuvakuutuksen ja otti johdon vastuuvakuutuksen valikoimiinsa vuonna 1953. Yritysjohdon vastuuvakuutuksesta tuli sittemmin amerikkalainen vientituote³⁴⁹. Suomeen uusi vakuutustyyppi rantautui Ruotsista. Johdon vastuuvakuutukset tulivat Suomessa markkinoille hyvin pian sen jälkeen, kun hallituksen ja toimitusjohtajan korvausvastuu määriteltiin ensimmäistä kertaa vuonna 1980 voimaan tulleessa osakeyhtiölaissa.³⁵⁰ Pohjola toi vakuutuksen markkinoille 1980-luvun alkupuolella nimellä ”toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutus”, jonka nimisenä se on yhä Pohjolan vakuutustuotteissa.³⁵¹ Kuitenkin vielä 1980-luvun alun oikeuskäytännössä hallituksen yhtiöoikeudellinen korvausvastuu aktualisoitui verrattain harvoin³⁵². Sittemmin johtoon kohdistuvat korvausvaatimukset – sekä johdon vastuuvakuutukset – ovat yleistyneet³⁵³. Vastuuvakuutuksista on tullut myös aiempaa hyväksyttävämpiä³⁵⁴.

Tästä huolimatta oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on kiinnitetty yllättävän vähän huomiota johdon vastuuvakuutuksiin. Johtajille mielenrauhan antavien vastuuvakuutuksien merkityksestä on kyllä luettavissa mielipiteitä, mutta siitä, keitä vakuutuksella vakuutetaan ja ennen kaikkea keiltä vakuutuksilla oikeastaan suojaudutaan tai tulisi suojautua, ei ole kirjoitettu juuri ollenkaan.³⁵⁵ Yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu ja sen rajaaminen vastuuvakuutuksin on kuitenkin kiinnostava teema, eikä vain tutkimuksellisesti, vaan myös yhtiöiden näkökulmasta. Vastuuvakuutuksen hankkimisella yhtiön johdon on mahdollista suojautua kolmansien tahojen vahingonkorvausvaatimuksilta. Yleensä edellytyksenä kuitenkin on, että

---

³⁴⁷ Lintumaa 2004 s. 410.

³⁴⁸ Cane 1996 s. 417.

³⁴⁹ Baxter 1995 s. 538.

³⁵⁰ Toiviainen 1992 s. 536; Palmunen 1983 s. 104. Ks. yhtiön johdon henkilökohtaisen korvausvastuun kritiikistä Finch 1994.

³⁵¹ Toiviainen 1995 s. 189.

³⁵² Palmunen 1983 s. 104.

³⁵³ Toiviainen 1995 s. 184 av.

³⁵⁴ Mahdollisuus yritysjohdon vahingonkorvausvastuun vakuuttamiseen kohtasi aikanaan kritiikkiä, kun vakuutuksen ajateltiin kannustavan johtajia laiminlyömään yhtiöön kohdistuvia velvollisuuksiaan (Werlauff 2006 s. 555–556; Dotevall 1989 s. 313). Yhtiön hallituksen jäsenyys on myös aiemmin mielletty lähinnä luottamustoi- miperustaiseksi, minkä lisäksi vastuu ei ollut kovin ankara. Rehellisen henkilön ei ajateltu voivan joutua vastuuseen, mistä syystä johdon vastuuvakuutuksia ei nähty tarpeellisina, saati sitten sopivina. (Gomard 1985 s. 222.)

³⁵⁵ Baxter (1995 s. 537) kirjoittaa näin jo vuonna 1995, mutta tilanne tuntuu edelleen ainakin Suomen osalta olevan samantapainen. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa ei ole tutkittu osakeyhtiön hallituksen vastuun rajoittamista tai vyöryttämistä systemaattisesti lukuun ottamatta Savelan (1999a ja 2006) lyhyttä katsausta, mutta Savelakaan ei esim. vastuuvakuutuksen osalta selvennä, ketä vastaan vakuutuksilla voi suojautua.

vahinko ei ole aiheutettu törkeän huolimattomasti tai tahallisesti³⁵⁶. Lisäksi vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttavan toiminnan on tapahduttava yhtiön, ei esim. tytäryhtiön johdossa³⁵⁷.

Hankkimalla johdolleen vastuuvakuutuksen yhtiö voi myös houkutella hallitukseensa mahdollisimman päteviä ihmisiä, kun hallituksen jäsenen uhka koko omaisuutensa menettämisestä tehtävän vuoksi vähenee. Yritysjohdon vastuuvakuutukset ovatkin nähtävissä myös rekrytointikeinona johtajamarkkinoilla³⁵⁸. Ne on nähty merkittävänä keinona etenkin ansioituneiden sivutoimisten hallitusten jäsenten saamisessa yhtiöön. Yhtiöiden on katsottu tarvitsevan päätoimisten hallitusten jäsenten ohella myös sivutoimisia hallituksen jäseniä – ”tehokkaan hallinnon kannalta ei ole välttämättä hyväksi, jos yhtiön hallitus on jätettävä yhtiön päätoimisten johtohenkilöiden käsiin.” Vastuuvakuutus voi olla myös tärkeä päätoimisten hallitusten jäsenten houkuttelussa, etenkin suomalaisyritysten joutuessa kilpailemaan kansainvälisen tason huippujohtajista.³⁵⁹

Vastuuvakuutuksia on perusteltu myös sillä, että ne parantaisivat osakkeenomistajien mahdollisuuksia saada korvauksia kärsimistään vahingoista. Vastuuvakuutuksissa on kuitenkin yleensä suuria osakkeenomistajia koskeva rajoitusehto. Lisäksi osakkeenomistajan voi olla kannattavampaa hajauttaa sijoitustaan kuin puoltaa vastuuvakuutuksen hankkimista yritysjohdolle – osakkeenomistajathan joka tapauksessa joutuisivat vakuutusmaksujen muodossa etukäteen maksamaan heille mahdollisesti myöhemmin tulevat vahingonkorvaukset³⁶⁰.

Johdon vastuuvakuutukset voivat lisätä hallituksen harjoittamaa moraalista uhkapeliä. Vakuutusten yhteydessä moraalisisella uhkapelillä viitataan siihen, kun vakuutettu käyttäytyy vähemmän huolellisesti vakuutettuaan etuutensa kuin mitä hän käyttäytyisi ilman vakuutusta.³⁶¹ Vastuuvakuutuksiin sisältyy kuitenkin aina omavastuu, minkä lisäksi niissä on sovittu korvauksen enimmäismäärästä. Vakuutusturvan rajoittuneisuus hillitseekin varmasti johdon opportunistista käyttäytymistä.³⁶²

---

³⁵⁶ Törkeän huolimattomuuden tai tahallisen teon täytyy olla vakuutuksenottajan tai vakuutetun tekemä, mikä yrityksen osalta tarkoittaa hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenen ja varajäsenen sekä toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan aiheuttamaa vahinkoa. Yhden johtajan moitittava menettely ei vaikuta muiden, samaan päätökseen osallistuneiden johtajien korvaukseen, ellei heidän oma tuottamuksensa ole kvalifioitua, eli törkeän huolimattomaa tai tahallista. Yritysjohdosta poiketen yrityksen työntekijän aiheuttama vastuuvahinko korvataan siitä huolimatta, että työntekijä on aiheuttanut vahingon kvalifioitulla tuottamuksella. (Strömberg 2004 s. 456 ja 465.)

³⁵⁷ Strömberg 2004 s. 465.

³⁵⁸ Strömberg 2004 s. 464.

³⁵⁹ Savela 1998 s. 64.

³⁶⁰ Savela 1998 s. 65–66.

³⁶¹ Lyytikäinen 1999 s. 144.

³⁶² Kaisanlahti 1999a s. 99.

Vastuuvakuutus kattaa vain osan vahinkoseurauksista, eikä se ole ainoa, eikä välttämättä yksistään riittävä keino hallita yrityksen vastuuriiskejä³⁶³. Se ei lisäksi yleensä kata vahinkoja, jotka havaitaan johdon kauden jälkeen, ellei johto ole erikseen sopinut yhtiön kanssa, että yhtiö sitoutuu pitämään vakuutuksen voimassa myös tietyn määräajan johdon kauden jälkeen³⁶⁴. Lisäksi johdon vastuuvakuutukset voivat sisältää hyvin merkittäviä vastuunrajotusehtoja³⁶⁵. Ne ovat myös hyvin kalliita ja niiden saaminen on Suomessa vaikeutunut. Pienempien yritysten voi olla jopa mahdotonta vakuuttaa johtajiaan.³⁶⁶ Oletuksena tässä työssä onkin, että yrityksen taloudellinen tilanne on vakaa ja johdon vastuuvakuutuksen ottaminen on sille taloudellisesti mahdollista. Vastuuvakuutukseen on kuitenkin sen erityisluonteen vuoksi yleisesti syytä turvautua lähinnä sellaisten vahinkoriskien osalta, joita yrityksen olemassa olevat tai helposti saatavat halvemmat vahinkovakuutukset eivät turvaa³⁶⁷.

Vakuutuksilla on merkitystä sovittelun kannalta. Tavanomaisen tai sopimuksen mukaisen vakuutuksen puuttuminen voi vaikuttaa sovitteluun kielteisesti³⁶⁸. Kun vahingonkorvaukset siirtyvät vakuutusyhtiön korvattaviksi, vahingonaiheuttajan vastuuvakuutus poistaa yleensä sovittelutarpeen. Mikäli vahingonkäräjällä taas on vahinkovakuutus, voi sovittelu aktualisoidua helpommin, kun vahingonkäräjä saa joka tapauksessa täyden korvauksen vakuutuksestaan.³⁶⁹ Väärin mitoitetusta vastuuvakuutuksesta ei edes välttämättä ole hyötyä vakuutetulle. Mikäli vakuutus ei kata huomattavaa vahinkoa, on Savelan mukaan ”vaarana, että vahingonkorvauksen määrä sovitellaan sellaiseksi, että vastuuvakuutus huomioon ottaen vahingonaiheuttajan maksettavaksi jää se määrä, mikä ei vielä (täysin) raunioita hänen toimeentuloaan.” Johtajan maksettavaksi jäävä määrä saattaa tällöin olla sama kuin se, mikä hänen maksettavakseen olisi tullut ilman koko vakuutuksen olemassaoloa. Määrä voi vakuutuskorvauksella vähennettynäkin raunioittaa hänen taloutensa.³⁷⁰

Lisäksi kun vastuuvakuutuksen olemassaolo voi lisätä vahingonkäräjän halukkuutta korvausvaatimusten esittämiseen, saattaa vakuutus hyvinkin lisätä johtoon kohdistuvia korvausvaatimuksia. Vakuutuksen myötä vahingonkäräjällä on paremmat mahdollisuudet saada täysi kompensatio vahingoistaan, mikä voi jopa lisätä vahingonkäräjän

---

³⁶³ Lintumaa 2004 s. 393, 408 ja 411.

³⁶⁴ Savela 1998 s. 64.

³⁶⁵ Savela 2006 s. 418.

³⁶⁶ Savela 1998 s. 52; Hemmo 1996 s. 142. Ks. myös Toiviainen 1994b s. 1051, jonka mukaan vakuutusyhtiöt eivät 1990-luvun laman aikana myöntäneet vastuuvakuutuksia Suomessa kovin herkästi.

³⁶⁷ Hemmo 1996 s. 142.

³⁶⁸ Ks. KKO 1991:176 ja KKO 1984 II 28. Samansuuntaisesti Gomard 1985 s. 222.

³⁶⁹ Hemmo 1996 s. 18 ja 146–148. Ks. myös Savela 2006 s. 417–418 ja Norio-Timonen 2007 s. 812.

³⁷⁰ Savela 1998 s. 64–65.

oikeudenkäyntihalukkuutta.³⁷¹ Kun vakuutus lisää vahingonaiheuttajalta saatavissa olevia varoja, mutta ei kata koko vastuuta, voi vastuuvakuutus olla johdon kannalta jopa haitallinen. Vastuuvakuutuksen tulisikin olla tarpeeksi suuri, jotta se kattaisi vahinkokustannukset, mutta ei liian suuri, jotta se ei aiheuta yhtiölle turhia kustannuksia.³⁷²

Johdon vastuuvakuutukselle rinnakkaisena keinona voidaan osin pitää tilanteita, joissa yritys ei ole vakuuttanut etuuksiaan, vaan toimii tietoisesti itsevakuuttajana kantamalla yhtiön ja mahdollisesti myös yhtiön johtoportaan tehdyt virheet itse. Tämä on yritysmaailmassa mahdollista vain lähinnä suurimpien yritysten kohdalla, sillä itsevakuuttajana toimivan suuryhtiön toimintastrategia perustuu yrityksen kantokykyyn ja toiminnan laajuuden mahdollistamaan pulverisointivaikutukseen.³⁷³ Jäljempänä käsitellään itsevakuuttamista yhtiön keinona korvata yritysjohton maksettavaksi tulevat vahingonkorvaukset ja mahdolliset oikeudenkäyntikulut.³⁷⁴ Itsevakuuttamiseen laajemmassa merkityksessä, eli yrityksen yleisenä riskienhallintakeinona, ei puututa.

Johdon vastuuvakuutus vaihtelee eri vakuutuskuultuureissa varsin paljon. Vakuutuksen kattavuus saattaa olla maa- tai aluesidonnainen, mutta on myös kansainvälisiä vakuutuksia, joita ei ole sidottu mihinkään tiettyyn alueeseen tai lakiin. Tällaisessa kansainvälisessä yrityksen vastuuvakuutuksessa suoja on lähtökohtaisesti laaja, joten rajoitusehtoja on enemmän kuin suomalaisessa vastuuvakuutuksessa, joka kattaa tyypillisesti vain osakeyhtiölain mukaisen vastuun. Kun vakuutussuoja on sidottu Suomen voimassa olevaan osakeyhtiölakiin, on normaaliehtoinen kotimainen vakuutus voimassa yleensä ainoastaan Suomessa. Suuryrityksen globaalinen vastuuvakuutusohjelman tulisi kuitenkin kattaa riskit kaikkialla maailmassa, jolloin vakuutus voisi olla kannattavaa ottaa kansainväliseltä vakuutusyhtiöltä. Myös kotimaiset vakuutusyhtiöt myyvät kansainvälisin ehdoin tehtäviä vakuutuksia yrityksille, joilla on ulkomaisia tytäryhtiöitä. Vaikka vakuutusta ei otettaisi koko konsernille, on myös suurempien suomalaisyritysten syytä harkita kansainvälisiä ehtoja.³⁷⁵

Kansainvälisellä yritysjohton vastuuvakuutuksella johto voi suojautua esimerkiksi arvopaperimarkkinalain vastuusäännöksiltä, joita suomalainen osakeyhtiölakiin sidottu vastuuvakuutus ei kata. Myös vakuutettujen henkilöiden piiri on kansainvälisissä

---

³⁷¹ Bergström 1996 s. 267.

³⁷² Savela 1998 s. 65 ja 67.

³⁷³ Hemmo 1996 s. 148.

³⁷⁴ Ks. itsevakuuttamisesta keinona sitouttaa yhtiö maksamaan johtajien vahingonkorvaukset Tanskan oikeuden osalta Gomard 1985 s. 222–223, joka katsoo, että sitoumus on vaikutuksellinen niin yhtiöön, osakkeenomistajiin, velkoihin kuin yhtiön konkurssipesään nähden. Ks. itsevakuuttamisesta Suomen oikeuden osalta luku 3.5.2.

³⁷⁵ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 101, 164 ja 167.

vakuutuksissa kotimaista laajempi. Vakuutettuja ovat niin hallituksen jäsenet (*directors*) kuin ylimmät johtajat (*officers*), joihin toimitusjohtajan (*chief executive officer*) lisäksi lukeutuu esimerkiksi talousjohtaja (*chief financial officer*). Premio lasketaan kansainvälisesti yleensä joko taseen tai liikevaihdon loppusumman perusteella. Suomessa mittarina käytetään yleensä liikevaihtoa, kun tase on kansainvälisesti yleisempi tapa vakuutusmaksun määrittämiseen. Riskin kokoon vaikuttavat monet tekijät, kuten yrityksen koko ja toimiala. Merkityksellistä on myös se, onko vakuutuksenottaja pörssi-yhtiö ja kattaako vakuutus vain vakuutuksenottajan hallintoelimet vai koko konsernin eli myös tytäryhtiöiden hallintoelimet.³⁷⁶

Johdon vastuuvakuutukset ovat yleisiä etenkin angloamerikkalaisissa maissa, joissa johto saattaa asettaa vakuutuksen ehdoksi tehtävän vastaanottamiselle. Johtajavakuutus on lisäksi laajasti käytössä Tanskassa ja Ruotsissa.³⁷⁷ Ruotsissa, jossa vastuuvakuutukset ovat yleistyneet kutakuinkin samaan aikaan kuin Suomessa³⁷⁸, pohdittiin osakeyhtiölain uudistuksen yhteydessä 1990-luvulla sitä, tulisiko johdon vastuuvakuutus säätää julkisten osakeyhtiöiden osalta pakolliseksi. Vakuutuksen pakollisuuden etuna nähtiin vahingonkäräjien paremmat mahdollisuudet korvauksen saamiseen sekä vakuutuksen hallituksen jäsenille tuoma taloudellinen turvallisuus ”som kunde underlätta för bolagen att rekrytera kompetenta ledamöter.” Toisaalta vastuuvakuutuksen pakolliseksi säätäminen oli komitean mukaan lakiteknisesti ongelmallista erikokoisten yhtiöiden takia, ja lisäksi pakollisuuden nähtiin voivan vähentää korvaussäännösten preventiivistä vaikutusta. Komitea ei päätenytkään esittämään vakuutuksen pakollisuutta.³⁷⁹

3.4.1 Johdon vastuuvakuutukset Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa

Yritysjohdon vastuuvakuutukset (*Directors' and Officers' Liability Insurance, D&O*) ovat Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa hyvin merkittävä tapa yrityksen ylimmän johdon vastuun rajaamiseen³⁸⁰. Yhdysvalloissa monen osavaltion lait (esim. DGCL § 145 (g)) ja yritysten yhtiöjärjestykset eksplisiittisesti mahdollistavat yritysjohdon vastuuvakuutusten ottamisen. Vaikka laissa ei olisi mainintaa sallittavuudesta, katsotaan vastuuvakuutuksen ottaminen yleensä sallituksi.³⁸¹ Iso-Britanniassa johdon vastuuvakuutusten ottaminen mahdollistettiin

³⁷⁶ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164 ja 167–168.

³⁷⁷ Toiviainen 1992 s. 536. Ks. vastuuvakuutuksista Tanskassa Toft-Christensen 1991 ja Ruotsissa Bergström 1996. Ruotsissa johdon vastuuvakuutukseen viitataan termillä VDS-försäkring.

³⁷⁸ Lagerström & Roos 1991 s. 135 av.

³⁷⁹ SOU 1995:44 s. 243.

³⁸⁰ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164.

³⁸¹ Hamilton 1997 s. 500. Delawaressa yhtiö voi hankkia johdolleen vastuuvakuutuksen myös tilanteessa, jossa se ei saisi tarjota johdolle indemnityä. ALI on suositellut samaa. (Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 483–484; American Law Institute (1992) s.7.20 (a)(4).)

Greenen komitean työn seurauksena vuonna 1989, kun oli herännyt pelkoja siitä, ettei julkisten yhtiöiden hallitukseen saataisi yritysjohton vastuuta lisäävien säännösten johdosta rekrytoitua tarpeeksi päteviä henkilöitä ilman vastuunrajoitusmahdollisuuksia.³⁸² Uusien vastuusäännösten ja Companies Actin muutoksen seurauksena D&O-vakuutusten ottaminen Iso-Britanniassa vuoden 1989 ja 1992 välillä onkin arvioiden mukaan yli kaksinkertaistunut³⁸³.

Iso-Britanniassa vastuuvakuutukset ovat ainoa johdon vastuun rajoittamiskeino hyvin rajoitetun indemnityn ohella yhtiöjärjestykseen ja sopimukseen otettavien vastuunrajoituslausekkeiden ollessa kiellettyjä (Companies Act section 233). D&O-vakuutukset myönnetään Iso-Britanniassa yleensä kahdessa osassa, joista ensimmäinen korvaa suoraan johtajille vahingonkorvaukset (*side A*), joiden maksumieheksi he joutuvat, ja toinen korvaa yhtiölle tämän johdolle maksamat korvaukset (*side B*). Vakuutuskirjat uusitaan vuosittain ja vakuutusmaksu jaetaan suhteellisesti niin, että johtajien osuus on yleensä noin 10 %.³⁸⁴ Johdon vastuuvakuutuksen ehtona on Englannissa usein se, että yhtiö on muilla keinoin rajoittanut vastuuta mahdollisimman paljon, jolloin vakuutuksesta korvataan vain vahingot, joita yhtiö ei indemnity-sitoumuksella voisi korvata³⁸⁵. Vastuuvakuutusten korvausvastuuta rajoittavien ehtojen takia onkin arvioitu, että jopa neljäsosa johdon vastuuvakuutuksen korvausalaan sinänsä kuuluvista vahingoista jää vakuutuksen ulkopuolelle³⁸⁶.

Yhdysvalloissa D&O-vakuutukset turvaavat Iso-Britannian tavoin sekä yhtiötä että johtoa. Käytännössä kaikilla yhdysvaltalaisilla julkisilla yhtiöillä on D&O-vakuutus, ja suuren osan vakuutukset kattaisivat oikeudenkäyntikulujen lisäksi mittavatkin sovintokulut. Lisäksi yhtiöt voivat nykyään ostaa erityissuojaa riippumattomille hallituksen jäsenilleen.³⁸⁷ Monet yhtiöt ovat viime aikoina ostaneet normaalin D&O-vakuutuksensa lisäksi erillisen, *side A*-vakuutussuojan, joka tarjoaa taloudellista suojaa vain johtajille (*directors and officers*), ei yhtiölle.³⁸⁸ Yritysjohton vastuu yhtiölle ja sen osakkeenomistajille on Yhdysvalloissa

---

³⁸² Davies 1997 s. 625; Baxter 1995 s. 541.

³⁸³ Cane 1996 s. 428 av.

³⁸⁴ Baxter 1995 s. 541–542; Finch 1994 s. 900. Uusimisesta ja vakuutusmaksuista päättäessään vakuutusyhtiö tutustuu yleensä mm. kohdeyrityksen kahteen viimeisimpään toimintakertomukseen, taloudellisia tietoja sisältäviin osavuositarkastuksiin ja mahdollisesti myös lehdistötiedotteisiin. Vakuutusyhtiöt pyrkivät myös aktiivisesti tarkkailemaan yritysten ylintä johtoa Yhdysvalloissa, toisin kuin Englannissa. (Finch 1994 s. 900–901 ja 908.)

³⁸⁵ Lovells & Handforth 2010 s. 5.

³⁸⁶ The Wyatt Co 1993/94 para 4.3. *Wyatt Report* on erään maailmanlaajuisen, itsenäisen konsulttitoimiston kahden vuoden välein julkaisema vakuutusmatemaattinen analyysi johdon vastuuvakuutusten markkinoista. Yhdysvaltojen osalta raportti julkaistiin ensimmäistä kertaa vuonna 1973. Wyatt Company on julkaissut myös Iso-Britannian osalta omaa D&O-raporttia, mutta raportit ovat toisinaan perustuneet valitettavan pieneen vastausprosenttiin. (Baxter 1995 s. 547–548.)

³⁸⁷ Ks. Cheffins & Black 2006 s. 1396.

³⁸⁸ Segal et al 2013 s. 102.

merkittävä vaara, johon vastuuvakuutuksilla pyritään puuttumaan³⁸⁹. Vaikka Delawarea voidaan pitää hallitusmyönteisenä, on Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmä yleisesti pikemminkin osakkeenomistajakeskeinen (*shareholder centric*). Jopa puolet D&O-vaateista tulee osakkeenomistajilta. Korvausvaatimuksia esittävät myös yhtiön työntekijät, velkojat ja valtion elimet regulatiivisista asioista.³⁹⁰

Kun kyse on amerikkalaisesta vientituotteesta, johdon vastuuvakuutusten yhteydessä pohditaan usein hallituksen velvollisuuksia ja vastuuta juuri yhtiötä ja sen osakkeenomistajia kohtaan, mutta Iso-Britanniassa vastuu ulkopuolisille tahoille on yleensä huomattavasti merkittävämpi riski. Hallituksen yhtenä tehtävänä onkin oikeudellisten suhteiden luominen yhtiön ja kolmansien tahojen välille. Asioiden mennessä tässä triangulaarisessa suhteessa pieleen ja kolmannen osapuolen kärsiessä vahinkoa, *respondeat superior*. Vaikka hallituksen jäsenet olisivatkin toimineet törkeän tuottamuksellisesti, kolmas taho esittää vahingonkorvausvaatimuksensa yleensä ensimmäisenä yhtiölle, ellei se pysty osoittamaan, että hallituksen jäsenet toimivat tosiasiallisesti omalla luvallaan ja omaksi huvikseen. Yhtiöllä on tällaisissa tilanteissa yleensä oikeus haastaa vuorostaan hallituksen jäsenet, mutta tämä oikeus jää yleensä pelkäksi teoreettiseksi mahdollisuudeksi niin Suomessa kuin angloamerikkalaisissa maissa.³⁹¹

D&O-vakuutukset ovat Yhdysvalloissa tyypillisesti ehdoiltaan kansainvälisiä, eli johdon vastuu on vakuutettu yksittäisistä laeista riippumatta³⁹². Aikaperusteeltaan ne ovat *claims made* -ehtoisia, mikä tarkoittaa sitä, että vahingonkorvausvaatimus on esitettävä vakuutusyhtiölle vakuutuskauden aikana³⁹³. Vakuutusyhtiön suorittama yhtiön taustojen tarkastelu ennen vakuutuksen myöntämistä on tarkkaa, ja vakuutuksen saamisessa voikin vierähtää useampi kuukausi. Vakuutettujen omavastuut ovat yhtiökohtaisia – omavastuun suuruus riippuu yhtiön koosta³⁹⁴. Suoja myönnetään vakuutusehdoissa yleensä tietyille päätöksentekoelementeille tai toimimille tietyjen henkilöiden sijasta. Yleensä niin emoyhtiön kuin mahdollisten tytäryhtiöiden kaikki johtajat ja korkeammat toimihenkilöt kuuluvat vakuutettujen piiriin.³⁹⁵ Markkinat ovat suuret ja saatavilla on myös erikoistuneempaa suojaa

---

³⁸⁹ Baxter 1995 s. 556.

³⁹⁰ Recruciak 1990 s. 20.

³⁹¹ Baxter 1995 s. 538–540.

³⁹² Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164.

³⁹³ Könkkölä 2009a s. 241.

³⁹⁴ Jotkut yhdysvaltalaiset vakuutusyhtiöt vaativat ennen vakuutuksenottajaa maksamaan lisäksi tietyn prosentiosuuden omavastuun ylittävältä summasta. Tämä on nykyään harvinaista. Yhtiöiden osallistumista on kompensoitu omavastuun kasvattamisella. Suuryhtiöiden kohdalla omavastuu voi olla jopa miljoonaluokkaa. (Recruciak 1990 s. 73 ja 76.)

³⁹⁵ Recruciak 1990 s. 20, 70 ja 72–73.

esimerkiksi sairaaloille taikka petrokemikaalisektorille³⁹⁶.

Pohjoisamerikkalaisten tutkimusten mukaan yhtiön johdon vakuuttamaton henkilökohtainen vastuu vaikuttaa haitallisesti yrityksen kykyyn houkuttaa sopivia ehdokkaita johtoonsa, ja tämä koskee erityisesti Yhdysvalloissa yleisiä riippumattomia hallituksen jäseniä³⁹⁷. Kaikki toimijat eivät kuitenkaan ole onnistuneet saamaan johdon vastuuvakuutuksen tarjoamaa suojaa Yhdysvalloissa³⁹⁸. 1980-luvun Kanadan ja Yhdysvaltojen osalta onkin puhuttu jopa D&O:n kriisistä, jonka pelättiin leviävän Eurooppaan³⁹⁹. Vastuuvakuutusten saaminen on sittemmin vaikeutunut myös Suomessa⁴⁰⁰, mutta kriisistä tuskin voidaan puhua. Viime aikoina D&O-vakuutukset ovat kuitenkin taas kallistuneet Yhdysvalloissa. Vakuutus on edelleen useimmissa tapauksissa saatavilla, mutta viimeaikaisissa päätöksissä vakuutusehtoja on alettu tulkita enenevässä määrin vakuutetun haitaksi. D&O-vakuutukset ovat kuitenkin edelleen erittäin hyödyllisiä ja vakuutusehdot ovat Yhdysvalloissa melko hyvin neuvoteltavissa.⁴⁰¹

Vastuuvakuutukset ja niiden rajoitusehdot vaihtelevat yhtiöittäin. Yleisesti voidaan kuitenkin sanoa, että vakuutusten rajoitukset Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa ovat melko lailla samoja kuin Suomessa⁴⁰². D&O:n ”kriisin” aikana Yhdysvalloissa jotkut vakuutusyhtiöt tiukensivat ehtojaan ja ottivat johdon vastuuvakuutuksiin yrityskauppoja koskevan rajoitusehdon. Nyttemmin tällaisia ei enää ole. Yrityskauppojen yhteydessä tulevilta korvausvaatimuksilta suojaaminen onkin johdon vastuuvakuutusten yksi tärkeimmistä tehtävistä Yhdysvalloissa. Työsuhteen perusteettomia irtisanomisia koskevien työntekijöiden kanteiden kattaminen on myös nostanut painoarvoaan. Yrityksen yhteistyökumppanin kuten ulkopuolisen voittoa tavoittelemattoman yhteisön hallituksessa aiheutettujen vahinkojen korvaaminen on samaten noussut tärkeäksi. Jotta vakuutus kattaisi myös tämänkaltaiset toimet, on siihen otettava laajentava ehtolauseke, jota kutsutaan nimellä *outside directorship*.⁴⁰³

---

³⁹⁶ Baxter 1995 s. 548 av.

³⁹⁷ Finch 1994 s. 890.

³⁹⁸ Baxter 1995 s. 561–562.

³⁹⁹ Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 484–486; Finch 1994 s. 892–897. *Smith v. Van Gorkom* -tapaus oli johtanut Yhdysvalloissa 41 osavaltiossa osakeyhtiölakien muutoksiin, joiden tavoitteina oli vähentää johdon vastuuriiskejä. Moni osavaltio laajensi myös mahdollisuuksia indemnityyn. Ks. muista strategioista Finch 1994 s. 893–894. Muun muassa tämä johti vastuuvakuutusalan kriisiin. Johdon vastuuvakuutuksista perittävät premiot kohosivat lakimuutosten seurauksena yllättäen rajusti.

⁴⁰⁰ Toivainen 1994b s. 1051; Savela 1998 s. 52.

⁴⁰¹ Segal et al 2013 s. 101.

⁴⁰² Baxter 1995 s. 549–553.

⁴⁰³ Recruciak 1990 s. 20 ja 69–70.

Julkisten yhtiöiden johtoportaalilla on lähes poikkeuksetta vastuuvakuutus. Riskien ollessa suuria myös korvaustaso on merkittävä.⁴⁰⁴ Korvauksen tasot ovat Yhdysvalloissa huomattavasti suurempia kuin Suomessa, mistä syystä vakuutuksista ja niiden vahingonkorvauksellisesta roolista käydään aika ajoin hyvin vilkasta keskustelua. Preventiotavoitteen painottumisen vuoksi vakuutuksia ei kuitenkaan ole hyväksytty niin laajalti kuin mitä esimerkiksi Suomessa. Vahingonkorvauksen preventiivisestä tavoitteesta ei haluta luopua, ja erityisesti tämä pelote halutaan kohdistaa juuri yrityksiin.⁴⁰⁵

3.4.2 Johdon vastuuvakuutukset Suomessa

Johdon vastuuvakuutus on ollut merkittävä vastuun rajaamiskeino Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa jo kymmeniä vuosia. Euroopassa johdon vastuuvakuutus yleistyi laajemmin vasta 1990-luvulla, mutta Suomessa vastuuvakuutus yleistyi jo 1980-luvulla uuden osakeyhtiölain myötä. Kun johtohenkilöiden vastuu kirjattiin lakiin ensimmäisen kerran selkeästi, yritysjohto kiinnostui aiempaa enemmän vastuunsa rajaamisesta. Kehitystä nopeutti 1990-luvun säästöpankkikriisi ja siitä aiheutuneet runsaat oikeudenkäynnit.⁴⁰⁶ Vastuun rajoittamisen mahdollisuuksia on mietitty Suomessa jo pitkään, ja vuoden 2006 osakeyhtiölain myötä vastuuvakuutuksen ottamisen mahdollisuus kirjattiinkin jo esitöihin⁴⁰⁷. OYL:ssa vastuuvakuutuksesta ei kuitenkaan edelleenkään ole mainintaa – tämä johtunee siitä, että kyse on pikemminkin vakuutus- kuin yhtiöoikeudellisesta kysymyksestä.

Yritysjohdon vastuuvakuutuksesta käytetään myös termejä hallintoelinten vastuuvakuutus⁴⁰⁸ ja johtajavakuutus⁴⁰⁹. Suomessa niiden vakuutussuoja on sidottu OYL:n vastuujärjestelmään. Johdon vastuuvakuutusten osalta ei ole yhteisesti laadittuja malliehtoja, joten vakuutukset vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin. Yritysvakuutukset ovat myös Suomessa usein ilmoitusperiaate eli *claims made* -ehtoisia⁴¹⁰. Tyypillisesti johdon vastuuvakuutukset kattavat vakuutuskauden aikana vakuutusyhtiölle ilmoitetut varallisuusvahingot, eli myös

---

⁴⁰⁴ Recruciak 1990 s. 67.

⁴⁰⁵ Honka 2001 s. 307.

⁴⁰⁶ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164. Vakuutusyhtiöt reagoivat yleensä nopeasti uusiin lainsäädännöllisiin vastuusäännöksiin kehittämällä vastuuta kattamaan tarkoitetun vakuutuksen. (Cane 1996 s. 428–430.)

⁴⁰⁷ Johdon vastuuvakuutusta koskevassa varsin niukassa suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on pohdittu kysymystä siitä, onko yhtiöllä ensinnäkään oikeutta maksaa johtajien vastuuvakuutusmaksuja (ks. esim. Savela 2006 s. 415–416; Mäntysaari 2002 s. 186; Savela 1998 s. 53). Kun hallituksen esityksessä mahdollisuus vastuuvakuutuksen ottamiseen on mainittu nimenomaisesti, ei kysymystä tässä tutkielmassa käsitellä.

⁴⁰⁸ Ks. esim. Strömberg 2004 s. 464; Lintumaa 2004 s. 412; Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164.

⁴⁰⁹ Hemmo 1996 s. 142.

⁴¹⁰ Könkkölä 2009a s. 241. Yritysjohdon vastuuvakuutus voi perustua ajallisesti usealle suojaperiaatteelle, joista yleisimmät ovat ilmoitus-, ilmenemis- ja tapahtumisperiaatteet. *Claims made* -ehdon eli ilmoitusperiaatteen käyttö on kansainvälisen vaikutuksen myötä lisääntynyt Suomessa. (Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164.) Ks. *claims made* -ehdon pätevydestä yhtiön johdolle ottaman vastuuvakuutuksen osalta KKO 1997:134.

hallintoelinten vastuuvakuutukset ovat usein ilmoitusperusteisia⁴¹¹. Kansainväliset johdon vastuuvakuutukset perustuvat aina *claims made* -periaatteelle⁴¹². Vakuutus kattaa *af Hällströmin* ja *Ijäksen* mukaan tyypillisesti vakuutetun johtohenkilön korvausvastuun yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle korvausvastuun perustuessa osakeyhtiölakiin. Toisin kuin Yhdysvalloissa, vakuutus ei kata muihin lakeihin, kuten työsopimus-, arvopaperimarkkina- tai vahingonkorvauslakiin perustuvaa vastuuta. Myös muun maan lainsäädäntöön perustuva vastuuriski on poissuljettu.⁴¹³

Vastuuvakuutus voidaan muiden vakuutusten tapaan ottaa joko vakuutuksenottajan itsensä tai kolmannen hyväksi. Mikäli vakuutuksenottajana on yhtiö, joka ottaa vakuutuksen yhtiön hallituksen hyväksi, ei hallitus eli vakuutettu ole vakuutussopimuksen osapuoli. On huomattava, että kun vakuutettu ei ole samalla vakuutuksenottaja, vakuutussopimuslakia (VSL) sovelletaan pakottavana säädöksenä (VSL 3 §). Siten yhtiön ottamassa vastuuvakuutuksessa VSL:n säännöksistä johdon vahingoksi poikkeavat kohdat ovat lähtökohtaisesti mitättömiä⁴¹⁴. Vastuuvakuutukset ovat kuitenkin voimassa myös yhtiön hallintoelinten hyväksi ilman, että hallintoelimet nimetään erikseen vakuutetuiksi⁴¹⁵.

Johdon vastuuvakuutuksen voi ottaa niin yritys kuin johto itse. Useimmiten vastuuvakuutuksen ottaa yritys, joka vakuuttaa palveluksessaan olevat hallituksen ja mahdollisen hallituneuvoston jäsenet varajäsenineen sekä toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan näiden toimessaan aiheuttamien vahinkojen varalta. Vakuutetut nimetään tyypillisesti vakuutuskirjaan.⁴¹⁶ Tämä ei kuitenkaan ole pakollista.

Yksittäisten hallituksen jäsenten ottamat vastuuvakuutukset ovat yhtiön ottamia vastuuvakuutuksia harvinaisempia, eivätkä kaikki vakuutusyhtiöt edes myy vakuutuksiaan yksittäisen hallituksen jäsenen vastuun varalta⁴¹⁷. Käytännössä johdon vastuuvakuutukset

---

⁴¹¹ Strömberg 2004 s. 428–429 ja 465.

⁴¹² Af Hällström & Ijäs 2007 s. 168; Finch 1994 s. 898.

⁴¹³ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164–165.

⁴¹⁴ Savela 1998 s. 55.

⁴¹⁵ Tämä johtuu edellä mainitusta varsin yleisestä vakuutusehdosta, jonka mukaan vakuutus kattaa henkilöt, jotka OYL:n mukaan voivat joutua korvausvastuuseen. Oikeushenkilö toimii orgaaniensa avulla, mistä syystä vakuutetun oikeushenkilön menettelyksi katsotaan yleisesti oikeushenkilön päättävien henkilöiden, kuten hallituksen ja toimitusjohtajan menettely. Johdon menettely *samastetaan* orgaaniajattelun mukaisesti yhtiön toimintaan. Vakuutuskäytännössä toimitusjohtajan menettely on kuitenkin samastettu yhtiön menettelyksi vain, mikäli johtajalla on ollut henkilökohtaista taloudellista intressiä vakuutuskorvaukseen. (Hoppu 1997 s. 154–155 ja 170.)

⁴¹⁶ Strömberg 2004 s. 424 ja 465.

⁴¹⁷ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 165. Ks. Bøe 1990 s. 255, jonka mukaan Norjassa vastuuvakuutuksia myydään ainoastaan koko hallitukselle.

ovatkin yleensä yrityksiä varten räätälöityjä.⁴¹⁸ Mikäli hallituksen jäsen ottaisi itselleen vastuuvakuutuksen, tulisi VSL sovellettavaksi pakottavana säädöksenä, koska kyse on kuluttajasta. Yhtiön ottamana vakuutus voi olla edullisempi – yhtiöllä on vakuutusneuvotteluissa yleensä yksittäisiä johtajia parempi neuvotteluasema⁴¹⁹, ja lisäksi kun yhtiö ottaa vakuutuksen, vältetään saman riskin monenkertainen vakuuttaminen. Monenkertaisen vakuuttamisen välttäminen onkin johdon vastuuvakuutuksen kaltaisen *ryhmävakuutuksen* etu.⁴²⁰ Johdon vastuuvakuutuksiin liittyy yhtiön ottamina myös tärkeitä verokysymyksiä, joihin tässä ei kuitenkaan puututa⁴²¹. Vakuutuksissa saatetaan myös käyttää rajoitusehtoa, jonka mukaan yhteisvastuutilanteissa vastuu kattaa vain syyllisyyden tai pääluvun osoittaman määrän vahingosta⁴²². Vakuutus kannattaakin yleensä ottaa yhtiön ottamana ja koko hallitukselle. Kun koko hallitus ja toimitusjohtaja ovat saman vakuutuksen piirissä, vältetään muiden yhteisvastuullisten mahdollisen maksukyvyttömyyden tuomat ongelmat.⁴²³

Yleissäädöksenä toimiva vakuutuslaki soveltuu sekä kuluttaja- että yritysvakuutuksiin. VSL on 3.2 §:n mukaan pakottava suhteessa kuluttajaan ja kuluttajaan rinnastettavaan elinkeinonharjoittajaan, mutta ei kuitenkaan silloin, kun kyse on ryhmävakuutuksesta. Kun yritysjohton vastuuvakuutuksessa vakuutettuina ovat sopimuksessa mainitun ryhmän jäsenet, on kyseessä ryhmävakuutus, eivätkä VSL:n säännökset siten ole pakottavia suhteessa vakuutuksenottajaan⁴²⁴. Vakuutuslaki on kuitenkin lähtökohtaisesti pakottava tilanteessa, jossa vakuutettu ei ole vakuutuksenottaja. Vakuutuslaki voi siis tulla indispositiivisena sovellettavaksi myös yritysvakuutuksiin tilanteessa, jossa vakuutettu ja vakuutuksenottaja ovat eri tahoja. VSL tulee pakottavana sääntelynä sovellettavaksi usein myös yritysten välisissä suhteissa, kun liiketoiminnan järjestelyissä vakuutetaan toisen yrityksen riski⁴²⁵. On varsin tavanomaista merkitä vakuutetuiksi kaikki konsernin tytäryhtiöt⁴²⁶. Vakuutuksien kautta tapahtuva riskinhallinta on yritystoiminnassa kuitenkin yleensä suunnitelmallisempaa ja toimintaan liittyvät vahinkoriskit ovat suurempia kuin kuluttajavakuutuksissa. Lain kaavamaisuutta voidaankin kritisoida.⁴²⁷

---

⁴¹⁸ Savela 1998 s. 52 ja 55.

⁴¹⁹ Finch 1994 s. 890.

⁴²⁰ Savela 1998 s. 64 ja 66. Ryhmävakuutus voidaan määritellä vakuutukseksi, jossa vakuutettuina voivat olla vakuutuslainsäädännössä sovitun henkilöryhmän jäsenet (Hoppu 1997 s. 253).

⁴²¹ Ks. Savela 1998 s. 54–55.

⁴²² Ks. esim. Pohjolan toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutuksesta yleisehdot kohta 6.1.

⁴²³ Savela 1998 s. 60.

⁴²⁴ Savela 1998 s. 55.

⁴²⁵ Könkkölä 2009a s. 312.

⁴²⁶ Strömberg 2004 s. 424.

⁴²⁷ Könkkölä 2009a s. 8, 18 ja 312.

Yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuunrajoituslauseketta koskeva OYL 22:9 on pakottava säännös, mutta perustelujen 3 momentin kohdalla sanotaan, että ”[m]omentin säännökset eivät estä yhtiötä esimerkiksi hankkimasta vastuuvakuutusta johtohenkilön aiheuttamien vahinkojen varalle.”⁴²⁸ OYL 22:9.3 koskee osakkeenomistajan tai muun henkilön osakeyhtiölain tai tilintarkastuslain mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen taikka kanteen ajamiseen. Hallituksen esityksestä on tulkittavissa, että yhtiön johto voi vastuuvakuutuksella saada suojaa niin osakkeenomistajien kuin sivullistahojen vahingonkorvausvaatimuksilta. Mikäli edellä oleva lainaus viittaa 3 momenttiin, kuten virkkeen sijoittelusta voi päätellä, voitaisiin samalla kuitenkin negatiivisesti tulkita, että johdon vastuuvakuutuksella ei voisi suojautua yhtiön vahingonkorvausvaatimuksilta.

Savelan VOYL:n aikaisen johdon vastuuvakuutuksia koskevan artikkelin mukaan vastuuvakuutus kuitenkin usein turvaa juurikin yhtiön omia vahingonkorvaussaatavia johdolta⁴²⁹. Myös vakuutus käytännössä on sekä af Hällströmin ja Ijäksen että af Schulténin mukaan tavanomaista, että johdon vastuuvakuutuksesta korvataan sekä *yhtiölle*, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle aiheutunut vahinko⁴³⁰. Näin asia käytännössä vaikuttaisi olevan, mutta edellä siteerattu hallituksen esityksen virke on mielestäni tässä yhteydessä hyvin ongelmallinen. Perustelu vaikuttaisi sanamuotonsa perusteella estävän sen, että vastuuvakuutuksesta voisi saada korvauksia johdon yhtiölle aiheuttamasta vahingosta tilanteessa, jossa yhtiö on maksanut vakuutuksen preemiot.

Käytännössä vastuuvakuutuksen ottaa usein yritys, eikä johtaja itse. Mikäli vakuutus kattaisi myös johtohenkilöiden vastuun yritystä kohtaan, asetelma saattaisi johtaa siihen, että vastuuvakuutuksen ottanut ja siten vakuutuksenantajaan nähden sopimussuhteessa oleva taho on samalla vahingonkorvausvaatimuksen esittäjä, mikä voi vaikuttaa vastuun selvittämismenettelyyn ja siinä esiintyvään intressiasetelmaan eri tavoin.⁴³¹ Jos yhtiö ottaa johtajilleen vastuuvakuutuksen, tulee vahingonkorvaus vakuutusyhtiön maksettavaksi. Jos vakuutus kattaa vahingon, ei vastuusäännöksillä ole tällöin johtajalle merkitystä. Vastuuvakuutuksen johdosta vakuutusyhtiölle aiheutuu vahingonkorvaussäännöksiä suuruinen vastuu, joka luonnollisesti vaikuttaa suoraan vakuutusmaksuihin.⁴³² Vastuusäännöksiä aiheuttamat kustannukset tulevatkin lopulta yhtiön, eli viime kädessä yhtiön osakkeenomistajien, kuluttajien ja työnte-

---

⁴²⁸ HE 109/2005 s. 203.

⁴²⁹ Savela 1998 s. 53.

⁴³⁰ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164; Af Schultén 2004 s. 649.

⁴³¹ Könkkölä 2009a s. 35–36. Ks. proseduraalisista kysymyksistä Könkkölä 2009a.

⁴³² Savela 2001 s. 16. Wyattin tutkimuksen mukaan Iso-Britanniassa ei kuitenkaan ole todisteita siitä, että yhtiön vakuutusmaksut olisivat kasvaneet esitetyn korvausvaatimuksen johdosta (Baxter 1995 s. 560).

kijöiden, maksettaviksi⁴³³. Mikäli yhtiön nostamat kanteet kuuluvat korvattavien vahinkojen ulkopuolelle, rajoittaisi tämä toisaalta vastuuvakuutuksen kattavuutta etenkin tilanteessa, jossa yritys on mennyt konkurssiin tai sen johto on vaihtunut. Jotta vanhan johdon vastuu voisi kattaa myös huolellisuusvelvollisuuden rikkomisen, olisi kannetta syytä ajaa yhtiön nimissä.

Voidaan kuitenkin perustellusti kysyä, voidaanko tällaisessa tilanteessa, jossa johto aiheuttaa yhtiölle vahinkoa, pitää yhtiön edun mukaisena sitä, että yhtiö maksaa preemioiden muodossa ikään kuin omasta pussistaan vahingonkorvauksia, joiden velkojana se itse on. Hallituksen esityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että tämä ei olisi mahdollista, vaan että johto voi vastuuvakuutuksella suojautua vain osakkeenomistajilta ja kolmansilta tahoilta tulevilta korvausvaatimuksilta. Sanamuodon mukaan vaikuttaa siltä, että hallituksen esityksessä olisi tarkoitettu tehdä poikkeus vain 3 momentin osalta.

Kyseessä on kuitenkin lähinnä selventävä lausuma, koska 22 luvun 9 §:ssä ei miltään osin säännellä vastuuvakuutuksia, eikä vastuuvakuutus ole vastuunrajoitus. Lausumaa ei ollut vielä joulukuussa 2004 hallituksen esitysluonnoksessa, joten se lienee haluttu loppumetreillä mukaan selvyuden vuoksi. Sanamuotoa, tai virkkeen sijoittelua, voidaan tosin pitää varsin epäonnistuneena. Vaikuttaisi nimittäin siltä, että lainsäätäjä ei ole tarkoitushaluisesti lähtenyt rajaamaan johdon vastuuvakuutuksen kattavuutta⁴³⁴. Voidaan tulkita, että myös yhtiötä kohtaan olevan vastuun kattaminen vastuuvakuutuksella olisi mahdollista, mutta tulkinta on hallituksen esityksen sanamuodon vastainen.

Osakeyhtiön johdon vastuun rajaamista koskevaa oikeustilaa pyrittiin vuoden 2006 osakeyhtiölailla selventämään, mutta pyrkimyksessä ei ole onnistuttu kovinkaan hyvin. Mielenkiintoista kyllä, vuoden 2006 osakeyhtiölain ajalta olevassa johdon vastuuvakuutuksia käsittelevässä oikeuskirjallisuudessa kysymystä vastuuvakuutuksen henkilötahoista ei ole pohdittu. Esimerkiksi Savela ei uuden osakeyhtiölain aikaisessa kirjoituksessaan⁴³⁵ mainitse mitään siitä, keneltä johto voi vastuuvakuutuksella oikeastaan suojautua. Af Hällströmin ja Ijäksen vuodelta 2007 olevan vastuuvakuutuksia koskevan perusteoksen mukaan vakuutus kuitenkin kattaa vakuutetun johtohenkilön korvausvastuun niin osakkeenomistajalle, muulle henkilölle kuin yhtiölle⁴³⁶. Hallituksen esityksen problemaattista lausumaa ei ole kuitenkaan missään huomioitu, eikä vakuutuksen henkilötahoja ole kyseenalaistettu. Sama puute

---

⁴³³ Finch 1994 s. 887.

⁴³⁴ Ks. Davies 1997 s. 625 samankaltaisesta tulkintaongelmasta Iso-Britannian vuoden 1989 Companies Actin osalta.

⁴³⁵ Savela 2006 s. 415–418.

⁴³⁶ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164.

vaikuttaisi tosin koskevan osin myös ulkomaista oikeuskirjallisuutta⁴³⁷.

Kysymys siitä, mitä tahoja kohtaan olevaa vastuuta johdon vastuuvakuutuksesta on lainsäädännön puitteissa mahdollista korvata, onkin epäselvä. Johtopäätöksenä voidaankin sanoa, että Suomen oikeudessa johdon vastuuvakuutuksella yhtiön johto voi saada taloudellista suojaa *ainakin* osakkeenomistajia ja sivullistahoja kohtaan.

On aiheellista myös pohtia, vaaditaanko vastuuvakuutuksen ottamisessa yhtiökokouksen päätös, vai riittääkö asiasta hallituksen päätös. Mikäli kyse on hallituksen palkkaetuudesta, tulisi päätös tehdä yhtiökokouksessa. Osakeyhtiön hallitus ei nimittäin voi itse päättää palkkioistaan, vaan päätöksen tekee tyypillisesti yhtiökokous, joka myös valitsee hallituksen⁴³⁸. Juoksevasta hallinnosta ei joka tapauksessa ole kysymys, joten toimitusjohtaja ei voi päättää asiasta, mutta kyse ei välttämättä ole myöskään hallituksen jäsenten varsinaisesta palkkiosta⁴³⁹. Vastuuvakuutus voi vaikuttaa hallituksen jäsenten palkkion suuruuteen kyllä epäsuorasti esimerkiksi siten, että hallituksen jäsen, jolle ei oteta vastuuvakuutusta, vaatii suuremman palkkion itselleen kuin hallituksen jäsen, jonka suojaksi yhtiö ottaa vastuuvakuutuksen. Koska päätös ei kuitenkaan suoranaisesti koske palkkiota, on tulkittu, että päätöstä ei tarvitse viedä yhtiökokoukseen, vaan hallituksen päätös asiasta on riittävä⁴⁴⁰. Mikäli yhtiökokous on kuitenkin hallituksen palkkioista päättäessään perustellut palkkioita nimenomaan vastuuvakuutuksen olemassaololla tai sen puuttumisella, tulisi asia tuoda yhtiökokouksen päätettäväksi.⁴⁴¹

Jos vastuuvakuutus otetaan vain osalle hallituksen jäsenistä, saatetaan menettelyllä Savelan⁴⁴² mukaan loukata osakkeenomistajien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, joka on pakottava säännös (OYL 1:7). Hallituksen jäsenet valitsee kuitenkin osakeyhtiölain mukaan yhtiökokous, eivät yksittäiset osakkeenomistajat. En näkisikään, että menettelyllä loukattaisiin yhdenvertaisuutta koskevaa yleislauseketta muutoin kuin mahdollisesti tilanteessa, jossa yhtiöllä on suurimmista osakkeenomistajista koostuva nimitystoimikunta,

---

⁴³⁷ Ks. esim. Baxter 1995 s. 537.

⁴³⁸ Pykäläinen-Syrjänen 2008 s. 432.

⁴³⁹ Savela 2006 s. 416; Savela 1998 s. 53; Dotevall 1989 s. 313, jonka mukaan ”En sådan åtgärd kan knappast sägas ingå i den löpande förvaltningen i något bolag och är alltså då en sak för styrelsen.”

⁴⁴⁰ Savela 2006 s. 416; Werlauff 2006 s. 555–556; Gomard 1985 s. 222. Toisin Kaisanlahti 1999b s. 102 av, joka katsoo ”taloudellisen analyysin näkökulmasta”, että vastuuvakuutus on osa hallituksen palkkausta ja päätös siitä on siten tehtävä yhtiökokouksessa. Johto edellyttää sitä korkeampaa palkkaa, mitä suurempi sen riskipositio on. Koska vastuuvakuutus alentaa johdon riskiä, on se Kaisanlahden mukaan osa johdon palkkausta.

⁴⁴¹ Savela 2006 s. 416–417.

⁴⁴² Savela 2006 s. 417. Ks. samansuuntaisesti VOYL:n osalta Nuolimaa 1990 s. 380, joka arvelee sekä esteellisyyssäännöksen että yleislausekkeiden asettavan rajoja vastuuvakuutuksen osalta.

joka tekee nimitysehdotukset yhtiökokoukselle⁴⁴³. Tällöinkin kyse on tosin vain nimitysehdotuksista – varsinainen päätösvalta hallituksen jäsenten nimittämisestä on yhtiökokouksella kollektiivina.

Kun päätös tehdään hallituksessa, on otettava huomioon esteellisyyskysymykset. Hallituksen jäsen on OYL 6:4:n mukaan esteellinen osallistumaan yhtiön ja kolmannen välistä sopimusta koskevan asian käsittelyyn, jos hänellä on odotettavissa siitä olennaista etua, joka saattaa olla ristiriidassa yhtiön edun kanssa. Jos OYL 22:9.1:n pakottavan säännöksen ja esitöiden vastaisesti tulkittaisiin, että johto voisi vastuuvakuutuksella saada taloudellista suojaa myös yhtiötä kohtaan, voisi vastuuvakuutuksen ehkä joissain tilanteissa tulkita olevan ristiriidassa yhtiön edun kanssa⁴⁴⁴. Se, että yhtiö maksaa johdon hyväksi otetun vastuuvakuutuksen, tekee yhtiöstä eli viime kädessä osakkeenomistajista johdon vahingonkorvauksien osittaisen maksumiehen. Toisaalta riski on kohdistettu eteenpäin vakuutusyhtiölle. ”Yhtiön edun” määritelmä ei ole yksiselitteinen, mutta sillä viitataan yleensä yhtiön kaikkien osakkeenomistajien, myös tulevien osakkeenomistajien, intresseihin⁴⁴⁵. Vastuuvakuutus, josta korvataan hallituksen yhtiölle aiheuttamat vahingot, saattaa joka tapauksessa olla yhtiön edun vastainen.

Myös Savela kyseenalaistaa johdon vastuuvakuutuksen ja yhtiön edun välisen ristiriitaisuuden, joskin hän ei perustele näkemystään muutoin kuin viittaamalla vakuutus- turvan vähäisiin väärinkäyttömahdollisuuksiin, joilla hän perustelee myös vakuutus- turvan olennaisuutta⁴⁴⁶. Yhdyn Savelan perusteluihin hänen arvioinnistaan edun olennaisuuden suhteen. Hän huomauttaa, että kun vastuuvakuutuksissa rajataan tyypillisesti pois tahallisuus ja usein myös törkeä tuottamus, ei vakuutus- turva välttämättä muodostu hallituksen jäsenelle olennaiseksi eduksi.⁴⁴⁷ Vakuutettu hallituksen jäsen ei saa vakuutusmaksuja hyväkseen, vaan kyse on vakuutussuojasta, joka aktualisoituu vain mahdollisen vahinkotapahtuman sattuessa. Johdon vastuuvakuutuksesta mahdollisesti saama hyöty ei siis korreloi vakuutusmaksun kanssa. Tahallisesti väärin menettelevää johtajaa vastuuvakuutukset eivät suojaa, eikä

---

⁴⁴³ Ks. nimitystoimikunnasta Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodi 2010 suosituksen 28 perusteluosa.

⁴⁴⁴ Toisaalta se, että yhtiö saa kompensaa- tion johdon sille aiheuttamista vahingoista, on usein positiivinen asia yhtiölle. Ks. Savela 1998 s. 53, jonka mukaan se, että vastuuvakuutuksesta voidaan korvata yhtiön vahingonkorvausvaatimuksia, tekisikin vakuutuksista usein yhtiön edun mukaisia. Poikkeuksiakin voi kuitenkin olla.

⁴⁴⁵ Dotevall 2001 s. 79.

⁴⁴⁶ Savela 2006 s. 417. Ks. laajemmista perusteluista Savela 1998 s. 53, jossa tosin lähdetään siitä, että vastuuvakuutuksella voidaan turvata yhtiön omia vahingonkorvaussaatavia.

⁴⁴⁷ Ks. edun olennaisuudesta tosin Hemmo 1996 s. 142–143, joka katsoo vakuutusmaksujen suuruuden merkitsevän usein varsin mittavaa lisäkustannusta palkan rinnalla, ja että vastuuvakuutuksen ottaminen suuripalkkaiselle johtajalle voidaan nähdä valintana siitä, maksetaanko kaikki etuudet palkkana vai vähennetäänkö palkasta vakuutusmaksut. Vaikka vastuuvakuutusmaksut olisivat kalliita, on kuitenkin muistettava, ettei vakuutettu saa mahdollista vakuutuskorvausta hyväkseen. Yleinen väärinkäyttömahdollisuus on kuitenkin olemassa, mikäli korvausvelvollinen ja vahingonkärsijä toimivat yhteen lukuun.

vastuuvakuutusta siten juuri voi käyttää väärin epäoikeutettujen etujen hankkimiseksi⁴⁴⁸. On totta, että johdon vastuuvakuutukset voivat olla hyvin kalliita, mutta hallituksen jäsenille tulevan edun olennaisuuden arviointia ei tulisi arvioida vain vakuutusmaksun suuruuden kannalta.⁴⁴⁹ Johdon vastuuvakuutus maksaa itsensä, kun johtajiin kohdistuvat vahingonkorvausvaatimukset yleistyvät ja niiden summat kasvavat⁴⁵⁰. Kantajien pilviin kohonneet korvausvaatimukset ovat peräisin amerikkalaisesta oikeuskulttuurista⁴⁵¹.

Vaikka vastuuvakuuttaminen on edelleen pääosin vapaaehtoista, on osapuolille mahdollista syntyä sopimuksen, alan yleisen käytännön tai osapuolten keskinäisen käytännön perusteella vakuuttamisvelvollisuus⁴⁵². Korkeimman oikeuden käytännössä onkin viimeisen parin vuosikymmenen ajalta nähtävissä useita tapauksia, joissa on langetettu vastuu riskialttiin etuuden vakuuttamisen laiminlyönteelle taholle⁴⁵³. Tämä osoittaa vakuutettavuuden käytännön merkityksen vastuukysymyksiin. Vakuuttamisella onkin keskeinen merkitys vahinkoaltista toimintaa harjoittavien yritysten liiketoiminnan riskienhallinnalle.⁴⁵⁴ Vaikka yritysjohton vastuuvakuutukset ovat yleistyneet, ei Suomessa ole yleistyneeseen käytäntöön perustuvaa velvollisuutta yritysjohton vakuuttamiseen. Vakuuttamisvelvollisuus voi kuitenkin syntyä osapuolten välisen sopimuksen tai käytännön perusteella.⁴⁵⁵

Vaikka prosessuaaliset kysymykset on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle, on tutkimusaiheen kannalta tärkeää huomauttaa muutamista menettelyllisistäkin seikoista. Ensinnäkin, riski suurista oikeudenkäyntikuluista sekä epävarmuus käytettävien panostusten vaikuttavuudesta ovat tyypillisiä vahingonkorvausriidoissa. Toiseksi, vastuuvakuutuksen menettelyehdot voivat olla usein vakuutusturvan taloudellisesti merkittävin osa, vaikka vastuuvakuutuksen hankkiva henkilö ei usein oletettavasti kiinnitä niinkään huomiota vakuutuksen menettelylliseen etuuteen.⁴⁵⁶

---

⁴⁴⁸ Mikäli vahingonkärsijä ja korvausvelvollinen toimivat yhteen lukuun, ovat väärinkäytökset toki mahdollisia. Korvausta voidaan tällöin yrittää saada myös tahallisista vahingoista. (Hemmo 1996 s. 142.) Ks. myös Lagerström & Roos 1991 s. 133.

⁴⁴⁹ Savela 2006 s. 416–417.

⁴⁵⁰ Toiviainen 1995 s. 189.

⁴⁵¹ Husa 2013 s. 55.

⁴⁵² Savela 2006 s. 417. Ks. vakuuttamisvelvollisuudesta Hemmo 1996 s. 148–155.

⁴⁵³ Esimerkkeinä oikeuskäytännöstä voidaan mainita tapaukset KKO 1998:15, KKO 1991:65, KKO 1989:21, KKO 1985 II 23 ja KKO 1984 II 181.

⁴⁵⁴ Lintumaa 2004 s. 411; Könkkölä 2009a s. 39–40.

⁴⁵⁵ Savela 1998 s. 52; Savela 2006 s. 417–418.

⁴⁵⁶ Könkkölä 2009a s. 12 ja 75; Könkkölä epäilee, että riskiarvioinnin painopisteenä on usein vakuutuksen aineellisten vastuuriskien kattavuus menettelyllisten etuuksien sijaan.

Johdon vastuuvakuutuksissa on kyse paitsi vastuunrajoittamiskeinosta myös palkitsemistavasta. Voidaan kuitenkin miettiä, palkitsevatko vakuutukset johtoa oikealla tavalla. Johdon vastuuvakuutus on yleensä saajalleen maksuton ja riskitön, mikä voi vähentää sen kannustinvaikutusta. Vakuutukset eivät ole sidoksissa siihen, miten johto on onnistunut tehtävässään. Ne saattavat myös motivoida yrityksen johtoa ottamaan liian suuria liikeriskejä, kun heidän henkilökohtaisen vastuun pelkonsa pienenee.⁴⁵⁷ Vastuuvakuutuksilla on kuitenkin myös monia etuja. Ne kannustavat johtoa ja alentavat johdon valvontakustannuksia.⁴⁵⁸ Tärkein etu on luonnollisesti vakuutuksen antama taloudellinen turva. Vakuutus auttaa jakamaan vakuutuksenottajan vahingonkorvausmenoa ja antaa suojaa perusteettomilta korvausvaatimuksilta vakuutusyhtiön selvittäessä vakuutetun vahingonkorvausvelvollisuutta.⁴⁵⁹

Vastuuvakuutus tuokin mukanaan monenlaisia palveluita, joihin kuuluu turvallisuusneuvonta, vahingon selvittelypalvelu, neuvottelut korvauksen vaatijan kanssa, korvauksen maksaminen vahingonkärsijälle sekä oikeudenkäynnin hoitaminen⁴⁶⁰. Vaikka vakuutuksenottaja edustaa usein parasta asiantuntemusta omalla toimialallaan, on vakuutusyhtiön asiantuntijaorganisaation roolista usein hyötyä sille. Vakuutusyhtiö on erikoistunut juuri vahingonkorvausten selvittelyyn. Riidan edetessä oikeudenkäyntiin on vakuutettu oikeutettu saamaan apua vakuutusyhtiöltä – vakuutusyhtiöllä on oikeudenkäynnin hoitamisvelvoite. Vakuutuksenottajan ja vakuutusyhtiön intressit ovat yleensä yhteneväiset. Molemmilla on tyypillisesti intressi puolustautua perusteettomia vahingonkorvausvaatimuksia vastaan.⁴⁶¹ Vastuuvakuutuksesta on myös hyötyä vahingonkärsijälle – se parantaa vahingonkärsijän asemaa parantaen vahingonaiheuttajan korvauksenmaksukykyä⁴⁶². Tieto vastuuvakuutuksesta voikin toisaalta lisätä korvausvaatimusten määrää⁴⁶³.

Vakuutuksenottajan, vakuutetun ja vakuutusyhtiön intressit eivät kuitenkaan aina ole yhtenevät. Vakuutuksenantaja voi esimerkiksi olla velvollinen tarjoamaan puolustuksen kahdelle tai useammalle vakuutetulle, joilla on vastakkaiset tai antagonistiset intressit keskenään. Intressikonflikteja voi syntyä lähes milloin vain vakuutustapahtuman sattumisen

---

⁴⁵⁷ Mähönen & Villa 2006a s. 255–256. Johdon vastuuvakuutuksen edut ja haitat ovat yllättävän samanlaisia kuin mitä optio-oikeuksista on esitetty.

⁴⁵⁸ Holderness 1990 s. 126; Savela 1998 s. 66. Perinteisesti yrityksen johdon valvonnan osalta on korostettu vieraan pääoman merkitystä, ks. Mähönen & Villa 2006a s. 233–236.

⁴⁵⁹ Palmunen 1983 s. 67; Lintumaa 2004 s. 411.

⁴⁶⁰ Palmunen 1983 s. 67.

⁴⁶¹ Strömberg 2004 s. 434–435 ja 437–438.

⁴⁶² Dotevall 2007 s. 75; Lintumaa 2004 s. 411.

⁴⁶³ Finch 1994 s. 903. Vakuutetut ihmiset ovat houkuttelevia vastaajia, mikä on aiheuttanut närkästyttä tilintarkastajien keskuudessa Iso-Britanniassa. Mikäli useampi yritysjohto olisi vastuuvakuutettu, taakka jakautuisi reilummin. (Baxter 1995 s. 558 av.)

jälkeen.⁴⁶⁴ Vakuutuksenottaja voi esimerkiksi haluta rajata vahinkoriskiä toisin kuin vakuutusyhtiö ohjeistaa. Mikäli vakuutettu laiminlyö ohjeen noudattamista törkeästi huolimattomuudesta ja laiminlyönti lisää vahinkoa, on vakuutusyhtiöllä oikeus alentaa vakuutetulle tulevaa korvausta tai evätä se kokonaan (VSL 32 ja 34 §). Vakuutettu kantaakin itse riskin epäonnistuneesta vahingontorjunnasta.⁴⁶⁵

Vahinkotapahtuman sattuessa yrityksen päätöksenteossa on yhtäkkiä otettava huomioon liiketoiminnan ulkopuolisen tahon, eli vakuutuksenantajan, kannat. VSL:n pelastamiskustannusten korvaamista koskeva 61 §:n mukaan vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan 32 §:ssä tarkoitetun pelastamisvelvollisuuden täyttämisestä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Pykälällä ei ole tarkoitettu asettaa vakuutuksenantajalle vastuuta vakuutetun normaaleista liikeriskeistä, mutta mikäli kunkin yksittäisen toimen osalta yhteys konkreettiseen vahinkoriskiin on kyllin läheinen, tulee toistuvanakin syntyvä rajoitus-tarve *Justus Könkkölän* mukaan VSL 32 §:n alaan. Tietyllä toistuvuudella toimet kuitenkin Könkkölän mukaan kuuluisivat yrityksen yleisen liiketoiminnan alaan välittömästi vastuuriskistä huolimatta, eivätkä siten kuuluisi vakuutuksenantajan torjuntakuluvastuuseen.⁴⁶⁶

Vaikka vakuutusyhtiöiden tarjoamia vastuuvakuutusvaihtoehtoja on runsaasti, vastuuvakuutukset yrityksen riskinhallintakeinona eivät ole yksin riittäviä. Niistä ei yleensä korvata muun muassa yrityksen tuloksen tai osakkeiden arvon romahdusta, liikesuhteiden tai yrityksen maineen menetystä, rangaistuksia, eikä esimerkiksi viranomais määräysten seurauksena aiheutuvia taloudellisia kustannuksia. Lisäksi yrityksen liikeriskit on tyypillisesti pyritty jättämään korvaussuojan ulkopuolelle.⁴⁶⁷ Vastuuvakuutus kattaa vain vahingonkorvausvelvollisuuden ja mahdolliset muut vakuutusehdoissa korvattaviksi määrätyt kustannukset. Lisäksi pelastamiskustannukset tulevat VSL:n mukaan vakuutusyhtiön korvattaviksi ilman vakuutusehtoihin otettua määräystäkin.⁴⁶⁸

---

⁴⁶⁴ Widiss 1990 s. 920–922. Ks. intressikonflikteista yleisemmin Widiss 1990 s. 920–930.

⁴⁶⁵ Könkkölä 2009a s. 187–189. Tapauksessa KKO 1995:40 oli kyse osakeyhtiön toimitusjohtajan laiminlyönnistä tehdä investointivaraus, mikä aiheutti veroedun menettämisen. Vakuutusyhtiö, jolta osakeyhtiö vaati veroedun menetyksestä aiheutuneen vahingon korvausta, esitti yhtiölle vahingontorjuntakeinon, josta osakeyhtiö kuitenkin poikkesi. Osakeyhtiön torjumiskeino epäonnistui, ja sen katsottiin ottaneen tietoisesti riskin valitsemansa torjuntariskin epäonnistumisesta. Menettelyä pidettiin tahallisen vahingon torjuntavelvollisuuden laiminlyöntinä, ja yhtiön korvauskanne vakuutusyhtiötä vastaan hylättiin.

⁴⁶⁶ Könkkölä 2009a s. 76 ja 281.

⁴⁶⁷ Lintumaa 2004 s. 411–412.

⁴⁶⁸ Strömberg 2004 s. 434.

3.4.2.1 Vastuuvakuutusten rajoitukset

Vastuuvakuutukset ovat Suomessa ns. *all risk* -vakuutuksia, mikä tarkoittaa sitä, että niistä korvataan kaikki vahingot, joita ei ole nimenomaisesti rajattu korvauspiirin ulkopuolelle⁴⁶⁹. Rajoitukset ovat siten hyvin tärkeitä, ja ne on syytä pitää mielessä, ”jotta vastuuvakuutus ei anna väärää turvallisuuden tunnetta suhteessa riskeihin, joita vakuutus ei korvaa”⁴⁷⁰. Vakuutusehtojen rajoitusten taustalla on nähty tarve ”estää vakuutettua vyöryttämästä normaaleja liiketoimintariskejään vastuuvakuutuksen korvauspiiriin”.⁴⁷¹ Vastuuvakuutukset perustuvat myös yritystoiminnassa pitkälti ”valmiisiin tuoteratkaisuihin”, joissa ei juuri voida ottaa vakuutuksenottajan erityistarpeita huomioon. Yksilöityjä ratkaisuja on Suomessa saatavilla lähinnä suurimmille yrityksille, joiden riskeissä on usein kansainvälisiä ulottuvuuksia.⁴⁷² Johdon vastuuvakuutuksista ei ole yhteisesti laadittuja malliehtoja, joten rajoitusehdot vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin⁴⁷³. Alla on kuitenkin lueteltu yleisimpiä rajoitusehtoja.

Ensinnäkin vakuutusturvan maantieteelliseen kattavuuteen on syytä kiinnittää huomiota. Tavanomaista vakuutuskäytännössä on, että vastuuvakuutukset ovat voimassa vain Euroopassa. Voimassaoloalueena voi olla myös koko maailma Yhdysvallat ja Kanada poissuljettuna⁴⁷⁴. Johdon vastuuvakuutuksissa voimassaoloalue voi olla rajattu myös ainoastaan Suomeen, mikä on tyypillistä silloin, kun vakuutussuoja on sidottu Suomen voimassa olevaan osakeyhtiölakiin⁴⁷⁵. Vakuutusturvan laajentamisesta on yleensä sovittava erikseen. Riskien etukäteinen tunnistaminen onkin tärkeää yhtiön riskienhallinnassa. Sopimusoikeudellisin instrumentein ja vastuuvakuutuksin on mahdollista rajata vastuuta sekä sopia vastuunjaosta.⁴⁷⁶

Johdon vastuuvakuutus suojaa Suomessa yksityisiä ihmisiä, joten omavastuu on tavallisesti suhteellisen matala⁴⁷⁷. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa D&O-vakuutukset suojaavat johdon lisäksi tyypillisesti myös yhtiötä, joten omavastuut ovat huomattavasti suurempia kuin

⁴⁶⁹ Strömberg 2004 s. 445.

⁴⁷⁰ Savela 1998 s. 59. Ks. korvattavuutta rajoittavista ehdoista Savela 1998 s. 59–61 ja Strömberg 2004 s. 465–467.

⁴⁷¹ Virtanen 1995 s. 370; Könkkölä 2009a s. 30–31. Ks. myös Hemmo 1998 s. 191–196 ja *all risk* -vakuutuksista ks. Ullman 1999 s. 123–124.

⁴⁷² Könkkölä 2009a s. 34.

⁴⁷³ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 165.

⁴⁷⁴ Myös yrityksen toiminnan vastuuvakuutuksissa on tyypillisesti tällainen voimassaoloalue (af Hällström & Ijäs 2007 s. 101.) Etenkin tuotevastuuriskiä pidetään Yhdysvalloissa ja Kanadassa merkittävästi suurempana kuin Euroopassa. Tuotevastuuvakuutuksen voimassaoloalueella onkin erityistä merkitystä yrityksille, jotka myyvät tuotteitaan maailmanlaajuisesti. (Strömberg 2004 s. 426.) Ks. vastuuvakuutuksen maantieteellisestä ulottuvuudesta myös Lagerström & Roos 1991 s. 140–141, jossa Ruotsin osalta todetaan, että vakuutukset kattavat usein Pohjoismaat tai koko maailman Yhdysvaltoja lukuun ottamatta. Jos johdon vastuuvakuutuksen halutaan kattavan myös Pohjois-Amerikan, on Euroopassa tyypillisesti maksettava lisämaksu (Baxter 1995 s. 550).

⁴⁷⁵ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 101.

⁴⁷⁶ Virtanen 2011 s. 67; Hemmo 2004 s. 44; Strömberg 2004 s. 425–426.

⁴⁷⁷ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 167.

Suomessa. Lisäksi yritysjohdon vastuuvakuutukset ovat usein Yhdysvalloissa ehdoiltaan kansainvälisiä. Suomessa johdon vastuuvakuutus kattaa tyypillisesti vain voimassa olevan osakeyhtiölain mukaan syntyvät vahingot. Esimerkiksi arvopaperimarkkinalain mukaista vastuuta ei siten korvata⁴⁷⁸, mikä on tärkeää huomata, kun kyse on julkisesta pörssiyhtiöstä. Myöskään esimerkiksi työsopimuslain rikkomisesta aiheutunutta vahinkoa ei korvata, toisin kuin Yhdysvalloissa. Hallitus voi myös Suomessa olla rikosoikeudellisessa vastuussa julkista viranomaista kohtaan, jos se on esimerkiksi tahallisesti rekisteröinyt harhaanjohtavaa tai virheellistä tietoa taikka se on laiminlyönyt pakollisen rekisteröimisvelvoitteen⁴⁷⁹. Yhdysvalloissa D&O-vakuutus kattaa tyypillisesti myös tämän kaltaiset *ordre public*-rikokset. Suomalaisen johdon vastuuvakuutuksen rajoittuneisuutta kattamaan vain Suomen osakeyhtiölakiin perustuvan vastuun voidaan pitää johdon vastuuvakuutuksen kenties merkittävimpänä rajoituksena⁴⁸⁰ ja erona verrattuna yhdysvaltalaiseen D&O-vakuutukseen.

Törkeä huolimattomuus ja tahallisuus vahingon aiheuttamisessa on käytännössä aina suljettu pois⁴⁸¹. Korvauksen rajoittaminen tai epääminen vakuutetun törkeän tuottamuksen perusteella on kuitenkin ryhmävakuutuksessakin mahdollista vain törkeään tuottamukseen syyllistyneiden vakuutettujen osalta⁴⁸².

VKL 518/1998: Asunto-osakeyhtiö oli saanut tontinvuokraajalta kirjeen, jossa vaadittiin kiinteistöveron maksua. Asunto-osakeyhtiö oli tiedustellut kahdelta asianajajalta ja Suomen kiinteistöliitolta maksuvelvollisuudesta. Kaikki kolme olivat sitä mieltä, että asunto-osakeyhtiön piti maksaa vero vuokraajalle. Asunto-osakeyhtiö ei tätä tehnyt. Vakuutuslautakunta totesi, että hallituksen jäsenet ottivat tietoisesti riskin kun eivät maksaneet veroa. Lautakunta piti riskinottoa törkeänä huolimattomuutena, eikä vakuutusyhtiön rajoitusehtonsa mukaisesti tarvinnut korvata vahinkoa.

Vakuutetun vaikutusmahdollisuuksien vuoksi vakuutusturvasta on lisäksi usein suljettu pois aito sopimusperusteinen vastuu sekä lakimääräinen vastuu, jota on sopimusperusteisesti laajennettu⁴⁸³. Aito sopimusperusteinen vastuu on yksinomaan sopimuksen sisältöön perustuvaa vastuuta, joka ei ole riippuvaista muista vahingonkorvausoikeudellisista

---

⁴⁷⁸ Savela 1998 s. 56.

⁴⁷⁹ Kurkela 2003 s. 54.

⁴⁸⁰ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 164; Strömberg 2004 s. 465.

⁴⁸¹ Strömberg 2004 s. 466. Ks. törkeää huolimattomuutta koskevasta rajoitusehdosta tilintarkastajan vastuuvakuutuksen osalta Mäntysaari 1997.

⁴⁸² HE 114/1993 s. 44; Hoppu 1997 s. 154.

⁴⁸³ Savela 1998 s. 60.

säännöksistä⁴⁸⁴. Vastuuvakuutuksen merkitys sopimusvastuun osalta ei olekaan järin suuri⁴⁸⁵. Sopimusoikeudellisten vastuuriskien, kuten kansainvälisesti usein vaadittavien hallituksen antamien takuusitoumusten, taloudellinen suojaaminen edellyttääkin vakuutusehtojen räätälöintiä tai erityisten vakuutusten ottamista⁴⁸⁶.

Kun vastuuta voitaisiin sopimusperusteisesti käytännössä laajentaa lähes miten laajaksi tahansa ja lisäksi sopimusperusteinen vastuu mahdollistaisi väärinkäytöstilanteet, joissa sopimuksen perusteella yritettäisiin hankkia vakuutusyhtiöltä perusteettomia korvauksia, on ymmärrettävää, että lähes kaikki vastuuvakuutukset sisältävät sopimusperusteista vastuuta koskevia rajoituksia⁴⁸⁷. Tämä käytännössä erittäin yleinen rajoitusehto johtaa sopimukseen otettavien vastuunrajoitusehtojen merkityksen korostumiseen yrityksen riskinhallinnassa sellaisten riskien osalta, jotka eivät sisälly vakuutusturvan piiriin, mutta toisaalta se voi lisätä yritysten yleistä haluttomuutta vastuun sopimusperusteiseen laajentamiseen. Vakuutuksesta korvattavien vahinkojen piiriä ei ole aina helppoa tunnistaa.

Johdon vastuuvakuutuksissa on yleensä myös suljettu henkilö-, esine- ja ympäristövahingot pois – vakuutus suojaa vain varallisuusvahinkoja vastaan⁴⁸⁸. Vahinko on lisäksi tullut aiheuttaa kyseessä olevan yhtiön hallituksen jäsenenä; muissa ominaisuudessa, kuten työntekijänä tai tytäryhtiön hallituksen toiminnassa aiheutettuja vahinkoja ei tyypillisesti korvata.⁴⁸⁹ Vakuutukseen voidaan kuitenkin ottaa edellä mainittu *outside directorship* -ehtolauseke, joka on tosin yleisempi kansainvälisissä vakuutusehdoissa.⁴⁹⁰ Myös tilanteet, joissa johtajalla on asiassa henkilökohtainen etu sekä tilanteet, joissa vakuutettu luovuttaa tai hankkii yhtiön omia osakkeita, kuuluvat tyypillisesti rajoitusten alaan⁴⁹¹. Omia osakkeita koskeva rajoitus otettiin Yhdysvalloissa käyttöön vihamielisten yritysvaltausten yleistyttyä, jolloin yritysten hallitukset ostivat puolustusmielessä usein yritykselle sen omia

---

⁴⁸⁴ Strömberg 2004 s. 447.

⁴⁸⁵ Hemmo 1998 s. 277 av.

⁴⁸⁶ Hemmo 2005b s. 258; Baxter 1995 s. 550.

⁴⁸⁷ Savela 1998 s. 60.

⁴⁸⁸ Perusvastuuvakuutukset, kuten kotivakuutukset, taas antavat suojaa yleensä ainoastaan henkilö- ja esinevahinkoja vastaan (Strömberg 2004 s. 421 ja 466.) Johdon vastuuvakuutusten henkilö-, esine- ja ympäristövahinkoja koskeva rajoitusehto perustuukin siihen, että vakuutusyhtiöt tarjoavat erillisiä vakuutuksia kyseisten riskien kattamiseen. Yrityksen henkilö- ja esinevahingot katetaan tuotevastuuvakuutuksella ja toiminnan vastuuvakuutuksella (af Hällström & Ijäs 2007 s. 165.) Kun vastuuvakuutuksien yksi tyypillinen rajoitusehto koskee riittävän vakuuttamisen laiminlyöntiä, on yritysten syytä huolehtia vakuutusturvastaan kokonaisvaltaisesti. (Savela 1998 s. 60.)

⁴⁸⁹ Savela 1998 s. 69.

⁴⁹⁰ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 165.

⁴⁹¹ Savela 1998 s. 69; Strömberg 2004 s. 466–467.

osakkeita⁴⁹². Ehto on kansainvälisen vaikutuksen myötä yleistynyt myös Suomessa.

Vakuutuksesta ei myöskään yleensä korvata vahinkoa, joka aiheutuu riittävän vakuuttamisen laiminlyönnistä.⁴⁹³ Johdon vastuuvakuutus onkin eräänlainen viimesijainen vakuutus⁴⁹⁴. Lisäksi esim. saman vakuutuksen vakuutettujen toisilleen aiheuttamia vahinkoja eli *cross liabilityyn* kuuluvia vahinkoja ei välttämättä korvata ilman erillistä lisäturvaa⁴⁹⁵. Tämä on ongelmallista, mikäli myös yritys on vakuutettu – kuten Yhdysvalloissa, yrityksen vaatimukset ovat keskeisin riski myös Suomessa vakuutetulla yritysjohtajalla⁴⁹⁶. Koska vakuutusturva kattaa vain vahingonkorvausvastuun, rangaistuskorvauksia kuten Yhdysvaltain *punitive damages*-tyyppisiä vahinkolajeja ei korvata⁴⁹⁷. Sakkoja, veroja ja rangaistusvaatimuksesta johtuvia oikeudenkäyntikuluja ei yleensä korvata⁴⁹⁸. Joidenkin vakuutusyhtiöiden ehdoissa kaikki rikosoikeudenkäynnit on rajattu pois. Yhtiöoikeudellisten vastuukysymysten selvittely voisi kuitenkin korvauksen vaatijan kannalta olla joskus edullisempaa aloittaa rikosoikeudenkäyntinä, koska silloin oikeudenkäynti hoidetaan valtion varoin.⁴⁹⁹

Vastuuvakuutuksesta rajataan usein pois myös suurten osakkeenomistajien esittämät vaatimukset. Merkittävillä osakkeenomistajilla voi olla hallituksen päätöksiin vaikutusvaltaa, ja on mahdollista, että suuri osakkeenomistaja aiheuttaisi itse itselleen vahingon. Rajoitusehto voikin ehkäistä väärinkäytöksiä.⁵⁰⁰ Lähitapiolan yritysjohton vastuuvakuutuksesta ei esimerkiksi korvata yli 20 % osakkeista omistavien osakkaiden vahingonkorvausvaateita⁵⁰¹.

3.5 *Corporate indemnification*

Indemnity-ehdoilla tarkoitetaan yleisesti sitoumusta vastata sopimusosapuolelle syntyvästä korvausvelvollisuudesta. Ne ovat eräänlaisia hyvityssitoumuksia⁵⁰². Indemnity-ehdoja kutsutaan myös yhdysvaltalaisen esikuvansa ansiosta *hold harmless* -ehdoiksi.⁵⁰³ Niillä selkeytetään sopimuksen osapuolten välistä vastuunjakoa ja niihin turvaudutaan usein

⁴⁹² Af Hällström & Ijäs 2007 s. 167.

⁴⁹³ Savela 1998 s. 69; Strömberg 2004 s. 466–467.

⁴⁹⁴ Baxter 1995 s. 550.

⁴⁹⁵ Strömberg 2004 s. 457; Baxter 1995 s. 550.

⁴⁹⁶ af Hällström & Ijäs 2007 s. 169.

⁴⁹⁷ Strömberg 2004 s. 457.

⁴⁹⁸ Savela 1998 s. 60.

⁴⁹⁹ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 166.

⁵⁰⁰ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 166; Savela 1998 s. 60–61.

⁵⁰¹ Lähitapiolan yritysjohton vastuuvakuutuksen ehdot 4.1.

⁵⁰² Lintumaa 2005 s. 82.

⁵⁰³ Ullman 1999 s. 278–279. Oikeustieteessä ei kuitenkaan olla yksimielisiä siitä, että indemnity ja hold harmless -ehdoissa olisi kysymys täysin samasta ilmiöstä. Ks. esim. Bradbury 2008 s. 13, jonka mukaan indemnity ja hold harmless -ehdot eivät ole toisilleen synonyymeja.

tilanteissa, joissa toimijalle uhkaa syntyä korvausvastuu kolmatta kohtaan sopimuskumppanin suorituksessa olevan virheen johdosta. Kyse onkin eräänlaisesta vastuunrajoitusehdon vastakohdasta, jolla vastuuta laajennetaan tai sen olemassaoloa ainakin selvennetään.⁵⁰⁴

Indemnity eli *corporate indemnification* poikkeaa olennaisesti yhtiöjärjestykseen otettavasta vastuunrajoitusmääräyksestä, sillä se koskee yhtiöön ja sen johtoon nähden ulkopuolisia tahoja. Paitsi velkojan korvauksia, yhtiö voi kuitenkin sitoutua korvaamaan hallituksen jäsenille myös heidän osakkeenomistajille vahingonkorvauksena maksamat suoritukset. Osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden vaatimus sekä varojenjaon rajoitukset on kuitenkin otettava huomioon.⁵⁰⁵ Sitoumus ei sopimukseen otettavan vastuunrajoituslausekkeen tavoin vaikuta sivullistahon korvausoikeuteen, vaan kyse on kolmanteen tahoon kohdistuvan vastuun kohdistumisesta yhtiön sisällä.⁵⁰⁶

Suoritusvelvollisuus kanavoidaan sitoumuksessa vahingonkärsijän kanssa ensivastuusuhteessa olevalta taholta eli yhtiön hallitukselta eteenpäin yhtiölle⁵⁰⁷. Yhtiön lisäksi indemnity-sitoumuksen voi hallitukselle myöntää osakkeenomistaja, kuten emoyhtiö tai muu hallituksen jäsenten nimittämiseen oikeutettu taho.⁵⁰⁸ Vastuuseen sitoutuvan tahon on syytä selvittää myös omien vastuuvakuutustensa kattavuus korvaustilanteissa, koska on hyvin mahdollista, ettei vakuutus kata indemnity-perusteista maksuvelvollisuutta⁵⁰⁹. Vastuuvakuutusehtoihin sisältyy tyypillisesti indemnityä koskeva rajoitus, mikä tarkoittaa sitä, että sitoumuksen antajan on maksettava korvaukset lähtökohtaisesti kokonaan itse. Indemnity-ehdoilla voidaankin taloudellisesti sitoutua hyvin raskaisiin seuraamuksiin.⁵¹⁰

3.5.1 Indemnity-sitoumus Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa

Englantilaisessa järjestelmässä osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen sisältyy varsin usein määräys, joka antaa yhtiölle osakeyhtiölain rajoissa vallan myöntää indemnityn hallitukselleen⁵¹¹. Indemnityn salliva ehto onkin kirjattu Iso-Britanniassa osakeyhtiöitä koskevaan malliyhtiöjärjestykseen⁵¹². *Indemnificationistä* säädetään Iso-Britanniassa osakeyhtiölailla

---

⁵⁰⁴ Hemmo 2007 s. 5 ja 8–9.

⁵⁰⁵ Mäntysaari 2002 s. 190–191.

⁵⁰⁶ Savela 2006 s. 413–414.

⁵⁰⁷ Könkkölä 2009a s. 15.

⁵⁰⁸ Savela 2006 s. 414; Af Schultén 2004 s. 649 av.

⁵⁰⁹ Hemmo 2005b s. 262.

⁵¹⁰ Lintumaa 2005 s. 82.

⁵¹¹ Lovells & Handforth 2010 s. 3.

⁵¹² Ks. vuoden 1985 osakeyhtiölain Table A, joka soveltuu yhtiöihin, jotka on rekisteröity ennen 1.10.2009, sekä Companies Model Articles Regulations vuodelta 2008, jotka soveltuvat 1.10.2009 tai sen jälkeen rekisteröityihin yhtiöihin. Jälkimmäisen malliyhtiöjärjestyksen määräykset perustuvat vuoden 2006 osakeyhtiölakiin, jossa

(Companies Act 2006 section 232 (2) ja 234)⁵¹³. Se on sallittu kuitenkin lähinnä vain oikeudenkäyntikulujen osalta, ja vain, kun kyse on onnistuneesta puolustuksesta. Greenen komitea katsoi, että hallitukselle myönnetty indemnity tarjoaisi epäoikeutettua suojaa johdolle, ja niinpä indemnityn edellytykset ovat Iso-Britanniassa verrattain tiukat.⁵¹⁴ Nykyinen osakeyhtiölaki kuitenkin sallii indemnityn myöntämisen myös entiselle johdolle⁵¹⁵.

Yhdysvalloissa ensimmäinen lakiperusteinen indemnityn salliva säännös omaksuttiin New Yorkin osavaltiossa vuonna 1941 vastauksena tapaukseen *New York Dock Co. v. MacCollom*. Delawaren osavaltio omaksui säännöksen pian, ja siitä tuli sittemmin modernien *indemnification*-säännösten malli.⁵¹⁶ Monissa Yhdysvaltojen osavaltioissa edellytykset indemnityn myöntämiselle eivät ole yhtä tiukat kuin Englannissa.

Esimerkiksi Delawaren yhtiölain mukaan yhtiöt voivat ottaa maksettavakseen johtajien oikeudenkäyntikulut, paitsi jos kyse on rikkomuksesta.⁵¹⁷ Kun johtaja on toiminut *bona fide* ja perustellusti uskonut toimineensa yhtiön eduksi ilman, että hänellä on ollut syytä kyseenalaistaa toimintansa laillisuutta, on indemnity yleisesti sallittu (DGCL § 145). Indemnity ei kuitenkaan yleensä voi koskea johdon vahingonkorvauksia yhtiötä kohtaan, sillä kyse olisi kehämäisestä järjestelystä, jossa yhtiö rahoittaisi omaan harkintakykyynsä kuuluvan kulun.⁵¹⁸ Toisaalta § 145:n säännöksiä ei ole pidetty pakottavina suhteessa yhtiöön, minkä takia yhtiön on katsottu halutessaan voivan hyvittää johdolle sen maksettavaksi tulleita vahingonkorvauksia. Indemnity-määräys voidaan ottaa niin yhtiöjärjestykseen (*bylaws*) kuin erillisiin sopimuksiin.⁵¹⁹ Myös Yhdysvaltojen malliosakeyhtiölaki sallii indemnityn tiettyjen edellytysten, kuten *good faithin*, vallitessa (RMBCA § 8.51). Sen sijaan esimerkiksi Saksassa ei ole *corporate indemnification* -säännöstä⁵²⁰, kuten ei Suomessakaan.

Kun johtajiin kohdistuvat vahingonkorvausvaatimukset yleistyvät ja niiden summat kasvavat, kasvaa myös riski suurista oikeudenkäyntikuluista. On myös väitetty, että laskusuhdanteessa

---

johdolle myönnettävään indemnityyn suhtaudutaan vanhaa lakia suopeammin. (Lovells & Handforth 2010 s. 3; Helminen 2006 s. 40).

⁵¹³ Companies Act asettaa yleisen kiellon johtajien vahingonkorvauksien hyvittämiselle, mutta kiellolle on poikkeuksia, joista yksi koskee vastuuvakuutuksia ja yksi kolmannelle osapuolelle maksettavia oikeudenkäyntikuluja. *Indemnificationia* ei voi kuitenkaan myöntää derivatiivisten kanteiden osalta.

⁵¹⁴ Finch 1994 s. 911.

⁵¹⁵ Lovells & Handforth 2010 s. 3.

⁵¹⁶ Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 479.

⁵¹⁷ Ks. Houck 1995 s. 487–491; Finch 1994 s. 911; DGCL § 145 (b).

⁵¹⁸ Finch 1994 s. 911.

⁵¹⁹ Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 480.

⁵²⁰ Myös johdon vastuuvakuutukset ovat vielä verrattain kehittymättömiä Saksassa, mutta niiden merkitys on kasvamassa (Cheffins & Black 2006 s. 1429). Saksassa omaksuttiin vuonna 2009 johdon vastuuvakuutuksiin pakottava omavastuu, jonka hyödyllisyyttä on epäilty. Ks. Davies & Hopt 2013 s. 359.

vaatimusten esittämisherkkyys lisääntyisi⁵²¹. Kantajien korvausvaatimukset ja tuomitut korvaukset voivat kohota Yhdysvalloissa pilviin, ja tämä amerikkalaisen oikeuskulttuurin erikoisuus on myös enenevässä määrin omaksuttu Suomessa korvausvaatimusten osalta⁵²².

Riski suurista oikeudenkäyntikuluista on kuitenkin Yhdysvalloissa ja Suomessa erilainen. Suomessa siviiliprosessissa hävinnyt osapuoli veloitetaan pääsääntöisesti maksamaan sekä omat että vastapuolen oikeudenkäyntikulut, kun Yhdysvalloissa molemmat osapuolet lähtökohtaisesti kantavat omat prosessikulunsa. *Corporate indemnification* saa juuri tästä syystä Yhdysvalloissa suuren painoarvon – vaikka hallitus voittaisi sitä vastaan ajettua vahingonkorvauskanteen, joutuu se ilman indemnityä tai kattavaa vakuutusta pääsääntöisesti korvaamaan itse oikeudenkäyntikulunsa.⁵²³ Indemnity ei Suomessa oikeudenkäyntikulujen suhteen saakaan yhtä suurta merkitystä kuin Yhdysvalloissa. Päinvastoin voidaan pohtia, olisiko oikeudenmukaista, että yhtiö korvaisi hallituksen jäsenen oikeudenkäyntikulut tilanteessa, jossa yhtiön hallituksen jäsenen todetaan tuottamuksellisesti rikkoneen osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä⁵²⁴.

3.5.2 Indemnity-sitoumus Suomessa

Yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuunrajoituslauseketta koskeva OYL 22:9 on pakottava säännös, eikä sitä siten voida sivuuttaa yhtiön tekemin korvaussitoumuksin. Säännös on osakkeenomistajien suojaksi pakottava, eikä yhtiö voi sitoutua tehokkaasti muutoin maksamaan yhtiön johtajilta vaadittavia vahingonkorvauksia⁵²⁵. ”Itsevakuuttaminen” erilaisin OYL 22 luvun 9 §:ää kiertävin sitoumuksin on siten oikeusjärjestyksessämme kiellettyä. Yhtiöjärjestykseen otettava vastuunrajoitusehto koskee kuitenkin vain johtajien vastuuta yhtiötä kohtaan. Se, että yhtiö sitoutuisi maksamaan johtajien vahingonkorvaukset suhteessa *sivullistahoihin*, ei tekisikään OYL 22:9:ää tyhjäksi. Savela onkin katsonut mahdolliseksi sen, että yhtiö sitoutuu maksamaan yritysjohdolle vahingonkorvaukset ja oikeudenkäyntikulut, jotka johto on kolmansille tahoille velvollinen maksamaan.⁵²⁶ Joissain tilanteissa yhtiö voi

---

⁵²¹ Hemmo 2005c s. 94. Tätä ei kuitenkaan ole empiirisesti onnistuttu todentamaan.

⁵²² Husa 2013 s. 55.

⁵²³ Ks. Dotevall 2007 s. 75–76.

⁵²⁴ Dotevallin (2007 s. 76–77 ja 78–81) mukaan hallituksen vastuusäännösten pakottavuus, niiden sanktioluonteisuus ja Ruotsin ja Yhdysvaltojen erilaiset oikeudenkäyntikulujen korvattavuutta koskevat säännökset johtavat siihen, ettei yhtiön indemnity-sitoumus ole Ruotsin oikeuden mukaan lainkaan mahdollista yhtiön omien vahingonkorvauksien osalta. Sitoumus olisi kuitenkin mahdollista antaa kolmannelle maksettaviksi tulevista korvauksista, kun johtaja on laiminlyönyt kolmatta kohtaan olevaa velvollisuuttaan. Päätös sitoumuksen antamisesta hallitukselle olisi Dotevallin mukaan tehtävä yhtiökokouksessa yksinkertaisella enemmistöllä. Toimitusjohtajalle annettavasta sitoumuksesta voitaisiin kuitenkin päättää hallituksessa.

⁵²⁵ Ks. samoin Mäntysaari 2002 s. 186.

⁵²⁶ Savela 2006 s. 413–414. Ks. myös Mäntysaari 2002 s. 190.

olla velvollinen korvaamaan kulut ilman eri sitoumustakin⁵²⁷.

Indemnity-ehdot muistuttavat vastuunrajoitusehtoja, mutta niihin ei sovelleta kaikkia vastuunrajoitusehdoille ominaisia tulkintasääntöjä, kuten yleistä suppean tulkinnan periaatetta. Suomessa ei ole juuri kehittynyt oikeuskäytäntöä indemnity-ehtojen suhteen. Sopimistarve saat- taakin riittäisessä kysymyksessä olla korostunut, sillä ehtojen taustalla on hyvin vähän tulkinnan apuna olevaa lainsäädäntöä. Sitoumuksessa voidaan toki sopia menettelykysymyksistä yksityiskohtaisesti.⁵²⁸ Syytä on ainakin ottaa kantaa siihen, onko yhtiön korvaus- velvollisuudella enimmäismäärä vai onko se periaatteessa rajaton. Myös sitoumuksen ajallisesta ulottuvuudesta voidaan sopia. Tyypillisesti sitoumus on kuitenkin ilmeisesti sidottu hallituksen jäsenen toimikauteen⁵²⁹. Myös vastuuselvittelyyn liittyvät kysymykset, kuten oikeudenkäynnit ja kolmannen kanssa käytävät sovintomenettelyt, ovat tärkeitä.⁵³⁰ Mikäli indemnity-ehtoja on otettu laajaan sopimukseen, jossa on myös vastuuta rajoittavia ehtoja, on syytä huolehtia, että ehdot eivät ole ristiriidassa muun sopimuksen sisällön kanssa.⁵³¹

Vastuuvakuutuksen ja indemnityn henkilöasetelmaa voidaan pitää samankaltaisena⁵³². Molemmissa on kyse sitoumuksen perusteella tapahtuvasta vahingonkorvausvastuun tai muun suoritusvelvollisuuden kanavoimisesta vahingonkäräjän kanssa ensivastuusuhteessa olevalta taholta eteenpäin. Liikesopimuksissa yleistyneet indemnity-ehdot ovat juuri tällaisia sitoumuksia. Niissä sitoumuksen antaja, kuten yhtiö, sitoutuu vastaamaan sopimus- kumppaninsa, kuten yhtiön hallituksen, vastuusta kolmatta kohtaan.⁵³³ Indemnityt voivat olla molemminpuolisia, mutta tyypillisesti kyse on yksipuolisesta sitoumuksesta⁵³⁴. Kyse on vastuunsiirtositoumuksesta, jossa jaetaan takautumisoikeuden kaltainen sivullistahoa kohtaan syntynyt vastuu⁵³⁵. Indemnity muistuttaakin tukikirjettä ja sen lähikäsitteitä⁵³⁶.

Indemnity-ehdot ovat ennen kaikkea riskienhallintakeinoja. Tästä ollaan oikeuskirjallisuudes- sa melko yksimielisiä, mutta muutoin ehtojen asettelu oikeudellisessa luokittelussa vaihtelee paljon. Hemmon mukaan indemnity-lausekkeet eivät sijoitu sopimusoikeudelliseen systema-

---

⁵²⁷ Ks. orgaaniteoriasta 2.2.6.

⁵²⁸ Könkkölä 2009a s. 15.

⁵²⁹ Vrt. tukikirjeisiin, joille on tyypillistä velvoittavuuden ajallinen epävarmuus (Annola 2006 s. 41).

⁵³⁰ Hemmo 2007 s. 5, 8 ja 11.

⁵³¹ Hemmo 2007 s. 5, 8–9 ja 11.

⁵³² Hemmo 2007 s. 6.

⁵³³ Könkkölä 2009a s. 15.

⁵³⁴ Lintumaa 2005 s. 83.

⁵³⁵ Hemmo 2007 s. 11.

⁵³⁶ Ks. tukikirjeestä ja sen lähi-ilmiöistä Vedenkannas 2007 s. 73–99 ja Annola 2006 s. 81–94. *Letter of comfort* eli tukikirje on yhtiön kolmannelle antama asiakirja, jossa kirjeen antaja ilmaisee tukevansa velallista jollain tavoin. Se luovutetaan velkojalle yleensä vakuudeksi takauksen asemasta. (Vedenkannas 2007 s. 99 ja 149.)

tiikkaan tyylipuhtaasti. Ehdon merkitys voikin vaihdella sen mukaan, mikä näkökulma tarkastelussa painottuu. Indemnity-ehdolla voidaan määrätä varsin monesta sopimusoikeudellisesta kysymyksestä – sillä voidaan asettaa suoritukselle laatuvaatimuksia, se saattaa ohjata kolmannen kanssa ilmenevän konfliktin selvittämistä, se voi täsmentää sopimuksen purkamisen edellytyksiä tai toimia takuuta muistuttavana ja vastuuta laajentavana vastuusitoumuksena.⁵³⁷

Mahdollisuudet, joiden myötä toisen suorituksesta voidaan liikesuhteissa ottaa vastuuta tai joutua vastuuseen, ovat viime aikoina monipuolistuneet⁵³⁸. Yhtiön hallitukselleen myöntämä indemnity onkin lähellä perinteisempää tukikirjettä tai yhtiön vastuuta laajentavaa takuusitoumusta. Tukikirjeelle on luonteenomaista, että sen keskeisin lauseke eli tukivakuutus, on sitovuudeltaan epäselvä. Indemnity onkin ehkä lähempänä takuusitoumusta, ainakin mikäli se on laadittu nimenomaisesti sitovaksi asiakirjaksi. Joka tapauksessa, mikäli indemnity ei ole sitoumuksen antajan näkökulmasta pelkkä moraalinen lupaus, vaan siihen voidaan perustaa oikeudellisia vaatimuksia, on kyse takuusitoumuksen lähi-ilmiöstä.⁵³⁹ Takuusitoumuksessa otetaan vastattavaksi taloudellinen vaara, mikä toiselle voi aiheutua johonkin yritykseen ryhtymisen seurauksena. Takuun antaja takaa jonkin olosuhteen – se voi sitoutua vastuuseen jostain tietystä olosuhteesta tai jonkin prosessin lopputuloksena syntyvästä olosuhteesta, kuten tietynlaisen menettelyn seurauksena syntyvästä vahingonkorvausvelvollisuudesta. Jos olosuhde ei vallitse takuussa esitetyllä tavalla, on takuun antaja syyllistynyt sopimusrikkomukseen.⁵⁴⁰

Corporate indemnification -järjestelyssä sitoumuksen antaja ei syyllisty sopimusrikkomukseen, mikäli sitoumuksen saava taho joutuu vahingonkorvausvelvolliseksi. Sitoumuksen antajan velvoite vain aktualisoituu, ja ehtojen täytyessä sen tulee korvata edunsaajan vahingonkorvaukset heidän kaksiasiansuhteessaan. Järjestely ei olekaan kolmikantainen samassa mielessä kuin perinteiset henkilövakuudet⁵⁴¹. Lisäksi toisin kuin takuusitoumuksessa, indemnity-ehdon edunsaajan ei täydy yleensä osoittaa kärsineensä vahinkoa saadakseen korvauksen lausekkeen perusteella. Riittää, että edunsaaja osoittaa, että indemnity-ehdon tarkoittama tilanne tai tapahtuma on käsillä.

Savelan mukaan hallitus voisi esteellisyysäännöksistä huolimatta myöntää paitsi toimitusjohtajalle myös yksittäisille hallituksen jäsenille ”itsevakuuttamisen”. Kaikkia hallituksen jäseniä suoja ei kuitenkaan Savelan mukaan voisi koskea, mutta hän ei perustele

---

⁵³⁷ Hemmo 2007 s. 4.

⁵³⁸ Halila 2000 s. 976.

⁵³⁹ Vedenkannas 2007 s. 82 ja 85.

⁵⁴⁰ Annola 2006 s. 85–86.

⁵⁴¹ Annola 2006 s. 58.

tätä tarkemmin.⁵⁴² Esteellisyysäännöksen ohella hallituksen päätösvaltaa asiasta voisi perustella yhtiön yhteisvastuulla johdon vahingonkorvauksista kolmansille tahoille. Käytännössä yhtiö on nimittäin usein yhteisvastuussa sivullistahoon kohdistuvasta vahingonkorvausvastuusta, mikä puoltaisi sitä, että päätös voitaisiin tehdä hallituksessa tai hallituksen yläpuolella olevassa hallintoneuvostossa. Hallintoneuvoston tehtävien laajuus riippuu pitkälti yhtiöjärjestyksestä, koska hallituksen yleistoimivaltaa voidaan siirtää hallintoneuvostolle⁵⁴³. Sitoumus perustaa kuitenkin myös sen osapuolena oleville johtajille heidän maksamiensa korvausten suuruisen jakokelpoisen saatavan yhtiön mahdollisessa konkurssissa. Velkojien maksunsaantiasema taas on sekä selvitystilassa että konkurssissa osakkeenomistajan maksunsaantiasemaa parempi (OYL 20:7.1 ja 20:15:1).

Kysymys päätöksentekojärjestyksestä ei ole selvä. Mikäli indemnityn katsottaisiin liittyvän hallituksen jäsenen palkkioon tai se myönnettäisiin kaikille hallituksen jäsenille, olisi päätös kuitenkin tehtävä yhtiökokouksessa. Sitoumus voi vaikuttaa osakkeenomistajien asemaan, ovathan yhtiön maksamat korvaukset poissa yhtiön voitonjako-kelpoisista varoista. Ruotsin oikeuden osalta Dotevall ja Tanskan oikeuden osalta Gomard ovatkin katsoneet, että jotta *corporate indemnification* sitoisi yhtiötä, olisi päätös aina hyväksyttävä yhtiökokouksessa⁵⁴⁴. Indemnity on joka tapauksessa riippuvainen hallituksen tai yhtiökokouksen päätöksistä. Se ei välttämättä olekaan kovin luotettava turvaverkko.⁵⁴⁵

Mikäli indemnity myönnettäisiin kuitenkin vain osalle hallituksen jäsenistä, voisivat esteettömät hallituksen jäsenet kuitenkin ilmeisesti tehdä päätöksen. Päätöksenteko tapahtuu hallituksessa lähtökohtaisesti enemmistöperiaatteella. Hallitus on päätösvaltainen, kun paikalla on yli puolet jäsenistä, jollei yhtiöjärjestyksessä edellytetä suurempaa määrää. Määrä lasketaan valituista hallituksen jäsenistä eikä esteellisten jäsenten katsota olevan paikalla. Hallituksen jäsenen ollessa estynyt, tilaisuus on varattava varajäsenelle. (OYL 6:3.) Mikäli menettelysäännökset täyttyvät, voi indemnity-päätöksen siten ilmeisesti tehdä hallituksessa. Osakkeenomistajien yhdenvertaisen kohtelun periaate on kuitenkin otettava huomioon. Kuten edellä vastuu- vakuutuksen käsittelyn yhteydessä kävi ilmi, en kuitenkaan näe, että suojan tarjoaminen vain osalle hallituksen jäsenistä olisi osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta koskevan pakottavan yleislausekkeen vastaista, elleivät hallituksen jäsenet edusta tiettyjä osakkeenomistajia.

---

⁵⁴² Savela 1999a s. 261.

⁵⁴³ Mähönen & Villa 2010 s. 454.

⁵⁴⁴ Dotevall 1989 s. 313; Dotevall 2007 s. 81; Gomard 1985 s. 222.

⁵⁴⁵ Finch 1994 s. 911.

Riippumatta siitä, kuka päätöksen tekee, on päätöksenteossa huomioitava toimielimen päätöksenteolle yleisesti asetetut rajat. Mäntysaaren mukaan, kun hallitukselle myönnetään indennity kolmannelle maksettavista vahingonkorvauksista, olisi huomioon otettava muun muassa yhtiön toimialamääräys, epäoikeutetun edun kielto sekä lahjan antamista koskevat säännökset. Yhtiöllä on oltava sitoumuksen antamiseen Mäntysaaren mukaan hyväksyttävä syy. Osakkeenomistajien osalta huomioon on yhdenvertaisuusperiaatteen ohella otettava laitton varojen jako – yhtiö ei voi etukäteen sitoutua korvaamaan hallituksen jäsenille vahingonkorvauksena tehtyjä suorituksia, jotka yhtiön tekemänä olisivat laitonta varojen jakoa osakkaille.⁵⁴⁶ Indemnity ei kuitenkaan Suomessa voi koskea johdon vahingonkorvauksia yhtiötä kohtaan. Tämä on pääsääntö myös Yhdysvalloissa. En siten katso, että sitoumus olisi yhtä helposti yhtiön edun vastainen kuin vastuuvakuutus, josta korvataan johdon vahingonkorvaukset yhtiölle.

Corporate indemnification -sitoumukseen ei liity samaa salaisuuden verhoa kuin mitä tukikirjeisiin voidaan liittää⁵⁴⁷. Toimintakertomuksessa on OYL 8:6:n mukaisesti erikseen ilmoitettava rahalainat, vastuut ja vastuusitoumukset yhtiön lähipiiriin kuuluvalla sekä niiden pääasialliset ehdot, jos niiden yhteismäärä ylittää 20 000 euroa tai viisi prosenttia yhtiön taseen omasta pääomasta. Ilmoitusvelvollisuuden voidaan tulkita kattavan myös vahinkojen korvaus-sitoumukset, kuten sitoumukset vastuuvakuutuksen ottamisesta. Sen sijaan ilman sitoumusta otettua vastuuvakuutusta tuskin tarvitsee ilmoittaa.⁵⁴⁸ Mikäli yhtiö on sitoutunut korvaamaan tai hyvittämään johdon maksettaviksi tulevat korvaukset, on toimintakertomuksessa oltava tästä erillinen selonteko⁵⁴⁹. Mikäli vastuusitoumuksen ilmoittaminen laiminlyödään ja tästä aiheutuu kolmannelle vahinkoa, johdolle voi syntyä vahingonkorvausvelvollisuus⁵⁵⁰.

---

⁵⁴⁶ Mäntysaari 2002 s. 190–191.

⁵⁴⁷ Tukikirje valitaan toisinaan vakuusmuodoksi, kun osapuolet haluavat välttää julkisuutta (Annola 2006 s. 40).

⁵⁴⁸ Savela 2006 s. 415. Samoin Gomard 1985 s. 223. Otettua vakuutusta ei siis tarvitse ilmoittaa, mutta sitoumus sen ottamiseen on ilmoitettava. Jos yhtiön olisi julkaistava myös saamansa kielteinen vakuutus päätös, saisivat markkinat, yhtiön osakkeenomistajat ja työntekijät yhtiöstä arvokasta tietoa (Finch 1994 s. 889).

⁵⁴⁹ Yhtiön on ilmoitettava tilinpäätös ja toimintakertomus rekisteröitäviksi kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta, joten toimintakertomuksen ja liitetietojen sisältämät tiedot, kuten vastuusitoumukset, tulevat julkiseksi tilinpäätöksen rekisteröinnin yhteydessä (OYL 8:10.1). Tilintarkastuskertomuksesta voi lisäksi käydä ilmi hallituksen mahdollinen vahingonkorvausvelvollisuus. Tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos vastuuvollinen on syyllistynyt vahingonkorvausvelvollisuuden todennäköisesti perustavaan tekoon tai laiminlyöntiin tai se on rikkonut yhteisöä koskevaa lakia taikka yhtiöjärjestyksestä (TTL 15.4 §).

⁵⁵⁰ Vedenkannas 2007 s. 102. Kun yhtiö on sopimusapuolena vastuussa yhtiön tekemistä sitoumuksista, koskee vastuu lähtökohtaisesti kuitenkin yhtiötä eikä yhtiön johtoa. Vaikka asiakirjan luovuttamisesta päättää yhtiön hallitus, tulee johdon henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu kolmansia kohtaan kyseeseen vain poikkeuksellisesti. (Vedenkannas 2007 s. 99 ja 104; Savela 2006 s. 133.)

4 Osakeyhtiön hallituksen vastuun teoreettinen hyväksyttävyyys

4.1 Riskienhallintakeinot ja riskiajattelu

Riskienhallinta voidaan jakaa riskien tunnistamiseen, riskeihin vaikuttamiseen sekä niiden rahoittamiseen. Riskien tunnistaminen on usein vaikeampaa vahingonkorvausriskien kuin muiden vakuutettavissa olevien riskien osalta. Vahingonkorvausriskin monitahoisuuden ja vaikean tunnistettavuuden takia riskeihin vaikuttaminen on vaikeaa, mikä korostaa riskien rahoittamisen painoarvoa riskienhallinnassa. Rahoittaminen voi olla riskin siirtämistä vakuuttamalla taikka riskin pitämistä omalla vastuulla, eräänlaista ”itsevakuuttamista”.⁵⁵¹

Yrityksiltä vaaditaan tänä päivänä toimivaa ja ennakoivaa riskienhallintaa. Vastuuta voidaan pyrkiä vähentämään muun muassa siten, että yhtiö sitoutuu noudattamaan eräänlaista lainnoudattamisohjelmaa (*compliance program*).⁵⁵² Ohjelman tavoitteena on saada yritys arvioimaan tuotantoonsa liittyviä riskejä etukäteen ja miettimään eri keinoja riskien pienentämiseen. Riskien eliminoiminen kokonaan ei yleensä ole taloudellisesti järkevää. *Compliance programin* tavoitteena onkin riskien minimointi. Kyse on riskien hallintaan panostamisesta – mitä paremmin yritys voi osoittaa investoineensa riskien hallintaan, sitä helpompi sen on osoittaa toimineensa niin huolellisesti kuin mahdollista.⁵⁵³

Sopimusoikeudelliset instrumentit kuuluvat myös oikeudellisen riskienhallinnan keinoihin. Pääsääntöisesti sopimusehdot koskevat sopimuskumppaneita, mutta myös kolmansiin nähden on mahdollista rajata yrityksen vastuuta sitomalla sopimuskumppani vastaamaan kolmannelle mahdollisesti maksetuiksi tulevista korvauksista. Sopimuskumppani voidaan velvoittaa korvaamaan lisäksi vahinkoja, joita tämä ei ole omalla toiminnallaan aiheuttanut. Riskienhallintaa voidaan toteuttaa myös riittävällä vastuuvakuutusuojalla.⁵⁵⁴ Esimerkiksi yrityksen toiminnassaan sivullistahoille aiheuttamat henkilö- ja esinevahingot katetaan yleisesti toiminnan vastuuvakuutuksella. Muut vastuuvakuutukset edellyttävätkin yleisesti voimassa olevaa yrityksen toiminnan vastuuvakuutusta.⁵⁵⁵ Kokonaisvaltainen riskienhallinta on tänä päivänä

---

⁵⁵¹ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 89.

⁵⁵² Virtanen 2011 s. 56.

⁵⁵³ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 90; Virtanen 2011 s. 57 ja 63. Käytännössä on kuitenkin epävarmaa, riittäisikö lainnoudattamisohjelma osoittamaan riittävää huolellisuutta. Virtasen mukaan sen avulla ei voitaisi ainakaan vapautua työntekijöiden tuottamuksellaan aiheuttamien vahinkojen korvausvastuusta.

⁵⁵⁴ Virtanen 2011 s. 56 ja 58.

⁵⁵⁵ Af Hällström & Ijäs 2007 s. 90 ja 124.

eräs vakuutusyhtiöiden tarjoama palvelu⁵⁵⁶. Vakuutusta voidaankin Reimer Schmidtin sanoin pitää prismana, jonka kolmen sivun muodostavat riskin siirto, tietojenvaihto ja palvelu⁵⁵⁷.

Vastuuvakuutuksessa sovitaan vakuutetun mahdollisen vahingonkorvausvastuun kattamisesta vakuutuksesta vakuutusehtojen ja vakuutusmäärän, eli sovituksen korvauksen enimmäismäärän, puitteissa. Kun johtoa vastaan on alettu esittää korvausvaatimuksia entistä herkemmin, ovat yritysjohton vastuuvakuutukset kasvattaneet merkitystään⁵⁵⁸. Vakuutukset ovat kuitenkin riskienhallintakeinona melko joustamattomia – vakuutusturva on pitkälti standardisoitu. Ne ovat toki neuvoteltavissa, mutta räätälöityjä ratkaisuja tehdään vain lähinnä suurimmille yrityksille, eikä tällöinkään kaikkia riskejä välttämättä voida vakuuttaa. Esimerkiksi yrityksen maineen menetys tai epäonnistuneen liiketoimintapäätöksen aiheuttamat tappiot eivät ole vakuutettavissa olevia riskejä⁵⁵⁹. Se, kuinka pitkälle vakuutuksia räätälöidään, riippuu vakuutusyhtiöstä. Joka tapauksessa vakuutuksen laajentaminen kattamaan vakioehdoista poikkeavia riskejä voi lisätä vakuutuksen hintaa siinä määrin, että yrityksen voi olla kannattavaa turvautua muihin riskienhallintakeinoin.⁵⁶⁰

Vahingonkorvauksen tavoitteena ei ole poistaa tavanomaisia liikeriskejä, vaan liikeriskien minimoiminen kuuluu osapuolten tehtäviin. Yritykset voivat pienentää riskejään muun muassa sopimuksien ja vakuusjärjestelyjen kautta, mutta tavanomainen riskinotto kuuluu olennaisesti yritystoimintaan. Ilman tavallista riskinottoa yhtiötä tuskin voitaisiin johtaa tuottavasti.⁵⁶¹ Kuten ratkaisuihin KKO 1997:110 ja 1997:111 käy ilmi, liiketoiminnalliset virhearviot eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti aiheuta vastuuta. Riskien ottamisen on toisaalta tapahduttava tietyssä hyväksyttävissä puitteissa.⁵⁶²

Riskin torjuminen voi tapahtua paitsi erottamalla huonoja liiketoimintaratkaisuja tehnyt hallitus myös yhtiön johdon vastuun kautta. Molempien keinojen tavoitteena on estää yhtiön johtoa toimimasta yhtiön haitaksi.⁵⁶³ Jotta näin äärimmäisiin keinoihin ei tarvitsisi mennä,

---

⁵⁵⁶ Clarke 2007 s. 170.

⁵⁵⁷ Schmidt 1995 s. 77.

⁵⁵⁸ Strömberg 2004 s. 464.

⁵⁵⁹ Hemmo 2005c s. 15. Ks. ihmisoikeusriskien kaltaisista ei-vakuutettavissa olevista riskeistä Mähönen & Villa 2006a s. 81–82.

⁵⁶⁰ Virtanen 2011 s. 58 ja 60; Lintumaa 2004 s. 413; Af Hällström & Ijäs 2007 s. 90. Vastuuvakuutusten hinnoittelusta ks. esim. Norio-Timonen 2007 s. 816.

⁵⁶¹ Virtanen 2011 s. 284.

⁵⁶² Vedenkannas 2007 s. 230.

⁵⁶³ Virtanen 2011 s. 334. Sekä erottamista että vahingonkorvausta voidaan pitää viimesijaisina keinoina virheellisen käyttäytymisen ehkäisemiseen, mutta vahingonkorvausvastuu voidaan nähdä vielä erottamista äärimmäisempänä keinona. Käytännössä yritysjohton erottaminen aktualisoituakin vahingonkorvausta useammin. (Savela 2006 s. 6.) Hallituksen jäsenten erottamiseen virheikäyttäytymistä ohjaavana keinona ei

yhtiön olisi syytä ottaa ”varoaskeleita”. Ensinnäkin yhtiön tulisi palkata itselleen pätevät johtajat. Johtajien tulisi olla mahdollisimman valveutuneita riskien otossa, mutta tosiasia on, että osa päätöksistä on väistämättä jälkikäteen arvioituna virheellisiä. Liiketoiminnassa on varsin usein tehtävä päätöksiä lyhyen selvittämisaajan perusteella. Mikäli vastuu on liian ankara, voi pätevien henkilöiden löytäminen yritysten johtotehtäviin olla hankalaa.⁵⁶⁴ Etenkin pienissä mutta voimakkaasti kasvavissa yhtiöissä kokoneiden ulkopuolisten jäsenten saaminen hallitukseen voi olla vaikeaa, mikäli vastuuta ei ole lainkaan rajattu⁵⁶⁵.

Ulkopuolisten asiantuntijajäsenten käyttö osakeyhtiöiden hallituksissa on viime aikoina vahvasti yleistynyt globaali trendi. Ajatus on lähtöisin Yhdysvalloista, joka on riippumattomien hallitusten jäsenten (*independent directors*) suurin kannattaja⁵⁶⁶. Riippumattomat hallituksen jäsenet eivät tunne yhtiön asioita samalla lailla kuin esimerkiksi työntekijöinä yhtiössä toimineet hallituksen jäsenet, mikä ei kuitenkaan ole yhtiöoikeudellisen vastuun syntymisen este. Jos vastuuta ei olisi lainkaan rajattu, vaarana voisi olla, että johtoon hakeutuisi joko hyvin riskinottohaluisia uhkapelureita tai riskiaversiivisiä henkilöitä⁵⁶⁷.

Toisaalta mikäli yritysjohdolla ei ole huonoista ratkaisuksistaan lainkaan henkilökohtaista vastuuta, saattaa se ottaa ylisuuria riskejä suurten voittojen toivossa. Kokonaan poistettu vastuu voisi myös tuoda markkinoille epäpäteviä johtajia. Yritysjohton henkilökohtaisen vastuun – kuten tulospalkkauksen – voisikin ajatella tukevan johdon omistautumista yritykselle. Liian suuri henkilökohtaisen vastuun riski voi kuitenkin karkottaa tehtävään sopivia henkilöitä. Vastuun rajoittamisen voikin katsoa parantavan johdon kykyä ja halua riskien ottamiseen. Se

---

kuitenkaan tässä tutkimuksessa perehdytä sen tarkemmin.

⁵⁶⁴ Savela 2006 s. 8.

⁵⁶⁵ Ks. HE 109/2005 s. 32, jossa yhtiöjärjestykseen otettavan vastuunrajoituslausekkeen arvioidaan palvelevan juuri pieniä, voimakkaasti kasvavia yhtiöitä.

⁵⁶⁶ Vaatimus johtohenkilöiden riippumattomuudesta korostui etenkin kuuluisan *Smith v. Van Gorkom* -tapauksen myötä (488 A.2d 858, Del. 1985), jossa Delawaren korkein oikeus katsoi yhtiön eläköityvällä toimitusjohtajalla olevan vahva henkilökohtainen intressi yhtiön myymiseen. Yhdysvaltalaisessa oikeuskäytännössä on painotettu riippumattomien ei-työntekijä -hallituksen jäsenten merkitystä, kun hallituksen jäsenten valintaa koskevissa säännöksissä vaaditaan, että jäsenistä suurimman osan on oltava riippumattomia ja että tärkeimpien hallituksen valiokuntien on koostuttava enimmäkseen tai kokonaan riippumattomista hallituksen jäsenistä. (Kraakman et al 2009 s. 64–65.) Myös Suomen listayhtiöitä koskevan hallinnointikoodin mukaan hallituksen jäsenten enemmistön on oltava riippumaton yhtiöstä. Vähintään kahden mainittuun enemmistöön kuuluvista jäsenistä on oltava lisäksi riippumaton yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista. Koodissa on myös suosituksia hallituksen valiokuntien jäsenten riippumattomuudesta. (Ks. Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodi 2010 suos. 14 26, 29 ja 32.)

⁵⁶⁷ Finch 1994 s. 886. Riskiaversiivisuus eli riskien karttaminen juontuu halusta välttää stressiä. Stressin välttämiseksi ja mielenrauhan saavuttamiseksi riskiaversiiviset henkilöt hankkivat vakuutuksia. Yksi vakuutuksen päätarkoituksista onkin kohtuullisen ja rationaalisen riskinjoon ohella ihmisten kannustaminen tekemään asioita, joihin he eivät välttämättä ilman vakuutusta ryhtyisi (Clarke 2007 s. 3 ja 12). Vakuutustoiminnan perustavan lähtökohdan mukaan vakuutuksen olemassaolon ei tulisi kuitenkaan ”vaikuttaa vakuutetun käyttäytymiseen vakuutustapahtuman todennäköisyyttä lisäävällä tavalla” (Hemmo 2005c s. 35). Vastuuvakuutus ei saa johtaa vakuutuksenantajan kustannuksella tapahtuvaan tietoiseen riskinottoon (KKO 1997:103).

voi myös alentaa oikeudellisia kustannuksia – kun vastuuta ei tarvitse toteuttaa, säästää vahingonkärsijä niin vastuuvollisen etsimiskustannukset kuin oikeudenkäyntikulut.⁵⁶⁸

Kun yhtiöoikeudellisessa ympäristössä on jopa kolme eri vastuujärjestelmää – OYL:n mukainen yhtiöoikeudellinen vastuu, VahL:n mukainen deliktivastuu ja sopimusvastuu – on riskienhallinta hyvin työlästä⁵⁶⁹. Toisaalta rinnakkaisten järjestelmien soveltuminen tekee riskienhallinnasta entistä tärkeämpää. Mikäli yhtiö ei ole omaksunut riittäviä riskienhallintakeinoja tai niissä ei ole onnistuttu, tulee vahingonkorvauksen sovittelu vain poikkeuksellisesti kysymykseen. Konkreettisenä vaihtoehtona voi tällöin olla yhtiön konkurssiin hakeminen ja varojen käyttäminen vahingonkärsijöiden hyväksi.⁵⁷⁰ Riskienhallinta ei olekaan suinkaan merkityksellistä vain julkisissa pörssiyrityksissä.

Yrityksen riskienhallinnassa on olennaista selvittää, minkä tahon riskipositioon yrityksen mikäkin riskitilanne kuuluu. *Riskiajattelussa* huomiota kiinnitetään juuri tähän. Riskienhallinta voidaan mieltää normatiivisena vertailupohjana, jonka avulla tarkistetaan, onko korvausvastuun syntyminen perusteltua, kenelle vastuu kuuluu, kuka on ollut riskinottaja ja kuka voi torjua vahingon edullisimmin. Riskiajattelulla ei kuitenkaan ole itsenäisen ratkaisuperusteen roolia. Sitä ei mielletäkään tässä kokonaisvaltaiseksi teoreettiseksi konstruktioksi. Riskiajattelua voidaan kuitenkin pitää yhtenä rinnakkaisena näkökulmana perinteisten syy-yhteys-, vastuu- ja vahingonmääräteorioille.⁵⁷¹

Oikeustaloustieteen keinoin voidaan osapuolten erilaisia riskipositioita analysoida. Sen huomion kohteena onkin varsin usein riskinjakoon ja vahinkokustannusten minimointiin liittyvät kysymykset. Oikeustaloustieteen avulla on mahdollista esimerkiksi arvioida, onko vahingonkärsijä vai vahingonaiheuttaja tehokkaampi riskin kantaja⁵⁷². Mikäli kustannuksia voidaan vahingonkorvauksen kautta siirtää vahingon aiheuttajalle, toteutuu sekä riskien hinnoittelu että virhekäyttäytymisen sanktioiminen. Kun vahingon aiheuttaminen heikentää yrityksen tulosta tai yksityishenkilön taloudellista tilannetta, on toimijoilla kannustin toimia mahdollisimman tehokkaasti vahinkojen karttamiseksi.⁵⁷³

---

⁵⁶⁸ Savela 2001 s. 83–84.

⁵⁶⁹ Savela 2006 s. 358.

⁵⁷⁰ Hemmo 1996 s. 4. Sovitteluun on yleisesti syytä suhtautua hyvin kriittisesti elinkeinotoiminnan riskienhallinnan epäonnistuessa – yrityksen lopullinen vastuunselvittely tapahtuu pikemminkin insolvenssimenettelyn kuin sovittelun kautta (Hemmo 1996 s. 51–52).

⁵⁷¹ Virtanen 2011 s. 45, 47, 333, 532, 536 ja 538–539.

⁵⁷² Kaisanlahti 1999a s. 88–89.

⁵⁷³ Virtanen 2011 s. 46 ja 535.

Tutkimuksessa ei ole sitouduttu oikeustaloustieteellisväritteiseen yksiarvoiseen riskiteoriaan, mutta taustalla on oletus siitä, että yhtiö pyrkii sopimus- ja suoritushäiriötilanteissa pääsääntöisesti omalta kannaltaan taloudellisesti edullisimpaan lopputulokseen⁵⁷⁴. Myös erilaiset imagokysymykset voivat kuitenkin vaikuttaa yhtiön käyttäytymiseen. Kun kyseessä on tärkeä asiakas, ei sopimusvelkojan kannata välttämättä vaatia täyttä korvausta vahingosta – liikesuhteen jatkuminen voi olla yhtiölle täyttä korvausta tärkeämpää pitkällä tähtäimellä. Myös sovinnollinen hyvä maine voi olla merkittävä yrityskuvan kannalta.⁵⁷⁵

4.2 Vastuun kohdistaminen

Riskin takana on vastuusubjekti, jolla tyypillisimmin tarkoitetaan yhtiötä taikka yhtiön johtoa. Vastuusubjekteja voi olla useampiakin⁵⁷⁶, mutta pääsääntönä on vahingon aiheuttajaan sidottu yksilöllinen vastuu. Yleisen toimintavapauden suojaaminen edellyttää rajattua vastuuta⁵⁷⁷. Vastuusubjektien lisäämistä voidaan vastustaa niin sanotulla *floodgate*-argumentilla⁵⁷⁸, jolla viitataan hallitsemattomien vahingonkorvausvastuiden vaaraan. Argumentti liittyy etenkin varallisuusvahinkoihin, sillä varallisuusvahingot voivat olla luonteeltaan ketjuuntuvia ja niiden suuruuden ennakoiminen voi olla vaikeaa⁵⁷⁹. Puhdas taloudellinen vahinko ei yleensä rajaudukaan yksin vahinkotapahtumaan, vaan yksi huolimaton teko voi johtaa lukemattomiin korvausvaatimuksiin. Vaatimukset voivat olla paitsi suuria myös määrittämättömiä.⁵⁸⁰

Vastuun ulottuminen yhä kauemmas varsinaisesta vahingonaiheuttajasta voisi tehdä korvausvastuun ennakoimisen hyvin vaikeaksi. Monimutkaisessa yhteiskunnassa, jossa taloudelliset toimijat ovat yhteydessä toisiinsa, puhtaan taloudellisen vastuun lumipallovaikutuksia ei voida ennustaa⁵⁸¹. *Floodgate*-argumentilla onkin vastustettu korvausedellytysten liiallista väljentämistä. Hallitsemattomat vastuuriskit vaikeuttaisivat vakuutusjärjestelmää merkittävästi, ja äärimäisenä uhkana voitaisiin jopa nähdä

⁵⁷⁴ Ks. taloustieteellisestä *homo oeconomicuksesta* ja sen kritiikistä Clarke 2007 s. 12–14.

⁵⁷⁵ Hemmo 1994 s. 32; Lagerström & Roos 1991 s. 133. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa yritysten turvautumista pehmeisiin oikeussuojakeinoihin on selitetty juuri liikesuhteiden jatkumiseen ja imagoon liittyvillä tekijöillä (ks. Macaulay 1963 s. 64–66).

⁵⁷⁶ Riskialttiin toiminnan taustalla voidaan nähdä esimerkiksi vakuutuksenantaja, rahoittaja tai vaikkapa konsernin emoyhtiö. Näillä voi olla vähintäänkin välillinen intressi toiminnan riskien selvittämiseen. Lisäksi voi olla, että ulkopuolinen taho ei ole vaatinut tietyn huolellisuustason noudattamista taikka riskien minimoimista. Mikäli ulkopuolinen taho olisi tietoisena vakavien riskien mahdollisuudesta tukenut hanketta saadakseen itselleen tavallista suuremman voiton, voisi ulkopuolisen tahon jopa asettaa vastuuseen. Ulkopuolisen tahon vastuu on kuitenkin käytännölle melko vieras käsite, joten siihen ei tutkielmassa kiinnitetä huomiota. (Ks. Virtanen 2011 s. 47 ja 51.)

⁵⁷⁷ Hemmo 1998 s. 102.

⁵⁷⁸ Ks. esim. Hemmo 1998 s. 60, 103–106 ja 276–278.

⁵⁷⁹ Hemmo 2005a s. 151–152.

⁵⁸⁰ Cane 1996 s. 455.

⁵⁸¹ Cane 1996 s. 456.

yhteiskunnallisesti hyödyllisten toimintojen kannattamattomaksi muuttuminen rahoitus- ja vakuutusmahdollisuuksien vähentyessä. Toiminta tietyillä elinkeinonaloilla voisi hankaloitua merkittävästi, ja vastuuriskien realisoituminen voisi johtaa entistä useampiin konkursseihin. Oikeusvarmuus puoltaakin selkeää ja ennakoitavaa vastuujärjestelmää.⁵⁸²

Selkeä vastuujärjestelmä kohdistaa korvausvastuun rajattuun henkilöpiiriin tai yksittäiseen henkilöön. Tämä voi toisaalta johtaa korvausvastuun hallitsemattomaan ekspansioon näiden henkilöiden kohdalla ja tehdä korvausvelvollisista eräänlaisia yhteiskunnan sijaiskärsijöitä. *Floodgate*-argumenttia voikin perustellusti kritisoida. Argumentti on ennen kaikkea yksipuolinen. Se ei kiinnitä huomiota vahingonkärsijään, jonka vahingonkorvausvaateita väitteen nojalla pidetään liiallisina. Toisaalta mikäli varallisuusvahinkojen korvaaminen katsotaan legitimiimmäksi, kun vastuuvollisena on rajattu henkilöpiiri, yksittäisiä vastuuvollisia diskriminoidaan.⁵⁸³ *Floodgate*-argumentteihin liitettyä pelkoa voidaan pitää liioiteltuna. Suurin osa vaatimuksista sovitellaan tuomioistuinten ulkopuolella. Litigoiminen on aikaa vievää ja kallista eikä siten yleensä kannattavaa, ellei tapauksen intressi ole suuri.⁵⁸⁴

Kun vahinkoriskit ovat lisääntyneet ja yritysjohtoa vastaan on alettu esittää entistä herkemmin korvausvaatimuksia⁵⁸⁵, vastuun kohdistamiseen on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota⁵⁸⁶. Vastuun kohdistaminen ilmenee Hemmon⁵⁸⁷ mukaan ”ensinnäkin ns. kanavointia koskevinä sääntöinä, joilla vahingonkorvaus ohjataan lopulta jonkin muun kuin vahingon varsinaisen aiheuttajan kannettavaksi. Toinen kohdistamistavoitteiden ilmaisu on vakuutusten – – merkitys vahingonkorvausvastuulle.”

Vahinkoriskien jakaminen kohdistamistavoitteiden mukaisesti ei ole yksiselitteistä – riskinjaon vaihtoehtoja on useita. Erilaisia kriteerejä riskinjaolle tunnustetaan tässä kolme⁵⁸⁸, ja ne voidaan tiivistää seuraavasti:

- 1) Tehokkain riskinkantaja;
- 2) Toiminnasta hyötyvä; sekä
- 3) Kantokykyisin taho.

---

⁵⁸² Hemmo 2005a s. 151–152; Hemmo 1998 s. 277; Virtanen 2011 s. 52.

⁵⁸³ Hemmo 1998 s. 105 ja 277–278.

⁵⁸⁴ Cane 1996 s. 456.

⁵⁸⁵ Ks. Strömberg 2004 s. 464

⁵⁸⁶ Oikeustieteessä on kasvavassa määrin viime aikoina kiinnostuttu osapuolten käytettävissä olevista vahingon torjunta- ja kanavointimahdollisuuksista (Hemmo 2005c s. 59.)

⁵⁸⁷ Hemmo 1996 s. 67.

⁵⁸⁸ Kriteerit perustuvat Hemmon (1996 s. 309–316) esittämiin riskinjaon vaihtoehtoihin.

Ensinnäkin vastuu voidaan kohdentaa oikeustaloustieteellisessä mielessä parhaimmalle riskinkantajalle, joka voi vähimmillä kustannuksilla suojautua riskiä vastaan. Kyse on tehokkuusperusteisesta riskinjaosta eli sen määrittämisestä, ketä voidaan yhteiskunnan toiminnan kannalta pitää tehokkaimpana riskinkantajana. Riski tulisi kohdistaa toimijalle, joka voi kantaa riskin muita osapuolia alemmin kustannuksin.⁵⁸⁹ Vahingoilta suojautumiseen on velvollisuus, kun se on taloudellisesti kannattavaa⁵⁹⁰. Vahingonkorvaus voidaan nähdä osana yhtiön menoja, jotka yhtiön on toiminnallaan katettava riippumatta siitä, onko aiheutunut vahinko seurausta moitittavasta menettelystä vai ei⁵⁹¹. Näkökulman valossa myös hyvin epätodennäköinen vahinkotapahtuma voi aiheuttaa suojautumisvelvollisuuden, mikäli vahingon odotettava rahamäärä on huomattavan suuri.

Yhtiöoikeudellisessa kontekstissa riski keskitettäisiin tämän riskinäkökulman valossa pikemminkin yhtiölle itselleen kuin hallituksen jäsenille – yhtiön on yleensä helpompi tehdä toiminnassaan riskienhallintajärjestelyjä, saada vakuutuksia toiminnalleen ja toimia jopa itsevakuuttajana. Yritys voi kerryttää voittovaroja korkeammilla myyntituloilla ja käyttää niitä mahdollisessa vahinkotilanteessa yrityksen itsevakuutuksena ja maksaa vahingonkorvaukset kerryttämistään voittovaroista⁵⁹². Se voi suojautua riskeiltä usein vähemmän kustannuksin kuin hallituksen jäsenet yksityishenkilöinä tai edes kollektiivina. Tarkemmat analyysit vaativat vahinkokustannuksilta suojautumisen taloudellista kannattavuutta koskevia laskelmia ja tapauskohtaista oikeustaloustieteellistä analyysiä⁵⁹³. Chicagon koulukunnan mukaan pääsääntöisesti on kuitenkin tehokkaampaa johdon sijaan rangaista yhtiötä⁵⁹⁴.

Toinen vaihtoehto on ”syyllisyys”- tai hyötyperusteinen vastuun kohdistaminen. Mitä merkittävämpiä päätöksiä tehdään ja mitä vähemmän päätöksentekijät itse tilanteesta hyötyvät, sitä perustellumpana voidaan pitää vastuun siirtämistä riskin ottaneelle ja vahinkoa aiheuttaneesta toiminnasta hyötyvälle yritykselle⁵⁹⁵. Yritys voi pulverisoida vahinkokustannukset perimissään hinnoissa, mikä on yksityishenkilöille mahdotonta. Riskin

---

⁵⁸⁹ Kaisanlahti 1999a s. 89.

⁵⁹⁰ Mikäli vahingoilta suojautuminen on ollut varsin perusteltua eikä toimenpiteisiin ole ryhdytty, lähenee tilanne vahingonkorvausoikeudellista myötävaikutusta (Hemmo 1996 s. 312).

⁵⁹¹ Hoppu 1998 s. 1051.

⁵⁹² Kaisanlahti 1999a s. 92.

⁵⁹³ Ks. esim. Calabresi (1970 s. 139–151), joka on esittänyt varsin seikkaperäisen oikeustaloustieteellisen analyysin selvittääkseen, kuka osapuolista on *the cheapest cost avoider*. Analyysin aluksi vastuunkantajavaihtoehtoista tulee Calabresin mukaan poissulkea ne, jotka eivät ns. *initial rough guess*'n mukaan soveltuisi lainkaan riskin kantamiseen. Seuraavaksi huomioon on otettava hallinnolliset kustannukset, ulkoisvaikutusten välttäminen ja ns. *best briber*.

⁵⁹⁴ Posner 1977 s. 236.

⁵⁹⁵ Ks. samansuuntaisesti esim. Virtanen 2011 s. 44.

vaikutukset voidaan myös pulverisoida pitkälle ajanjaksolle.⁵⁹⁶ Päätöksentekijöiden vastuu voitaisiin katsoa perustelluksi, mikäli riskistä koituva hyöty tulisi heidän itsensä hyväksi. Näin ei kuitenkaan yleensä tapahdu jo yhtiöoikeudellisten esteellisyyssäännösten takia. Hyödyn saaja ei kuitenkaan aina ole selkeästi määritettävissä. Hyötyjiä voi lisäksi olla useita – etenkin sopimussuhteissa hyödyn molemminpuolinen tavoittelu on tavanomaista. Hemmon mukaan usean hyödyn saajan tilanteessa ei kuitenkaan tulisi arvioida yksinomaan kunkin osapuolen saamaa hyödyn määrää, vaan tarkastelun apuvälineeksi tulisi ottaa hyödyn tavoittelun taustalla oleva toiminta, kuten vahinkojen välttämismahdollisuudet.⁵⁹⁷

Kolmas vaihtoehto on kohdistaa riskit taloudellisesti mahdollisimman kantokykyiselle taholle⁵⁹⁸. Näkökulman etu on sen helppous – maksukykyisimmän tahon selvittäminen on yleensä yksinkertaista, mutta toisaalta yksin sovellettuna kriteeri on liiankin suora. Kun osapuolina on kaksi yritystä, voivat maksukyvyssä olevat erot olla vähäisiä. Tällöin vastuun kohdistamisesta tulee osin sattumanvaraista. Kun vahingonkärsijänä on yritys ja korvausvelvollisena hallituksen jäsenenä toimiva yksityishenkilö, soveltuu ratkaisuperuste paremmin. Vahingonkorvausvastuu ei ole yksityishenkilön ollessa korvausvelvollisena yleensä kovin merkittävä vahinkojen kattamiskeinona⁵⁹⁹, jolloin huomiota voidaan kiinnittää vastuun kohdistamiseen.

Modernille vahingonkorvausoikeudelle tyypilliset kanavointijärjestelmät edustavat kantokykyisintä tahoja korostavaa riskinjakovaihtoehtoa. Ne pyrkivät siirtämään vahingonaiheuttajan vastuun maksukykyiselle taholle, jonka vastuu voidaan sosiaalisesta perspektiivistä katsoa oikeutetuksi. Usein sama taho on myös toiminnasta hyötyvä.⁶⁰⁰ Isännänvastuusäännökset ovat esimerkki tämänlaisista distributiivisista kanavointisäännöistä. Kanavointisäännöissä on Hellnerin kanavointia koskevan kahtiajaon mukaan kyse *oikeudellisesta kanavoinnista*, joka tapahtuu oikeusnormien nojalla. Kanavointi voi Hellnerin mukaan olla myös *taloudellista* eli vahinkoriskien vapaaehtoista eteenpäin kohdistamista.⁶⁰¹ Tässä tutkimuksessa huomio on taloudellisessa kanavoinnissa ja pulverisoinnissa. Vakuutuksenantajaan suuntautuvan kanavoinnin lisäksi vahinkoja voidaan pulverisoida laajemmin esimerkiksi suuren rahoittajajoukon kesken, jolloin yhteen korvausvelvolliseen

---

⁵⁹⁶ Kaisanlahti 1999a s. 91.

⁵⁹⁷ Esimerkkiasetelmassa työn tilaaja – työn suorittaja, työn suorittajan mahdollisuudet vahinkojen minimoimiseen ovat tilaajan mahdollisuuksia paremmat. Työn suorittaja on alansa asiantuntija ja voi suunnitella toimintansa ottaen alalleen tyypilliset riskit huomioon. Ks. Hemmo 1996 s. 314–316.

⁵⁹⁸ Ks. esim. Wetterstein 1986 s. 145–146.

⁵⁹⁹ Hemmo 1996 s. 336.

⁶⁰⁰ Hemmo 1996 s. 313–314.

⁶⁰¹ Hellner 1967 s. 163–164.

kohdistuvan, romahduttavan korvausvastuun uhkaa voidaan vähentää.⁶⁰² Tyypillisesti vastuu kuitenkin pulverisoidaan yritykselle.

Vastuun kohdistaminen taloudellisesti kantokykyisimmälle taholle tai hyödyn saajalle on riskinjakovaihtoehtona helpommin selvitettävissä kuin tehokkuusperusteisen riskinjaon mukainen tulos. Koska metodiksi ei ole valittu oikeustaloustieteellistä otetta, tässä tutkimuksessa riskinjaon vaihtoehtoina korostuu kaksi viimeisenä mainittua kriteeriä eli vastuun kohdistaminen hyödyn saajalle ja kantokykyisimmälle taholle. Molemmat vaihtoehdot korostavat heikomman osapuolen erityissuojan tarvetta, jota voitaisiin kutsua hyvinvointivaltiolliseksi piirteeksi. Suomalaisesta hyvinvointivaltiosta voisi kirjoittaa oman tutkimuksensa, mutta todettakoon, että hyvinvointivaltio ja heikomman suojan korostuminen erottaa edelleen Suomen Yhdysvalloista jossain määrin.⁶⁰³

Kuten edellä huomattiin, kaikkien kolmen riskinjakokriteerin mukaan vastuu olisi syytä yleensä vyöryttää pikemminkin yhtiölle kuin yhtiön johdolle. Yhtiön on yleisesti johtohenkilöitä helpompi tehdä toiminnassaan riskienhallintajärjestelyjä ja vakuuttaa toimintaansa. Yritys voi maksaa vahingonkorvaukset myös korkeammilla myyntituloilla kerryttämillään voittovaroilla. Se voi pulverisoida vahinkokustannukset perimissään hinnoissa ja myös päättää pulverisoinnin aikaperspektiivistä. Yritys on myös yleensä toiminnasta hyötyvä taho, ellei kyse ole hallituksen jäsenten oman edun tavoittelusta. Yritys on lisäksi oletettavasti lähes poikkeuksetta hallituksen jäsenenä toimivia yksityishenkilöitä maksukykyisempi.

Edellä muodostettujen kohdistamisargumenttien merkitys vaihtelee eri vahinkotilanteissa ja -suhteissa. Tutkimuksen valossa vahinkoasetelma on kuitenkin pääsääntöisesti yritys-yksityishenkilö. Kun yrityksen mahdollisuudet vahingoilta suojautumiseen ovat yleensä merkittävästi yksityishenkilöä paremmat, sen vastuunkantokyky on huomattavasti parempi ja toiminta liittyy yrityksen taloudelliseen toimintaan, saavat argumentit erityistä merkitystä⁶⁰⁴.

Vastuun jakamisen problematiikka ei suinkaan ole uusi. Esimerkkinä suomalaisessa oikeustieteessä esitetyistä käsityksistä on Taxellin soveliaan vastuunkantajan konstruktio, jolla hän viittaa kokonaisarviointiin, jossa punnitaan seurauksia vastuun vyöryttämisestä kummallekin osapuolelle sekä näiden vastuunjakovaihtoehtojen hyväksyttävyyttä, minkä perusteella tehdään valinta soveliaasta vastuunkantajasta, jolle vastuu vyörytetään⁶⁰⁵. Käsite

---

⁶⁰² Hemmo 1996 s. 40.

⁶⁰³ Siltala 2007 s. 224–225.

⁶⁰⁴ Hemmo 1996 s. 317.

⁶⁰⁵ Taxell 1972 s. 90–91, 309–310, 346–347 ja 363–364. Saxén on kritisoinut soveliainta riskinkantajaa

on sinänsä lähellä edellä selostettua osapuolten vahinkoriskeiltä suojautumisen mahdollisuuksia painottavaa riskinjakoa, mutta tehokkuuden sijaan korostuu hyväksyttävyyys. Hemmo on kritisoinut soveliaan vastuunkantajan konstruktiota käsitteellisestä epäselvyydestä pitäen sitä lähinnä useiden punnintatekijöiden yhteisnimekkeenä, joka edellyttää väistämättä perusteluketjun jatkamista. Yhtenä vaihtoehtona Hemmo ehdottaa sopimuspuolten vakuutusmahdollisuuksien ja vakuuttamisvelvollisuuden tarkastelua, joka tulee kuitenkin kysymykseen lähinnä vain esinevahinkojen yhteydessä.⁶⁰⁶

Vaikka vakuuttamisvelvollisuus ei tämän tutkimuksen aiheen kannalta ole relevantti teema, ei vakuutussuoja ja vakuutusmahdollisuuksien huomioon ottaminen ole suinkaan merkityksetöntä mietittäessä yrityksen riskipiiriin kuuluvan vastuun jakamista. Vakuuttaminen on hyvin lähellä pulverisointia, ja myös vakuuttamisen yhteydessä on mahdollista puhua pulverisoinnista. Maksamalla vakuutuksenantajalle riskien mahdolliseen kokonaismäärään nähden pieniä kustannuksia eli preemioita, voivat toimijat vähentää suurten vahingonkorvausvelkojen kohdistumista heihin itseensä. Tämä turvaa paitsi sosiaalista hyvinvointia myös taloudellisen toiminnan jatkuvuutta.⁶⁰⁷

Vastuunjaosta on tullut niin tärkeä osa modernia vahingonkorvausoikeutta, että Hemmon mukaan voitaisiin jopa puhua siirtymästä kohti *instrumentaalista* sääntelyä, jossa vahingonkorvauksella toteutetaan vastuunjakoon liittyviä tavoitteita. Vahinkoriskien kohdistamisen merkitys on kasvanut. Tiivistäen edellä mainittua, kohdistamisen keinoina voidaan nähdä muun muassa vahinkokustannusten ohjaaminen toiminnasta hyötyneelle taholle taikka maksukykyisimmälle taholle taikka sille osapuolelle, joka voi paremmin suojautua riskiä vastaan vakuutuksella. Lisäksi voidaan painottaa voimassaolevia vakuutuksia tai toimijoiden mahdollisuuksia vastuukustannusten pulverisoimisesta perittäviin hintoihin. Tutkimuksen vahingonkorvausteoreettista sitoumusta voidaan Hemmoa mukaillen täsmentää; tutkimuksessa on sitouduttu pluralistiseen, *instrumentaaliset päämäärät* huomioon ottavaan vahingonkorvausoikeudelliseen teoriaan.⁶⁰⁸

---

koskevaa keskustelua täsmentymättömyydestä. Hän korostaa, että sen lisäksi, että osoitetaan kulloinenkin paras riskinkantaja, on pohdittava perusteita tälle valinnalle ja kysyttävä *miksi* vastuu asetetaan toiselle osapuolelle yksin. (Saxén 1975 s. 243). Taxellin mukaan mikäli soveliaan vastuunkantajan kysymys ei ole selvä, voidaan vastuuta kuitenkin jakaa (Taxell 1972 s. 347, 363–364 ja 373). Ajatus soveliaasta vastuunkantajasta ei ole uusi – vastaavan idean on esittänyt esimerkiksi norjalainen Gunnar Astrup Hoel (1929 s. 190–192), joka painottaa vastuuvakuutusten merkitystä vahinkoriskien jakamisessa. Ks. soveliaasta vastuunkantajasta Ruotsin osalta esim. Lagerström & Roos 1991 s. 136.

⁶⁰⁶ Hemmo 1994 s. 232–234.

⁶⁰⁷ Hemmo 1996 s. 40–41.

⁶⁰⁸ Hemmo 1996 s. 47 ja 308.

4.3 Oikeudenmukainen riskienjako

Tehokkaan riskinjaon ei tarvitse olla luonteeltaan epäoikeudenmukaista. Näin korostaa oikeustaloustieteellisen analyysin pioneereihin kuuluva Guido Calabresi, jonka mukaan vahingonkorvausoikeuden on itse asiassa ensisijaisesti täytettävä nimenomaan oikeudenmukaisuuden vaatimukset. Vasta oikeudenmukaisuuden jälkeen on varmistettava, että järjestelmä minimoi vahinkokustannuksia.⁶⁰⁹ Oikeudenmukaisuus on otettava huomioon kaikissa harkintatilanteissa. Se onkin läheisesti vahingonkorvausoikeuteen liittyvä käsite. Oikeudenmukaisuus voidaan nähdä jännitteisenä arvona oikeusvarmuudelle. Tässä tutkimuksessa omaksuttu näkökulma on ratkaistu lähinnä oikeudenmukaisuuden eduksi⁶¹⁰. Osakeyhtiölaissa omaksuttu rajoitettu vastuu takaa oikeusvarmuuden toteutumista, jolloin teoreettisesti mielenkiintoisempana voidaan pitää lainsäädännöllisten ratkaisujen legitimitietin pohtimista. Riskien ja vahinkojen haittajakoon liittyen oikeudenmukaisena ainakin teleologisin perustein voitaisiin nähdä esimerkiksi vastuunjakoharkinta, jossa kummankin osapuolen vastattavaksi jää osa menetyksistä⁶¹¹.

Johdon henkilökohtaisella korvausvastuulla on monia hyviä puolia. Se erottaa ylimmän johdon keskijohdosta ja voi lisätä hallitusten jäsenten tosiinsa kohdistamaa valvontaa. Kun vastuussa on johto, vastuu ei kohdistu työntekijöiden kaltaiseen viattomaan tahoon. Johdon henkilökohtainen vastuu on halpa preventiokeino – sen pelotearvo on suuri. Henkilökohtaisella vastuulla voidaan välttää ongelmia, joita yhtiön omaan yhtiöoikeudellisesta perusteesta johtuvaan korvausvastuuseen on liitetty.⁶¹² Vaikka yhtiön oma vastuu on koettu hankalaksi toteuttaa, voidaan aiheellisesti pohtia, onko oikeudenmukaista, että yritysjohtaja joutuu kantamaan yksin vastuun johdon huonoista päätöksistä. Johtaja ei saa tuottoja itselleen hänen hyvistä liiketoimintaratkaisuisistaan, vaan voitot kuuluvat yritykselle ja sen osakkeenomistajille. Liiketaloudellisesti perusteettomista ratkaisuisistaan johtaja taas voi joutua yksin vastuuseen, ja kyse voi olla jopa vain lievistä huolimattomuudesta. Pääsääntönä kuitenkin on, että vilpittömät liiketoiminnalliset virhearviot johtavat vain tulosvastuuseen⁶¹³.

---

⁶⁰⁹ Calabresi 1970 s. 24.

⁶¹⁰ Ks. samanlaisesta lähestymistavasta Hemmo 1994 s. 29.

⁶¹¹ Tähän viittaa jo roomalaisoikeudellinen *cuius commodum, eius periculum/incommodum* -fraasi ja 40. tuomarinohjeen lausuma ”hyödyn saaja kärsiköön vaaran”. Ks. myös esim. Mielityisen muotoilema vahinkokustannusten reilun haittajaon periaate, jonka mukaan riskialttiiden toimintojen aiheuttamat haitat on kohdistettava toiminnasta hyötyvien kannettavaksi hyödyn mukaisessa suhteessa. Tavoite koskee lähtökohtaisesti kaikenlaatuisia vahinkoja. (Mielityinen 2006 s. 259–272 ja 461–462.)

⁶¹² Finch 1994 s. 882–883.

⁶¹³ Siikarla 2006 s. 337.

Tulospalkkauksen kautta yritysjohto voi saada osansa yrityksen menestyksestä, mutta tällöinkin kyse on yleensä vain murto-osasta yrityksen tekemää liikevoittoa⁶¹⁴. Hallituksen epäonnistumisen seuraukset ovatkin konkreettisempia kuin onnistumisesta seuraava hyöty. Riskit eivät ole tasapainossa, mikä voi johtaa siihen, että johto välttää osakkeenomistajien näkökulmasta katsottuna järkevien liikeriskien ottamista⁶¹⁵. Lisäksi hallituksen jäsenet saavat Airaksisen, Pulkkisen ja Rasinahon mukaan hyvin harvoin tulospalkkiota tai muita kannustimia – tulospalkkiojärjestelmällä palkitaan yleensä ennemminkin toimitusjohtajaa kuin hallituksen jäseniä⁶¹⁶. Osakepohjaisten kannustinjärjestelmien merkitys on kuitenkin kasvussa, ja Etlan julkaiseman tutkimuksen mukaan tulospalkkaus on jo varsin yleisesti käytetty johdon kannustamisen muoto⁶¹⁷.

Vahingonkorvausnormeilla pyritäänkin usein jakamaan vahingot siten, etteivät kaikki vahingot jää velallisen vastuulle ja ettei velkoja saa täysimääräistä hyvitystä kaikista vahingoistaan – tähän tavoitteeseen pyrkii muun muassa vaatimus vahinkojen ennakoitavuudesta⁶¹⁸. Tosiasia on, että kummankin osapuolen etuja on mahdotonta suojata täysimääräisesti. Toisen osapuolen on joko kannettava menetys yksin tai vastuu on jaettava molempien osapuolten eduista tinkimällä.⁶¹⁹

Vaikka vahingonkorvauksella on historiallinen yhteys rikosoikeudelliseen rangaistukseen⁶²⁰, vahingonkorvauksessa on kyse velvoiteoikeudellisesta seuraamuksesta, ei rangaistuksesta. Jos vahingonkorvauksen päätavoitteena nähdään reparatiivinen vahingonkärsijän kompensoiminen, voidaan vastuun hajauttaminen tai pulverisoiminen nähdä legitiiminä vaihtoehtona vastuun yksinomaan toiselle osapuolelle vyöryttämiselle.⁶²¹ Vahingonkärsijän oikeutta kompensatioon voidaan kuitenkin pitää perustavanlaatuisena vahingonkorvauksellisena

---

⁶¹⁴ Tulospalkkiojärjestelmässä johdon kiinteään palkkaan lisätään vuosittain bonuksia tiettyjen tulostavoitteiden täytyessä. Kiinteä palkka palkitsee johtoa työstä, kun tulospalkka palkitsee johtoa sen aikaansaamista konkreettisista tuloksista. Lisäksi johtoa voidaan palkita osakesidonnaisilla palkitsemisjärjestelmillä eli osakkeilla ja työsuhdeoptioilla. (Ikäheimo – Löyttyniemi – Tainio 2003 s. 19 ja 88.)

⁶¹⁵ Mähönen & Villa 2006a s. 246.

⁶¹⁶ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 413. Ks. johdon palkitsemisjärjestelmistä esim. Ikäheimo – Löyttyniemi – Tainio 2003 s. 18–20, 23–25 ja 61–72; Mähönen & Villa 2006a s. 249–257.

⁶¹⁷ Piekkola 2002 s. 1. Johdon palkitseminen on myös Mähösen ja Villan (2006a s. 251) mukaan aina joissain määrin tulospalkkiosidonnaista.

⁶¹⁸ Hemmo 2004 s. 265.

⁶¹⁹ Hemmo 1994 s. 212–213.

⁶²⁰ Ks. vahingonkorvauksen oikeushistoriallisesta kehityksestä esimerkiksi Hoppu 1998 s. 1048: vahingonkorvauksen oikeushistoria on kiinteässä yhteydessä rangaistuksellisten sanktioiden, erityisesti sakon, kehitykseen. Muinaisissa yhteisöissä, joissa loukkaukset 'maksettiin' kostamalla, ei sakkorangaistuksille taikka vahinkojen korvauskysymyksille ollut tarvetta. Järjestäytyneessä yhteiskunnassa, jossa loukkaukset alettiin hyvittää rahalla, korvauskysymykset tulivat kuitenkin ajankohtaisiksi. Ennen nykymuotoista vahingonkorvausjärjestelmää vahingonkorvauksella oli kuitenkin pitkä historia sakkorangaistuksen kanssa.

⁶²¹ Hemmo 1994 s. 249–250 ja 254.

tavoitteena. Taloudellisten toimintaedellytysten turvaamiseksi vahingonkorvausoikeudessa on kuitenkin samalla korostettu vahingonkorvausvastuun liiallisuuden vaaraa. Korvausvastuusta ei saa aiheutua kohtuutonta haittaa tai vahinkoa vahingonaiheuttajan taloudellisen toiminnan perusedellytyksille. Kompensaation käänttöpuolena onkin liiallisen korvausvastuun rajoittaminen. Jotta vahingonkorvausvastuu ei murskaa vahingonaiheuttajan toimintaedellytyksiä, vahingonkorvausvastuuta on rajoitettava.⁶²²

Kohdistamalla vahingot esimerkiksi vakuutusyhtiölle, voidaan reparaatiota toteuttaa jopa tehokkaammin kuin perinteisen vahingonkorvauksen keinoin – vakuutuksen soveltuessa vahingonaiheuttajan maksukyky- ja sovittelukysymys eivät aktualisoidu⁶²³. Vakuutukset eivät kuitenkaan ole linjassa retributiivisen oikeudenmukaisuuden mallin kanssa. Vakuutukset heijastavatkin toisenlaista oikeudenmukaisuuden mallia, jossa syyn ja moitteen sijaan korostuu ”kollektiivisen taakan distributiivinen jako”⁶²⁴. Retribuution ja pelotevaikutuksen tilalla ovat varallisuuteen liittyvät oikeudenmukaisuus ja tehokkuus⁶²⁵.

Tutkimuksessa ei paneuduta vahingonkorvauksen tavoitteisiin yksityiskohtaisemmin, mutta tavoitteita nähdään pluralistisen vahingonkorvausteorian mukaisesti olevan useita. Kun vain harvojen yritysjohtajien omaisuus riittää kattamaan suuryrityksen vahingot ja jo pelkät oikeudenkäyntikulut voivat olla hyvin korkeat, on vahingonkorvauksen reparatiivinen vaikutus kuitenkin melko pieni. Kun vahingonkorvaus voidaan erottamisen ohella nähdä melko viimesijaisena virhekäyttäytymisen estämiskeinona, ei myöskään preventiivisellä vaikutuksella ole niin suurta merkitystä.⁶²⁶ Perinteisen reparaation ja prevention sijasta vahingonkorvauksen tavoitteena painottuvat erityisesti vahinkokulujen kohdistaminen ja pulverisointi, eli kohdistamistavoite⁶²⁷.

---

⁶²² Mononen 2005 s. 91–92.

⁶²³ Hemmo 1996 s. 305 ja KKO 2001:70, jossa katsottiin, ettei korvausvastuun sovittelulle ”ole aihetta siltä osin kuin korvausvelvollisten vastuuvakuutukset kattavat heidän vahingonkorvausvastuunsa.”

⁶²⁴ *A distributive sharing of a collective burden* (Ewald 1991 s. 206 ja 210).

⁶²⁵ Finch 1994 s. 892.

⁶²⁶ Savela 2006 s. 7–8. Vahingonkorvausvelvollisuus voidaan toisaalta tulkita pääasialliseksi seuraamukseksi, kun johto ei ole täyttänyt lakisääteisiä tai yhtiöjärjestyksen mukaisia velvoitteitaan. Yhtiön johtoa koskevassa OYL 6 luvun 1 pykälässä viitataan nimittäin OYL:n 22 luvun vahingonkorvaussäännöksiin. (Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010a s. 414.) Käytännössä vahingonkorvaukseen ei turvauduta kuitenkaan usein.

⁶²⁷ Hemmo 1996 s. 307–318. Vahingonkorvauksen preventio- ja reparaatiotavoitteet ovat Hemmon mukaan heikentyneet, ja niiden rinnalle on tullut ennen kaikkea tarkoituksenmukaisen vahinkoriskien jakamisen edistäminen. Se, millaista riskienjakoa pidetään tavoiteltavana, on luonnollisesti katsantokannasta riippuvaista. Edellä on Hemmon tapaan tunnistettu kolme pääasiallista riskinjaon vaihtoehtoa, mutta muiden mahdollisten kriteereiden olemassaoloa ei suinkaan kiistetty.

5 Lopuksi

5.1 Vastuunrajoituskeinot kohdistamistavoitteen näkökulmasta

Vastuusäännökset vaikuttavat yritysjohtoon käyttäytymiseen. Oikein mitoitettuna vastuu kannustaa johtoa käyttäytymään toivotulla tavalla, mutta mikäli pelotusvaikutus muodostuu liialliseksi, ei yritysjohto välttämättä uskalla ottaa riskejä siinä määrin kuin yrityksen ja sen osakkeenomistajien kannalta olisi toivottavaa. Riskit kuuluvat väistämättä menestyvän yrityksen liiketoimintaan. Hallituksen jäsenenä toimiminen ei ole helppoa – päätöksiä on tehtävä kiireessä ja paineen alla ja toisinaan vielä alalla, jota hallituksen jäsen ei erityisesti tunne. Hallitusten jäsenten suhteellisen korkean iän takia henkilökohtaisen vastuun riski on lisäksi yleensä suurimmillaan silloin, kun vararikko olisi taloudellisesti kaikista vahingoittavin. Liiallinen pelotusvaikutus voi estää sopivien henkilöiden hakeutumista yritysjohtoon ja lisätä uhkapelurityyppejä johtoportaalta. Toisaalta liian vähäinen pelotusvaikutus ja vastuu lisäävät väärinkäytösten mahdollisuutta. Henkilökohtaisen vastuun uhka onkin nähty tarpeelliseksi yritysjohtoon valppaana pitämisen vuoksi.⁶²⁸

Kun yritysjohtoon palkka on enenevässä määrin sidottu yrityksen tekemään tulokseen, on luontevaa, että johto kantaa vastaavasti tappiollisista päätöksistään vastuuta. Kun johto saa yhtiön tekemästä voitosta tulospalkkauksen kautta itselleen vain murto-osan, ei johdon tulisi myöskään kantaa tappioita kokonaan. Kohdistamistavoitteen näkökulmasta sitä, että riskinottajien olisi aina myös vastattava riskinkannosta, ei voida pitää oikeudenmukaisena ainakaan, kun toiminnasta hyötyy toinen taho. Vastuu tulisi osata mitoittaa oikein. Yhtiöoikeudellisen sääntelyn lisääntyessä, johdon vastuun laajetessa ja korvausvaatimusten esittämisherkkyuden kasvaessa vastuun rajaaminen on tullut aikaisempaa tärkeämmäksi. Palatakseni tutkimuskysymykseen, seuraavassa eritellään eri keinoja osakeyhtiön hallituksen vastuun rajoittamiseen ja pohditaan niiden tehokkuutta.

Jotta hallituksen jäseniä pystyttäisiin suojaamaan heidän vastuunkantokykynsä nähden liialliselta korvausvastuulta, olisi yrityksen ensinnäkin vältettävä tekemästä vastuulausekkeiden kannalta riskialttiita sopimuksia. Taloudellisesti järkevä sopimus sisältääkin yleensä vastuunrajoitusehtoja. Vastuunrajoitusehdoilla onkin käytännössä hyvin merkittävä rooli vahingonkorvausvastuun laajuuden rajoittamisessa. Osakeyhtiön

---

⁶²⁸ Baxter 1995 s. 542; Savela 1998 s. 66; Finch 1994 s. 885.

oikeussuhteiden monimutkaisuuden johdosta vastuun rajaaminen sopimuksin on kuitenkin yhtiöoikeudessa vaikea kysymys. Yhtiön kolmansien kanssa tekemiin sopimuksiin otettavat vastuunrajoitusehdot eivät juuri suojaa yhtiön hallitusta, kun vain yhtiö on sopimuksen osapuolena vastuussa yhtiön tekemistä sitoumuksista. Vastuunrajoitusehtoja ei ole myöskään katsottu voivan sisällyttää johtajasopimuksiin. Yhtiö voisi toki sopimussakkolausekkeilla pyrkiä laajentamaan velallisyhtymisen vastuuta.

Täydellistä sopimusta ei toisaalta ole olemassa. Sopimuksissa ei voida varautua kaikkeen mahdolliseen, eivätkä markkinatkaan ole täydelliset. Sitoumuksesta olla vaatimatta vahingonkorvausta OYL:n nojalla ei Suomen yhtiöoikeudessa säädetä, ja yksimielisten osakkeenomistajien tulisi yhdysvaltalaisen instituution omaksuakseen solmia hyvin useita sitoumuksia. Tämä olisi kallista – sopimisella on korkeat transaktiokustannukset.

Yhtiöjärjestysmääräyksellä ei puolestaan Suomessa voida rajoittaa vahingonkorvausvastuuta suhteessa muihin tahoihin kuin yhtiöön. Lisäksi määräyksen ottaminen edellyttää kaikkien osakkeenomistajien suostumuksen, mikä on mikroyrityksiä lukuun ottamatta hyvin hankala tehtävä. Yhtiöjärjestykseen otettavan rajoituksen ensisijaisen merkityksen on hallituksen esityksessä kuitenkin arveltu liittyvän ”pieniin, voimakkaasti kasvaviin yhtiöihin, joihin halutaan saada kokeneita ulkopuolisia hallituksen jäseniä”⁶²⁹. Mikäli yhtiö onnistuu saamaan yhtiöjärjestykseensä vastuunrajoituslausekkeen, on sen varmasti helpompi houkutella ulkopuolisia asiantuntijajäseniä johtoonsa.

Käytännössä suomalaiset yhtiöt eivät kuitenkaan ole omaksuneet tätä vastuunrajoituskeinoa. Ero Yhdysvaltoihin, jossa *charter cap* on erittäin suosittu vastuunrajaamiskeino, on määräyksen sitovuuden henkilötahoissa. Kun Suomessa yhtiöjärjestysmääräys on sitova vain suhteessa yhtiöön, on Yhdysvalloissa tulkittu, että määräyksellä voitaisiin suojautua lähtökohtaisesti kaikilta tahoilta, myös velkojilta, tulevilta vaatimuksilta. Tämä on kiinnostava piirre, sillä yhtiöjärjestyksestä on perinteisesti pidetty yksinomaan yhtiön ja sen osakkeenomistajien välisenä sopimuksena. Kuitenkin myös Yhdysvalloissa *charter cap* vaatii osakkeenomistajien suostumuksen, sillä määräys on otettava yhtiöjärjestykseen (*charter*) tai perustamisasiakirjoihin (*certificate of incorporation*). Suostumus on Yhdysvalloissa varmasti helpompi saada kuin Suomessa määräyksen henkilötahojen sitovuuden erilaisuuden johdosta.

Taloudelliset riskit ovat liiketoiminnassa usein varsin suuria. Lisäksi yhtiöön nähden hallituksen vastuu voi aktualisoitua jo pelkän huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta. Kyse voi

---

⁶²⁹ HE 109/2005 s. 32.

olla niin teosta kuin laiminlyönnistä. Liikepankkia koskeneessa ratkaisussa KKO 1997:110 korkein oikeus totesikin, että toiminnan luonteen takia ”huolimattomasta luotonannosta aiheutunut vahinko voi olla määrältään huomattavan suuri riippumatta aiheuttajan huolimattomuuden asteesta. Vastuussa olevan yksityishenkilön on yleensä mahdotonta kokonaan tai edes pääosin korvata tällaisia vahinkoja.” Jotta johtaja voisi turvata asemansa vastuuvakuutuksella, on vakuutuksen oltava yleensä varsin suuri. Suuri vastuuvakuutus puolestaan on yhä vaikeampi saada ja se tulee vähintäänkin kalliiksi. Lisäksi vastuuvakuutusten vastuuta rajoittavat ehdot kattavat tyypillisesti hyvin merkittäviä riskitekijöitä. Vakuutusta onkin mm. rajoitusehtojen johdosta pidetty ”vaikeaselkoisena hyödykkeenä”. Aina koko vakuutuksen soveltumisesta ei tiedä tarpeeksi ajoissa.⁶³⁰

Vakuutuksen rajoitusehtojen soveltumisen lisäksi vahinkoa ei voida korvata vakuutuksesta, mikäli vakuutusmaksuja on laiminlyöty tai vakuutus ei kata vahinkoa ajallisesti. Jos vahinkoa koskeva vaatimus esitetään vakuutusyhtiölle vakuutuskauden päätyttyä, ei *claims made*-ehtoinen vastuuvakuutus kata vahinkoa, vaikka vahinko sinänsä olisi tapahtunut vakuutuskauden aikana. Lisäksi vastuuvakuutus otetaan tyypillisesti yrityksen kulloisellekin johdolle eikä se siis suojaa johtoa heidän toimikautensa jälkeen. Se, että vahinko ilmenee hallituksen jäsenen toimikauden jo päätyttyä, ei kuitenkaan poista vastuuta⁶³¹. Vastuuvakuutus voidaan pysyttää voimassa myös johdon kauden jälkeen, mutta tästä on sovittava erikseen.

Lisäksi yritystoiminnassa vakuutuksenantajan osallistuminen johdon vastuuvakuutusta koskevan korvausasian selvittelyyn voi käännyä rasitteeksi – päätöksenteossa on yhtäkkiä otettava huomioon liiketoiminnan ulkopuolisen tahon kannat⁶³², mikä saattaa johtaa siihen, että vahingonkorvausasia irrotetaan muusta liiketoiminnasta erilliseksi kysymykseksen. Vahingonkorvausasian velkojan ollessa esimerkiksi vakuutetun tärkeä liikekumppani, voi vakuutuksenantajan ja vakuutetun edut poiketa toisistaan merkittävästi. Yrityksen intressissä oleva liiketoiminnan kokonaisuuden huomioon ottaminen ei ole vakuutuksenantajan etu; vakuutuksenantaja kiinnittää tyypillisesti huomiota vain vahingonkorvauskysymykseen.

Mikäli vakuutuksenantaja ei pysty valvomaan vakuutetun toimintaa riittävästi, voi vastuu-

---

⁶³⁰ Hemmo 2005c s. 33.

⁶³¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2010b s. 756. Myöskään myönnetty vastuuvapaus ei vapauta hallitusta välttämättä vastuusta – jos vahingon aiheuttanut käyttäytyminen on tapahtunut asianomaisen tilikauden aikana, mutta vahinko on ilmennyt tai syntynyt vasta sen jälkeen, on hallitus yleensä asetettavissa vastuuseen vastuuvapaudesta huolimatta (Kyläkallio 1965 s. 121).

⁶³² Ks. tästä edellä mainittu tapaus KKO 1995:40, jossa yhtiöllä ei ollut oikeutta saada veroedun menetyksestä korvausta vakuutusyhtiön myöntämästä vastuuvakuutuksesta kun yhtiö oli poikennut vakuutusyhtiön esittämästä yhtiön kirjanpitolapaan liittyneestä vahingontorjuntakeinosta.

vakuutus myös lisätä johdon huolimattomuutta⁶³³. Toisaalta kun vakuutusyhtiöllä on intressi valvoa vakuuttamansa hallituksen toimintaa, voivat johdon toimet saada ryhtiä ja yhtiön toiminta voi siten tehostua. Vastuuvakuutusta voidaankin pitää tehokkaana johdon valvontamekanismina etenkin, jos yhtiön on vuosittain julkaistava vakuutukseen käyttämänsä kulut. Vakuutusyhtiön suorittama valvonta ei kuitenkaan ole ilmaista. Se voi joka tapauksessa hillitä yritysjohtajan halukkuutta riskin ottoon ja siten ennaltaehkäistä yritysrisikin liiallista kasvua⁶³⁴.

Vastuuvakuutus ei ole riittävä keino johdon vastuuongelmien selvittämiseen. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, jossa *corporate infemnificationista* säädetään lain tasolla, johdon vastuuvakuutuksen tarjoaman suojan voikin hyvin usein korvata indemnityllä⁶³⁵. Mikäli yhtiö on makukyvytön ja yhtiön johto joutuu henkilökohtaisesti korvausvelvolliseksi kolmansiin tahoihin nähden, on vakuutus tosin ainoa toimiva ratkaisu.⁶³⁶ Vastuuvakuutus ei indemnityn tavoin varsinaisesti poista tai rajaa johdon vastuuta, vaan vain vyöryttää vahingonkorvauskustannukset eteenpäin taholle, joka maksaa vakuutusyhtiölle vakuutuksen preemiot. Toisaalta korvauskustannukset jakautuvat useiden samalle vakuutusyhtiölle preemioita maksavien tahojen kesken, mikä parantaa vahingonkärsijän mahdollisuuksia saada korvausta. Verrattuna indemnityyn vakuutus on nähty erityisen houkuttelevana vastuunrajaamiskeinona yhtiön osakkeenomistajien näkökulmasta.⁶³⁷

Indemnification vyöryttää vastuukustannukset kokonaisuudessaan yhtiölle eli viime kädessä osakkeenomistajille, mitä ei kaikissa tapauksissa voida pitää oikeudenmukaisena etenkin, jos johtajat nostavat jo muutenkin valtavia palkkioita ja heidän toimintaansa voidaan moraalisesti arvostella⁶³⁸. Ei ole selvää, mille toimielimelle päätös *corporate indemnification* -sitoumuksen myöntämisestä Suomessa kuuluu. Joka tapauksessa järjestely on riippuvainen kulloisistakin hallituksen tai yhtiökokouksen päätöksistä. Oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty, että yhtiöllä olisi oltava sitoumuksen antamiseen jokin hyväksyttävä syy. Sitoumusten antamisessa olisi otettava huomioon yhtiön toimialamääräys, epäoikeutetun edun

---

⁶³³ Finch 1994 s. 888.

⁶³⁴ Mähönen & Villa 2006a s. 233–234.

⁶³⁵ Indemnity ei kuitenkaan ole aina välttämättä saatavilla, jos esimerkiksi useita yhtiön hallituksen jäseniä on haastettu eikä yhtiöjärjestyksen mukaista määränemmistöä saada päätöksen tueksi. Taustalla voi olla myös *change of control* -lauseke tai yhtiön maksukyvyttömyys tai muuten vähäiset varat. Lisäksi Iso-Britanniassa yhtiö ei voi antaa indemnity-sitoumusta etukäteen johdon vastuusta yhtiötä kohtaan, joten vastuuvakuutuksen tarjoama turva on potentiaalisesti laajempi. (Finch 1994 s. 890–891.) Myös Suomessa vakiintunut kanta on, ettei velallinen voi vapautua ennen vahinkojen syntymistä tehdyllä sopimuksella ainakaan tahallisesti aiheuttamia vahinkoja koskevasta vastuustaan.

⁶³⁶ Baxter 1995 s. 557. Vastuuvakuutusta onkin tästä syystä pidetty ”kruunun jalokivenä” (Baxter 1995 s. 560).

⁶³⁷ Baxter 1995 s. 546.

⁶³⁸ Nokian entisen toimitusjohtaja Stephen Elop:n ympärillä käyty mediakeskustelu on hyvä esimerkki johtajien palkoista koetusta epäoikeudenmukaisuudesta.

kielto sekä lahjan antamista koskevat säännökset. Indemnityä ei välttämättä voidakaan pitää kovin luotettavana turvaverkkona. Toisaalta indemnity-tekniikan etuna on, että sitä voidaan käyttää myös tilanteessa, jossa vastuun rajoittaminen vahingonkärtsijää kohtaan ei onnistu⁶³⁹.

Vastuuvakuutusta, indemnityä ja yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuun rajoitusta voidaan pitää taloudellisilta vaikutuksiltaan rinnakkaisina keinoina hallituksen vastuun rajaamiseen – ne kohdistavat vahingonkorvausvastuun taloudelliset seuraukset yhtiölle. Vastuuvakuutuksessa yhtiö maksaa epävarmat vahinkokustannukset vakuutusmaksuissaan. Kun yhtiöoikeudelliset vahingonkorvausmäärät voivat kuitenkin nousta hyvin korkeiksi, ovat vastuuvakuutukset kalliita. Samalla kun yritysjohton vastuuvakuutusten merkitys on kasvanut, ovat vakuutukset kallistuneet ja niiden saaminen on tullut hankalammaksi. Yhtiön voikin olla kannattavaa yhdistellä taloudellisilta vaikutuksiltaan samankaltaisia rajoituskeinoja keskenään. Vastuunrajoituksia, vastuuvakuutuksia, indemnity-sitoumuksia ja mahdollista muuta takautumisoikeuksia koskevaa sopimista on syytä pyrkiä sovittamaan yhteen kokonaisvaltaisesti⁶⁴⁰.

Hallituksen jäsenet voivat joutua vastuuseen myös taloudellisia tappioita kokeneita sivullisia kohtaan. Sivullisiin kohdistuvan vastuun rajaaminen ei ole yhtä yksinkertaista kuin vastuun rajaaminen yhtiötä kohtaan, mutta se noudattelee samoja periaatteita. Kun johto saa suojaa yhtiön vahingonkorvausvaateiden osalta niin vastuuvapauden myöntämisen, yhtiöjärjestyksessä määrätyn kuin mahdollisesti myös vastuuvakuutuksen kautta, voi kolmansilta tahoilta suojautua vastuuvakuutuksilla, indemnity-sitoumuksilla ja tietyissä määrin sopimusehdoilla. Kun yhtiö on kuitenkin sopimuskumppanina sopimuksista vastuussa, eivät sopimusehdot yleensä vaikuta hallituksen vastuuseen. On lisäksi mahdollista, että hallitus joutuu vastuuseen sellaista tahoja kohtaan, jonka osalta vastuuta ei ole mahdollista rajoittaa sopimusperusteisesti. Johdon vastuu kolmansille on kuitenkin poikkeuksellista. Taxell painotti jo 1980-luvulla, että osakeyhtiön toiminnasta kolmansille aiheutuneista vahingoista on ensisijaisessa vastuussa yhtiö itse⁶⁴¹.

Johdon mahdollisuudet vastuun rajoittamiseen ovat Yhdysvalloissa huomattavasti pidemmällä kuin Suomessa. Verrattaessa Yhdysvaltoja ja Iso-Britanniaa, huomataan, että lainsäädäntöön on Yhdysvalloissa kohdistunut johdon vahingonkorvausvelvollisuuden lieventämiseen liittyviä paineita, kun Iso-Britanniassa suhtautuminen on ollut konservatiivisempaa⁶⁴².

---

⁶³⁹ Hemmo 2005b s. 262 av.

⁶⁴⁰ Hemmo 2005b s. 263–264.

⁶⁴¹ Taxell 1988 s. 63.

⁶⁴² Pasban – Campbell – Birds 1997 s. 490.

Yllättävää kyllä, molemmissa *common law* -maissa, sekä Iso-Britanniassa että Yhdysvalloissa, johdon vastuun rajoittamista säännellään lailla huomattavasti tarkemmin kuin Suomessa. Oikeustila vastuun rajoittamisen mahdollisuuksista onkin Suomessa osin epäselvä. Esimerkiksi johdon vastuuvakuutuksista ja *corporate indemnificationista* on säädetty yleisesti sekä suurimmassa osassa Yhdysvaltoja että Englannissa. Suomessa osakeyhtiölaki sääntelee vain yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuunrajoituslauseketta (22:9). Pykälää ei ole kuitenkaan pidetty käytännössä kovin onnistuneena. Johdon vastuuvakuutuksista osakeyhtiölaki vaikenee, mutta hallituksen esityksessä on niistä hyvinkin tulkinnanvarainen maininta.

Iso-Britanniassa johdon vastuun rajoittamiskeinoina ovat vain vastuuvakuutukset ja hyvin rajoitettu indemnity. Vaikka Suomessa on uuden osakeyhtiölain aikana nähty mahdolliseksi kaikki edellä mainitut neljä vastuunrajoituskeinoa, käytännössä yhtiöjärjestykseen otettavaa vastuunrajoitusta ei ole omaksuttu keinovalikoimaan, sillä sen edellytykset ovat niin tiukat. Yhdysvalloissa yhtiöjärjestykseen otettavat vastuunrajoituslausekkeet ovat arkipäivää. D&O-vakuutuksia pidetään kuitenkin yleensä kaikista tärkeimpänä rajoituskeinona⁶⁴³.

5.2 Tulevaisuuden näkymiä

Yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausoikeuden kehitystä on vaikea arvioida. Vahingonkorvausoikeus tulee kuitenkin varmasti myös jatkossa olemaan merkittävä tapa vastuun kanavoimiseen vahingonaiheuttajille tai heidän vakuutusyhtiöilleen. Se, kumpi näistä vaihtoehdoista painottuu, jää nähtäväksi. Johdon vastuuvakuutukset ovat yleistyneet Suomessa 1980-luvulta lähtien, mutta angloamerikkalaisiin maihin verrattuna kyse on vielä suhteellisen pienestä ja kehittymättömästä alasta. Vaikka vastuuvakuutuksista ei ole vielä tullut ”valtavirtaa”, voi niiden yleistymisellä olla vaikutusta korvauksen tasoon myös tilanteissa, joissa johdolla ei ole suojanaan vastuuvakuutusta. Kun korvaustaso muodostuu vakuutusten myötä korkeammaksi, saattaa yleinen korvaustaso nousta. Tästä voi seurata kierre, jossa kaikkien toimijoiden on hankittava itselleen vastuuvakuutus, mikä puolestaan johtaisi vakuutusmaksujen nousemiseen. Tällöin tilanteissa, joihin vakuutukset eivät soveltuisi, johtajista voisi tulla voimakkaasti riskiä karttavia.

Vakuutusten yleistymisen – ainakaan suurissa määrin – ei olekaan välttämättä positiivinen asia. Pakollinen tai pakolliseksi koettu vastuuvakuutus antaisi vakuutusyhtiöille vallan päättää, kuka saa harjoittaa elinkeinotoimintaa yhteiskunnassa, mikä puolestaan voisi

---

⁶⁴³ Segal et al 2013 s. 101.

vaikeuttaa etenkin pienten aloittelevien yritysten toimintaa⁶⁴⁴. Lisäksi pakollinen vastuuvakuutus, ja jo vastuuvakuutusten yleistymisenkin, saattaisi vähentää johdon vastuusäännösten preventiivistä vaikutusta ja sovittelua tuomioistuimissa.

Vastuuvakuutusten yleistymisen vaikuttaa myös vahingonkorvausoikeudellisten tavoitteiden tasolla. Kun vakuutuksen olemassaolo voi nostaa tuomioistuinten tuomitsemien vahingonkorvausten määriä, saattaa lähtökohdaksi johdon syyllisyyden sijasta tulla vahingon korvaaminen kohdistamistavoitteen eli tappion pulverisoimisen kautta. Vahingonkorvaus on irtaantunut syyllisyysperusteisesta rikosoikeudesta yhä kauemmas, ja kohdistamistavoite on tullut yhä tärkeämmäksi. Vakuutus mahdollistaa riskien pulverisoimisen, mutta se ei suinkaan ole ilmaista; vakuutuksenottaja maksaa vakuutusmaksuissaan vakuutuksenantajan riskit ja kulut. Joka tapauksessa mahdollisuus yhtiön hallituksen vastuun rajoittamiseen on tänä päivänä välttämättömyys. Vastuun eteenpäin vyöryttäminen tai pulverisoiminen on kohdistamistavoitteen mukaan perusteltua.

Lisäksi edellä muodostetut riskinjaon kriteerit ja vastuunjakoargumentit tukevat kohdistamistavoitetta. Vastuun toteutumiseen voidaan vaikuttaa ensinnäkin ennakoivalla riskienhallinnalla niin sopimusoikeudellisten instrumenttien kuin vastuuvakuutusuojan kautta. Riskienhallinnan lisäksi vastuunjakoargumenteissa korostuu oikeudenmukainen riskienjako ja vastuun kohdistaminen. Vastuu voidaan kohdistaa joko kantokykyiselle taholle, toiminnasta hyötynneelle taholle tai vastuu voidaan pulverisoida. Kaikki edellä mainitut riskinjaon kriteerit kohdistaisivat vastuun yhtiölle.

Vastuuvakuutukset edistävät kustannusten oikeudenmukaista hajautumista hyvin. Pulverisointia voidaan vakuutusten ohella toteuttaa myös korvausvelvollisen hyödykkeistään perimien maksujen kautta. Oikeudenmukaisuuden johdosta vastuuta ei tulisi kuitenkaan kaikissa tapauksissa vyöryttää eteenpäin kokonaan, sitä tulisi vain rajoittaa. Kun lisäksi vastuun rajoittaminen ei ole mahdollista johdon syyllistyessä törkeään tuottamukseen tai tahallisuuteen, voidaan vastuun kohdistumista yhtiölle pitää myös oikeudenmukaisena. Vastuun rajoittamista voidaan pitää teoreettisesti hyväksyttävänä. Vaaroja siitä, kuinka vastuun rajoittaminen vähentäisi johtajien huolellisuutta, voidaan Baxterin (1995 s. 542) tavoin pitää liioiteltuina:

The provision of a safety-net – – is no more likely to produce slips in performance than the purchase of motor insurance or professional indemnity cover is likely to make other people careless.

---

⁶⁴⁴ Savela 1998 s. 67.